

2018



NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020



EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

SIA "AC Konsultācijas"

Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē

Projekts Nr.9.1.2.0/16/I/001 "Bijušo ieslodzīto integrāciju sabiedrībā un darba tirgū"

2. NODEVUMS: Esošā situācija līdzgaitniecībā un brīvprātīgajā darbā ar notiesātām personām Latvijā

2018. gada 23. marts

Pasūtītājs:

Ieslodzījuma vietu pārvalde, Stabu iela 89, Rīga, LV-1009

Izpildītājs:

SIA "AC Konsultācijas", Balasta dambis 70a-1, Rīga,
LV-1048, tālr. 67873810

Saturs

| | |
|---|-----|
| Izmantotie saīsinājumi | 3 |
| Izmantotie termini | 4 |
| Ievads | 5 |
| 1. Problēmas raksturojums | 7 |
| 2. Pētījuma metodoloģija | 11 |
| 2.1. Dokumentu analīze un statistikas datu analīze | 11 |
| 2.2. Daļēji strukturētas intervijas | 11 |
| 2.3. Fokusgrupas diskusija | 13 |
| 2.4. Aptaujas | 13 |
| 3. Vispārējās situācijas raksturojums ieslodzījuma vietās | 15 |
| 4. Notiesātais kā resocializācijas sistēmas mērķis | 19 |
| 5. Brīvprātīgo kustība Latvijā | 26 |
| 6. Brīvprātīgais darbs kā notiesātā resocializācijas sistēmas elements..... | 32 |
| 6.1. Brīvprātīgā darba organizācijas modelis darbā ar notiesātām personām | 33 |
| 6.2. Brīvprātīgā darba organizācija IeVP un ieslodzījuma vietās | 34 |
| 6.3. Brīvprātīgā darba – līdzgaitniecības - aktivitāte, ko organizē VPD | 42 |
| 6.4. Brīvprātīgais darbs, t.sk. līdzgaitniecība, ko organizē NVO | 48 |
| 7. Atbrīvošana no ieslodzījuma vietas..... | 51 |
| 7.1. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana | 51 |
| 7.2. Problēmas, ar kurām saskaras no ieslodzījuma atbrīvota notiesāta persona | 53 |
| 8. Starpinstitucionālā sadarbība | 60 |
| Secinājumi un ieteikumi | 62 |
| Izmantotie avoti | 69 |
| Pielikumi | 72 |
| 1. pielikums: Daļēji strukturēto interviju ar VPD, IeVP darbiniekiem vadlīnijas | 72 |
| 2. pielikums: Fokusgrupas diskusijas ar NVO vadlīnijas | 74 |
| 3. pielikums: Brīvprātīgā darba ieslodzījuma vietās veicēji | 75 |
| 4. pielikums: Brīvprātīgā darba aktivitātes ieslodzījuma vietā..... | 80 |
| 5. pielikums: Normatīvais regulējums brīvprātīgajam darbam ar ieslodzīto un bijušo ieslodzīto | 89 |
| 6. pielikums: Brīvprātīgo ieslodzījuma vietās aptaujas rezultātu pārskats..... | 99 |
| 7. pielikums: Līdzgaitnieku aptaujas rezultātu pārskats | 108 |

Izmantotie saīsinājumi

EIS – Elektronisko iepirkumu sistēma

ES – Eiropas Savienība

ESF – Eiropas Sociālais fonds

IeVP – Ieslodzījuma vietu pārvalde

IIN – Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

MK – Ministru Kabinets

NVO – Nevalstiskā organizācija

Projekts - Projekts Nr.9.1.2.0/16/I/001 "Bijušo ieslodzīto integrāciju sabiedrībā un darba tirgū"

RC – Rehabilitācijas centrs

RVN – Riska un vajadzību novērtējums

TM – Tieslietu ministrija

TSV – Teritoriālā struktūrvienība

VPD – Valsts probācijas dienests

VSAOI – Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

Izmantotie termini

Aizbilstamais – līdzgaitniecības procesā iesaistīta persona, kura atrodas vai atradusies ieslodzījuma vietā.¹

Apcietinātais – persona, kurai izmeklēšanas tiesnesis vai tiesa ir piemērojusi drošības līdzekli – apcietinājumu.

Brīvprātīgais – fiziska persona, kas uz labas gribas pamata veic fizisku vai intelektuālu bezatlīdzības darbu sabiedrības labā.²

Brīvprātīgais darbs – organizēts un uz labas gribas pamata veikts fiziskās personas fizisks vai intelektuāls bezatlīdzības darbs sabiedrības labā. Brīvprātīgajam darbam nav peļņas gūšanas nolūka.³ Šajā pētījumā ar jēdzienu "brīvprātīgais darbs" apzīmēts tāds brīvprātīgais darbs, kas saistīts ar dažādiem pasākumiem ieslodzīto resocializācijai un reintegrācijai sabiedrībā (izņemot mediācijas procesu). Pētījumā, analizējot brīvprātīgo darbu, tiek analizētas tās brīvprātīgo aktivitātes, kas noris ieslodzījuma vietā.

Ieslodzījuma vieta – Brasas cietums, Rīgas Centrālcietums, Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem, Daugavgrīvas cietums, Ilūciema cietums, Jelgavas cietums, Jēkabpils cietums, Liepājas cietums, Olaines cietums (t.sk. Latvijas Cietumu slimnīca, Olaines cietuma Atkarīgo centrs) vai Valmieras cietums.

Ieslodzītais – persona, kura atrodas ieslodzījuma vietā, neatkarīgi no tā, vai persona ir apcietināta vai notiesāta.

Līdzgaitniecība – process, kurā brīvprātīgais ar savu iedrošinājumu un padomu sniedz atbalstu notiesātajam pēc atbrīvošanas un palīdz iekļauties sabiedrībā. Līdzgaitnieku darbs palīdz atsvērt iespējamu negatīvu ietekmējošu draugu un paziņu ietekmi, sniedzot pozitīvu sociālās uzvedības piemēru un piedāvājot atbalstāmu brīvā laika pavadīšanas veidu alternatīvas, tādējādi mazinot risku, ka notiesātais atsāks antisociālu dzīvesveidu un izdarīs likumpārkāpumus.⁴

Līdzgaitnieks – apmācīts brīvprātīgā darba veicējs (sabiedrības pārstāvis), kurš ir motivēts strādāt bezatlīdzības darbu, lai mainītu aizbilstamā uzvedību un domāšanu. Līdzgaitnieks ar savu atrašanos līdzās sniedz atbalstu aizbilstamajam un palīdz iekļauties sabiedrībā, veicinot aizbilstamā spējas risināt sadzīviskus uzdevumus, uzlabojot viņa sociālās prasmes, kā arī veicinot pozitīva brīvā laika pavadīšanas spējas.⁵

Notiesātais – persona, par kuru stājies spēkā notiesājošs spriedums, atzīstot, ka šī persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Šī pētījuma ietvaros jēdziens "notiesātais" attiecināms uz šādām personām: (1) notiesātie, kuri atrodas ieslodzījumā, (2) notiesātie, kuri ir atbrīvoti pēc brīvības atņemšanas soda termiņa beigām un kuriem kā papildsods ir noteikta VPD uzraudzība, un (3) notiesātie, kuri ir atbrīvoti nosacīti pirms termiņa ar VPD uzraudzību.

¹ Iepirkuma "Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē" Tehniskā specifikācija.

² Brīvprātīgā darba likums, <https://likumi.lv/ta/id/275061-brivpratiga-darba-likums>

³ Iepirkuma "Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē" Tehniskā specifikācija.

⁴ Iepirkuma "Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē" Tehniskā specifikācija.

⁵ Iepirkuma "Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē" Tehniskā specifikācija.

Ievads

Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē tiek īstenots projekta Nr.9.1.2.0/16/I/001 "Bijušo ieslodzīto integrāciju sabiedrībā un darba tirgū" ietvaros. Projekta mērķis ir sniegt atbalstu ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, piedāvājot specifiskus atbalsta pasākumus, kā arī izstrādājot un īstenojot jaunas atbalsta metodes mērķgrupai, tai skaitā, attīstot brīvprātīgo darbu un aktīvu ģimenes locekļu iesaistīšanu, tādējādi sekmējot mērķgrupas integrāciju sabiedrībā un veicinot iesaistīšanos darba tirgū.

Pētījuma mērķis ir apkopot informāciju par līdzšinējo brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības praksi Latvijas kriminālsodu izpildē un sekmīgi īstenotiem brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības modeļiem ārzemēs, iegūstot jaunas atziņas, idejas, faktus, sniegt ieteikumus brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības ar notiesātām personām modeļu ieviešanai Latvijā. Pētījuma priekšmets ir līdzgaitniecības prakses un brīvprātīgā darba modeļu ieviešanas iespējas Latvijā kriminālsodu izpildē. Pētījuma objekts ir līdzgaitniecības prakses un brīvprātīgā darba modeļi darbā ar notiesātām personām ieslodzījumā un personām, kuras ir atbrīvotas no ieslodzījuma un atrodas VPD uzraudzībā. Tādējādi šajā pētījumā uzmanība tiek vērsta uz trim mērķa grupām: (1) ieslodzītajiem, (2) bijušajiem ieslodzītajiem, kuri no brīvības atņemšanas soda izciešanas ir atbrīvoti pirms termiņa un (3) bijušajiem ieslodzītajiem, kuriem pēc atbrīvošanas papildus ir piemērota VPD uzraudzība.

Pētījumā tiek raksturotas tās brīvprātīgā darba prakses, kuras tiek īstenotas ieslodzījuma vietās (organizē IeVP vai ieslodzījuma vietas), un līdzgaitniecības aktivitāte, kuru organizē VPD. Pētījums tādējādi neietver tādas VPD īstenotas brīvprātīgā darba formas kā atbalsta un atbildīguma aplūš⁶ un mediācijas procesu⁷.

Pētījums kopumā tiek strukturēts četros nodevumos:

- 1) Pirmais nodevums ietver pētījuma metodoloģiju, kuras apraksts satur informāciju par pētījuma mērķi, pētījuma uzdevumiem un pētnieciskajiem jautājumiem, izmantotajām datu ieguves un analīzes metodēm.
- 2) Otrais nodevums satur informāciju par Latvijas pieredzi brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā ar noteikto mērķgrupu.
- 3) Trešais nodevums ietver informāciju par ārzemju valstu praksi brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības organizēšanā mērķgrupai.
- 4) Ceturtais nodevums ir gala ziņojums. Tas ietver priekšlikumus Latvijā kriminālsodu izpildes jomā esošo brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības modeļu uzlabošanai, jaunu modeļu ieviešanai un

⁶ „Atbildīguma un atbalsta aplūš” ir sabiedrības iesaistīšanās veids, kas nodrošina noziedznieku drošu integrāciju sabiedrībā pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma vietas. "Atbildīguma un atbalsta aplūš" nozīmīgu lomu piešķir brīvprātīgajiem, kuri pārstāv vietējo sabiedrību un kuru uzdevums ir ar savu klātbūtni palīdzēt pieņemt atbildīgus lēmumus, lai neviens vairs netiktu apdraudēts. Brīvprātīgie strādā ne tikai ar noziedznieku, bet arī nepieciešamības gadījumā ar koordinatora starpniecību sadarbojas ar VPD darbiniekiem, kuri ir atbildīgi par attiecīgās personas uzraudzību sabiedrībā, kā arī ar garīgās veselības veicināšanas speciālistiem, vietējām pašvaldībām, sociālajiem dienestiem un citām organizācijām un iestādēm, kuras saistībā ar saviem funkcionālajiem pienākumiem ir iesaistītas darbā vai saskaras ar noziedzniekiem.

Uzsvars ir likts uz darbu ar noziedznieku kategoriju, ar kuru strādāt ir ļoti sarežģīti un kur brīvprātīgo piesaistei ir nenovērtējama loma – dzimumnoziedzniekiem. Darbu ar noziedznieku, kurš atzīts par piemērotu „Atbildīguma un atbalsta aplūš” un pats paudis vēlmi šādā programmā iesaistīties, brīvprātīgie bieži uzsāk jau ieslodzījuma vietā, palīdzot sagatavoties atbrīvošanai un turpinot šo darbu pēc atbrīvošanas (Valsts probācijas dienests. (2017). Piesakies brīvprātīgajam darbam Atbildīguma un atbalsta aplūš Rīgā! <http://www.probacija.lv/zina-apli-072017>) Atšķirībā no pētījumā aplūkotās līdzgaitniecības aktivitātes, atbalsta un atbildīguma aplūš vienlaikus darbojas vairāki brīvprātīgie (4-6 personas). Tā arī ir viena no sarežģītākajām brīvprātīgā darba formām, kuru īsteno VPD.

⁷ Mediācija ir brīvprātīgas sadarbības process, kurā puses cenšas panākt savstarpēji pieņemamu vienošanos savu domstarpību atrisināšanai ar mediatora starpniecību. Mediāciju vada viens vai vairāki mediatori vai sertificēti mediatori (Mediācijas likums, <https://likumi.lv/doc.php?id=266615>).

brīvprātīgā darba veidu ieviešanai un identificēto šķēršļu brīvprātīgo darba un līdzgaitniecības ieviešanas procesā risināšanai

Šis ir **pētījuma otrais nodevums**, kurā raksturota Latvijas prakse brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā ar noteikto mērķgrupu. Nodevums ietver informāciju par normatīvo regulējumu, kas regulē brīvprātīgo darbu kriminālsodu izpildes jomā, raksturo esošo praksi brīvprātīgajā darbā gan VPD un IeVP, gan nevalstiskajā sektorā, raksturo organizācijas, kas veic brīvprātīgo darbu un līdzgaitniecību, raksturo līdzgaitnieku atlases un apmācību sistēmu, apkopo informāciju par šķēršļiem brīvprātīgā darba īstenošanā darbā ar notiesātām personām. Ziņojumā tiek gūtas atbildes uz šādiem pētnieciskajiem jautājumiem:

1. Kā Latvijā noris līdzgaitniecības un brīvprātīgā darba ar notiesātām personām aktivitāšu ieviešana, kādas ir šo aktivitāšu priekšrocības un trūkumi īstenošanas procesā un normatīvajā regulējumā?
2. Kā Latvijā noris sadarbība starp valsts iestādēm un NVO brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā ar notiesātām personām, kādi uzlabojumi nepieciešami sadarbības sekmēšanai?
3. Kādi ir brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības prakses ar notiesātām personām ieviešanas un īstenošanas šķēršļi, problēmas?
4. Kādas darbības nepieciešams veikt, lai pārvarētu identificētos šķēršļus brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā ar notiesātām personām?

Ziņojums ir strukturēts 11 nodaļās, ieskaitot secinājumus un ieteikumus, izmantoto avotu sarakstu un pielikumus. Ziņojuma izstrādē izmantotas tādas datu ieguves metodes kā dokumentu analīze, statistikas datu analīze, intervijas ar IeVP un VPD darbiniekiem, intervijas ar brīvprātīgajiem, līdzgaitnieku un brīvprātīgā darba veicēju aptauja, fokusgrupas diskusija ar NVO, intervijas ar ieslodzījuma vietu resocializācijas nodaļas darbiniekiem.

1. Problēmas raksturojums

Šajā nodaļā raksturota pētījuma problēma un aktualitāte. Sniegta informācija par notiesāto kā resocializācijas sistēmas centrālo elementu, norādot, ar kādām problēmām saskaras notiesātais un brīvprātīgie, notiesātajam izejot sabiedrībā.

Kā teikts Apvienoto Nāciju Organizācijas ziņojumā par recidīva mazināšanu un likumpārkāpēju sociālo reintegrāciju – lai veicinātu likumpārkāpēju resocializāciju, t.sk. likuma ievērošanu, nav obligāti nepieciešama šīs personas ieslodzīšana. Likumpārkāpēja uzvedību reizēm efektīvāk var ietekmēt un mainīt, viņam esot sabiedrībā. Turklāt ieslodzījums var būtiski kavēt likumpārkāpēja iekļaušanos sabiedrībā. Gadījumos, kad brīvības atņemšana ir nepieciešama un tā tiek piemērota kā soda veids, būtiski, lai ieslodzījumā pavadītais laiks tiktu izmantots efektīvi un konstruktīvi, lai nodrošinātu, ka pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas notiesātais vēlas un spēj ievērot likumu. Ir būtiski, lai tiktu nodrošināts ieslodzītā atbalsts pārejai uz dzīvi sabiedrībā un sabiedrība būtu gatava viņu uzņemt.⁸

Pētījumā uzmanība ir vērsta uz to, lai notiesātā persona tiktu analizēta kā resocializācijas pasākumu mērķa persona un dažādi atbalsta pasākumi tiktu skatīti, izejot no ieslodzītā vajadzībām. Tieši notiesātais ir tas, kura dēļ tiek īstenotas dažādas brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības aktivitātes un tiek veidotas un īstenotas resocializācijas programmas, lai pēc atbrīvošanas viņš veiksmīgāk iekļautos sabiedrībā. Un tieši iekļaušanās sabiedrībā pēc soda izciešanas ieslodzījumā kļūst par vienu no lielākajiem izaicinājumiem notiesātā dzīvē, jo īpaši tajos gadījumos, kad viņam nav ģimenes vai radnieku, pie kuriem vērsties pēc palīdzības.

Resocializācijas sistēma ir jāskata kā komplekss pasākumu kopums, kur katram elementam ir sava būtiska loma. Tikai ar brīvprātīgo un līdzgaitnieku kustību nav iespējams nodrošināt bijušā ieslodzītā veiksmīgu iekļaušanos sabiedrībā. Bijušajiem ieslodzītajiem ir jānodrošina dzīvesvieta un iztikas līdzekļi, jāpiedāvā darba iespējas, jāsniedz sociālais atbalsts un jāveicina saturīga brīvā laika pavadīšana, jāatbalsta notiesātā sociālo prasmju un spēju attīstība, jāmazina viņa atkarības un riski. Pētījumā secināts, ka bijušais ieslodzītais saskaras ar problēmām katrā no iepriekš minētajām jomām.

Realitātē iepriekš minētā atbalsta pieejamība notiesātajam, kurš ir atbrīvots no ieslodzījuma, ir nepietiekama, turklāt tā atkarīga no pašvaldības vai pat atsevišķu amatpersonu attieksmes un ieinteresētības. Pētījumā veikto interviju citāti spilgti atspoguļo problēmas, ar kurām saskaras bijušie ieslodzītie.

Pirmkārt, trūkst kopējas sistēmas un līdzekļu, lai bijušo ieslodzīto iekļautu sabiedrībā. Tiek īstenotas atsevišķas aktivitātes, kas ir būtiskas resocializācijā, taču vienlaikus netiek apmierinātas bijušā ieslodzītā pamatvajadzības:

"Mēs aizejam kā brīvprātīgie uz cietumu, un viss ir labi, tad mēs kādu laiku pavadām ar klientiem, bet pēc tam pametam kā kaķēnus un sakām, lai iet paši savu ceļu. [...] Vislielākā problēma, ir ka mēs nedomājam par tiem cilvēkiem, bet gan par to, kā es izskatos un cik es būšu svarīgs." (Brīvprātīgais)

"Resocializācija iet iekšā ļoti lēni. Viņa ir tāda ķeksīša pēc. Sistēmā iekšā ir arī cilvēki, kuri dara savu darbu pēc labākās sirdsapziņas, bet kopumā tā visa sistēma – viņiem pašiem tur ir grūti." (Brīvprātīgais)

"Katram cilvēkam ir jāpieiet kā projektam. Tas ir individuāls projekts. Tad tu skaties – tu dod to mājasdarbu, tu ar viņu runā, komunicē par personīgo dzīvi, par vēl tādām lietām, iedod kaut kādu dienas naudu, iespēju viņam nomazgāties, iedod iespēju sajusties kā

⁸ United Nations Office on Drugs and Crime. (2012). Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders: Criminal Justice Handbook Series. United Nations: New York.

cilvēkam. Ka viņš nofrizējās, beidzot ir ar zobiem, atguvis tiesības, iekārtojies kaut kādā darbiņā. Ja vēl to dzīvošanas jautājumu varētu risināt, tad vispār būtu fantastiski. Un tā pa posmiem viņu atpakaļ atgriezti tajā sabiedrībā. [...] Tu dod naudu nevis vienkārši kā dienas naudu, bet tu dod naudu kaut kādām konkrētām lietām.” (Brīvprātīgais)

Otrkārt, notiesātajam trūkst sistēmiska atbalsta, norādes par tālāko dzīves virzību un iespējām pēc ieslodzījuma. Notiesātais saskaras ar viņam sarežģītu un nepierakstu situāciju, kad palīdzības un pakalpojumu saņemšanai jānododas no iestādes uz iestādi:

“Tie, kuri ilgstoši dzīvo iekšā, viņi ir pieraduši, ka viņi uzraksta iesniegumu un viņiem viss tiek izdarīts. Līdz ar to, kad viņš aiziet uz sociālo dienestu un tur viņam saka – nē, jums sākumā pašam jānokārto tas, tas un tas, tad viņš ir apjucis, neko vairs nespēj, jo tas vairs nav tā kā cietumā.” (Brīvprātīgais)

“Jaunajā dzīvesvietā viņam nekā nebija, viņš neko nezināja. [...] Kopā tika braukāts pa dažādām iestādēm, reģionā, kur autobusi iet reti. Vajadzēja iziet sociālo dienestu, bija sarežģījumi ar dzīvesvietu. [...] Bija jāiet arī uz VID. Probācijas dienestā ieradās, bet izrādījās, ka par ātru. Konkrētajā gadījumā bija labi, ka puisis kā bārenis varēja braukt ar sabiedrisko transportu par velti. [...] Visgrūtākais bijis tas, ka aizbilstamais puisis bijis pilnīgi viens. Pats arī atzinis, ka viens nebūtu ticis galā. Jo pirmajās dienās cilvēks tiek sūtīts no iestādes uz iestādi. Pašam līdzgaitniekam arī ir grūti izprast visu.” (Brīvprātīgais)

Vienlaikus jānorāda, ka ieslodzījuma vietās tiek īstenots darbs no sociālā darbinieka puses, lai notiesāto sagatavotu dzīvei sabiedrībā, un nereti pats notiesātais nepilda norādes, ko tam iedod sociālais darbinieks: *“Ieslodzījuma vietā tiek iedotas pat adreses, kur jānododas pēc atbrīvošanas, kur atrodas kura iestāde. Bet tās nereti tiek izmestas laukā. Līdzko iziet ārā, tā brīvības sajūta.” (Brīvprātīgais)*

Treškārt, notiesātais saskaras ar iztikas līdzekļu trūkumu, kas neļauj viņam apmierināt savas fizioloģiskās vajadzības, esot sabiedrībā. Un tas ir būtisks šķērslis notiesātā likumpaklausīgai dzīves uzsākšanai, jo fizioloģisko vajadzību apmierināšana ir pamatā tālākai sociālo vajadzību apmierināšanai:

“Būtībā iedod tikai ceļa naudu, kādreiz kaut ko maksāja, bet tagad vairs nē. Pašvaldības maksā, kā nu kura, piemēram, Olainē 60 EUR. Bet ko var iesākt ar tādu summu, ja nav ko ēst, ne gulēt? Ja nav atbalsta, tad gribot, negribot ir jāatgriežas atpakaļ, jo pa to vienu mēnesi saprot, ka neko nevar iesākt.” (Brīvprātīgais)

“Kādas ir īres cenas. Ja tev nav par ko dzīvot, par ko vispār ir runa? Te ir loģiski, ka depresija ir tautā un loģiski izriet tie sociālie jautājumi. [...] Tad beigās tie cilvēki vienkārši lūzt.” (Brīvprātīgais)

“Nav jau cilvēkiem, kur nomazgāties. Elementāra lieta. Kaut kur rast tādu iespēju.” (Brīvprātīgais)

“Tas maksātnespējas jautājums ir ļoti, ļoti, ļoti svarīga lieta, jo ir milzīgi lielas problēmas ar tām kredītsaistībām un parādiem. Un tas arī izraisa to zudušo motivāciju celties, jo reāli tu esi norakstīts. Ne tu vari oficiāli strādāt, neko. Ko tad tu vari darīt?” (Brīvprātīgais)

Saistībā ar iepriekš minēto pamatvajadzību apmierināšanu, īpaši uzsverama arī dzīvesvietas trūkuma problēma, personai iznākot no ieslodzījuma. Pastāv dažādi sociālās rehabilitācijas centri, kur īslaicīgi ieslodzītais var uzturēties, taču to nodrošināto vietu skaits ir mazs un arī efektivitāte no dažādu iesaistīto personu puses tiek skatīta atšķirīgi:

“Svarīgi, ka atbrīvotajam tika piešķirta dzīvesvieta, citādi viņam atliktu tikai patversme. Parasti ir tā, ka iziet ārā, tad var tikai iestāties rindā. Uz platību var pretendēt tikai tad, kad

iziet ārā un uzrāda atbrīvošanās izziņu. Tad mēneša, divu, citur – pusgada – laikā izskata jautājumu, pienāk rinda. Konkrētajā gadījumā bija ļoti atsaucīgs pagasts, sagādāja pat malku. Tika sagādāts skapis, gulta, trauki (citreiz dod naudā).” (Brīvprātīgais)

”Viņus aicina aiziet uz rehabilitācijas centriem, bet tur jau nav labāk kā cietumos.” (Brīvprātīgais)

Ceturtkārt, notiesātajiem trūkst atbalsts, vēl esot ieslodzījuma vietā. Lai arī ieslodzījuma vietu resocializācijas nodaļas darbinieki strādā pie resocializācijas pasākumiem, atsevišķās intervijās tiek norādīts uz kapacitātes un darbinieku trūkuma problēmu, īpaši, attiecībā uz psihologiem, kuri ieslodzītajiem sniedz psiholoģisko aprūpi:

”Pietrūkst cilvēcīgas sarunas un iedzīvošanās. Piemēram, daudzi darbinieki nāk no cietumiem, bet ko var risināt, ja par psihologu strādā tikai divreiz nedēļā vai mēnesī un ar visiem.” (Brīvprātīgais)

Kopumā jāsecina, ka ieslodzīto sagatavošana dzīvei sabiedrībā ir cieši saistīta ar valsts kultūru un vēsturi. Nepastāv universāla ieslodzījuma vietu sistēmas modeļa, kas derētu visiem. Labas prakses piemērus var atrast daudzās sistēmās, un vairumam sistēmu ir savas stiprās un vājās puses. Vienīgie universāli piemērojami standarti ir tie, ko nosaka starptautiskās un reģionālās cilvēktiesību aizsardzības organizācijas un praktiskie dokumenti, kas ir izstrādāti, balstoties uz šo standartu ieviešanas laikā gūto pieredzi.⁹

Veidojot integrētu resocializācijas sistēmu, būtiska loma ir atbildīgo iestāžu personāla sagatavotībai un interesei mainīt sistēmu, nākotnes redzējumam par sistēmu, gatavībai iesaistīt brīvprātīgos, kā arī izpratnei par problēmām, ar kurām saskaras brīvprātīgie:

”Svarīgākais ir kadri – cilvēki, kuri darbojas tajā visā. Tad jau, protams, arī uz kādām vērtībām balstās. Izvērtējot tos kadrus, ir ļoti jāskatās, kāda ir tā morāle, vērtības un uz ko tas cilvēks balstās. Protams, ka mēs esam dažādi, bet nu kaut kā tas darbs ir jādara ar sirdi un mīlestību.” (Brīvprātīgais)

Cietumsods var būt sociāli postošs un vairot sociāli atstumtu personu skaitu sabiedrībā. Turklāt pierādījumi neliecina par labu cietumsoda kā galvenā noziedzības apkarošanas veida efektivitātei. Vairumā valstu tie, kuri nonāk ieslodzījuma vietā, ir nabadzīgi un izstumti no sabiedrības, un viņu noziegumi bieži vien ir tie nenozīmīgākie. Sodīšanas sistēmas kopējais ieguldījums sabiedrības drošības garantēšanā ir ārkārtīgi svarīgs, taču ierobežots. Lai samazinātu noziedzību, iespējams, rentablāk būtu veikt investīcijas sociālos pasākumos un sabiedrības vienotības stiprināšanā.¹⁰ Latvijā trūkst pozitīvas informācijas kampaņas un skaidrojumi par nepieciešamību sabiedrībai iesaistīties notiesāto resocializācijā. Sabiedrībai ir bail no tā, ko tā nezina, jo īpaši, ja netiek skaidroti lietas apstākļi:

”Tiklīdz tu dzīvniekus - jā. Bērņus - jā. Veciem ļaudīm - jā. Tiem mēs palīdzam. Bet tiklīdz sākās bezpajumtnieki un cietumnieki, tad tā ir negatīva publicitāte, to mēs vispār nedarām, tie cilvēki ir norakstīti.” (Brīvprātīgais)

”Ir jāpieslēdz televīzija. Vērts piestrādāt pie augstskolām, kā arī kultūras nozarē. Ir jāizvēlas atbilstošie cilvēki, kuri sniegtu šo publicitāti. Tam visam ir vajadzīga viegla pieeja, skaidrot, kas tas ir, ko tas dod, kāpēc tu to dari? Nevajag šo informāciju pasniegt piesātinātu ar faktiem un tabulām – nevajag sarežģīt lietas. Vajag personības! Noteikti ir jāstrādā ar jauniešiem.” (Brīvprātīgais)

⁹ Koils E. (2004). Ieteikumi cietuma reformai. Starptautiskais cietumu izpētes centrs: Londona.

¹⁰ Koils E. (2004). Ieteikumi cietuma reformai. Starptautiskais cietumu izpētes centrs: Londona.

2. Pētījuma metodoloģija

Šajā nodaļā raksturotas pētījumā izmantotās datu ieguves un analīzes metodes, šo metožu izvēles pamatojums.

2.1. Dokumentu analīze un statistikas datu analīze

Dokumentu analīze ir veikta ar mērķi: (1) novērtēt līdzšinējo Latvijas prakses pieredzi brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā kriminālsodu izpildes jomā, analizējot normatīvo regulējumu, apzinot un novērtējot aktivitāšu īstenošanas progresu un izmantotos resursus brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības nodrošināšanā, (2) novērtēt līdzšinējo Latvijas pieredzi brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā nevalstiskajā sektorā. Lai iegūtu iespējami plašāku un uzticamu informāciju, dokumentu atlasē tika izmantoti šādi avoti:

- Pētāmajai jomai atbilstoši normatīvie akti,
- Politikas plānošanas dokumenti,
- Iepriekš veikti pētījumi un publikācijas par analizējamo jomu,
- Līdzgaitniecības un brīvprātīgā darba projekta dokumentācija un Projekta ietvaros izstrādātie metodiskie materiāli (Līdzgaitnieku rokasgrāmata, Brīvprātīgo apmācību materiāli, Līdzgaitnieku un Brīvprātīgo līgumi, bukleti un rokasgrāmatas, informatīvie materiāli, IeVP un VPD sniegtā informācija u.c.).

Lai novērtētu dokumentu uzticamību, tika vērtēts avota autors – vai tā ir valsts iestāde, vai publikācija uzskatāma par akadēmisku avotu.

Aprakstošā statistikas datu analīze ir veikta ar mērķi iegūt strukturētus, skaitiskus datus par ieslodzīto skaitu ieslodzījuma vietās, t.sk. norādot tendenci pēdējā gada laikā un jauniešu īpatsvaru ieslodzīto vidū. Pētījumu uzsākot, tika sagatavots informācijas pieprasījums IeVP, lai iegūtu nepieciešamos statistikas datus.

2.2. Daļēji strukturētas intervijas

Pētījuma nozīmīgākā datu ieguves metode ir daļēji strukturētas intervijas. Šīs intervijas ļāva iegūt informāciju par īstenotajām brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības aktivitātēm, identificēt esošo modeļu priekšrocības un trūkumus. Daļēji strukturētas intervijas tika veiktas ar dažādu mērķgrupu pārstāvjiem – IeVP, VPD darbiniekiem, brīvprātīgajiem, ieslodzījuma vietu resocializācijas nodaļu vadītājiem – lai no dažādiem informācijas avotiem iegūtu viedokli par pētāmo tēmu. Turpinājumā sniegts interviju raksturojums.

a. Daļēji strukturētas intervijas ar VPD un IeVP darbiniekiem

Lai izprastu brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības aktivitāti, ko koordinē IeVP un VPD, aktivitāšu īstenošanas progresu, apmācību saturu un formu, šķēršļus un iespējamus risinājumus brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības ieviešanai praksē, tika veiktas daļēji strukturētas intervijas ar VPD un IeVP darbiniekiem. Intervijas vienlaikus palīdzēja gūt ieteikumus jaunu brīvprātīgā darba veidu ieviešanai un identificēto šķēršļu brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības ieviešanas procesā pārvarēšanai (interviju vadlīnijas skatīt 1. pielikumā).

Intervijas tika veiktas laika posmā no 2018. gada 16. februāra līdz 20. martam. Kopumā tika intervēti septiņi IeVP un VPD darbinieki. Intervējamās personas tika izraudzītas pēc Pasūtītāja ieteikumiem tā, lai informantu vidū būtu personas, kuras var pastāstīt gan par līdzgaitniecības projektu, gan brīvprātīgā darba norisi ieslodzījuma vietās, gan par Projekta aktivitātēm kopumā. Tika izraudzītas tās personas, kuras vislabāk ir informētas par attiecīgajiem jautājumiem. Intervijās iegūtā informācija uzskatāma par pētījumam pietiekamu, jo tā ļāva iegūt informāciju par visiem pētniekus interesējošajiem brīvprātīgā darba un

līdzgaitniecības aspektiem (t.i., aktivitāšu norisi, rezultativajiem rādītājiem, aktivitāšu koordinēšanu, apmācībām u.c.).

Papildus šīm intervijām tika veikta viena ekspertintervija ar Tieslietu ministrijas pārstāvi ar mērķi gūt informāciju par Kriminālsodu izpildes likumprojektu, un diviem tiesnešiem, lai labāk izprastu iemeslus ieslodzīto jauniešu lūgumu par pirmstermiņa atbrīvošanu noraidīšanā, kā arī vienu sociālo darbinieku, lai labāk izprastu sociālā dienesta un VPD sadarbību.

b. Daļēji strukturētas intervijas ar brīvprātīgajiem, kuri veic brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās

Lai iegūtu informāciju par brīvprātīgo motivāciju veikt brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās, strādājot ar notiesātām personām, tika veiktas piecas daļēji strukturētas intervijas ar brīvprātīgajiem. Intervijās gūta informācija ļāva izprast brīvprātīgā darba organizāciju un praksi no brīvprātīgo skatu punkta, brīvprātīgo motivāciju, brīvprātīgo darbu ietekmējošos faktoros, ieteikumus nepieciešamajiem uzlabojumiem.

Lai aptvertu iespējami atšķirīgu pieredzi, ar ko saskaras indivīdi, veicot brīvprātīgo darbu ar ieslodzītajiem, intervējamie tika atlasīti no dažādām ieslodzījuma vietām un programmām:

- 1) 2 brīvprātīgie no Centrālcietuma Mirjamas programmas,
- 2) 1 brīvprātīgais no Cēsu audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem,
- 3) 1 brīvprātīgais, kurš apmeklē uz mūžu notiesātos,
- 4) 1 brīvprātīgais no Olaines cietuma.

Intervijas tika veiktas laika posmā no 2018. gada 23. februāra līdz 8. martam. Intervētie brīvprātīgie vienlaikus ar brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās faktiski veica arī līdzgaitnieka funkciju bijušajiem ieslodzītajiem. No šiem gadījumiem vienā gadījumā līdzgaitniecība tika veikta VPD koordinētās aktivitātes ietvaros.

c. Daļēji strukturētas intervijas ar ieslodzījuma vietu resocializācijas nodaļām

Lai izprastu, kādas brīvprātīgā darba programmas pašreiz tiek īstenotas ieslodzījuma vietās, kādas NVO ir iesaistījušās brīvprātīgajā darbā, kā ieslodzījuma vietās tiek organizēts un koordinēts brīvprātīgais darbs, laika posmā no 2018. gada 2. marta līdz 8. martam tika veiktas daļēji strukturētas intervijas ar ieslodzījuma vietu resocializācijas nodaļu vadītājiem. Lai iegūtu atšķirīgus viedokļus un pieredzi brīvprātīgā darba organizēšanā un ar to saistītajā problemātikā, pētījumā tika noteikta nepieciešamība intervēt dažādu ieslodzījuma vietu resocializācijas nodaļu vadītājus – tādu, kurā brīvības atņemšanas sodu izcieš vīrieši, sievietes un nepilngadīgie. Tāpēc intervijām tika izraudzītas šādas ieslodzījuma vietas:

- 1) Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem,
- 2) Rīgas Centrālcietums,
- 3) Ilģuciema cietums.

Kopsavilkums. Pētījumā ar daļēji strukturētu interviju palīdzību tika apzināts dažādu mērķgrupu – IeVP un VPD darbinieku, brīvprātīgo, ieslodzījuma vietu resocializācijas nodaļu vadītāju – viedoklis par brīvprātīgā darba situāciju Latvijā, lai tādējādi pētāmo jautājumu aplūkotu no dažādu iesaistīto pušu skatu punkta. Kopumā pētījumā tika veiktas vairāk nekā 15 daļēji strukturētas intervijas. Šīs interviju skaits tika uzskatīts par pietiekamu, jo dažādās intervijās iegūtā informācija pamatā sakrita un pārklājās. Konstatējot, ka iegūtā informācija pārklājas, tika pieņemts, ka veikto interviju skaits ir pietiekams pētījuma mērķu sasniegšanai.

Jāņem vērā, ka kvalitatīvā pētījumā nav iespējams iegūt reprezentatīvus datus par to, cik plaša ir problēmas izplatība. Turklāt šī pētījuma mērķis bija identificēt nozīmīgākās problēmas līdzgaitniecībā un brīvprātīgā darba programmās, sniedzot ieteikumus to pārvarēšanā un brīvprātīgā darba attīstībā. Pētījuma

mērķis nebija iegūt datus par mērķgrupas pārstāvju īpatsvaru, kuram problēma ir aktuāla, kam savukārt būtu nepieciešams veikt kvantitatīvu, reprezentatīvu pētījumu.

2.3. Fokusgrupas diskusija

Tā kā viens no būtiskiem šī pētījuma uzdevumiem ir apzināt līdzšinējo Latvijas NVO pieredzi brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā ar notiesātām personām, 2018. gada 28.februārī tika organizēta fokusgrupas diskusija NVO pārstāvjiem. Fokusgrupu diskusija kā metode izvēlēta, jo diskusijas rezultātā ir iespējams iegūt plašāku, pētījumam noderīgāku informāciju par dažādiem ar brīvprātīgo darbu un līdzgaitniecību notiesātām personām saistītiem jautājumiem, iegūt viedokļus par dažādiem jautājumiem, kurus nebūtu iespējams iegūt tiešajās intervijās ar katru NVO atsevišķi. Diskusijā tika aicinātas piedalīties un uzrunātas astoņas NVO organizācijas. Rezultātā tajā piedalījās piecas NVO, kuru pieredze brīvprātīgā darba organizēšanā attiecīgi tika analizēta pētījumā:

- 1) Biedrība „Izvēlies brīvību”
- 2) Biedrība „Anonīmo alkoholiķu sadraudzība”
- 3) Biedrība „Ilģuciema sievietes”
- 4) Biedrība „Latvijas Sarkanais Krusts”
- 5) Evaņģēlisko kristiešu draudze "Zilais Krusts".

Fokusgrupas diskusijas vadlīnijas pievienotas 2. pielikumā. Papildus pēc diskusijas NVO pārstāvjiem tika nosūtīti arī rakstiski jautājumi, lai precizētu informāciju saistībā ar brīvprātīgo koordinēšanas, atlases, apmācību un motivēšanas principiem.

2.4. Aptaujas

a. Brīvprātīgo ieslodzījuma vietās aptauja

Pētījumā tiek veikta brīvprātīgo ieslodzījuma vietās aptauja. Aptauja izvēlēta, lai iegūtu plašāku viedokļu klāstu par brīvprātīgā darba ar notiesātām personām aktivitātēm, kā arī priekšlikumiem to pilnveidei. Aptauja tiek veikta elektroniskā formā, interneta vietnē, nosūtot brīvprātīgajiem aicinājumu piedalīties aptaujā. Aptauja norisinājās laika posmā no 2018. gada 7. marta līdz 1.jūnijam. Kopumā aptaujā piedalījās 35 brīvprātīgie, kuri veic brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās. Iegūtie rezultāti nav reprezentatīvi, taču atspoguļo pastāvošos uzskatus aptaujāto brīvprātīgo vidū. Aptaujā iegūtie rezultāti pilnā formā pievienoti šī ziņojuma 6. pielikumā.

Raksturojot aptaujāto demogrāfiskos rādītājus, 19 no 35 brīvprātīgajiem pārstāv kādu reliģisko organizāciju, 11 brīvprātīgie kādu NVO (ne reliģisku organizāciju) un pieci brīvprātīgie nepārstāv nevienu organizāciju. Vidējais brīvprātīgo vecums ir 41,4 gadi, aptaujātie brīvprātīgie ir vecuma robežās no 22 līdz 57 gadiem, visbiežāk vecuma posmā no 40 līdz 50 gadiem (18 brīvprātīgie). Aptaujāto vidū ir vienāds skaits sieviešu un vīriešu dzimuma pārstāvju (17 sievietes un 17 vīrieši, viens respondents nav norādījis dzimumu). Visbiežāk aptaujātie brīvprātīgie ir no Rīgas (20 brīvprātīgie). No pārējiem reģioniem kopumā pārstāvēts līdzīgs skaits brīvprātīgo (no Pierīgas – četri brīvprātīgie, no Zemgales – četri, no Kurzemes – trīs, no Vidzemes – trīs un no Latgales – viens brīvprātīgais). Aptaujāto vidū kopumā ir gan tādi brīvprātīgie, kuri savu darbību ieslodzījuma vietās uzsākuši nesen, t.i., 2018. gadā, gan tādi, kuri to uzsākuši jau sen – 2004. gadā. Vislielākais skaits aptaujāto brīvprātīgo savu darbību ieslodzījuma vietās uzsākuši 2017. gadā (15 brīvprātīgie), kas skaidrojams ar to, ka IeVP uzsāka īstenot ģimenes dienas un sistemātiski uzrunāt, apmācīt brīvprātīgos. Visbiežāk aptaujātie norādījuši, ka veic brīvprātīgo darbu Rīgas Centrālcietumā (18 brīvprātīgie), Brasas cietumā (astoņi brīvprātīgie), Jelgavas cietumā (septiņi brīvprātīgie) un Ilģuciema cietumos (septiņi brīvprātīgie).

b. Līdzgaitnieku aptauja

Pētījumā veikta līdzgaitnieku aptauja. Aptauja izvēlēta, lai iegūtu līdzgaitniecības aktivitātes novērtējumu no līdzgaitnieku skatu punkta. Aptauja veikta elektroniskā formā, interneta vietnē, nosūtot līdzgaitniekiem aicinājumu piedalīties aptaujā. Aptauja norisinājās laika posmā no 2018. gada 7. marta līdz 1. jūnijam. Aptaujā par līdzgaitniecību piedalījās 12 līdzgaitnieki, kuri ir izgājuši apmācības un kuriem ir noslēgts līgums ar VPD. Iegūtie rezultāti nav reprezentatīvi, taču atspoguļo pastāvošos uzskatus aptaujāto līdzgaitnieku vidū. Aptaujā iegūtie rezultāti pilnā formā pievienoti šī ziņojuma 7. pielikumā.

No aptaujātajiem līdzgaitniekiem 11 ir sievietes un viens - vīrietis. Aptaujātie ir vecumā no 24 līdz 66 gadiem. Vidējais aptaujāto līdzgaitnieku vecums ir 40,6 gadi. Trīs aptaujātie ir no Rīgas, trīs no Pierīgas un trīs no Latgales, no Kurzemes aptaujā piedalījušies divi līdzgaitnieki un no Vidzemes – viens līdzgaitnieks. Četri no 12 līdzgaitniekiem norādījuši, ka pārstāv kādu organizāciju, savukārt astoņi līdzgaitnieki nepārstāv nevienu organizāciju.

c. Ieslodzījuma vietu aptauja

Lai apkopotu statistiku par brīvprātīgā darba aktivitātēm ieslodzījuma vietās, tika izsūtīta strukturēta aptaujas anketa visām ieslodzījuma vietām ar lūgumu sniegt informāciju par 2017. gadā īstenotajām brīvprātīgā darba aktivitātēm ieslodzījuma vietā, t.sk. norādot brīvprātīgā darba veicējus, aktivitāšu norises laikus un iesaistīto ieslodzīto skaitu. Aptaujā brīvprātīgā darba aktivitātes tika strukturētas trīs veidos: (a) brīvprātīgā darba aktivitātes, kuras ieslodzījuma vieta īstenojusi pēc savas iniciatīvas, (b) brīvprātīgā darba aktivitātes, kuras iniciējušas dažādas organizācijas, un (c) brīvprātīgā darba aktivitātes, kuras iniciējuši individuāli brīvprātīgie – fiziskas personas, kuras nepārstāv kādu konkrētu organizāciju.

Aptauja tika veikta laika posmā no 2018. gada 23. līdz 27. februārim. Atbildes tika iegūtas no visām desmit ieslodzījuma vietām.

3. Vispārējās situācijas raksturojums ieslodzījuma vietās

Šajā nodaļā ir apkopota statistika no ieslodzījuma vietām Latvijā ar mērķi gūt informāciju par ieslodzīto skaitu Latvijas ieslodzījuma vietās, t.sk. identificētu, cik jauniešu un notiesāto atrodas ieslodzījuma vietās. Statistika apkopota viena gada griezumā, salīdzinot 2017. gada 1. janvāra un 2018. gada 1. janvāra datus. Nodaļā arī sniegta informācija par sodu izciešanas režīmiem.

Ieslodzīto skaits. Latvijā kopumā ir desmit ieslodzījuma vietas. Ieslodzīto skaits uz 2018. gada 1. janvāri bija 3765, t.sk. 770 personas vecumā 14-30 gadi.¹¹ Salīdzinot ar 2017. gada 1. janvāri, ieslodzīto skaits 2018. gada sākumā samazinājies par 11%, t.sk. ieslodzīto skaits vecumā 14-30 gadi samazinājās par 14%. No visiem ieslodzītajiem uz 2018. gada 1. janvāri 72% ir notiesātie, pārējās ir apcietinātas personas. No visiem ieslodzītajiem 20% ir vecumā 14-30 gadi, no tiem 3% ir ieslodzītie vecumā līdz 18 gadiem (visi atrodas Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem). Neviena ieslodzītā vecumā līdz 18 gadiem nav Ilģuciema cietumā. Skatīt 1. un 2. tabulu.

1. tabula

Ieslodzīto skaits ieslodzījuma vietās

| Ieslodzījuma vieta | Ieslodzījuma vietas veids | Ieslodzītie 2017.g. 1.janv. | | Ieslodzītie 2018.g. 1.janv. | |
|--|--|-----------------------------|---|-----------------------------|---|
| | | Ieslodzītie | <i>t.sk. notiesātie (atrodas brīvības atņemšanas iestādē)</i> | Ieslodzītie | <i>t.sk. notiesātie (atrodas brīvības atņemšanas iestādē)</i> |
| Brasas cietums | Slēgts cietums | 387 | 387 | 346 | 346 |
| Rīgas Centrālcietums | Daļēji slēgta cietuma nodaļa Slēgtā cietuma nodaļa <i>Izmeklēšanas cietums</i> | 1147 | 290 | 1008 | 320 |
| Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem | Nepilngadīgie (vīrieši) <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> | 43 | 22 | 40 | 25 |
| Daugavgrīvas cietums | Atklāta cietuma nodaļa Daļēji slēgta cietuma nodaļa Slēgts cietums <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> | 1019 | 874 | 850 | 753 |
| Ilģuciema cietums | Daļēji slēgts cietums <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> Nepilngadīgo (sieviešu) nodaļa | 290 | 227 | 234 | 187 |
| Jelgavas cietums | Slēgts cietums <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> | 329 | 320 | 291 | 283 |
| Jēkabpils cietums | Atklāta cietuma nodaļa Daļēji slēgts cietums | 323 | 323 | 234 | 234 |
| Liepājas cietums | Daļēji slēgta cietuma nodaļa | 153 | 72 | 166 | 83 |

¹¹ Atbilstoši IeVP uzskaites kārtībai, dati par ieslodzīto skaitu tiek apkopoti šādā vecuma grupā (identificējot personas līdz 30 gadiem ieskaitot).

| Ieslodzījuma vieta | Ieslodzījuma vietas veids | Ieslodzītie 2017.g. 1.janv. | | Ieslodzītie 2018.g. 1.janv. | |
|---|---|-----------------------------|---|-----------------------------|---|
| | | Ieslodzītie | <i>t.sk. notiesātie (atrodas brīvības atņemšanas iestādē)</i> | Ieslodzītie | <i>t.sk. notiesātie (atrodas brīvības atņemšanas iestādē)</i> |
| | Slēgtā cietuma nodaļa <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> | | | | |
| Olaines cietums (<i>Latvijas Cietumu slimnīca</i>) | Atklāta cietuma nodaļa Slēgts cietums | 170 | 151 | 182 | 163 |
| Valmieras cietums | Slēgts cietums <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> | 382 | 300 | 414 | 320 |
| Kopā | | 4243 | 2966 | 3765 | 2714 |

Avots: Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018.03.02). Informācija par ieslodzīto skaitu 01.01.2017 un 01.01.2018. ieslodzījuma vietās. Npublicēts materiāls.

2. tabula

Ieslodzīto skaits ieslodzījuma vietās vecumā 14 – 30 gadi

| Ieslodzījuma vieta | Ieslodzījuma vietas veids | Ieslodzītie vecumā 14-30 gadi 2017.g. 1.janv. | | Ieslodzītie vecumā 14-30 gadi 2018.g. 1.janv. | |
|--|--|---|---|---|---|
| | | Ieslodzītie | <i>t.sk. notiesātie (atrodas brīvības atņemšanas iestādē)</i> | Ieslodzītie | <i>t.sk. notiesātie (atrodas brīvības atņemšanas iestādē)</i> |
| Brasas cietums | Slēgts cietums | 125 | 125 | 104 | 104 |
| Rīgas Centrālcietums | Daļēji slēgta cietuma nodaļa Slēgtā cietuma nodaļa <i>Izmeklēšanas cietums</i> | 65 | 65 | 68 | 68 |
| Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem | Nepilngadīgie (vīrieši) <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> | 43 | 22 | 40 | 25 |
| Daugavgrīvas cietums | Atklāta cietuma nodaļa Daļēji slēgta cietuma nodaļa Slēgts cietums <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> | 238 | 238 | 188 | 188 |
| Iļģuciema cietums | Daļēji slēgts cietums <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> Nepilngadīgo (sieviešu) nodaļa | 54 | 54 | 29 | 29 |
| Jelgavas cietums | Slēgts cietums <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> | 86 | 86 | 58 | 58 |
| Jēkabpils cietums | Atklāta cietuma nodaļa | 126 | 126 | 98 | 98 |

| Ieslodzījuma vieta | Ieslodzījuma vietas veids | Ieslodzītie vecumā 14-30 gadi 2017.g. 1.janv. | | Ieslodzītie vecumā 14-30 gadi 2018.g. 1.janv. | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | Ieslodzītie | <i>t.sk. notiesātie (atrodas brīvības atņemšanas iestādē)</i> | Ieslodzītie | <i>t.sk. notiesātie (atrodas brīvības atņemšanas iestādē)</i> |
| | Dalēji slēgts cietums | | | | |
| Liepājas cietums | Dalēji slēgta cietuma nodaļa Slēgtā cietuma nodaļa <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> | 35 | 35 | 32 | 32 |
| Olaines cietums (<i>Latvijas Cietumu slimnīca</i>) | Atklāta cietuma nodaļa Slēgts cietums | 32 | 32 | 42 | 42 |
| Valmieras cietums | Slēgts cietums <i>Izmeklēšanas cietuma nodaļa</i> | 105 | 105 | 111 | 111 |
| Kopā | | 909 | 888 | 770 | 755 |

Avots: Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018.03.02). Informācija par ieslodzīto skaitu 01.01.2017 un 01.01.2018. ieslodzījuma vietās. *Nepublicēts materiāls.*

Sodu izciešanas režīmi. Saskaņā ar Latvijas Soduzpildes kodeksā noteikto: „Notiesātie uzsāk soda izciešanu režīma zemākajā pakāpē. Pēc ievietošanas cietumā viņiem šajā pakāpē jāizcieš ne mazāk kā viena ceturtdaļa no piesprietā soda. Ja notiesātais pirmstiesas apcietinājumā un soda izpildes vietā izcietis vienu ceturtdaļu no piesprietā soda un atbilst šā kodeksa 50.³ panta ceturtajā daļā minētajiem nosacījumiem, viņu ar izvērtēšanas komisijas lēmumu var pārvietot no soda izciešanas režīma zemākās pakāpes uz soda izciešanas režīma vidējo pakāpi. Ne mazāk kā viena ceturtdaļa no piesprietā soda viņam jāizcieš soda izciešanas režīma vidējā pakāpē, bet atlikusi daļa — soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē. Ja notiesātais pirmstiesas apcietinājumā un soda izpildes vietā izcietis pusi no piesprietā soda un atbilst šā kodeksa 50.³ panta ceturtajā daļā minētajiem nosacījumiem, viņu ar izvērtēšanas komisijas lēmumu var pārvietot uz soda izciešanas režīma augstāko pakāpi. No soda izciešanas režīma augstākās pakāpes viņu ar izvērtēšanas komisijas lēmumu var pārvietot uz dalēji slēgto cietumu, ja notiesātais atbilst šā kodeksa 50.³ panta ceturtajā daļā minētajiem nosacījumiem, vai likumā noteiktajā kārtībā pirms termiņa atbrīvot.”¹² Attiecībā uz mūža notiesātajiem – lai notiesāto varētu pārvietot uz vidējo pakāpi, tam zemākajā pakāpē sods ir jāizcieš ne mazāk kā septiņi gadi. Ne mazāk kā desmit gadus no piesprietā soda viņam jāizcieš soda izciešanas režīma vidējā pakāpē, bet atlikusi daļa — soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē. No soda izciešanas režīma augstākās pakāpes notiesāto var atbrīvot no soda izciešanas nosacīti pirms termiņa likumā noteiktajā kārtībā.¹³

Atbilstoši 2006. gada Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumiem dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (102.2. punkts), brīvības atņemšanas dēļ ieslodzījums jau ir sods, tāpēc notiesātajiem piemērotais režīms nedrīkst vairoties, kas jau tāpat raksturīgas notiesātajam.¹⁴ Latvijā, notiesātie uzsāk

¹² Latvijas Soduzpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

¹³ Latvijas Soduzpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

¹⁴ Eiropas Padome Ministru komiteja. Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem. Pieņēmusi Ministru komiteja 2006. gada 11.janvārī 952. ministru vietnieku sanāksmē. Tulkojis Tulkošanas un terminoloģijas centrs, (skatīts 2018.03.20), http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/Recommendation_x2006x2_of_the_Committee_of_Ministers_to_member_states_on_the_European_Prison_Rules.doc.

soda izciešanu zemākajā pakāpē un šajā pakāpē viņiem ir jāizcieš ne mazāk kā $\frac{1}{4}$ no piespriestā soda.¹⁵ Tādējādi šobrīd piemērotā soda izciešanas režīmu sistēma nav veidota tā, lai sekmētu notiesāto veiksmīgāku resocializāciju un iekļaušanos sabiedrībā. Pozitīvi vērtējams, ka nākotnē ir paredzētas izmaiņas kriminālsodu izpildes jomā, t.sk. paredzot izmaiņas soda izciešanas režīmos, tos piemērojot notiesātā uzrādītajiem resocializācijas rezultātiem.

¹⁵ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

4. Notiesātais kā resocializācijas sistēmas mērķis

Šajā nodaļā ir sniegta informācija par jēdzienu notiesātā resocializācija un par notiesātā resocializācijas mērķiem, par resocializācijas procesu ieslodzījuma vietā un tajā iesaistītajām pusēm. Lai nodrošinātu notiesāto resocializāciju un iekļaušanos sabiedrībā pēc atbrīvošanas, t.sk. veiksmīgāku līdzgaitniecības procesu, ir būtiski notiesāto iesaistīt dažādās uz resocializāciju vērstās aktivitātēs jau ieslodzījuma vietā. Tāpēc šajā apakšnodaļā īsumā aplūkotas iespējas, kas tiek nodrošinātas notiesātajiem.

Ieslodzījuma vietu pārvaldes likuma 6.panta pirmā daļa nosaka, ka „ieslodzījuma vietas veic apcietinājuma kā drošības līdzekļa un brīvības atņemšanas kā kriminālsoda izpildi, nodrošina notiesāto resocializāciju un garīgo aprūpi, kā arī veselības aprūpi”.¹⁶ Tādēļ pētījumā nepieciešams nošķirt divas grupas, t.i. (a) notiesātos, kuri atrodas ieslodzījuma vietā, un (b) apcietinātos, kuri atrodas ieslodzījuma vietā, bet nav notiesāti, un kuriem ar tiesas vai tiesu varas amatpersonas lēmumu sakarā ar izdarīto noziedzīgo nodarījumu kā drošības līdzeklis pirmstiesas vai tiesas izmeklēšanas laikā atņemta brīvība un ierobežotas noteiktas tiesības. Uz notiesātajiem ir attiecināms Latvijas Sodū izpildes kodekss un Valsts probācijas dienesta likums, bet uz apcietinātajiem attiecināms Apcietinājumā turēšanas kārtības likums. Minētais jāņem vērā, organizējot brīvprātīgo darbu attiecībā uz personām, kuras atrodas ieslodzījuma vietā, jo brīvprātīgā atbalsts kā resocializācijas, kas ietver arī sociālo rehabilitāciju, elements ir nepieciešams gan notiesātajiem, gan apcietinātajiem.

Par brīvprātīgā darba organizāciju notiesātajiem, kuri atrodas ieslodzījuma vietā, atbild IeVP, piesaistot NVO, reliģiskās organizācijas vai brīvprātīgos bez piederības konkrētai organizācijai. Savukārt par brīvprātīgā darba organizāciju attiecībā uz notiesātajiem, kuri pirms termiņa ir atbrīvoti un atrodas VPD uzraudzībā, un notiesātajiem, kuri atbrīvoti termiņā un kuriem papildus piemērota VPD uzraudzība, kā arī notiesātie, kam piemērots kriminālsods – piespiedu darbs, un notiesātie, kam piemērots audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – sabiedriskais darbs, atbild VPD, piesaistot NVO, reliģiskās organizācijas vai brīvprātīgos bez piederības kādai NVO.

Notiesāto resocializācija. Latvijas Sodū izpildes kodeksa 61.¹ pants nosaka, ka „ar brīvības atņemšanu notiesāto resocializācijas process ir sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas pasākumu kopums, kura mērķis ir veicināt notiesātā tiesisku uzvedību un veidot viņam sociāli pozitīvu vērtību izpratni”. Ar brīvības atņemšanu notiesāto sociālās uzvedības korekcija ir „līdzekļu kopums, kas brīvības atņemšanas soda izpildes ietvaros tiek īstenots, lai veicinātu notiesātā tiesisku uzvedību un novērstu prettiesiskas uzvedības iemeslus”. Visbeidzot, sociālā rehabilitācija ir līdzekļu kopums, kas brīvības atņemšanas soda izpildes ietvaros tiek īstenots, lai notiesātais saglabātu vai apgūtu sociālās iemaņas, profesionālās vai vispārīgās zināšanas un prasmes.¹⁷

Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtību nosaka 2013. gada 9. aprīļa MK noteikumi Nr.191 „Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība”.¹⁸

Notiesātā sociālā rehabilitācija atbilstoši Latvijas Sodū izpildes kodeksa 61.³ pantam ietver šādus līdzekļus:

- notiesāto izglītošana — notiesātā iesaistīšana vispārējās, profesionālās un interešu izglītības programmās,
- notiesāto iesaistīšana sabiedriski lietderīgā nodarbināšanā (notiesāto darbs brīvības atņemšanas iestāžu saimnieciskajā apkalpē, komersanta izveidotajās darba vietās brīvības atņemšanas iestādē

¹⁶ Ieslodzījuma vietu pārvaldes likums, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=68492>.

¹⁷ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

¹⁸ Ministru kabineta noteikumi Nr.191 2013. gada 9. aprīlī „Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība”, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=256000>.

vai ārpus tās atkarībā no notiesātajam noteiktā soda izciešanas režīma, likumā noteiktā nodarbināšana bez atlīdzības);

- notiesātā sociālo problēmu risināšana, ņemot vērā ieslodzījuma radītās sekas (notiesātā sociālo prasmju uzlabošana, atjaunošana un apguves nodrošināšana, informācijas sniegšana par sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas iespējām pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes, personu apliecinošu dokumentu kārtošana);
- notiesāto psiholoģiskā aprūpe — notiesātā psiholoģiskā izpēte, psiholoģiskā konsultēšana, kā arī psiholoģiskās palīdzības sniegšana krīzes situācijā brīvības atņemšanas vietā;
- notiesāto brīvā laika pasākumu organizēšana — notiesātā iesaistīšana kultūras, informatīvos, mākslas, pašdarbības un sporta pasākumos;
- notiesāto atkarību mazināšanas programma — notiesātā iesaistīšana mērķtiecīgu un strukturētu pasākumu kopumā sociālo prasmju attīstībai, uzvedības modeļa pilnveidei un sociāli atbalstāmas vērtību sistēmas veidošanai.¹⁹

Raksturojot notiesāto resocializāciju, būtu jāizceļ arī garīgā jeb reliģiskā aprūpe. Garīgo aprūpi ieslodzījuma vietās paredz Latvijas Sodū izpildes kodeksa 46.¹ pants. Tas nosaka, ka Brīvības atņemšanas iestādēs pastāv kapelāna dienests, kas ir IeVP pakļautībā esošs. Likumīgi reģistrētajām reliģiskajām, žēlsirdības un labdarības biedrībām ir atļauts brīvības atņemšanas iestādēs veikt tikumiskās audzināšanas pasākumus. Pēc veikto interviju rezultātiem secināms, ka garīgā jeb reliģiskā aprūpe tiek uzskatīta par nozīmīgu resocializācijas līdzekli, jo, pievēršoties ticībai un ievērojot Bībeles baušļus, notiesātie maina savu uzvedību un kļūst likumpaklausīgi. Tādējādi kopumā, balstoties uz iepriekš minēto un pētījumā veiktajās intervijās apkopoto, pēc pētnieku uzskatiem resocializāciju ieslodzījuma vietās kopumā var analizēt caur šādām piecām tematiskām jomām (skatīt 1. attēlu).

1. attēls.



Avots: Pētnieku sagatavots materiāls, balstoties uz Latvijas Sodū izpildes kodeksu un veiktajām intervijām

Turpinājumā raksturota katrs no attēlā aplūkotajiem resocializācijas virzieniem.

¹⁹ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

Garīgā jeb reliģiskā aprūpe. Ieslodzījuma vietā atbilstoši Latvijas Sodū izpildes kodeksam, notiesātajiem ir pieejama garīgā jeb reliģiskā aprūpe, ko organizē ieslodzījuma vietas kapelāns. Garīgā jeb reliģiskā aprūpe ietver šādas aktivitātes: individuāla rakstura pastorālās pārrunas un konsultācijas, kristīgās audzināšanas programmas, kristības, sagatavošanu "svētceļojumam" uz Aglonu, dievkalpojumus atbilstoši notiesātā ticībai, garīgās mūzikas koncertus, reliģiskās literatūras izpētes nodarbības u.c.²⁰

Kapelāni nodrošina garīgo aprūpi sadarbībā ar reliģiskajām organizācijām. Kapelāni Latvijas brīvības atņemšanas iestādēs organizē arī kristīgās audzināšanas programmas, kristības, sagatavošanu "svētceļojumam" uz Aglonu. Kopumā 2017. gadā gan apcietinātajiem, gan notiesātajiem kapelāni novadīja 802 dievkalpojumus, bet brīvprātīgie – 775 dievkalpojumus, kapelāni organizējuši un novadījuši 230 – garīgās mūzikas koncertus, bet brīvprātīgie – 235 koncertus, kapelāni novadījuši 988 reliģiskās literatūras izpētes nodarbības, bet brīvprātīgie – 1011 nodarbības, kapelāni nodemonstrējuši 737 reliģiska satura filmas, bet brīvprātīgie – 244 filmas, kapelāni veikuši 6387 individuāla rakstura pastorālās pārrunas un konsultācijas, bet brīvprātīgie – 4127 pārrunas un konsultācijas (skatīt 3. tabulu).²¹

3. tabula

Ieslodzīto garīgās aprūpes pasākumu pārskats 2017.gadā

| | Dievkalpojumu skaits | Koncertu skaits | Reliģiskās literatūras izpētes nodarbību skaits | Reliģiska satura nodemonstrēto filmu skaits | Individuālo pastorālo pārrunu skaits |
|--------------|----------------------|-----------------|---|---|--------------------------------------|
| Kapelāns | 802 | 230 | 988 | 737 | 6387 |
| Brīvprātīgie | 775 | 235 | 1011 | 244 | 4127 |
| Kopā: | 1577 | 465 | 1999 | 981 | 10514 |

Avots: Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2017. gada publiskais pārskats: sadaļa par garīgo aprūpi. Npublicēts materiāls.

Vērtējot reliģiskās organizācijas, kuras 2017. gadā iesaistījušās garīgajā aprūpē, visaktīvāk pasākumus īstenojuši Latvijas Baptistu draudžu pārstāvji (1835 pasākumi), Latvijas Pareizticīgo baznīcas pārstāvji (1328 pasākumi), Romas Katoļu baznīcas Latvijā pārstāvji (1183 pasākumi).

Izglītība. Atbilstoši Latvijas Sodū izpildes kodeksam, ieslodzījuma vietās tiek nodrošināta iespēja apgūt vispārējo izglītību. Ar īslaicīgu brīvības atņemšanu notiesātos neiesaista vispārējās vai profesionālās izglītības apgūvē. Taču vienlaikus jāņem vērā, ka nepilngadīgajiem pamatzglītības apguve ir obligāta.²² Vispārējās izglītības pakalpojumu ieslodzījuma vietās sniedz šādas iestādes: Rīgas 9. vakara (maiņu) vidusskola, Rīgas 14. vakara (maiņu) vidusskola, Jelgavas vakara (maiņu) vidusskola, Jēkabpils vakara (maiņu) vidusskola, Liepājas vakara (maiņu) vidusskola, Rīgas vakara ģimnāzija, Valmieras 2. vidusskola, Daugavpils 17. vidusskola, kā arī vienīgā IeVP pārraudzībā esošā izglītības iestāde – Cēsu 2. vakara (maiņu) skola.²³ Notiesātais izglītības programmu apgūst normatīvajos aktos noteiktā kārtībā un līdzīgi kā brīvībā esošās izglītības iestādēs – kārtu valsts pārbaudījumus. Izglītības dokumentā ir norādīta izglītības iestāde, kurā iegūta izglītība, bet ne fakts, ka tas ir noticis ieslodzījuma vietā, kas ir pozitīvs apstāklis, domājot par notiesātā tālāku iekļaušanos sabiedrībā.

²⁰ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2017. gada publiskais pārskats: sadaļa par garīgo aprūpi. Npublicēts materiāls.

²¹ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2017. gada publiskais pārskats: sadaļa par garīgo aprūpi. Npublicēts materiāls.

²² Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

²³ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2017). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2016. gada publiskais pārskats, (skatīts 2018.03.20), <http://www.ievp.gov.lv/index.php/33-jaunumi/aktualitates/50-ievp-steno-es-fonda-projektu-ieslodzjuma-vietu-prvaldes-kvalittes-vadb-sistmas-izveidoana-un-ievieana-atbilstoi-starptautisk-standarta-iso-90012000-prasbm>.

Brīvības atņemšanas iestādē tiek organizēta arī profesionālās pamatizglītības apguve, lai notiesātie varētu strādāt, atrodoties brīvības atņemšanas iestādē un pēc atbrīvošanas no soda izciešanas.²⁴ Profesionālo izglītību ieslodzījuma vietās sniedz profesionālās izglītības iestādes, kurām noslēgts līgums ar IeVP. Izglītības iestādes, kas nodrošina izglītības apguvi ir: Jelgavas tehnikums, Rīgas Stila un Modes tehnikums, Rīgas Valsts tehnikums, Aizkraukles profesionālā vidusskola, Daugavpils Tirdzniecības profesionālā vidusskola, Daugavpils tehnikums, Daugavpils Būvniecības tehnikums.²⁵ Īstenotās profesionālās izglītības programmas ir dažādas – metinātājs, atslēdznieks, galdnieks, datu ievades operators, elektromontieris, konditora palīgs, drēbnieks, florists, mājkalpotājs, frizieris u.c.. Īstenojamās programmas ieslodzījuma vietās regulāri tiek pārskatītas un mainītas atbilstoši darba tirgus pieprasījumam un notiesāto interesēm. Katrā ieslodzījuma vietā tiek īstenotas atšķirīgas programmas.

Notiesātais izglītības programmu apgūst normatīvajos aktos noteiktā kārtībā un, līdzīgi kā brīvībā esošās izglītības iestādēs, arī kārtro valsts pārbaudījumus. Izglītības dokumentā ir norādīta izglītības iestāde, kurā iegūta izglītība, bet ne fakts, ka tas ir noticis ieslodzījuma vietā, kas ir būtiski, domājot par notiesāto tālāku iekļaušanos sabiedrībā. Papildus sadarbībā ar Valsts izglītības attīstības aģentūru ieslodzījuma vietās ir tikušas īstenotas vairākas profesionālas pilnveides programmas 160 stundu apjomā – flīzēšana, datorzinības, projektu vadība, kases operācijas.²⁶

Nemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka ieslodzījuma vietās Latvijā izglītība tiek īstenota atbilstoši tam, kā rekomendēts Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumos dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (28.7. pantā). Proti, programmas īsteno ārējās izglītības iestādes un īstenotās programmas ietilpst valsts profesionālās izglītības sistēmā, lai pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas ieslodzītie bez grūtībām varētu turpināt izglītību.²⁷

Pēc notiesātā vēlēšanās un, ja ir panākta vienošanās ar attiecīgo augstākās izglītības iestādi, notiesātajam pastāv iespēja apgūt arī augstākās izglītības programmas neklātienē. Šādā gadījumā jāņem vērā, ka notiesātajam nav pieejams internets, t.sk. izglītības programmas apguvei, tāpēc mācības tiek organizētas ļoti individuāli un pielāgotas konkrētā ieslodzītā vajadzībām.

Interesu izglītība / brīvā laika pasākumi. Ieslodzījuma vietās tiek īstenots liels skaits dažādu interešu izglītības pasākumu un brīvā laika nodarbes pasākumu. Interesu pasākumus visbiežāk organizē, piesaistot brīvprātīgos. Par brīvprātīgo organizētajiem pasākumiem ieslodzījuma vietās 2017. gadā detalizētāk skatīt šī ziņojuma 6.2. nodaļā.

Nodarbinātība. Latvijas Soduzpildes kodekss paredz, ka notiesātos ieslodzījuma vietā iespējams nodarbināt gan bez atlīdzības, gan par atlīdzību. Latvijas Soduzpildes kodeksa 56.¹⁰ pants paredz, ka notiesātos var nodarbināt bez atlīdzības vienīgi brīvības atņemšanas iestāžu un apkārtējās teritorijas uzturēšanas, uzkopšanas un labiekārtošanas darbos, kā arī notiesāto kultūras un sadzīves apstākļu uzlabošanas darbos.²⁸ Savukārt 56.³ pants, kas nosaka notiesāto nodarbināšanu par samaksu, paredz šādus punktus:

²⁴ Latvijas Soduzpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

²⁵ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2017). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2016. gada publiskais pārskats, (skatīts 2018.03.20), <http://www.ievp.gov.lv/index.php/33-jaunumi/aktualitates/50-ievp-steno-es-fonda-projektu-ieslodzjuma-vietu-prvaldes-kvalitites-vadbas-sistmas-izveidoana-un-ievieana-atbilstoi-starptautisk-standarta-iso-90012000-prasbm>.

²⁶ Valsts izglītības attīstības aģentūra. (2013). Profesionālās pilnveides programmu apguves organizēšana ieslodzījuma vietās (identifikācijas Nr. VIAA 2013/16 ESF), (skatīts 2018.03.20), http://www.viaa.gov.lv/lat/viaa/valsts_iepirkumi/valsts_iepirkumu_dok/?t_id=19104&tls_id=19778.

²⁷ Eiropas Padome Ministru komiteja. Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem. Pieņemusi Ministru komiteja 2006. gada 11.janvārī 952. ministru vietnieku sanāksmē. Tulkojis Tulkošanas un terminoloģijas centrs, (skatīts 2018.03.20),

http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/Recommendation_x2006x2_of_the_Committee_of_Ministers_to_member_states_on_the_European_Prison_Rules.doc.

²⁸ Latvijas Soduzpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

- Ja komersants, kurš noslēdzis sadarbības līgumu ar brīvības atņemšanas iestādi par notiesāto nodarbinātības organizēšanu, vēlas nodarbināt notiesāto, kurš sodu izcieš slēgtajā vai daļēji slēgtajā cietumā, komersants un notiesātais pirms darba uzsākšanas noslēdz vienošanos par darba veikšanu (turpmāk — vienošanās). Ja notiesāto, kurš sodu izcieš atklātajā cietumā, komersants vēlas nodarbināt ārpus cietuma teritorijas esošā uzņēmumā, komersants un notiesātais pirms darba uzsākšanas noslēdz darba līgumu.
- Ja notiesāto ir iespējams nodarbināt brīvības atņemšanas iestādes saimnieciskajā apkalpē, tad pirms darba uzsākšanas ar notiesāto, kurš sodu izcieš slēgtajā vai daļēji slēgtajā cietumā, tiek noslēgta vienošanās, bet ar notiesāto, kurš sodu izcieš atklātajā cietumā — darba līgums.²⁹

Kārtība, kādā komersanti piesakās notiesāto nodarbināšanai, kāda ir komersantu atlases kārtība, komersantu izvērtēšanas komisijas sastāvs, komersantu atlases kritēriji, lēmumu pieņemšanas kārtība un kārtība, kādā slēdzami sadarbības līgumi par notiesāto nodarbinātības organizēšanu, ir normatīvi regulēti. Minimālā stundas tarifa likme un minimālā mēnešalga notiesātajam veido:

- 50% no valstī normālajam darba laikam noteiktās minimālās stundas tarifa likmes un minimālās mēneša darba samaksas, ja notiesātais sodu izcieš slēgtajā vai daļēji slēgtajā cietumā;
- ekvivalenta valstī noteiktajai minimālajai stundas tarifa likmei, ja notiesātais sodu izcieš atklātajā cietumā;
- 50% no valstī pusaudzīm noteiktās minimālās stundas tarifa likmes — nepilngadīgam notiesātajam.³⁰

Par notiesāto tiek veiktas VSAOI un tiek ieturēts IIN.³¹

Saskaņā ar IeVP apkopotajiem datiem uz 2016. gada 31. decembri, ieslodzījuma vietās bija nodarbināti 999 ieslodzītie, tajā skaitā ieslodzījuma vietu saimnieciskajā apkalpē – 514 notiesātie, bet komersantu izveidotajās darba vietās – 485 ieslodzītie, tajā skaitā: 472 – notiesātie un 13 – Iļģuciema apcietinātās. Viena notiesātā vidējais mēneša atalgojums pēc nodokļu un citu ieturējumu nomaksas saimnieciskajā apkalpē bija 100,92 EUR un komersantu izveidotajās darbavietās – 93,66 EUR. Nodarbinātības līmenis veidoja 33% no notiesāto skaita. Komersanti nodrošināja darbavietas šūšanas, kokapstrādes un kokizstrādājumu izgatavošanas, mašīnveidošanas, mašīnveidošanas, medicīnas iekārtu (mēbeļu) ražošanas, palīgdarbu veikalā jomās.³²

Resocializācijas programmas. Pēc IeVP 2016. gada pārskata datiem, ieslodzījuma vietās kopumā tiek īstenotas astoņas programmas, taču to skaits atšķiras dažādās ieslodzījuma vietās: "Atlantis", "Equip", "Motivācijas programma ieslodzīto personu resocializācijas procesa aktualizēšanai un veicināšanai", "Programma seksuālos noziegumos izdarījušo personu monitoringam un uzraudzībai", "Programma seksuālos noziegumos izdarījušo personu monitoringam un uzraudzībai (t.sk. programma, kas pielāgota slepkavām)", "Sociālo prasmju pilnveides un stresa mazināšanas programma ieslodzītajiem", "Stresa mazināšanas programma", "Vērtībizglītība un saskarsmes prasmes".³³ Pēc pētījumā veiktajām intervijām ar trīs ieslodzījuma vietām secināts, ka konkrētajās ieslodzījuma vietās tiek īstenota programma "Equip", "Programma seksuālos noziegumos izdarījušo personu monitoringam un uzraudzībai", "Programma seksuālos noziegumos izdarījušo personu monitoringam un uzraudzībai (pielāgota slepkavām)", "Sociālo prasmju pilnveides un stresa mazināšanas programma ieslodzītajiem", "Stresa mazināšanas programma". Atbilstoši

²⁹ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

³⁰ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

³¹ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

³² Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2017). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2016. gada publiskais pārskats, (skatīts 2018.03.20), <http://www.ievp.gov.lv/index.php/33-jaunumi/aktualitates/50-ievp-steno-es-fonda-projektu-ieslodzjuma-vietu-prvaldes-kvalittes-vadb-sistmas-izveidoana-un-ievieana-atbilstoi-starptautisk-standarta-iso-90012000-prasbm>.

³³ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2017). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2016. gada publiskais pārskats, (skatīts 2018.03.20), <http://www.ievp.gov.lv/index.php/33-jaunumi/aktualitates/50-ievp-steno-es-fonda-projektu-ieslodzjuma-vietu-prvaldes-kvalittes-vadb-sistmas-izveidoana-un-ievieana-atbilstoi-starptautisk-standarta-iso-90012000-prasbm>.

iegūto interviju rezultātiem, resocializācijas pasākumi tiek īstenoti saskaņā ar RVN, ko divu mēnešu laikā izstrādā katram notiesātajam un ko pārskata ne retāk kā reizi gadā. Pēc vecuma, resocializācijas programmās iesaistīti 26% jauniešu (14-25 gadi) un 74% ieslodzīto, kuri vecāki par 25 gadiem.³⁴

Katrā ieslodzījuma vietā par resocializācijas pasākumu īstenošanu ir atbildīga Resocializācijas nodaļa. Nodaļā strādā šādi speciālisti: nodaļas priekšnieks, galvenais inspektors, vecākie inspektori, sociālie darbinieki, psihologi, kapelāns.³⁵ Pēc veiktajām intervijām secināms, ka dažādās ieslodzījuma vietās ir atšķirīgi uzskati par esošo cilvēkresursu kapacitātes pietiekamību. Ieslodzījuma vietās trūkst psihologu.

Psiholoģiskā aprūpe. Ieslodzījuma vietā psiholoģisko aprūpi nodrošina psihologs. Psiholoģiskā aprūpe ietver šādas aktivitātes: individuālās konsultācijas, krīzes intervences saistībā ar suicidālas uzvedības izpausmēm, konflikta situācijām, adaptācijas grūtībām, vardarbību u.c., psiholoģiskos novērtējumus. Pēc IeVP 2016. gada publiskā pārskata datiem, 2016. gadā psiholoģisko aprūpi ieslodzījuma vietās īstenoja 46 psihologi un tika sniegta palīdzība 5093 ieslodzītajiem.³⁶

Sociālais atbalsts. Sociālais atbalsts pamatā ietver sociālā darbinieka individuālās konsultācijas saistībā ar personu apliecinošu dokumentu noformēšanu, vecuma, invaliditātes vai apgādnieka zaudējuma pensiju noformēšanu, atjaunošanu un citu formalitāšu kārtošānu. Tiek sniegtas konsultācijas saistībā ar attiecību ģimenē nokārtošanu vai uzlabošanu, dažādām iestādēm, ieslodzīto sagatavošanu atbrīvošanai, t.sk. nosūtot valsts un pašvaldības iestādēm dažādus paziņojumus un pieprasījumus.³⁷

Plānotās izmaiņas nākotnē attiecībā uz notiesāto resocializāciju. Šobrīd noris darbs pie jauna Kriminālsodu izpildes likuma izstrādes. Tas paredz atšķirīgu sodu izpildes kārtību. Likumā plānots atteikties no daļēji slēgtajiem cietumiem, atstājot divus ieslodzījuma vietu veidus – slēgtie cietumi un atvērtie cietumi. Daļēji slēgtos cietumus plānots likvidēt, pamatojot ar sistēmas fragmentāciju. Proti, sistēmā pastāvot dažāda veida režīmu un cietumu veidiem, ir ļoti grūti noteikt atšķirības starp tiem un motivēt notiesātos virzīties tālāk. Turklāt daļēji slēgtajos cietumos ir maz vietas, līdz ar to veidojas saucamais "pudeles kakliņa princips", kad vietas visiem ieslodzītajiem nepietiek. Šādas dažādības mazināšana veicinātu jūtāmākas atšķirības starp dažādiem režīmiem, tādējādi sekmējot notiesāto vēlmi nokļūt aizvien augstākā pakāpē.³⁸

Jaunajā likumprojektā tiek plānots, ka līdzīgi kā šobrīd persona uzsāktu sodu izciet sākotnējā, zemākajā pakāpē, kurā persona tiktu vērtēta un viņai dotu iespēju resocializēties, respektīvi, pierādīt sevi, savus nodomus, savu resocializāciju. Attiecīgi, pienākot konkrētam brīdim, notiesātais tiktu vērtēts. Ja persona būs aktīvi iesaistījies resocializācijas pasākumos, vēlēties mainīties un viņai būs labi resocializācijas rezultāti, notiesātajam būs iespēja doties uz augstāku pakāpi. Savukārt tiem notiesātajiem, kuri neiesaistīsies resocializācijas programmās un savu laiku "atsēdēs", plānota korekcija pakāpe, kur ar notiesāto noritēs intensīvāks darbs. Pēc noteikta laika viņš atkal tiks izvērtēts un, ja viņš būs labojies, viņš "sāk atkal ceļu augšup". Bet, ja nē, viņš turpinās atrasties korekcijas pakāpē. Jāņem vērā, ka korekcijas pakāpe nav disciplināra soda pakāpe. Tā norādīs uz to, ka personai nepieciešama intensīvāka resocializācija nekā vidusmēra notiesātajiem. Tādējādi šī jaunā sistēma resocializācijas procesu ietekmēs būtiski. Lai šādu sistēmu būtu iespējams ieviest, jāpārlicinās, ka visi resocializēšanas instrumenti ir pietiekamā attīstības pakāpē,

³⁴ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2017). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2016. gada publiskais pārskats, (skatīts 2018.03.20), <http://www.ievp.gov.lv/index.php/33-jaunumi/aktualitates/50-ievp-steno-es-fonda-projektu-ieslodzjuma-vietu-prvaldes-kvalittes-vadb-sistmas-izveidoana-un-ievieana-atbilstoi-starptautisk-standarta-iso-90012000-prasbm>.

³⁵ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar ieslodzījuma vietām.

³⁶ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2017). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2016. gada publiskais pārskats, (skatīts 2018.03.20), <http://www.ievp.gov.lv/index.php/33-jaunumi/aktualitates/50-ievp-steno-es-fonda-projektu-ieslodzjuma-vietu-prvaldes-kvalittes-vadb-sistmas-izveidoana-un-ievieana-atbilstoi-starptautisk-standarta-iso-90012000-prasbm>.

³⁷ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2017). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2016. gada publiskais pārskats, (skatīts 2018.03.20), <http://www.ievp.gov.lv/index.php/33-jaunumi/aktualitates/50-ievp-steno-es-fonda-projektu-ieslodzjuma-vietu-prvaldes-kvalittes-vadb-sistmas-izveidoana-un-ievieana-atbilstoi-starptautisk-standarta-iso-90012000-prasbm>.

³⁸ Informācija apkopota, balstoties uz veikto interviju ar TM pārstāvi.

apjomā, dažādībā un daudzumā. Lai nerodas situācija, kad, piemēram $\frac{1}{3}$ no notiesātajiem tiek novirzīti uz korekcijas pakāpi, taču trūkst resursu, lai ar šiem notiesātajiem strādātu.³⁹

Kopumā pozitīvi vērtējams, ka nākotnē ir paredzētas izmaiņas kriminālsodu izpildes jomā, t.sk. paredzot izmaiņas soda izciešanas režīmos, tos piemērojot notiesātā uzrādītajiem resocializācijas rezultātiem.

³⁹ Informācija apkopota, balstoties uz veikto interviju ar TM pārstāvi.

5. Brīvprātīgo kustība Latvijā

Šajā nodaļā ir apkopota informācija par brīvprātīgo kustību un vēsturi Latvijā, par brīvprātīgā darba virzieniem un brīvprātīgo skaitu Latvijā, kā arī par brīvprātīgo darbu regulējošiem normatīvajiem dokumentiem.

Brīvprātīgais darbs un brīvprātīgo darbības virzieni. Saskaņā ar Eiropas Jaunatnes forumu, brīvprātīgais darbs tiek veikts gadījumos, kad: (a) persona pēc pašas vēlēšanās atvēl laiku un enerģiju darbiem, kas nes labumu citiem un visai sabiedrībai kopumā, (b) tas nav atalgots (lai gan var tikt kompensēti izdevumi, kas tieši saistīti ar darbu), (c) tas bezpeļņas nolūkos galvenokārt tiek veikts nevalstiskajā organizācijā un līdz ar to motīvs noteikti nav materiāls vai finansiāls, (d) ar to netiek aizstāts vai nomainīts algots darbs. Eiropas mērogā brīvprātīgā darba vēsture ir atšķirīga. Arī nav viennozīmīga informācija par brīvprātīgo skaitu, taču vienā no mērījumiem, kuram nav datēts gads, novērtēts, ka ES brīvprātīgo skaits veido 23% no visiem eiropiešiem, kuri ir vecāki par 15 gadiem.⁴⁰

Vērtējot situāciju Latvijā, secināms, ka kopš 1990. gada sabiedrisko organizāciju, biedrību un nodibinājumu skaitam Latvijā ir tendence palielināties. Ja vēl 2004. gadā Sorosa fonda – Latvija projekta ietvaros tika konstatētas ap 8000 aktīvu NVO, tad atbilstoši Latvijas Pilsoniskās alianses veiktajam pētījumam „Pārskats par NVO sektoru Latvijā: 2015”, uz 2016. gada 21. janvārī Latvijā bija reģistrētas un aktīvas 20 662 sabiedriskās organizācijas, biedrības un nodibinājumi. Laika posmā no 2013. līdz 2016. gadam šis skaits palielinājās par 2498 organizācijām jeb 12%, tomēr biedru skaits organizācijās būtiski nepalielinājās. NVO darbību noteicošais faktors ir tas, ka tās ir bezpeļņas organizācijas, tāpēc organizāciju vidū ir maz tādu biedrību un nodibinājumu, kuri var nodrošināt pilna laika vai nepilna laika algotu darbu. Finansējumu organizācijas visbiežāk iegūst uz noteiktu laiku, piesaistot projektu līdzekļus vai piedaloties pašvaldību projektu konkursos: “Biedrības un nodibinājumi tāpat kā agrāk nenodrošina darbu ik dienu un pastāvīgi dzīvo finansējuma piesaistes “medību režīmā””.⁴¹ Papildus, kā konstatēts šajā pētījumā par līdzgaitniecības un brīvprātīgā darba iespējām darbā ar notiesātām personām veiktajās intervijās un fokusa grupas diskusijā, finansējumu organizācijas iegūst arī, piesaistot ziedojumus.

Latvijas Pilsoniskās alianses pētījumā veiktā NVO aptauja norāda, ka 2015. gadā 67% bija fizisku biedru organizācijas, mazāk, 23%, bija to organizāciju, kurās apvienotas tikai un vienīgi juridiskās personas. Vidēji vienā organizācijā bija 25 biedri, bija viens projektu ietvaros algots darbinieks, pieci brīvprātīgi darbinieki un nebija sezonālo darbinieku. Organizācijas bieži darbojās plašākā – visas Latvijas mērogā (38,6%), un gandrīz tikpat bieži pilsētas / novada mērogā (30,4%). Ļoti šaurā mērogā – ciemata vai mikrorajona mērogā – darbojās tikai desmitā daļa organizāciju. Interesants ir pētījumā konstatētais fakts, ka 60,7% organizācijās darbs notika katru dienu, savukārt ceturtajā daļā gadījumu darbs organizācijā notika pēc nepieciešamības.⁴²

2015. gadā galvenie motīvi, kas pamudinājuši iedzīvotājus kļūt par NVO biedriem, ir: organizācijas draudzīgā atmosfēra (42,8%), iespēja gūt jaunus kontaktus (38,8%), iespēja apvienoties kādas jomas interesentiem (35,5%). Latvijas Pilsoniskās alianses pētījumā veiktajās diskusijās, vērtējot biedru piesaisti, organizācijas norāda, ka, lai „piesaistītu brīvprātīgos, organizācijām ir jābūt gatavam darāmo darbu sarakstam, jābūt ne tikai idejai, bet arī bāzei, kur cilvēkiem darboties”. Kā problēma šajās diskusijās tiek konstatēta cilvēkresursu nepietiekamība, jo bieži organizāciju darbība gulstas uz viena cilvēka pleciem.⁴³

⁴⁰ Eiropas Jaunatnes portāls. (2013). Brīvprātīgo darbs Eiropā, (skatīts 2018.03.20), http://europa.eu/youth/eu/article/46/1018_lv.

⁴¹ Latvijas Pilsoniskā alianse. (2016). Pārskats par NVO sektoru Latvijā: 2015, (skatīts 2018.03.20), http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf.

⁴² Latvijas Pilsoniskā alianse. (2016). Pārskats par NVO sektoru Latvijā: 2015, (skatīts 2018.03.20), http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf.

⁴³ Latvijas Pilsoniskā alianse. (2016). Pārskats par NVO sektoru Latvijā: 2015, (skatīts 2018.03.20), http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf.

Kopumā NVO izmanto dažādus veidus, kā iesaistīt iedzīvotājus brīvprātīgajā darbā – „tiek izmantotas gan savas organizācijas, gan pašvaldību mājas lapas un sociālo tīklu konti, gan arī rakstošā prese (it īpaši mazās pilsētās, laukos), tomēr par efektīvāko veidu gan iedzīvotāju, gan mērķa grupas, gan jaunu biedru piesaistei organizācijas atzīst konkrēta cilvēka personīgu uzrunāšanu”.⁴⁴

Brīvprātīgā darba virzieni un organizāciju darbības jomas Latvijā ir ļoti atšķirīgas. Brīvprātīgie darbojas:

- kultūras jomā, piemēram, dažādu konkursu un koncertu organizēšanā,
- vides jomā, piemēram, teritorijas uzkopšanā un talkās,
- sociālajā jomā, piemēram, palīdzot dzīvnieku patversmēs nonākušajiem, pavadot laiku ar bērnu sociālās aprūpes centru bērniem, iesaistoties dažādās slimnieku organizācijās, pavadot kopīgi laiku un atbalstot bijušos ieslodzītos, organizējot un piedaloties pasākumos ieslodzījuma vietās,
- sporta jomā, organizējot dažādas sporta aktivitātes,
- iesaistoties izglītojošos un brīvā laika pavadīšanas pasākumos, lai nodotu savas prasmes citiem,
- ekonomiskā, sociālā un kopienas attīstībā, piesaistot līdzekļus kādu objektu izveidei vai sakārtošanai,
- u.c. darbības jomās.

Latvijas Pilsoniskās alianses pētījumā veiktā NVO aptauja norāda, ka 2015. gadā visvairāk NVO darbojies interešu aizstāvības jomā (13,5% no 164 organizācijām, kuras norādīja darbības jomu). Cita izglītība (12,9%) un ekonomiskā, sociālā un kopienas attīstība (11,09%) bija pirmajā trijniekā NVO darbības jomu uzskaitījumā. Pirmajā pieciniekā bija arī tādas jomas kā sociālie pakalpojumi un brīvā laika pavadīšana, aktīvā atpūta un klubi, kas, iespējams, varētu ietvert arī brīvprātīgo darbu un līdzgaitniecību darbā ar notiesātām personām. Taču datu, kas apstiprina šo pieņēmumu, nav. Vismazāk organizāciju (mazāk par 1%) darbojušās apsaimniekošanas, garīguma stiprināšanas un reliģijas, negadījumu seku likvidēšanas un palīdzības, kā arī starptautisko aktivitāšu jomā.⁴⁵ Kopumā Latvijas Pilsoniskā alianses pētījumā uzskaitīts garš darbības jomu saraksts, taču neviena no tām nenosauc darbu ieslodzījuma vietā, darbu ar notiesātām personām, likumpārkāpējiem.

Lai gūtu priekšstatu par to, cik brīvprātīgo darbojas dažādās jomās, lietderīgs avots ir arī 2017. gadā Kantar TNS veikts pētījums – aptauja par rīdzinieku iesaisti brīvprātīgajā darbā. Pētījumā secināts, ka 21% rīdzinieku pēdējo trīs gadu laikā ir regulāri strādājuši kā brīvprātīgie. Salīdzinoši biežāk starp tiem, kuri ir veikuši brīvprātīgo darbu, ir Latvijas nepilsoņi, kā arī rīdzinieki ar vismaz četriem cilvēkiem ģimenē. Jomas, kurās rīdzinieki ir darbojušies kā brīvprātīgie, visbiežāk ir vides un dabas aizsardzība un sakopšana (talkas) (55%). Rīdzinieki bieži ir darbojušies veco ļaužu, invalīdu un bērnu aprūpē (15%), kultūras un mākslas pasākumos (organizēšana, atbalsta sniegšana dalībniekiem un apmeklētājiem) (12%), bērnu un jauniešu aktivitātēs (organizēšana, mentorings) (9%), apģērbu un citu preču savākšanā, izgatavošanā un izdalē (patversmēs, sociālajos centros) (9%), dzīvnieku aizstāvības un aprūpes aktivitātēs (9%), kā arī naudas līdzekļu vākšanā labdarībai (9%). Citas brīvprātīgā darba jomas ir nosauktas salīdzinoši retāk. Kā konstatēts pētījumā, aktīvāk brīvprātīgajā darbā iesaistījušies jaunieši un iedzīvotāji vecumā pirms nopietnu darba gaitu uzsākšanas. Tāpat pētījumā secināts, ka brīvprātīgajam darbam piemīt izteikti sezonāls raksturs, taču krīzes brīdī sabiedrība ir atsaucīga un gatava palīdzēt.⁴⁶

Aptaujas veicēji Kantar TNS arī secina, ka „lai pieaugtu rīdzinieku iesaiste brīvprātīgajā darbā, nepieciešama brīvprātīgo kustības centrālas koordinēšanas sistēmas ieviešana un bonusu sistēmas izveide,

⁴⁴ Latvijas Pilsoniskā alianse. (2016). Pārskats par NVO sektoru Latvijā: 2015, (skatīts 2018.03.20), http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf.

⁴⁵ Latvijas Pilsoniskā alianse. (2016). Pārskats par NVO sektoru Latvijā: 2015, (skatīts 2018.03.20), http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf.

⁴⁶ Kantar TNS. (2017). Pētījuma pasūtītājs Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments, (skatīts 2018.03.20), www.iksd.riga.lv/upload_file/IKSD_pievienotie/0_2017/12_2017/Sabiedribas_integracija_Riga_2017.pdf.

nepieciešams popularizēt nemateriālos ieguvumus, ko rīdzinieks iegūst, iesaistoties brīvprātīgajā darbā, piemēram, morālais gandarījums, jauniešiem – pirmā iespēja iegūt darba pieredzi, ko fiksēt savā CV, u.c.” Nepieciešams mainīt iedzīvotāju redzējumu, vērtību sistēmu, lai iesaistes rādītājs tuvotos pasaules rādītājam par iesaisti brīvprātīgajā darbā.⁴⁷ Līdzīgi secinājumi gūti arī šajā pētījumā par līdzgaitniecību un brīvprātīgo darbu Latvijā – NVO pārstāvji un brīvprātīgie norādījuši, ka brīvprātīgo darbu var attīstīt, veicinot tā prestižu un veicinot bonusa sistēmu.

Brīvprātīgajā darbā var darboties gan brīvprātīgie, kuri nepārstāv konkrētu organizāciju, gan organizācijas, kuras apvieno dažādus uz līdzīgiem uzskatiem un mērķiem balstītus brīvprātīgos. Kā norādīts Kantar TNS 2017. gadā veiktajā pētījumā – aptaujā par rīdzinieku iesaisti brīvprātīgajā darbā, 14% rīdzinieku pēdējo trīs gadu laikā ir iesaistījušies kādā sabiedriskajā (nevalstiskajā) organizācijā. Salīdzinoši biežāk starp rīdziniekiem, kuri ir iesaistījušies kādā NVO, ir citur (ne Rīgā) deklarēti iedzīvotāji, kā arī rīdzinieki, kuri pēc nodarbošanās ir augstākā vai vidējā līmeņa vadītāji, kā arī rīdzinieki ar ļoti lielu interesi par politiku. Rīgas iedzīvotāji, kuri ir iesaistījušies kādā NVO vai ir regulāri strādājuši kā brīvprātīgie, kā galveno iemeslu iesaistei visbiežāk nosauc spēju kādam palīdzēt (45%), lietderīgi pavadītu laiku (18%), vēlmi, lai apkārtējā vide būtu sakopta (14%), kā arī spēju ietekmēt kādus procesus/ lēmumu pieņemšanu (11%). Citi iemesli ir nosaukti salīdzinoši retāk. Savukārt Rīgas iedzīvotāji, kuri nav iesaistījušies kādā NVO vai nav regulāri veikuši brīvprātīgo darbu, kā galveno iemeslu tam, kādēļ viņi nav veikuši nevienu no šīm aktivitātēm, nosauc pārāk lielu aizņemtību (46%). Salīdzinoši bieži kā iemeslu rīdzinieki nosauc arī intereses trūkumu (18%) un to, ka nekad nav interesējušies, nezina nevienu NVO (12%).⁴⁸

To, kā Latvija kopumā izskatās uz citu pasaules valstu fona brīvprātīgā darba jomā, palīdz ilustrēt CAF Pasaules labdarības indekss (*world giving index*), ko veido trīs komponenti – palīdzības sniegšana nepazīstamai personai, naudas ziedojums labdarībai un brīvprātīgais darbs kādas organizācijas labā. Salīdzinot 2017. gadā veiktās aptaujas rezultātus, kur no Latvijas piedalījās 1000 respondentu, secināms, ka Latvija no 139 valstīm ierindojas vien 131. vietā. Ja aplūko sadalījumu pa indeksa komponentēm – palīdzību nepazīstamai personai sniedz 28% iedzīvotāju (131. vieta), labdarībai naudu ziedo 20% iedzīvotāju (90. vieta) un brīvprātīgajā darbā kādas organizācijas labā iesaistās 5% iedzīvotāju (137. vieta).⁴⁹

Interneta vietne brīvprātīgajiem. Latvijā šobrīd eksistē divi portāli, kas paredzēti brīvprātīgajiem. Viens no tiem ir portāls "brivpratigajiem.lv", taču šajā lapā informācija nav atjaunota kopš 2015. gada, tāpēc portāls uzskatāms par aktualitāti zaudējušu. Otrs portāls ir "brivpratigie.lv", kur ir publicēta informācija par to, kas ir brīvprātīgais darbs, kāda ir brīvprātīgo līguma forma, brīvprātīgā darba iespējas dažādos reģionos un dažādās jomās. Pētot brīvprātīgā darba iespējas portālā, netika atrasta informācija par brīvprātīgo darbu ar ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem. Turklāt nav pieejams meklētājs, kur var atrast sev interesējošo tēmu pēc noteiktiem atslēgvārdiem. Nākotnē šādu iespēju rekomendējams ievietot.

Pētījuma ietvaros veiktajās intervijās un diskusijās kā viens no priekšlikumiem izskanēja aicinājums veidot vienotu platformu brīvprātīgajiem, kur tiktu publicētas dažāda brīvprātīgā darba iespējas, t.sk. ar darbības raksturojumu, nepieciešamajām kompetencēm un atlases kritērijiem, norādēm, kur vērsties, lai pieteiktos. Secināms, ka šāda interneta vietne jau eksistē, taču tajā ir iespējami uzlabojumi, ietverot iepriekš minētās iespējas. Lai nākotnē uzrunātu brīvprātīgos darbam ar notiesātajiem, nepieciešams publicēt informāciju par brīvprātīgā darba iespējām šajā portālā.

⁴⁷ Kantar TNS. (2017). Pētījuma pasūtītājs Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments, (skatīts 2018.03.20), www.iksd.riga.lv/upload_file/IKSD_pievienotie/0_2017/12_2017/Sabiedribas_integracija_Riga_2017.pdf.

⁴⁸ Kantar TNS. (2017). Pētījuma pasūtītājs Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments, (skatīts 2018.03.20), www.iksd.riga.lv/upload_file/IKSD_pievienotie/0_2017/12_2017/Sabiedribas_integracija_Riga_2017.pdf.

⁴⁹ Charities AID Foundationa. (2017). CAF World Giving Index 2017, (skatīts 2018.03.20), https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/cafworldgivingindex2017_2167a_web_210917.pdf?sfvrsn=ed1dac40_10.

Darbā ar ieslodzītajiem jāņem vērā, ka brīvprātīgos, var piesaistīt dažādiem darbiem – tehniskākiem un augstāk kvalificētiem, kur būs ciešāka sadarbība ar ieslodzīto. Lai ieinteresētu brīvprātīgo un mazinātu viņa bažas, iesaisti ieteicams veidot pamazām – no šķietami vienkāršākiem darbiem (piemēram, strādājot ar notiesātā bērniem) uz šķietami atbildīgākiem darbiem, lai personai būtu iespēja iepazīt šo vidi.

Brīvprātīgā darba likums. Brīvprātīgo darbu Latvijā regulē Brīvprātīgā darba likums. Tas ir spēkā kopš 2016. gada, un tas ir pieņemts, lai nodrošinātu atbalstošu un visaptverošu brīvprātīgā darba tiesisko regulējumu, kas veicinātu brīvprātīgā darba attīstību un brīvprātīgā darba veicēju darba vides sakārtošanu. Tā kā cilvēki veic brīvprātīgo darbu pēc savas brīvas gribas un izvēlas to darīt, vadoties pēc personiskas motivācijas, negūstot finansiālu labumu, tad brīvprātīgais darbs ir solidaritātes apliecinājums un veids, kā indivīdi un apvienības konstatē un risina humānas, sociālas un ar vidi saistītas vajadzības un problēmas.⁵⁰

Brīvprātīgais darbs saistībā ar notiesāto resocializāciju gan ieslodzījuma vietās, gan probācijas uzraudzībā ir ļoti specifisks, tāpēc var uzskatīt, ka Brīvprātīgā darba likumā ietvertais regulējums attiecībā uz mērķgrupu būtu jāizvērs. To varētu izdarīt veidojot papildus daļu Brīvprātīgā darba likumā, vai arī pieņemot jaunus MK noteikumus par brīvprātīgo darbu saistībā ar notiesāto resocializāciju ieslodzījuma vietās un probācijas uzraudzībā. Tādā normatīvajā aktā būtu ietverami vismaz šādi jautājumi: brīvprātīgā darba pamatprincipi, brīvprātīgā darba mērķgrupa, prasības brīvprātīgā darba veicējiem, brīvprātīgā darba veicēju atlase, reģistrs, apmācība, brīvprātīgā darba līgumā ietveramā pamatinformācija, brīvprātīgā darba jomas (resocializācijas kontekstā), brīvprātīgā uzdevums (ietverot norādes par aizbilstamo), aizbilstamā informētā piekrišana iesaistei līdzgaitniecībā.

Saistībā ar iepriekš minēto ar regulējumu par brīvprātīgo darbu un līdzgaitniecību, sadarbību ar NVO papildināmi arī MK noteikumi Nr. 191 2013. gada 9. aprīlī „Notiesātā resocializācijas īstenošana”.

Teorētiskais skatījums uz brīvprātīgo darbu. Brīvprātīgo kustības zinātniskā izpēte jau ilgstoši notiek vairākos virzienos. Pamatvirzieni ir divi. Viens no šiem virzieniem ir sociālpsiholoģiskais virziens, kas ir saistīts ar brīvprātīgo motīvu izziņāšanu viņu iesaistei brīvprātīgajā darbā. Tajā visbiežāk tiek meklētas atbildes uz jautājumu “Kāpēc cilvēki veic brīvprātīgo darbu?”. Visbiežāk brīvprātīgo motīvi ir daudzdimensionāli un ietver sevī gan altruistiskus, gan egoistiskus elementus.⁵¹ Piemēram, Marks Snaiders (*Mark Snyder*), Alens Omoto (*Alien Omoto*) un Džils Klerijs (*Gil Clary*), analizējot brīvprātīgo, kuri aprūpēja AIDS slimniekus, motivāciju, izdalīja sešus šādus brīvprātīgo motivācijas pamatcēloņus:

- Vērtības: vēlēšanās darboties atbilstoši vispārpieņemtām cilvēciskām vērtībām un līdzjūtība pret citiem;
- Kognitīvais faktors: vēlēšanās labāk iepazīt cilvēkus vai iegūt jaunas iemaņas;
- Sociālais faktors: kļūt par grupas locekli un gūt tās atzinību;
- Karjeras veidošana: iegūt pieredzi un nepieciešamos kontaktus, kas būtu nepieciešami tālākai karjeras izaugsmei;
- Aizsardzība: vēlēšanās atbrīvoties no vainas sajūtas vai arī “bēgšana” no personīgajām problēmām;
- Pašapziņas celšana: vēlēšanās nostiprināt personīgo pašapziņu un pārliecību par sevi.⁵²

⁵⁰ Likumprojekta „Brīvprātīgā darba veikšanas likums” anotācija.

⁵¹ Studer S., von Schnurbein G. (2013). Organizational Factors Affecting Volunteers: A Literature Review on Volunteer Coordination. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 24, No. 2, pp.403-440, (skatīts 2018.03.20), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-012-9268-y>.

⁵² Mayers D.M. (2002). *Social Psychology 7th Seventh Edition*.

Savukārt otrs no virzieniem brīvprātīgo kustības izpētē ir galvenokārt socioloģisks vai psiholoģisks. Tajā tiek meklētas atbildes uz jautājumu "Kas kļūst par brīvprātīgajiem?" un tiek pētīts brīvprātīgo sociāldemogrāfiskais raksturojums un uzvedības noslieces.⁵³

Mazāk pētīti ir virzieni, kas aplūko brīvprātīgo kustību no organizatoriskā viedokļa, proti, kā organizācijas kārtība un pati darba organizācija ietekmē brīvprātīgo darbu un vēlmi kļūt par brīvprātīgajiem. Šajos pētījumos bieži izskan atziņa, ka zināšanas par brīvprātīgo nolūkiem ir svarīgas, lai būtu iespējams brīvprātīgā darba organizāciju saskaņot ar tiem. Bet tikai daži no autoriem ir pētījuši, vai brīvprātīgo nolūki saskan ar organizācijas vērtībām un to, kā tiek organizēts brīvprātīgais darbs, kādu ietekmi organizatoriskie faktori atstāj uz brīvprātīgo. Šie jautājumi ir pētīti daudz retāk nekā augstāk minētie – t.i., brīvprātīgā personiskie motīvi.⁵⁴ Brīvprātīgo organizēšanu var apzīmēt ar jēdzienu "brīvprātīgo koordinēšana" (pētījumos bieži tiek lietoti arī jēdzieni "brīvprātīgo menedžments" un "brīvprātīgo administrēšana"). Vienā no šādiem pētījumiem, kur analizēta brīvprātīgo koordinēšana, tā autori atzīst, ka veiksmīgai brīvprātīgo koordinēšanai ir nepieciešams gan tas, lai brīvprātīgā darba organizācijai būtu pārdomāta un rūpīgi izstrādāta, un atbilstoša brīvprātīgā vajadzībām, gan tas, lai tā atbilstu organizācijas mērķiem un sabiedrības vajadzībām kopumā.⁵⁵ Papildus veiksmīgas brīvprātīgo koordinēšanas pamatā ir arī organizācijas spēja pieskaņoties brīvprātīgo interesēm, jo brīvprātīgo darbs ir arī emocionāls un uz vērtībām balstīta aktivitāte.⁵⁶

Latvijā jau vēsturiski ir izveidojusies situācija, kad būtiska loma brīvprātīgajā darbā, īpaši saistībā ar notiesātajām personām, ir reliģiskām organizācijām. Arī šī pētījuma par brīvprātīgo darbu un līdzgaitniecību darbā ar notiesātām personām Latvijā rezultāti norāda, ka tieši reliģiskās organizācijas dominē dažādu aktivitāšu īstenošanā ieslodzījuma vietās (detalizētāku informāciju skatīt 6.2. apakšnodaļā). Arī zinātnieki ir meklējuši atbildes uz to, kāpēc reliģisko organizāciju loma ir tik būtiska brīvprātīgajā darbā un kā veidojas šis iesaiste brīvprātīgajā darbā. Turpinājumā apkopotas dažas nozīmīgākās atziņas.

Baznīcas un reliģiskas organizācijas tiek uzskatītas par būtisku sociālā kapitāla elementu. Šīs organizācijas un to biedrus lielākoties vada pienākuma sajūta par nepieciešamību palīdzēt nabadzīgajiem un neaizsargātākajām sabiedrības grupām. Dažādās ticībās kalpošana un palīdzēšana citiem ir kā obligāts pienākums – pienākums, kas dievbijīgam cilvēkam ir jādara, jāpilda cieņā un paklausībā pret Dievu. Veiktie pētījumi tādējādi norāda, ka reliģija ir viens no būtiskiem ietekmējošiem faktoriem tam, kādēļ indivīdi iesaistās brīvprātīgajā darbā – un, jo reliģiskāks ir cilvēks, jo lielāka varbūtība, ka viņš iesaistīsies brīvprātīgajā darbā. Tāpat secināts, ja cilvēks iet uz baznīcu, ir vairāk ticams, ka viņš iesaistīsies brīvprātīgajā darbā pat tad, ja brīvprātīgais darbs nav saistīts ar reliģisku darbu. Tas skaidrojams ar faktu, ka baznīca šajā gadījumā veido tīklojumu, kurā iesaistās dažādi ticīgie, un šādā tīklojumā ir grūti ignorēt pastāvošās sociālās normas.⁵⁷

Pētot akadēmisku literatūru par reliģisku organizāciju iesaisti brīvprātīgajā darbā, pētnieki novēroja jēdziena „reliģiskā socializācija” lietošanu. Ar reliģisko socializāciju saprotama parādība, kad indivīdi tiecas nodot reliģiskos uzskatus citām personām – ģimeņu gadījumā tā ir ticības nodošana bērniem. Ģimenēs vecāki

⁵³ Studer S., von Schnurbein G. (2013). Organizational Factors Affecting Volunteers: A Literature Review on Volunteer Coordination. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 24, No. 2, pp.403-440, (skatīts 2018.03.20), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-012-9268-y>.

⁵⁴ Studer S., von Schnurbein G. (2013). Organizational Factors Affecting Volunteers: A Literature Review on Volunteer Coordination. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 24, No. 2, pp.403-440, (skatīts 2018.03.20), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-012-9268-y>.

⁵⁵ Studer S., von Schnurbein G. (2013). Organizational Factors Affecting Volunteers: A Literature Review on Volunteer Coordination. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 24, No. 2, pp.403-440, (skatīts 2018.03.20), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-012-9268-y>.

⁵⁶ Vermeer P., Scheepers P. (2012). Religious Socialization and Non-Religious Volunteering: A Dutch Panel Study. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 23, No. 4, pp. 940-958, (skatīts 2018.03.20), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-011-9244-y>.

⁵⁷ Vermeer P., Scheepers P. (2012). Religious Socialization and Non-Religious Volunteering: A Dutch Panel Study. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 23, No. 4, pp. 940-958, (skatīts 2018.03.20), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-011-9244-y>.

visbiežāk to veic, radot reliģisku klimatu ģimenē – apmeklējot baznīcu un aicinot līdzīgi bērnus, piedāvājot bērniem reliģisko izglītību, veicot rituālus mājās u.c. darbības. Tādējādi reliģiskā socializācija ir būtiska, domājot arī par brīvprātīgā darba attīstīšanu reliģiskajās organizācijās. Ir konstatēts, ka, ja bērni laicīgi tiek iesaistīti reliģiskajā kopienā, pieņem reliģiskās vērtības, viņi jau agrīni pieņem sociālās vērtības un pastāv lielāka iespēja, ka šie bērni, esot pilngadīgi, arī iesaistīsies brīvprātīgajā darbā.⁵⁸

⁵⁸ Vermeer P., Scheepers P. (2012). Religious Socialization and Non-Religious Volunteering: A Dutch Panel Study. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 23, No. 4, pp. 940-958, (skatīts 2018.03.20), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-011-9244-y>.

6. Brīvprātīgais darbs kā notiesātā resocializācijas sistēmas elements

Šajā nodaļā ir apkopota informācija par brīvprātīgo kustību darbā ar notiesātām personām. Raksturota brīvprātīgā darba aktivitāte ieslodzījuma vietās, raksturota VPD organizētā līdzgaitniecības aktivitāte, kā arī citas brīvprātīgā darba aktivitātes, ko organizē NVO, neiesaistot VPD vai IeVP.

Mainoties sabiedrībai, mainās arī sabiedrības kriminālās drošības modeļi. Jau ilgstoši noziedzības sociāla prevencija ir uzskatāma par ļoti nozīmīgu elementu daudzu Eiropas un citu pasaules valstu noziedzības novēršanas stratēģiju īstenošanas procesā.⁵⁹ Atzīstot, ka pastāv robežas, ko krimināltiesību sistēmas ietvaros var sasniegt noziedzības mazināšanas jomā, noziegumu sociālās prevencijas pamatā ir uzskats, ka visefektīvākais veids, kā mazināt noziedzību, ir investēt līdzekļus sociālās attīstības programmās, kuras vērstas uz atsevišķu personu, ģimeņu vai vietējo kopienu stiprināšanu. Šādas programmas paredz gan jauniešu deviantās uzvedības, gan pieaugušo kriminālās uzvedības veicinošu sociālo faktoru savlaicīgu konstatēšanu un to novēršanu, piemēram, nabadzības riska mazināšanu, pienācīgas dzīves vietas nodrošināšanu, nodarbinātības programmu īstenošanu, atkarību ārstēšanu, vardarbības ģimenē mazināšanu, vecāku un bērnu problēmu risināšanu, bērnu un jauniešu problēmu izglītības iestādē risināšanu u.c.⁶⁰

Ārvalstu pieredze liecina, ka mūsdienu sabiedrības drošības modeļu attīstības ietvaros ir nepieciešams veidot ciešu sadarbību un saikni starp valsti un sabiedrību. Šāda sadarbība ietver sevī arī nepieciešamību savlaicīgi pamanīt un reaģēt uz dziļi iesakņojušām sociālām problēmām vēl pirms tās ir izpaudušās nozieguma formā. Deivids Garlands (*David Garland*) ir tikai viens no daudziem zinātniekiem, kurš uzskata, ka kriminālpolitiku ir jāaplūko daudz plašākā sociālā ietvarā, kas aptver ne tikai krimināltiesību sfēru, bet arī ar sociālo labklājību saistītās prakses un politiku. Šis autors atzīst, ka "sodu politika, līdzīgi, kā labklājības politika, ir likumu, prakšu un reprezentāciju kopums, ko augstāka statusa sociālā grupa ieviesusi, lai vadītu un kontrolētu zemāka statusa grupu, kas atzīta par problemātisku".⁶¹ Līdzīgi Katrīna Beketa un Brūss Vesterns (*Katherine Beckett and Bruce Western*) labklājības valsts idejas (*welfare state*) kontekstā norāda, ka valsts, balstoties uz kontroles un aprūpes mehānismiem, ir spējīga veikt vai nu sabiedrībā "iekļaujošu" vai no tās "izslēdzošu" cilvēku uzvedības regulēšanu.⁶² Turklāt, "iekļaujošais" regulēšanas modelis ietver sevī ne tikai personai nepieciešamās sociālās aprūpes nodrošināšanu, bet arī kopējo izpratni par sabiedrības līdzatbildību nozieguma izdarīšanas gadījumā. Savukārt "izslēdzošā" modeļa gadījumā ārvalstu praksē konstatējamās sekas ir saistītas ar noteiktu iedzīvotāju grupu stigmatizāciju, jo īpaši attiecībā uz bijušajiem ieslodzītajiem, un viņu sociālo atstumtību.

Ir būtiski panākt to, lai valsts un sabiedrība nevis novērstas no konkrētu personu, konkrētu sociālu problēmu un vajadzību risināšanas, bet savlaicīgi tās pamana, iesaistās to risināšanā, kontrolē notiekošās pārmaiņas, palīdz un darbojas tā, lai, mazinot kriminālos riskus un apmierinot sociālās vajadzības, palielinātos kopējā sabiedriskās drošības sajūta. Daudzu valstu, piemēram, Zviedrijas, Dānijas, Nīderlandes u.c., kuras plānoti un mērķtiecīgi noziedzības prevencijā uzsāka izmantot sociālā atbalsta līdzekļus, šajā darbā iesaistot arī sabiedriskās organizācijas un brīvprātīgos, pieredze liecina, ka sociālā politika atstāj būtisku un pozitīvu ietekmi uz kriminālpolitikas rezultātiem. Šis valstis ir sasniegušas zemas noziedzības rādītājus, investējot

⁵⁹ Knepper P. (2007). *Criminology and Social Policy*. SAGE Publications.

⁶⁰ National Crime Prevention Council Canada. (1996). *Safety and Savings: Crime Prevention Through Social Development*, (skatīts 2018.03.20), <http://publications.gc.ca/collections/Collection/H72-21-147-1996E.pdf>

⁶¹ Garland D. (2005). *Beyond the Culture of Control*. In Matt Matravers (ed.), *Managing Modernity: Politics and the Culture of Control*. London: Routledge.

⁶² Beckett K., Western B. (2001). *Governing Social Marginality: Welfare, Incarceration, and the Transformation of State Policy*. *Punishment & Society*, Vol.3, Issue 1, pp. 43-59, (skatīts 2018.03.20), <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=187216>.

līdzekļus noteiktu riska kategoriju personu sociālās attīstības programmās, savukārt brīvprātīgais darbs šajā gadījumā sniedz būtisku atbalstu valsts institūcijām šādas politikas realizācijā.⁶³

6.1. Brīvprātīgā darba organizācijas modelis darbā ar notiesātām personām

Šajā apakšnodaļā sniegts skaidrojums, kā iedalāms brīvprātīgais darbs, kas tiek veikts ieslodzījuma vietās un darbā ar bijušajiem ieslodzītajiem.

Atbilstoši Latvijas Soduzpildes kodeksa 10. pantam, sabiedrība piedalās notiesāto resocializācijā atbilstoši šajā kodeksā un citos normatīvajos aktos noteiktajam veidam un apjomam.⁶⁴ Tas arī ir vienīgais punkts, kurā atrunāta sabiedrības līdzdalība ieslodzīto resocializācijā. Papildus resocializācijas īstenošanas kārtību nosaka 2013. gada 9. aprīļa MK noteikumi Nr.191, "Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība".

Brīvprātīgā darba veicējus, t.sk. līdzgaitniekus, kuri strādā ar notiesātām personām, var iedalīt trīs lielās grupās: (1) reliģiskas organizācijas (kas primāri sniedz garīgo jeb reliģisku aprūpi), (2) NVO (kas t.sk. var būt uz kristīgu ticību balstītas) un (3) brīvprātīgie bez piederības konkrētai organizācijai (skatīt 2. attēlu).

2. attēls



Avots: Pētnieku sagatavots materiāls, balstoties uz veiktajām intervijām

Attiecībā uz brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās, prakse, kad brīvprātīgo darbu ilgtermiņā veiktu fiziska persona – brīvprātīgais bez piederības konkrētai organizācijai ir salīdzinoši retāka prakse. Biežāk šādi brīvprātīgie piedalās kā vieslektori (pasniedz nodarbību, sniedz koncertu). Tāpēc, lai veiktu brīvprātīgo darbu ieslodzījumā, persona visbiežāk to veic, iesaistoties kādā organizācijā. Turpretī līdzgaitniecībā novērojama pretēja situācija. Tajā būtiski biežāk darbojas brīvprātīgie bez konkrētas piederības kādai organizācijai. Turklāt bieži tas ir noslēgta līguma ar VPD ietvaros.⁶⁵

Brīvprātīgā darba, t.sk. līdzgaitniecības organizatorus, var iedalīt četrās grupās: valstiskā mērogā brīvprātīgo darbu organizē (1) IeVP, t.sk. ieslodzījuma vietas, un (2) VPD. Vienlaikus darbojas NVO, kuras pašas plāno un organizē brīvprātīgo darbu. Tās ir: (3) reliģiskas organizācijas un (4) NVO (kas nav reliģiskas organizācijas).

⁶³ Knepper P. (2007). Criminology and Social Policy. SAGE Publications.

⁶⁴ Latvijas Soduzpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

⁶⁵ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP un VPD darbiniekiem.

6.2. Brīvprātīgā darba organizācija IeVP un ieslodzījuma vietās

Šajā apakšnodaļā ir raksturotas brīvprātīgā darba aktivitātes, ko organizē IeVP un ieslodzījuma vietas pēc savas vai NVO iniciatīvas.

Brīvprātīgā darba attīstīšanai ieslodzījuma vietās tiek īstenots Projekts "Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū", šo Projektu īsteno IeVP. Projekts ir pirmais, kas nodrošina brīvprātīgā darba aktivitāšu koordinēšanu centralizēti, t.i., nacionālā mērogā. Balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP pārstāvjiem, pašlaik vienīgā aktivitāte, kas ir aizsākta Projekta ietvaros, ir ģimenes dienas ieslodzījuma vietās, taču nākotnē plānots attīstīt vēl citas aktivitātes, piemēram, ieslodzīto darba prasmju attīstībai. Vienlaikus jāņem vērā, ka, neskatoties uz šo Projektu, vēl aizvien būtiskāko daļu brīvprātīgā darba aktivitāšu organizē un organizēs katra ieslodzījuma vieta atsevišķi pēc savas iniciatīvas. Tādējādi šajā Projektā koordinētās brīvprātīgā darba aktivitātes noris paralēli ieslodzījuma vietu īstenotajām brīvprātīgā darba aktivitātēm.

6.2.1. Pasākums "Ģimenes dienas", ko organizē IeVP

IeVP organizē ģimenes dienas, kas tiek finansētas no Projekta līdzekļiem. 2017. gadā tika organizētas 12 ģimenes dienas – katrā ieslodzījuma vietā vismaz viens pasākums. Ideja par ģimenes dienām ir aizgūta no citām attīstītajām valstīm, to ierosināja TM. Ģimenes dienās tiek plānoti 42 pasākumi gadā, vidēji katrā ieslodzījuma vietā organizējot četrus pasākumus gadā.⁶⁶ Turpinājumā apkopota informācija par ģimenes dienu brīvprātīgo piesaistes, atlases, apmācību un koordinēšanas kārtību, balstoties uz pētījumā veiktajās intervijās ar IeVP darbiniekiem iegūto informāciju.

Brīvprātīgo piesaistīšana un atlase. Brīvprātīgie ģimenes dienām tiek uzrunāti personīgi no ģimenes dienu koordinatora puses. Koordinatoram ir vīzija par nepieciešamajiem pasākumiem, tālāk atbilstoši vīzijai tiek uzrunāti potenciālie brīvprātīgie, kuri varētu īstenot konkrētās aktivitātes. Publiski brīvprātīgā darba iespējas ģimenes dienās pašlaik sludinātas vēl netiek. Personiskā uzrunāšana izvēlēta ar mērķi panākt individuālu attieksmi pret brīvprātīgo, tā nodrošina iespēju paskaidrot un motivēt brīvprātīgo, kā arī pārliecināties par viņa piemērotību. Attiecībā uz to, vai brīvprātīgo vajadzētu uzrunāt personīgi vai nē, domas IeVP darbinieku vidū atšķiras.⁶⁷

Brīvprātīgajiem, kuri tiek aicināti uz ģimenes dienām, nav noteiktu atlases kritēriju, izņemot sasniegta pilngadība. Taču izņēmumu gadījumos, iespējas veikt brīvprātīgo darbu ir arī nepilngadīgajiem. Veicot brīvprātīgo atlasīšanu, tiek vērtēta personas kriminālsodamība, tiek vērtēts, vai brīvprātīgajam ir ko piedāvāt, kādi ir personas nolūki. Pašreiz ģimenes dienās tiek uzrunāti tādi brīvprātīgie, par kuriem ir gūta informācija no dažādiem avotiem un kuriem ir aktivitātes, ko tie var piedāvāt.⁶⁸

Apmācības. 2017. gada novembrī noritēja pirmās IeVP organizētās apmācības brīvprātīgajiem, kuri piedalās ģimenes dienās. Tika apmācīti 38 brīvprātīgie. Apmācības noris divas dienas, tās notiek pavasarī un rudenī. Pirmajā apmācību reizē pirmajā dienā brīvprātīgajiem tika sniegta teorētiska informācija – fakti par ieslodzījuma vietām, režīmiem, drošības aspektiem, tāpat tika pieaicināti speciālisti, kuri stāstīja par ieslodzīto psiholoģiskajām īpašībām. Savukārt otrajā dienā tika apmeklēta ieslodzījuma vieta, sniegta informācija par to, kā tiek plānotas un kā norisināsies ģimenes dienas. Atšķirībā no pirmajām apmācībām, nākamajās apmācībās netika un nākotnē nav paredzēts apmeklēt ieslodzījuma vietas. Projektā kopumā plānots apmācīt un līgumus slēgt ar 120 brīvprātīgajiem.⁶⁹

Pēc veiktajām intervijām ar brīvprātīgajiem secināms, ka apmācības kopumā tiek novērtētas kā vajadzīgas, taču tiek sniegti priekšlikumi tās organizēt koncentrētāk, vairāk izrunāt ar katru brīvprātīgo viņa

⁶⁶ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP darbiniekiem.

⁶⁷ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP darbiniekiem.

⁶⁸ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP darbiniekiem.

⁶⁹ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP darbiniekiem.

gaidas un nolūkus, izrunāt dažādas iespējamās problēmsituācijas un kā tajās rīkoties. Tāpat tiek sniegts priekšlikums apmācības vienkāršot, t.sk. izvēloties vienkāršāku terminoloģiju.

Līgums. Ģimenes dienu ietvaros ar katru brīvprātīgo tiek slēgts līgums, tas tiek slēgts uz vienu gadu. Pirmo reizi brīvprātīgajam ir iespēja iesaistīties ģimenes dienās arī bez līguma, lai brīvprātīgais varētu novērtēt, vai šī aktivitāte ir viņam saistoša.⁷⁰ Līgumā paredzēts, ka „brīvprātīgais apņemas bez atlīdzības veikt Brīvprātīgā darba organizētāja organizētajā pasākumā Brīvprātīgā darba pienākumus, kuru mērķis ir palīdzēt nodrošināt ESF projekta "Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū" Nr.9.1.2.0/16/I/001 (turpmāk – Projekts) darbības Nr.7. "Pasākumi bijušo ieslodzīto pozitīvu sociālo saišu uzturēšanai" īstenošanu, kas saistīta ar ģimenes dienu ieviešanu ieslodzījuma vietās". Katra līdzēja gadījumā tiek definēti arī konkrētāki pienākumi.⁷¹ Visi brīvprātīgie, ar kuriem ir noslēgts līgums, ir apdrošināti. Tāpat katram brīvprātīgajam ģimenes dienās no projekta līdzekļiem tiek kompensēti šādi izdevumi:

- 1) sabiedriskā transporta ceļa izdevumi,
- 2) degvielas izdevumi ceļam, kopējās izmaksas kalendārā mēnesī nedrīkst pārsniegt 50,00 EUR (piecdesmit *euro* un 00 centi).
- 3) izmaksas par vienu nakti naktsmītnē (viesnīcā), kas nedrīkst pārsniegt 43,00 EUR (četrdesmit trīs euro un 00 centi) ieskaitot pievienotās vērtības nodokli,
- 4) ēdināšanas izdevumi – ne vairāk kā 6,00 EUR (seši euro un 00 centi) dienā.⁷²

Izdevumus iespējams atgūt, ja brīvprātīgais ir iesniedzis iesniegumu ar lūgumu atlīdzināt ar pienākuma izpildi saistītos izdevumus, kuram pievienoti izdevumus attaisnojošo dokumentu oriģināli – čeki un/vai biļetes. Gadījumā, ja tiek lūgts kompensēt degvielas izdevumus, brīvprātīgajam jāiesniedz transportlīdzekļa reģistrācijas apliecības kopija, konkrētā transportlīdzekļa lietošanas pilnvaras kopija, ja transportlīdzeklis nav personas īpašumā.⁷³ Nekādas citas papildus atskaites atšķirībā no līdzgaitniecības no brīvprātīgajiem netiek prasītas.

Īstenošana un koordinēšana. Ģimenes dienu koordinēšana noris ciešā sadarbībā ar ieslodzījuma vietām, jo tiek apzināti ieslodzījuma vietās plānotie pasākumi, tiem pielāgojot ģimenes dienas. Ieslodzīto skaits dažādos pasākumos ir atšķirīgs, to lielā mērā ietekmē katras ieslodzījuma vietas kapacitāte. Jāņem vērā, ka ģimenes dienu organizēšana ir būtisks slogs ieslodzījuma vietas spēka blokam (uzraugiem), jo visiem brīvprātīgajiem ir jāiziet drošības pārbaude, brīvprātīgie ir jāpavada uz vietu, kur notiks pasākums, tāpat ir jānodrošina uzraugi, kuri uzrauga pasākuma norisi un drošību. Ģimenes dienās ir iesaistītas aptuveni 60 personas, šīs personas pārstāv gan NVO, gan brīvprātīgos, kuri nav piederīgi kādai konkrētai organizācijai. Organizācijas, ar kurām ir sadarbība ģimenes dienu organizēšanā, ir "Jaunieši par", "Dakteri klauni", "Atklāj sevi", "Sajūtu pasaule" u.c.⁷⁴

Ģimenes dienās tiek iesaistīti / uzrunāti dalībai tādi ieslodzītie, kuri: (a) ir notiesāti (bet kuri nav dzimumnoziedznieki un vardarbīgas personas), (b) kuriem ir ģimene ar bērniem un kuri saprotas ar savu ģimeni, (c) notiesātie ar pirmo sodāmību, maksimums ar otro, (d) tiek vērsta arī uzmanība uz to, lai tiktu atlasīti notiesātie, kuri saprotas savā starpā, (e) tiek aicināti notiesātie, kuri aktīvi piedalās resocializācijas procesā. Vienā ieslodzījuma vietā parasti tiek atlasīti 15-20 notiesātie. Šāds ierobežojums ir noteikts, ņemot vērā ieslodzījuma vietas kapacitāti un ieslodzījuma vietas spēju noorganizēt pasākumu lielam cilvēku skaitam. Nākotnē (pēc Projekta) ieslodzīto mērķa grupu būs iespējams paplašināt, iesaistot visus notiesātos.⁷⁵

⁷⁰ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP darbiniekiem.

⁷¹ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). Līgums par brīvprātīgo darbu. Npublicēts materiāls.

⁷² Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). Līgums par brīvprātīgo darbu. Npublicēts materiāls.

⁷³ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). Līgums par brīvprātīgo darbu. Npublicēts materiāls.

⁷⁴ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP darbiniekiem.

⁷⁵ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). Atlases kritēriji ģimenes dienu pasākumiem. Npublicēts materiāls.

Praktiski ģimenes dienas tiek organizētas tā, lai sākotnēji katrai ģimenei būtu pieejams savs galdiņš, pie kura var satikties un aprunāties. Telpu iekārtot palīdz ieslodzītie, kuri piedalās ģimenes dienās. Uz vienu ieslodzīto parasti ierodas viens līdz astoņi piederīgie. Tālāk tiek organizētas dažādas tematiskās aktivitātes, kas parasti notiek vienlaicīgi. Kamēr vieni ieslodzītie ar ģimenēm ir, piemēram, foto sesijā, citi piedalās citās aktivitātēs. Pasākums tiek organizēts tā, lai brīvprātīgajiem nebūtu ieslodzījuma vietā jāpavada visa diena, bet tikai konkrēts laiks.⁷⁶

Nākotnē attiecībā uz ģimenes dienu un citu aktivitāšu organizēšanu viens no attīstības plāniem ir katrā ieslodzījuma vietā nodrošināt vismaz vienu kontaktpersonu, kura atbalstītu pasākumu organizēšanu, jo ģimenes dienas plānots ieviest kā sistēmisku pasākumu, līdzīgi arī vēl citus. Ar Projekta palīdzību plānots apzināt, kā aktivitāte strādā, parādīt ieslodzījuma vietām, kā aktivitāte ir organizējama un īstenojama. Tālāk Projektā katras ieslodzījuma vietas kontaktpersonai tiek plānotas apmācības. Pašlaik tiek plānots, ka kontaktpersonas varētu tikt izveidotas esošā štata ietvaros, taču tas vēl tiks precizēts, jo ir ieslodzījuma vietas, kuras norāda uz problēmām ar cilvēkresursu nepietiekamību resocializācijas nodaļās.⁷⁷

IeVP brīvprātīgā darba koordinēšanā un administrēšanā šobrīd ir iesaistīti darbinieki šādā apjomā: (1) 2,5 slodzes paredzētas līdzgaitniecības un brīvprātīgā darba koordinēšanai, (2) 1,5 slodzes paredzētas ģimenes dienu organizēšanai, (3) aptuveni 0,2 slodzes ir paredzētas darba prasmju attīstīšanai. No Projekta līdzekļiem pasākumā iespējams nodrošināt uzkodas, pasūtot tās no EIS, izņēmuma kārtā iespējams iegādāties arī kādus materiālus aktivitātēm, kuri ir pieejami EIS. Materiālu sagāde lielā mērā balstās uz brīvprātīgajiem. Būtisks faktors, kas traucē ģimenes dienu organizācijā, ir EIS, kurā ir ierobežotas iespējas pasūtīt materiālus un siltās pusdienas. Savukārt organizēt iepirkumu pusdienu iegādei nav iespējams, jo precīzs dalībnieku skaits parasti ir zināms mēnesi pirms pasākuma, kad iepirkuma sludināšanai atlicis neilgs laiks.⁷⁸ Tādējādi viens no pētījuma ieteikumiem ir paplašināt EIS pieejamo preču un pakalpojumu klāstu. Kopumā galvenais izaicinājums un problēma šādu brīvprātīgo pasākumu organizēšanā ieslodzījuma vietās ir valsts iestāžu lēnā spēja reaģēt uz dinamiskajiem pasākumu organizēšanas apstākļiem.

6.2.2. Brīvprātīgā darba aktivitātes, ko organizē ieslodzījuma vietas

Šajā apakšnodaļā ir apkopota informācija par brīvprātīgo organizāciju un individuālu brīvprātīgo – fizisko personu īstenotām aktivitātēm ieslodzījuma vietās, analizējot datus gan ieslodzījuma vietu griezumā, gan organizāciju griezumā, gan pēc tā, vai aktivitātes ir iniciējušas ieslodzījuma vietas vai brīvprātīgo organizācijas / brīvprātīgie. Pārskats par ieslodzījuma vietās īstenotajām brīvprātīgā darba aktivitātēm veidots par 2017. gadu, pamatojoties uz ieslodzījuma vietu sniegto informāciju aptaujā 2018. gada 27. februārī. Veidojot pārskatu par īstenotajām aktivitātēm, datu interpretācijā jāņem vērā tas, ka katra ieslodzījuma vieta atšķirīgā detalizācijas pakāpē apkopja informāciju par veiktajām aktivitātēm, to biežumu un ieslodzīto skaitu.

Apkopojumu par ieslodzījuma vietās īstenotajām brīvā laika aktivitātēm veido arī IeVP, un tas tiek publicēts gada pārskatā. Taču jānorāda, ka publiskā pārskata datu ieguvē tiek izmantoti atšķirīgi metodoloģiskie principi no tiem, kas ir izmantoti šajā pētījumā – aptaujā. Tādēļ šajā nodaļā apkopotie rezultāti par kopējo aktivitāšu skaitu atšķiras no tiem, kurus gada publiskajā pārskatā apkopo IeVP. IeVP pārskata mērķis ir apkopot statistiku par brīvā laika aktivitātēm ieslodzījuma vietās piecās kategorijās, neapkopojot informāciju par brīvprātīgā darba organizācijām un brīvprātīgajiem, kuri veic brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās. Brīvā laika pasākumi IeVP pārskatā tiek iedalīti piecās kategorijās (sporta pasākumi, kultūras pasākumi, informatīvie pasākumi, mākslas pasākumi un pašdarbības pasākumi). Jāņem vērā, ka šajās piecās kategorijās var neietilpt atsevišķi aktivitāšu veidi, ko brīvprātīgie īsteno ieslodzījuma vietās un kas ir analizēti

⁷⁶ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP darbiniekiem.

⁷⁷ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP darbiniekiem.

⁷⁸ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP darbiniekiem.

šajā pētījumā, piemēram, biedrības "Latvijas Anonīmo Alkoholiķu sadraudzība" un biedrības "Latvijas Anonīmie narkomāni" sapulces u.c. Tāpat jāņem vērā arī tas, ka IeVP izstrādātajā pārskatā atšķirībā no šī pētījuma apkopojuma tiek iekļautas arī tādas brīvā laika aktivitātes ieslodzītajiem, kuru organizēšanā nav iesaistīti brīvprātīgie, t.i., kuras ieslodzījuma vieta īsteno pati.

Turpinājumā sniegts apkopojums par pētījumā veiktajā ieslodzījuma vietu aptaujā iegūtajiem rezultātiem par brīvprātīgo īstenotajām aktivitātēm ieslodzījuma vietās.

Kopumā desmit ieslodzījuma vietās 2017. gadā darbojās 41 brīvprātīgā organizācija, no kurām 17 organizācijas tieši identificējamās kā reliģiskās organizācijas. Kopumā ir grūti nodalīt organizācijas pēc tā, vai tās ir reliģiskas vai nē, jo liela daļa arī no tām NVO, kuras nav uzskatāmas par reliģiskām organizācijām, ir uz kristīgām vērtībām un ticību balstītas. Ieslodzījuma vietās darbojās aptuveni 34 brīvprātīgie, kuri nepārstāv kādu konkrētu organizāciju.

Pēc pieejamajiem datiem var secināt, ka visaktīvāk brīvprātīgo darbu veic dažādas (visa veida) kristīgās konfesijas gan pēc ieslodzījuma vietu, gan pēc savas iniciatīvas. Tiek rīkoti svētbriži, dievkalpojumi, garīgi pasākumi, koncerti, kā arī individuālās pārrunas un kristības. Tas notiek visās ieslodzījuma vietās. Daudzās (Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem, Jēkabpils cietumā, Jelgavas cietumā un Rīgas Centrālcietumā) ar sporta aktivitātēm ir iesaistījusies biedrība "Pro Bono&Mentors". Arī citas biedrības iesaistās ar sporta aktivitātēm – florbola, basketbola, volejbola vai futbola spēlēm. Tiek veiktas arī dažādas praktiskas nodarbības un muzikāla rakstura programmas.

Pēc ieslodzījuma vietu sniegtās informācijas secināms, ka brīvprātīgā darba aktivitātēs ieslodzījuma vietās visvairāk pārstāvētās organizācijas ir Katoļu baznīca un Pareizticīgo baznīca, jo to draudzes apmeklē visas desmit ieslodzījuma vietas. Citas reliģiskās konfesijas (Luterāņu baznīca, Septītās dienas Adventisti, Vasarsvētku draudze un Baptistu baznīca) apmeklē katra sešas ieslodzījuma vietas. No nereliģiskajām organizācijām visaktīvākā ir organizācija "Anonīmo alkoholiķu sadraudzība", kas apmeklē septiņas no desmit ieslodzījuma vietām. Organizācija "Anonīmie narkomāni" apmeklē sešas ieslodzījuma vietas. Biedrība "Pro Bono&Mentors" apmeklē četras ieslodzījuma vietas.

4. tabula

Pārstāvētākās brīvprātīgā darba organizācijas ieslodzījuma vietās

| | Jelgavas cietums | Centrālcietums | Brasas cietums | Liepājas cietums | Daugavpils cietums | Valmieras cietums | Olaines cietums | Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem | Jēkabpils cietums | Iļģuciema cietums | Kopā |
|--|------------------|----------------|----------------|------------------|--------------------|-------------------|-----------------|--|-------------------|-------------------|------|
| Latvijas Pareizticīgā Baznīca | x | x | x | x | x | x | x | x | x | x | 10 |
| Romas Katoļu baznīca | x | x | x | x | x | | x | x | x | x | 9 |
| Biedrība "Latvijas Anonīmo Alkoholiķu sadraudzība" | x | | x | x | x | | x | | x | x | 7 |
| Biedrība "Latvijas Anonīmie narkomāni" | x | | x | | | x | | x | x | x | 6 |
| Latvijas evaņģēliski luteriskā baznīca | x | x | | x | | x | | x | x | | 6 |
| Septītās dienas Adventistu baznīca | x | | x | x | x | x | | | x | | 6 |
| Vasarsvētku draudze | x | x | x | x | x | | | | x | | 6 |
| Latvijas Baptistu draudžu savienība | | x | x | | x | x | | x | x | | 6 |
| Biedrība "Pro Bono&Mentors" | x | x | | | | | | x | x | | 4 |

| | Jelgavas ciets | Centrālcietums | Brasas ciets | Liepājas ciets | Daugavpils ciets | Valmieras ciets | Olaines ciets | Cēsu Audzināšanas festāde nepilngadīgajiem | Jēkabpils ciets | Iļģuciema ciets | Kopā |
|---|----------------|----------------|--------------|----------------|------------------|-----------------|---------------|--|-----------------|-----------------|------|
| RC "Ratnieki" | | x | x | | | | x | | | | 3 |
| Evanģēlisko kristiešu draudze "Zilais Krusts" | | | | x | | | | x | | | 2 |
| Jehovas liecinieki | | x | | | x | | | | | | 2 |
| Pestīšanas armija | | | x | | x | | | | | | 2 |
| Biedrība "Ezer" | x | x | | | | | | | | | 2 |
| Biedrība "Izvēlies brīvību" | | | | x | | | x | | | | 2 |

Avots: Ieslodzījuma vietu aptaujas dati (2018.02.27.)

Tādas organizācijas kā biedrība "Sarkanais krusts", Latvijas Islāma Kultūras Centrs, kristiešu draudze "Prieka Vēsts", Mesiāniskā draudze, biedrība "Reto cerība", Tukuma labdarības biedrība "Gaišie darbi", RC "Lediņi", RC "Bētleme žēlsirdības māja", Latvijas savienība "Černobiļa", biedrība "Ghetto games", nodibinājums "Sokrāta tautskola", Attīstības fonds "Celies", biedrība "Jaunatne ar misiju", biedrība "Go beyond", biedrība "Gideoni", biedrība "EPPIA", Probācijas dienests, Futbola skola "Metta", starptautiskā sieviešu asociācija "Patiesa sievietē", biedrība "Iļģuciema sievietes", Svētā Lūkas atbalsta biedrība, biedrība "Prison Fellowship", biedrība "Spēka pasaule", spēkavīri no ASV, spēkavīru komanda no Zviedrijas, pēc aptaujā iegūtās informācijas, 2017. gadā katra apmeklējusi vienu ieslodzījuma vietu. Organizācijas, kas īsteno brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās, un īss to raksturojums pieejams 3. pielikumā.

Visvairāk aktivitātes no organizācijām, kas nav uzskatāmas par reliģiskām, rīkojusi biedrība "Latvijas Anonīmo Alkoholiķu sadraudzība" – 2017. gadā tās bijušas 172 aktivitātes, kuras kopskaitā apmeklēja 827 personas. Biedrība "Latvijas Anonīmie narkomāni" rīkojusi 112 aktivitātes, kuras apmeklēja 932 personas. Biedrība "Pro Bono&Mentors", kas pasākumus organizē četrās ieslodzījuma vietās, īstenojusi 12 aktivitātes, kuras apmeklēja 115 personas. Par reliģisko organizāciju īstenoto aktivitāšu skaitu nav iespējams iegūt precīzus datus no sniegtās informācijas, jo šāda informācija lielākoties minēta netika. Taču, spriežot pēc iesaistīto ieslodzīto skaita, tieši reliģisko organizāciju īstenotās aktivitātes varētu būt visbiežāk organizētās. Uz to, ka reliģiskās organizācijas ir aktīvas dažādu aktivitāšu īstenošanā, norāda arī IeVP publiskajā pārskatā norādītā informācija par 2017. gadu, kur redzams, ka reliģisko organizāciju brīvprātīgie kopumā organizējuši vairāk nekā 6000 dažādu aktivitāšu (dievkalpojumus, koncertus, reliģiskās literatūras izpēti nodarbības, filmu demonstrāciju, pastorālās pārrunas). Pēc IeVP apkopotās informācijas arī secināms, ka visaktīvāk pasākumus īstenojuši Latvijas Baptistu draudžu savienības pārstāvji (1835 pasākumi), Latvijas Pareizticīgo Baznīcas pārstāvji (1328 pasākumi), Romas Katoļu baznīcas pārstāvji (1183 pasākumi).⁷⁹ Pārskatu par šo un citu organizāciju īstenojamām aktivitātēm ieslodzījuma vietās skatīt 4. pielikumā.

Pēc pētījumā veiktās aptaujas rezultātiem, pēc pasākumu apmeklējumu skaita, vispieprasītākās ir reliģiskās aktivitātes vai tādas, kur var izpausties praktiski un kaut ko iemācīties. Visvairāk no ieslodzīto puses apmeklētās Katoļu baznīcas reliģiskās aktivitātes, to apmeklētāju kopskaits bijis 2155. Tikai nedaudz mazāk apmeklētās biedrības "Ezer" rīkotās resocializācijas programmas – apmeklētāju skaits veido 2100, aktivitāte notikusi 64 reizes. Pieprasītas ir arī biedrības "Latvijas Anonīmo Alkoholiķu sadraudzība" un biedrības "Latvijas

⁷⁹ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2017. gada publiskais pārskats: sadaļa par garīgo aprūpi. Nerepublicēts materiāls.

Anonīmie narkomāni” sapulces, taču nav precīzas informācijas, vai visās ieslodzījuma vietās šādas sapulces notiek un, ja notiek, cik bieži un cik apmeklētas tās ir.

Pēc savas iniciatīvas rīkotos pasākumus visvairāk īstenojis Rīgas Centrālcietums – 438 aktivitātes, kurās apmeklējuma kopskaits veido 1040. Otrajā vietā ir Liepājas cietums, kas īstenojis 65 aktivitātes pēc savas iniciatīvas, kurās apmeklējuma kopskaits veido 488. Valmieras cietumā pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas rīkotas 42 aktivitātes, kuras apmeklētas 800 reizes. Vienīgā ieslodzījuma vieta, kurā brīvprātīgo aktivitātes pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas nav organizētas, ir Brasas cietums. Lai gan Brasas cietums ir vienīgā ieslodzījuma vieta, kur neviena aktivitāte nav veikta pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas, arī pārējās ieslodzījuma vietās procentuāli daudz aktivitāšu tiek veiktas pēc biedrību/organizāciju pašu iniciatīvas. Lai gan tam netiek piešķirts finansējums, organizācijas aktīvi apmeklē ieslodzījumu vietas. Izvērstāku ieslodzījuma vietā īstenoto brīvprātīgā darba aktivitāšu raksturojumu var skatīt 4. pielikumā.

Ieslodzījuma vietās retāk nekā reliģiskās organizācijas un NVO iesaistās brīvprātīgie bez konkrētas piederības kādai organizācijai. Pēc saņemtajiem datiem, tikai dažās ieslodzījuma vietās (Liepājas cietumā, Brasas cietumā, Rīgas Centrālcietumā, Cēsu Audzināšanas iestādē, Ilģuciema cietumā) kā brīvprātīgie strādājuši individuālas personas. Šie brīvprātīgie ir snieguši lekcijas, apmācības – gan praktiskos darbus, gan informatīvas un izglītojoša rakstura lekcijas. Pēc savas iniciatīvas fiziskas personas kā brīvprātīgie visvairāk ir bijuši tieši Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem – tur darbojušies 16 brīvprātīgie, īstenojot 18 aktivitātes. Aktivitātēs kopsummā apmeklētas 259 reizes. Savukārt Brasas cietumā individuāli brīvprātīgie iniciējuši vienu aktivitāti, iesaistot 22 ieslodzītos.

Kopumā visvairāk aktivitātes gan pēc savas, gan NVO un brīvprātīgo iniciatīvas, ir īstenojis Jelgavas cietums (1286 aktivitātes, kuras kopumā apmeklētas 6241 reizes), Rīgas Centrālcietums (545 aktivitātes, kuras kopumā apmeklētas 1478 reizes) un Brasas cietums (295 aktivitātes, kuras kopumā apmeklētas 5423 reizes) (skatīt 5. tabulu).

5. tabula

Īstenoto aktivitāšu skaits un to apmeklējums ieslodzījuma vietās 2017. gadā

| | Aktivitāšu skaits | | | Apmeklētāju kopskaits | | | Ieslodzīto skaits | Apmeklētāju skaits pret ieslodzītajiem |
|----------------------|-------------------|----------------|-------------|-----------------------|----------------|--------------|-------------------|--|
| | Reliģiskās | Ne-religijskās | Kopā | Reliģiskās | Ne-religijskās | Kopā | | |
| Jelgavas cietums | 1268 | 66 | 1334 | 6097 | 144 | 6241 | 329 | 18.97 |
| Rīgas Centrālcietums | 508 | 37 | 545 | 1067 | 411 | 1478 | 1147 | 1.29 |
| Brasas cietums | 201 | 94 | 295 | 3673 | 1750 | 5423 | 387 | 14.01 |
| Liepājas cietums | 61 | 92 | 153 | 486 | 259 | 745 | 153 | 4.87 |
| Daugavgrīvas cietums | 51 | 10 | 61 | 862 | 195 | 1057 | 1019 | 1.04 |
| Valmieras cietums | 41 | 12 | 53 | 765 | 111 | 876 | 382 | 2.29 |
| Olaines cietums | 41 | 21 | 62 | 399 | 95 | 494 | 170 | 2.91 |
| Cēsu Audz. iestāde | 13 | 43 | 56 | 111 | 651 | 762 | 43 | 17.72 |
| Jēkabpils cietums* | - | - | - | - | - | - | 323 | - |
| Ilģuciema cietums* | - | - | - | - | - | - | 290 | - |
| Kopā | 2184 | 375 | 2559 | 13460 | 3616 | 17076 | 4243 | 245712 |

Avots: Ieslodzījuma vietu aptaujas dati (2018.02.27.)

*Piezīme: Nav pieejama precīza informācija par šīm ieslodzījuma vietām.

Vērtējot aptaujā saņemto informāciju, secināms, ka ieslodzītajiem ir pieejams liels klāsts dažādu aktivitāšu – sākot ar reliģisko pasākumu apmeklējumiem, dievkalpojumiem, līdz pat rokdarbu pulciņiem un praktiskām nodarbībām. Taču vienlaikus jāuzsver, ka, salīdzinot dažādas ieslodzījuma vietas, jāņem vērā atšķirīgā detalizācija, kādā tika sniegta informācija.

Brīvprātīgo piesaistīšana, atlase un koordinēšana. Balstoties uz pētījumā veikto interviju rezultātiem, ieslodzījuma vietās brīvprātīgie tiek piesaistīti un atlasīti divos veidos. Daļu aktivitāšu ieslodzījuma vieta iniciē pēc savas iniciatīvas, šādā gadījumā ieslodzījuma vietas resocializācijas nodaļas darbinieki uzrunā konkrētus brīvprātīgos, kuri varētu īstenot konkrētu aktivitāti (piemēram, fotogrāfus, sportistus). Visbiežāk tie ir brīvprātīgie, ar kuriem ir bijusi iepriekšēja sadarbības pieredze. Tādējādi ieslodzījuma vieta uzņemas brīvprātīgo koordinēšanu – atlasī. Vienlaikus daļu aktivitāšu iniciē konkrētas NVO, šādā gadījumā NVO uz ieslodzījuma vietu nāk ar savu brīvprātīgo piedāvājumu.⁸⁰

Ieslodzījuma vietas uzdevums abos gadījumos ir sagatavot vai pieprasīt sarakstu no NVO ar personām, kuras plāno ierasties ieslodzījuma vietā, t.sk. norādot kādus materiālus un instrumentus brīvprātīgie plāno ienest ieslodzījuma vietā, lai sagatavotu iesniegumu IeVP caurlaižu noformēšanai. Ieslodzījuma vietas uzdevums ir nodrošināt nepieciešamās telpas un inventāru aktivitātēm (ja tas ir ieslodzījuma vietas iespējās), nodrošināt drošības pārbaudes, nodrošināt personālu, kurš pavada brīvprātīgos un ir klāt īstenotajās aktivitātēs.⁸¹ Pašreiz ieslodzījuma vietās nav noteikts konkrēts darbinieks vai amatpersona, kuras amata pienākumi iekļautu brīvprātīgā darba koordinēšanu, priekšstats par to, kurš no ieslodzījuma vietas darbiniekiem ir atbildīgs par brīvprātīgā darba koordinēšanu, ir atšķirīgs katrā vietā.

Apmācības. Ieslodzījuma vieta visiem brīvprātīgajiem organizē drošības instruktāžu, lai brīvprātīgie būtu informēti par drošības prasībām ieslodzījuma vietās, kā arī būtu informēti par to, ko ir aizliegts ienest ieslodzījuma vietā vai nodot ieslodzītajiem. Nekādas citas papildus apmācības ieslodzījuma vietas neorganizē.

⁸²

Līgums. Brīvprātīgā darba aktivitātēs, ko koordinē ieslodzījuma vietas, ar brīvprātīgajiem netiek slēgti līgumi. Vienīgie līgumi šobrīd tiek slēgti ar brīvprātīgajiem, kuri piedalās ģimenes dienās, un aktivitātēs saistībā ar darba prasmēm, taču par šīm aktivitātēm, kā raksturots iepriekš, atbild IeVP.⁸³ Atsevišķi līgumi var tikt slēgti jau katras NVO ietvaros, taču arī tā nav izplatīta prakse Latvijā (skatīt 6.4. apakšnodaļu).

Brīvprātīgo, kuri veic brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās, aptaujas rezultāti. Lai iegūtu informāciju par to, kā brīvprātīgie vērtē brīvprātīgā darba organizāciju, līgumu slēgšanas, apmācību un sadarbības procesu ar ieslodzījuma vietām, aptaujas formā tika iegūti un apkopoti 35 brīvprātīgo viedokļi (metodes aprakstu skatīt šī ziņojuma metodoloģijas sadaļā). Turpinājumā sniegts pārskats par aptaujā iegūto informāciju. Pilns aptaujas rezultātu pārskats pievienots šī ziņojuma 6. pielikumā.

Brīvprātīgie par iespēju veikt brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās galvenokārt ir uzzinājuši no NVO vai reliģiskas organizācijas (16 brīvprātīgie), vai arī šos brīvprātīgos personīgi ir uzrunājis IeVP vai ieslodzījuma vietas pārstāvis (13 brīvprātīgie). Masu saziņas līdzekļi, sociālie portāli vai paziņas ir bijis retāks uzziņas avots aptaujātajiem brīvprātīgajiem.

Veiktā brīvprātīgo aptauja norāda, ka no brīvprātīgā darba ieslodzījuma vietās brīvprātīgie visbiežāk sākotnēji sagaidīja, ka (a) spēš palīdzēt kādam ar padomu un savas dzīves pieredzi (17 brīvprātīgie) un (b) nodosies kalpošanai Dievam, sludinās Dieva vārdu (11 brīvprātīgie). Brīvprātīgie aptaujā norādījuši tādas atbildes kā „Pasludināt Dieva doto vēsti, ka Jēzū Kristū katram cilvēkam ir dota iespēja saņemt grēku piedošanu un ļaut Dievam darīt visu jaunu”, „Iespēja sludināt evaņģēliju un stāstīt par Dievu”, „Vērst

⁸⁰ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP un ieslodzījuma vietu darbiniekiem.

⁸¹ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP un ieslodzījuma vietu darbiniekiem.

⁸² Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP un ieslodzījuma vietu darbiniekiem.

⁸³ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP un ieslodzījuma vietu darbiniekiem.

ieslodzīto domas uz Dieva žēlsirdību”, „Pieņemu kā vienu no kalpošanas veidiem” u.c. Šie arī ir divi galvenie motivāciju iesaistīties brīvprātīgajā darbā ietekmējošie faktori. Sevis pilnveide norādīta sešas reizes, profesionālā interese norādīta piecas reizes. Retāk norādītas tādas gaidas kā jaunu draugu iegūšana, cietuma vides iepazīšana, jaunu sajūtu piedzīvošana, vēlme veidot labāku sabiedrību. Pieci aptaujātie arī norāda, ka sākotnēji nedomāja par to, ko sagaida no brīvprātīgā darba, un viņiem nebija ne jausmas, ar ko tas beigsies.

Secināms, ka aptaujātie brīvprātīgie brīvprātīgajam darbam ieslodzījuma vietās vēlētos veltīt vidēji vairāk stundas mēnesī nekā tiem ir faktiski iespēja veltīt. Turklāt šis stundu skaits būtiski atšķiras aptaujāto brīvprātīgo vidū, jo atbilžu sadalījums ir izkliedēts – ir brīvprātīgie, kuri brīvprātīgajam darbam var un grib veltīt vien divas – trīs stundas mēnesī, un ir brīvprātīgie, kuri šim darbam var veltīt pat 32 un 56 stundas mēnesī un gribētu veltīt 64 / 84 stundas mēnesī. Kopumā jānorāda, ka puse brīvprātīgo ir tādi, kuri brīvprātīgajam darbam var veltīt līdz sešām / septiņām stundām mēnesī un gribētu veltīt līdz apmēram deviņām / desmit stundām mēnesī.

Vērtējot brīvprātīgo pieredzi pieteikšanās, līguma slēgšanas un apmācību procesā, secināms, ka no 35 aptaujātajiem 13 brīvprātīgajiem nav bijusi pieredze attiecībā uz pieteikšanās procesu brīvprātīgajam darbam, 18 brīvprātīgajiem nav bijusi pieredze līguma slēgšanā, 25 brīvprātīgajiem nav bijusi pieredze atskaišu sniegšanā par paveikto darbu un desmit brīvprātīgajiem nav bijusi apmācību pieredze brīvprātīgā darba veikšanai. Ar IeVP sadarbība bijusi 13 brīvprātīgajiem. Vaicājot par uzlabojuma iespējām šajās jomās, brīvprātīgie norāda, ka nepieciešams uzlabot ieslodzījuma vietu darbinieku attieksmi pret brīvprātīgo darbu un sadarbību ar ieslodzījuma vietu jāpadara raitāku, jāvienkāršo līguma formas un līguma slēgšanas process jāpadara ātrāks, nepieciešamas vairāk apmācības, piemēram, psiholoģiskajai sagatavotībai un saskarsmei darbā ar ieslodzīto, skaidrojot, kā norisināsies brīvprātīgais darbs, skaidrojot kārtību ieslodzījuma vietās (t.sk. ko drīkst un ko nedrīkst darīt), iepazīstinot ar ieslodzījuma vietu un cietuma subkultūras specifiku, psiholoģiskās manipulācijas iespējamību, ieslodzīto ievainoto psihi, kā ieslodzītie domā un uztver dažādas lietas, izrunājot uzvedības kodeksu, kā arī reaģēšanas veidus dažādās situācijās. Papildus tiek sniegti ieteikumi uz apmācībām uzaicināt bijušos ieslodzītos, Sv. Lūkasa biedrību vai kādu citu NVO ar pieredzi darbā ar klientiem, kā arī stāstīt par sociālās uzņēmējdarbības iespēju ieslodzījuma vietās. Kopumā aptaujātie brīvprātīgie atzīst, ka apmācības pirms brīvprātīgā darba veikšanas ieslodzījuma vietās ir būtiskas un nepieciešamas.

Vaicājot par brīvprātīgo pieredzi un saskaršanos ar dažādām problēmsituācijām, secināms, ka salīdzinoši biežāk brīvprātīgajiem bijušas grūtības apmeklējuma laiku saskaņot ar darbu (17 brīvprātīgie ar šādu problēmu saskaras dažreiz un seši – bieži), to apvienot ar brīvā laika aktivitātēm (14 brīvprātīgie ar šādu problēmu saskaras dažreiz un pieci – bieži) un to saskaņot ar ģimenes dzīvi un pienākumiem (16 brīvprātīgie ar šādu problēmu saskaras dažreiz un četri – bieži). Liela daļa brīvprātīgo ir saskārušies ar situāciju, kad viņu draugiem un paziņām ir neizpratne un aizspriedumi pret to, ko brīvprātīgais dara (14 brīvprātīgie ar šādu problēmu saskaras dažreiz un četri – bieži), kā arī situāciju, kad ieslodzītais ir mēģinājis ar viņu manipulēt (17 brīvprātīgie ar šādu problēmu saskaras dažreiz un viens bieži).

Aptaujātie brīvprātīgie gandrīz visos gadījumos ir gatavi turpināt brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās, kā pamatojumu norādot to, ka tas ir viņu kā kristiešu aicinājums, ka viņi vēlas ļaut ieslodzītajiem iepazīt garīgo dzīvi, mainīt attieksmi pret sevi un citiem, ka brīvprātīgais darbs viņiem sniedz gandarījumu, ka viņiem ir būtiski dalīties savā dzīves pieredzē un parādīt ieslodzītajiem, ka var dzīvot citādāk, ka viņi redz sava darba augļus un ieslodzīto labās atsauksmes.

Vairāki brīvprātīgie ir norādījuši, ka būtu gatavi paplašināt savu darbības jomu un veikt citas darbības, piemēram, lasīt kādas lekcijas, pasniegt radošās rakstniecības nodarbības, veikt individuālas sarunas ar ieslodzītajiem, kļūt par vēstulju draugu, strādāt ar ieslodzītajiem individuāli vai grupās par iekšējās pasaules sakārtošanu, dzīves situāciju izprašanu un attieksmes veidošanu, darboties ar ieslodzītajiem pirms

atbrīvošanas un pēc atbrīvošanas kā līdzgaitniekam, organizēt garīgās sarunas un Bībeles apmācības u.c. Tas norāda, ka esošo brīvprātīgo vidū ir potenciāls jaunu aktivitāšu attīstībai. IeVP vai ieslodzījuma vietām nepieciešams iniciēt jaunu aktivitāšu norisi un apzināt brīvprātīgo kompetences un gatavību tās īstenot.

6.3. Brīvprātīgā darba – līdzgaitniecības - aktivitāte, ko organizē VPD

Šajā apakšnodaļā sniegta informācija par līdzgaitniecības aktivitāti, ko uzrauga un koordinē VPD, piesaistot brīvprātīgos. Nodaļas rezultāti apkopoti, balstoties uz intervijās ar VPD un IeVP gūtajiem rezultātiem, VPD sniegto informāciju un līdzgaitnieku aptaujā gūto informāciju.

Līdzgaitniecības aktivitāti administrē un koordinē VPD. Līdzgaitniecība ir process, kurā brīvprātīgais ar savu iedrošinājumu un padomu sniedz atbalstu notiesātajam pēc atbrīvošanas un palīdz iekļauties sabiedrībā. Līdzgaitnieku darbs palīdz atsvērt iespējamu negatīvi ietekmējošu draugu un paziņu ietekmi, sniedzot pozitīvu sociālās uzvedības piemēru un piedāvājot atbalstāmu brīvā laika pavadīšanas veidu alternatīvas, tādējādi mazinot risku, ka notiesātais atsāks antisociālu dzīvesveidu un izdarīs likumpārkāpumus.⁸⁴

Līdzgaitniecība kā brīvprātīgā darba prakse tika aizsākta 2015. gadā Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta 2009.-2014.gada programmas Nr.LV08 "Latvijas korekcijas dienestu un Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietu reforma" ietvaros VPD īstenotajā projektā Nr. LV 08/1 „Alternatīvu brīvības atņemšanai sekmēšana (ieskaitot iespējamo pilotprojektu elektroniskajai uzraudzībai)”. Līdz 2017. gadam aktivitāte tika īstenota Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta ietvaros. Savukārt no 2017. gada maija brīvprātīgo līdzgaitnieku piesaisti un apmācību turpina VPD. Līdzgaitniecība šobrīd ir ieviesta kā viena no VPD funkcijām, to finansē no VPD budžeta līdzekļiem⁸⁵. Papildus no Projekta līdzekļiem tiek finansēta līdzgaitniecības aktivitāte vienai no mērķa grupām – notiesātajiem, kuri atbrīvoti no ieslodzījuma vietas un ir VPD uzraudzībā.⁸⁶

Sākotnēji līdzgaitniecības aktivitātes mērķa grupa bija VPD klienti vecumā no 14 līdz 25 gadiem, kuriem bija vidējs un augsts RVN.⁸⁷ Laikam ejot, mērķa grupa ir paplašināta. Kopš 2018. gada jūnija VPD līdzgaitniecību nodrošina visiem probācijas uzraudzībā esošajiem klientiem, kuriem tā nepieciešama: nosacīti notiesātajiem, ar piespiedu darbu notiesātajiem, ar sabiedrisko darbu notiesātajiem, notiesātajiem, kuri ir atbrīvoti no ieslodzījuma un ir VPD uzraudzībā. Atšķirībā no sākotnējās prakses līdzgaitniecībā tiek iesaistīti klienti gan ar augstu, gan zemu RVN, ja tiek novērtēts, ka līdzgaitniecība jauniešiem ir nepieciešama.⁸⁸

Projekta ietvaros līdzgaitniecība tiek finansēta šādām mērķa grupām:

- Notiesātie vecumā 14-29 gadi, kuri ir nosacīti pirms termiņa atbrīvoti un kuriem noteikta VPD uzraudzība,
- Notiesātie, kuri atbrīvoti pēc brīvības atņemšanas soda termiņa beigām un kuriem kā papildsods noteikta VPD uzraudzība.⁸⁹

Bijušie ieslodzītie veido mazāko daļu no VPD klientiem, kuri iesaistās līdzgaitniecībā.

VPD pārstāvis intervijā norāda, ka līdzgaitniecību būtu nepieciešams attīstīt un nodrošināt arī klientiem vecumā virs 29 gadiem. Taču šādā gadījumā nepieciešams veikt vairākus priekšdarbus, atrisināt

⁸⁴ Iepirkuma "Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē" Tehniskā specifikācija.

⁸⁵ Līdzgaitniecība VPD budžetā nav izdalīta kā atsevišķa pozīcija

⁸⁶ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP un VPD darbiniekiem

⁸⁷ SIA "AC Konsultācijas". (2016). Pētījums par programmas likumpārkāpumus izdarījušiem jauniešiem ieviešanu, ieteikumi programmas pilnveidošanai. Pasūtītājs: Valsts probācijas dienests

⁸⁸ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD darbiniekiem

⁸⁹ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP un VPD darbiniekiem

vairākus jautājumus. Pirmkārt, nepieciešams pielāgot apmācības, jo vecākiem klientiem nepieciešami citi atbalsta veidi. Otrkārt, jāsakārto juridiskā puse, jo VPD šobrīd ir apstiprināts līdzgaitniecības līgums jauniešiem. Nepieciešams izvērtēt, vai līgums ir jāpārstrādā, veidojot to universālu dažādām mērķa grupām. Treškārt, jāgūst skaidrība par aktivitātei pieejamajiem resursiem, jo līdzgaitniecībā iesaistīto klientu skaits būtiski pieaugtu, līdz ar to pieaugtu arī izdevumi. Jāizvērtē, vai izmaksas tiktu segtas no Projekta līdzekļiem, vai arī aktivitāte tiktu finansēta no VPD budžeta.

Līdzgaitnieku piesaistīšana un atlase. Balstoties uz intervijās iegūto informāciju, līdzgaitnieku piesaisti jeb uzrunāšanu VPD veic, izmantojot dažādus informācijas kanālus. Pamatā par līdzgaitnieku piesaisti ir atbildīgs katras TSV koordinators (kopā 30 TSV koordinatori). Gadījumos, kad ir sarežģīti atrast piemērotu līdzgaitnieku, to uzrunāšanā iesaistās VPD Centrālais koordinators. VPD informāciju līdzgaitnieku uzrunāšanai izplata gan caur personīgiem kontaktiem (uzrunājot konkrētas organizācijas, piemēram, jauniešu domi vai zemessargus), gan izvietojot sludinājumus, t.sk. informāciju izplatot sociālajos tīklos. Vērtējot atsaucību līdzgaitniecības projektam, VPD atzīst, ka piesaistīt motivētus un ilgtermiņā darbojošos līdzgaitniekus nav viegli. Pētījumā veiktajās intervijās konstatēts, ka visefektīvākais līdzeklis līdzgaitnieku piesaistīšanā ir līdzgaitnieku personīga uzrunāšana. VPD pārstāvis norāda, ka sabiedrībā pastāv stereotipi – sabiedrība nevēlas saskarties ar cilvēkiem, kuriem ir bijusi krimināla pagātne. Neskatoties uz to, ka situācija ar gadiem šajā ziņā uzlabojas, vēl joprojām šādi uzskati sagādā lielas grūtības līdzgaitniecības aktivitātes attīstībā.⁹⁰

VPD tiek uzrunāts un gaidīts jebkurš interesents – līdzgaitnieks vecumā no 18 gadiem. Tālāk VPD vērtē, vai personai ir bijusi kriminālā sodāmība. Attiecīgi tad tiek vērtēts, vai konkrētā persona ir piemērota līdzgaitniecībai vai nē. Tas, ka personai ir bijusi sodāmība, nenozīmē, ka viņas pieteikums tiek noraidīts – tas tiek izvērtēts.⁹¹

Apmācības. Projekts sadarbībā ar VPD organizē līdzgaitnieku apmācības. Katrs līdzgaitnieks iziet apmācības, kas ilgst divas dienas. Apmācības parasti notiek divas reizes gadā – pavasarī un rudenī, parasti tās notiek brīvdienās. Vienā apmācību reizē tiek apmācīti aptuveni 20 cilvēki, apmācības notiek Rīgā.⁹²

Apmācību saturs balstīts uz Līdzgaitnieku rokasgrāmatu. VPD speciālisti apmācībās līdzgaitniekus iepazīstina ar notiesāto personu rakstura īpatnībām, par to, kā komunicēt ar notiesātajiem, par notiesāto riskiem un spējām manipulēt. Tiek izspēlētas dažādas situācijas, līdzgaitniekiem tiek izsniegta līdzgaitnieku rokasgrāmata. Savukārt IeVP speciālisti brīvprātīgos iepazīstina ar ieslodzījuma vietu struktūru, īpatnībām, prasībām, drošības instrukcijām. Uz līdzgaitnieku apmācībām kā pasniedzēji tiek aicināti arī pieredzējuši līdzgaitnieki, kuri klātesošajiem stāsta par savu līdzgaitniecības pieredzi. Projekta ietvaros kopumā plānots apmācīt un līgumus slēgt ar 150 līdzgaitniekiem, kuri strādās ar notiesātām personām, kuras atbrīvotas no ieslodzījuma.⁹³

Kā noskaidrots pētījumā veiktajās intervijās, apmācībās nākotnē plānots papildus uzrunāt pārstāvjus no sociālā dienesta, lai līdzgaitniekam sniegtu informāciju par to, kur persona pēc ieslodzījuma var vērsties, lai saņemtu sociālo palīdzību.⁹⁴ Attiecībā uz līdzgaitnieku apmācību sistēmu, arī pētījumā intervētais brīvprātīgais ir norādījis priekšlikumus apmācību satura pilnveidei:

- *“VPD, IeVP neskata patiesās un asās situācijas, būtībā tikai iet pa vieglo pusi. Saturā nesāk no sākuma rādīt un apmācīt ar smagajiem gadījumiem, un parādot tos pēc mēneša, kad cilvēkā ir*

⁹⁰ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD darbiniekiem.

⁹¹ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD darbiniekiem.

⁹² Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD un IeVP darbiniekiem.

⁹³ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD un IeVP darbiniekiem.

⁹⁴ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD un IeVP darbiniekiem.

ieguldīts darbs un laiks, būs vēl trakāk, ja viņš aizbēgs. Saturā vajag konkrētus jautājumus, konkrētas situācijas un konkrētas atbildes." (Brīvprātīgais)

- *"Apmācībās vajag skaidru valodu un teikt tieši, nevis runāt ar terminiem, kurus pat nav vajadzības izmantot. Piemēram, nekur citur klientus nesauc par klientiem, izņemot pie mums." (Brīvprātīgais)*
- *"Lai būtu līdzgaitnieks, ir jāsaprot, kāda ir dzīve cietumā, bez tā nevar iztikt" (Brīvprātīgais)*

Līgums. Pēc apmācībām ar katru līdzgaitnieku tiek slēgts līgums. Līgums ir atšķirīgs no tā, ko IeVP slēdz ar brīvprātīgajiem, kuri apmeklē ieslodzījuma vietas (ģimenes dienas). Pēc līgumā ietvertās informācijas, līdzgaitniekam nepieciešams veicināt aizbilstamā komunikācijas spējas, emocionālo labsajūtu un kognitīvās izmaiņas, pozitīvas identitātes veidošanos. Līdzgaitniekam jāisteno pasākumus pilnvērtīgai kopīga brīvā laika pavadīšanai ar aizbilstamo, piemēram, kopīgi jāapmeklē kultūras pasākumus (teātra izrādes, mākslas izstādes), sporta pasākumus, bibliotēku u.c.⁹⁵ VPD no līdzgaitnieka sagaida to, ka līdzgaitnieks parādīs jaunietim, kā dzīvot un ka pastāv problēmas, kuras nav jārisina, pārkāpjot likumu – tās var tikt atrisinātas lēnām un mierīgā veidā. Tāpat tiek sagaidīts, ka līdzgaitnieks vismaz astoņu stundu apjomā vienā kalendārajā mēnesī pavadīs laiku kopā ar aizbilstamo.⁹⁶

Līgumā paredzēts, ka līdzgaitniekam tiek kompensēti izdevumi līdz 30 EUR apmērā vienā kalendārajā mēnesī par aktivitātēm, ko viņš pavada ar aizbilstamo:

- 1) ar nodokli neapliekamie izdevumi ir: sabiedriskā transporta ceļa izdevumi un degvielas izdevumi ceļam – 0,10 EUR (nulle komats desmit euro centi) par katru nobraukto kilometru, ēdināšanas izdevumi (ne vairāk kā 6 EUR par katru dienu), izdevumi par veselības pārbaudēm,
- 2) ar IIN nodokli apliekamie izdevumi ir: izdevumi, kas tieši saistīti ar brīvprātīgā un aizbilstamā kopējām aktivitātēm uzdevuma ietvaros, izdevumi, kas saistīti ar izziņas saņemšanu no Sodu reģistra.⁹⁷

Lai saņemtu kompensāciju, līdzgaitniekam VPD ir jāiesniedz: (1) iesniegums ar lūgumu atlīdzināt ar uzdevuma izpildi saistītos izdevumus, kuram pievienoti izdevumus attaisnojošo dokumentu oriģināli – čeki un/vai biļetes, (2) brīvprātīgā dienasgrāmatas par konkrētajā mēnesī veiktajiem uzdevumiem, kurās norādītas veiktās aktivitātes, kā arī to laiks un vieta (tāda obligāti iesniedzama reizi mēnesī, ja tiek lūgts kompensēt izdevumus, tad atskaitē aizpildāma par katru konkrēto datumu, nevis par mēnesi kopumā), (3) gadījumā, ja tiek lūgts segt degvielas izdevumus, brīvprātīgajam ir jāiesniedz transportlīdzekļa reģistrācijas apliecības kopija, konkrētā transportlīdzekļa lietošanas pilnvaras kopija, ja transportlīdzeklis nav īpašumā.⁹⁸ Pēc pieredzes, kā norāda VPD pārstāvis, izdevumu atgūšanai nepieciešamas aptuveni divas nedēļas (tas ietver dokumentu oriģinālu nosūtīšanu pa pastu, informācijas pārbaudīšanu, nodošanu grāmatvedībai un apmaksas veikšanu). Praksē ir bijuši arī atsevišķi izņēmuma gadījumi, kad datumu nesakritības dēļ atskaitē un čekā izdevumi tiek kompensēti daļēji.⁹⁹

Attiecībā uz nākotni, kā norādīts veiktajās intervijās, VPD pārstāvji plāno, kā atvieglot šo izdevumu atskaišu aizpildīšanas kārtību tā, lai līdzgaitnieks aizpildītu brīvprātīgā dienasgrāmatu, savukārt izdevumu apliecinātos dokumentus noformētu VPD darbinieki. Viena no VPD darbinieku idejām nākotnei ir veidot speciālu lietojumprogrammu, kur līdzgaitnieks ērti varētu sniegt VPD vaicāto un interesējošo informāciju.

Īstenošana un koordinēšana. Par līdzgaitniecības aktivitāti atbild VPD, t.sk. par līdzgaitnieku piesaistīšanu. Projekta ietvaros IeVP Projekts organizē apmācības, koordinē līdzgaitnieka iespēju iekļūt ieslodzījuma vietā. Attiecībā uz aizbilstamajiem – Projekta ietvaros piesakās personas, kuras pretendē uz

⁹⁵ Valsts probācijas dienests. Līgums par brīvprātīgo darbu (līdzgaitniecība).

⁹⁶ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD darbiniekiem.

⁹⁷ Valsts probācijas dienests. Līgums par brīvprātīgo darbu (līdzgaitniecība).

⁹⁸ Valsts probācijas dienests. Līgums par brīvprātīgo darbu (līdzgaitniecība).

⁹⁹ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD un IeVP darbiniekiem.

nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu un ir vecumā 14-29 gadi. Notiesātie līdzgaitniecībai šobrīd piesakās, esot ieslodzījuma vietā. Par šādu iespēju viņus informē ieslodzījuma vietas darbinieki. Tās ir personas, kuras pašas vēlas līdzgaitniekus.¹⁰⁰

Parasti pirmā tikšanās ar līdzgaitnieku, kurš strādās ar notiesāto, tiek organizēta aptuveni mēnesi pirms iespējamās iziešanas, kurā līdzgaitnieks ierodas ieslodzījuma vietā. Ja nepieciešams, šādas tikšanās tiek atkārtotas vēl vairākas reizes, līdz tiesai par pirmstermiņa atbrīvošanu. Problēma, ar ko saskārās Projekta komanda līdzgaitniecības organizēšanā, ir tāda, ka 2017. gadā deviņos no desmit gadījumiem notiesātie, kuriem ir atrasti līdzgaitnieki, pirms termiņa netika atbrīvoti, neskatoties uz pozitīvu ieslodzījuma vietas un VPD raksturojumu. Tādējādi šie notiesātie nesaņēma līdzgaitniekus un līdzgaitnieki arī neturpināja ar šiem notiesātajiem strādāt ieslodzījuma vietās, kas būtu rekomendējoša prakse šādā gadījumā.¹⁰¹

Kopumā pāri tiek veidoti, balstoties uz līdzgaitnieka un aizbilstamā interesēm (tiek aizpildīta neliela aptaujas forma). Ņemot vērā, ka līdzgaitniecība nepieciešama arī notiesātajiem, kuri ir vecāki par 29 gadiem, Projekta komanda strādā pie tā, lai varētu mainīt mērķa grupas vecumu.¹⁰²

Viens no pētījumā intervētajiem ieslodzījuma vietas brīvprātīgajiem, kas faktiski veic arī līdzgaitnieka funkciju, norāda, ka būtu ieteicams sistēmu veidot tā, lai uz vienu notiesāto būtu divi līdzgaitnieki, jo tā veidotos mazāka atkarība no vienas personas iespējām un arī paši līdzgaitnieki varētu justies drošāk. Tas, cik līdzgaitniekus piesaistīt konkrētam notiesātajam – bijušajam ieslodzītajam, ir katra līdzgaitnieka ziņā, taču būtu būtiski paredzēt šādu iespēju – piesaistīt divus līdzgaitniekus uz vienu notiesāto: "*Tas, vai līdzgaitniekam jābūt vienam vai vairākiem cilvēkiem, atkarīgs no individuālā gadījuma.. Tad brīvprātīgajam var būt nedrošības sajūta un varētu nodrošināt iespēju iet divatā. Tad atkrīt problēma, ka brīvprātīgo var ieraut manipulācijās vai iežēlināt. Ja ir divi līdzgaitnieki, tad viņi viens otru var uzmanīt.*" (Brīvprātīgais)

Tāpat gan intervijās ar brīvprātīgajiem, gan veiktajā līdzgaitnieku aptaujā tiek norādīts, ka ir būtiski, lai kontakts ar aizbilstamo izveidotos iespējami agrāk. Pētnieku skatījumā, ideālā vīzija ir tāda, ka līdzgaitnieks aizbilstamajam ir jau sākot ar soda izciešanu – lai kontakts tiktu izveidots savlaicīgi un tas nostiprinātos. Īpaši šādā gadījumā ir būtiski, lai vienam notiesātajam būtu vismaz divi līdzgaitnieki, lai gadījumos, kad līdzgaitnieks vairs nevar turpināt darbību, ir otra uzticības persona.

Intervētā VPD pārstāvja pieredze rāda, ka pēc apmācībām ir kāds līdzgaitnieks, kurš atsakās no turpmāka brīvprātīgā darba veikšanas. Tāpat ir bijušas situācijas, kad pēc pirmās tikšanās ar klientu, līdzgaitnieks saprot, ka nevēlas turpināt šo darbu. Būtiski ir tas, vai līdzgaitnieks ar aizbilstamo spēj nodibināt saikni. Problēmu gadījumos vai tad, kad līdzgaitniekam rodas kādi jautājumi vai pārdomas, situācijas risināšanā iesaistās TSV koordinatori. Mēdz būt arī situācijas, kad TSV koordinators sazinās ar VPD centrālo koordinatoru, lai kopīgi risinātu kādu problēmu. Lai atbalstītu brīvprātīgos un iedrošinātu viņus, Projektā tiek plānotas brīvprātīgo konsultācijas. Tie ir pasākumi, kuros tiks aicināti brīvprātīgie, kuri dalīsies savā pieredzē par dažādām situācijām un risinājumiem tajās.¹⁰³

Problēmas saistībā ar līdzgaitniecības īstenošanu VPD pārstāvis saskata lietu vadītāju atsaucībā līdzgaitniecībai, neticībai līdzgaitniecības mērķim. Dienestā tiek plānots, kā labāk iesaistīt lietu vadītājus šajā procesā. Taču ir arī tādi lietu vadītāji, kuri aktīvi iesaistās līdzgaitnieku uzrunāšanā.¹⁰⁴ Vienlaikus viens no intervētajiem brīvprātīgajiem, kurš darbojas arī kā līdzgaitnieks, norādījis, ka ir būtiski, lai līdzgaitniecības koordinatori darbotos ilgtermiņā (t.i., nebūtu kadru mainība) un būtu ar pieredzi šajā jomā.

¹⁰⁰ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD un IeVP darbiniekiem.

¹⁰¹ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD un IeVP darbiniekiem.

¹⁰² Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD darbiniekiem.

¹⁰³ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD darbinieku.

¹⁰⁴ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD darbinieku.

Attiecībā uz VPD sadarbību ar ieslodzījuma vietu, pēc veiktajām intervijām ar ieslodzījuma vietu darbiniekiem secināms, ka ne visu ieslodzījuma vietu darbiniekiem ir skaidrības par līdzgaitniecību kā tādu un organizatorisko pasākumu tiesisko pamatu. Ieslodzījuma vietu darbinieku pieredze balstās uz sadarbību ar NVO (atkarības biedrībām u.c.), tādēļ nepieciešams veicināt sadarbību starp ieslodzījuma vietām un VPD, kur VPD informētu par līdzgaitniecības aktivitāti un tās norisi.

Attiecībā uz kopīgām aktivitātēm, pašlaik netiek plānoti kādi centralizēti pasākumi, ko varētu piedāvāt līdzgaitniekiem. Kā viens no argumentiem tiek minēts risks, ka aizbilstamo kopīgošanās var veicināt viņu atgriešanos pie likumpārkāpumiem.¹⁰⁵

Pēc intervijās un papildu rakstiski no VPD un IeVP iegūtās informācijas secināms, ka no līdzgaitniecības uzsākšanas brīža 2015. gadā līdz 2018. gada 9. februārim kopumā apmācīti ap 105 līdzgaitnieki, uz doto brīdi aktīvi darbojas ap 40 pāriem, no kuriem veiksmīgi darbojas 2-3.¹⁰⁶ Projekta ietvaros (2017. gadā) ir apmācīti 47 līdzgaitnieki, no kuriem 26 līdzgaitnieki apmācības ir izgājuši pirmo reizi (skatīt 6. tabulu). Pārējie Projekta ietvaros apmācītie līdzgaitnieki (21) jau iepriekš Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta ietvaros īstenotajā projektā ir izgājuši apmācības.¹⁰⁷

6. tabula

Līdzgaitnieku skaits VPD kopš 2017. gada maija

| Rādītājs | Līdzgaitnieku skaits |
|--|----------------------|
| Pirmreizēji izgājuši apmācības, t.sk. | 26 |
| 2017.g. | 26 |
| 2018.g. (uz 9.febr.) | 0 |
| Noslēgti līgumi, t.sk. | 51 |
| 2017.g. | 35 |
| 2018.g. (uz 9.febr.) | 16 |
| Izveidoti pāri | 42 |
| 2017.g. | 27 |
| 2018.g. (uz 9.febr.) | 15 |
| Gaida uz pāra izveidi | 39 |

Avots: Valsts probācijas dienests. (2018.02.09). Statistika par līdzgaitnieku skaitu Valsts probācijas dienestā. Npublicēts materiāls.

Līdzgaitnieku aptaujas rezultāti. Lai iegūtu informāciju par līdzgaitniecības aktivitāti VPD līdzgaitnieku vērtējumā, neliela mēroga aptaujas formā tika iegūti un apkopoti 12 līdzgaitnieku viedokļi (metodes aprakstu skatīt šī ziņojuma metodoloģijas sadaļā). Turpinājumā sniegts pārskats par aptaujā iegūto informāciju. Pilns šīs aptaujas rezultātu pārskats pievienots ziņojuma 7. pielikumā.

Aptaujātie līdzgaitnieki savu darbību uzsākuši laika posmā no 2015. līdz 2018. gadam, lielākā daļa no viņiem (septiņi) to uzsākuši 2016. gadā. Līdzgaitniecību visbiežāk līdzgaitnieki uzsāk, aizbilstamajam atrodoties sabiedrībā (10 no 12 gadījumiem). Tikai vienā gadījumā līdzgaitniecība uzsākta, aizbilstamajam atrodoties ieslodzījuma vietā. Savukārt vienā gadījumā līdzgaitnieks vēl gaida savu pāri.

Laiks, kādā līdzgaitniekiem bija iespēja uzsākt līdzgaitniecību, ir dažāds. Pieciem līdzgaitniekiem no pieteikšanās brīža līdz brīdim, kad tika noslēgts līgums par līdzgaitniecības veikšanu, bija nepieciešamas pāris nedēļas līdz divi mēneši. Savukārt septiņiem līdzgaitniekiem, piemēram, bija pieci mēneši, un diviem - septiņi un astoņi mēneši.

¹⁰⁵ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD darbinieku.

¹⁰⁶ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar VPD un IeVP darbiniekiem.

¹⁰⁷ Valsts probācijas dienests. (2018.02.09). Statistika par līdzgaitnieku skaitu Valsts probācijas dienestā. Npublicēts materiāls.

Par iespēju kļūt par līdzgaitnieku aptaujātie līdzgaitnieki uzzinājuši no VPD mājaslapas (trīs līdzgaitnieki), no paziņām vai radiem (trīs līdzgaitnieki), viņus personīgi uzrunāja VPD pārstāvis (četri līdzgaitnieki). Masu saziņas līdzekļos, sociālajos portālos, NVO par līdzgaitniecības iespēju uzzinājis viens līdzgaitnieks. Līdzgaitnieki no iesaistes līdzgaitniecībā sākotnēji sagaidīja trīs lietas – vēlējās palīdzēt kādam ar padomu un savas dzīves pieredzi (desmit līdzgaitnieki), vēlējās pilnveidoties (pieci līdzgaitnieki) un viņus vadīja profesionālā interese (pieci līdzgaitnieki).

Aptaujātie līdzgaitnieki līdzgaitniecībai visbiežāk mēnesī var veltīt astoņas stundas (tā norādījuši seši no 12 līdzgaitniekiem). Trīs līdzgaitnieki norādījuši, ka līdzgaitniecībai mēnesī var veltīt attiecīgi trīs, piecas un sešas stundas, savukārt trīs citi līdzgaitnieki norādījuši, ka šim darbam var veltīt desmit, 15 un 21 stundu mēnesī. Kopumā līdzgaitnieki līdzgaitniecībai vēlētos veltīt vairāk laika mēnesī, nekā varētu – vidēji tas par 1,7 stundām vairāk.

Līdzgaitnieki sadarbību ar VPD, līdzgaitniecības līgumu, kā arī pieteikšanās un apmācību procesu novērtējuši kā labu vai ļoti labu (izņemot vienu gadījumu, kad apmācībām sniegts viduvējs novērtējums). Salīdzinoši nedaudz sliktāk līdzgaitnieki novērtējuši līguma slēgšanas procesu un atskaišu sniegšanas procesu, kur trīs gadījumos norādīts viduvējs vērtējums, un retāk norādīts ļoti labs vērtējums. Līdzgaitnieki norāda, ka esošie formulējumi līdzgaitniecības dienasgrāmatās ir formāli, tāpēc brīvas formas dienasgrāmatas aizpildīšana sniegtu iespēju izteikties izsmelšāk. Turklāt ieteicams dienasgrāmatu aizpildīt elektroniski. Divi līdzgaitnieki ir norādījuši, ka viņiem nepatika līguma slēgšanas process, t.i., ka līgums ir jāparaksta uzreiz pie pirmās tikšanās reizes ar aizbilstamo, nevis pēc individuālas tikšanās. Viens līdzgaitnieks norāda, ka līdzgaitniecības finansiālā puse būtu uzlabojama.

Attiecībā uz līdzgaitnieku apmācībām 12 aptaujātie līdzgaitnieki norāda, ka apmācībās būtu pilnveidojami vai attīstāmas šādi saturs jautājumi:

- Aplūkotās situācijas vairāk būtu jāpietuvina reālajai dzīvei un problēmsituācijām, apmācības nepieciešams papildināt ar pieredzes stāstiem.
- Vairāk laika jāvelta līdzgaitnieka personīgo iemaņu apgūšanai, subkultūras, kurā dzīvojis aizbilstamais, izpratni.
- Jāsniedz zināšanas par sociālo palīdzību, elektronisko uzraudzību.
- Jāsniedz vairāk informācijas par darbu ar sievietēm-likumpārkāpējām specifiku (apmācībās ir vairāk par vīriešiem).
- Jāorganizē pieredzes apmaiņu starp līdzgaitniekiem, jo trūkst ideju, kā pavadīt brīvo laiku ar aizbilstamo. Jādalās informācijā par labajām praksēm.
- Jāiekļauj ieslodzījuma vietu apmeklējumus.

Vaicājot par līdzgaitnieku pieredzi dažādās problēmsituācijās, visbiežāk līdzgaitnieki saskārušies ar situāciju, kad aizbilstamais izvairās no tikšanās (bieži šāda pieredze bijusi četriem līdzgaitniekiem un dažreiz – diviem līdzgaitniekiem), nespēju kopīgi saskaņot tikšanās laiku (bieži šāda pieredze bijusi trīs līdzgaitniekiem un dažreiz – trīs līdzgaitniekiem), grūtībām saskaņot tikšanās laikus līdzgaitniecībā ar darbu (bieži šāda pieredze bijusi trīs līdzgaitniekiem un dažreiz – diviem līdzgaitniekiem), grūtībām tikšanās laikus līdzgaitniecībā apvienot ar brīvā laika aktivitātēm (bieži šāda pieredze bijusi diviem līdzgaitniekiem un dažreiz – sešiem līdzgaitniekiem) un tikšanās laikus apvienot ar ģimenes dzīvi un pienākumiem (bieži šāda pieredze bijusi diviem līdzgaitniekiem un dažreiz – pieciem līdzgaitniekiem). Arī kopīga aktivitāšu plānošana līdzgaitniekiem sagādā grūtības (pieciem līdzgaitniekiem dažreiz un vienam bieži).

Desmit no 12 līdzgaitniekiem ir gatavi turpināt līdzgaitniecību, kā pamatojumu norādot to, ka šāda aktivitāte ir nepieciešama aizbilstamajam, viņiem ir iespēja mācīties vienam no otra, ir iespēja uzzināt ko jaunu un palīdzēt citiem, gūt pozitīvas emocijas. Divi līdzgaitnieki norāda uz savām bažām par to, ka

aizņemtības dēļ viņi nav varējuši pilnvērtīgi īstenot savu nodomu palīdzēt aizbilstamajam iekļauties sabiedrībā / atgriezties sabiedriskās dzīves norises procesos, nav varējuši sniegt aizbilstamajam tik laika, cik, viņuprāt, vajadzētu. Vienam līdzgaitniekam ir pārdomas arī par to, vai aizbilstamais izprot līdzgaitnieka lomu un redz šī procesa jēgu, vai viņam tas ir būtiski. Atsevišķi līdzgaitnieki ir arī gatavi paplašināt savu darbību un piedāvāt cita veida brīvprātīgās aktivitātes – novadīt kādas lekcijas vai nodarbības, piemēram, „ledus laušanas” vai grupas uzticēšanās aktivitātes.

6.4. Brīvprātīgais darbs, t.sk. līdzgaitniecība, ko organizē NVO

Šajā apakšnodaļā skaidrota Latvijas NVO pieredze brīvprātīgo piesaistīšanā, atlasē, apmācīšanā un koordinēšanā darbam ieslodzījuma vietās un pēc ieslodzījuma. Nodaļā analizētā organizāciju pieredze balstīta uz piecu NVO sniegto informāciju: biedrības „Izvēlies brīvību”, biedrības „Anonīmo alkoholiķu sadraudzība”, biedrības „Iļģuciema sievietes”, biedrības „Latvijas Sarkanais Krusts” un Evaņģēlisko kristiešu draudzes "Zilais Krusts" pieredze. Nodaļā izmantotie dati pamatā iegūti no veiktās NVO fokusgrupas diskusijas un rakstiski pieprasītās informācijas no šīm NVO. Papildus izmantoti dati no intervijas ar IeVP pārstāvi, no intervijām ar ieslodzījuma vietu resocializācijas nodaļu pārstāvjiem un brīvprātīgajiem, kuri veic brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās.

Brīvprātīgo piesaistīšana un atlasē. Balstoties uz veikto interviju ar IeVP un ieslodzījuma vietu pārstāvjiem, attiecībā uz garīgo (religīzo) aprūpi konkrētas organizācijas, kuras veic darbu ieslodzījuma vietās, uzrunā kapelāns, balstoties uz ieslodzīto interesēm un vajadzībām. Attiecībā uz organizācijām, kas nav klasificējamās kā reliģiskas organizācijas, tās vienlīdz bieži gan nāk ar savu priekšlikumu pie ieslodzījuma vietas resocializācijas nodaļas darbiniekiem, gan šīs organizācijas tiek uzrunātas no ieslodzījuma vietas resocializācijas darbinieku puses. Organizācijas iekšējā atbildība ir atlasīt, sagatavot un koordinēt brīvprātīgos.¹⁰⁸

Attiecībā uz brīvprātīgo uzrunāšanu un atlasē, visbiežāk organizācijās tas izpaužas šādi: organizācijās biedri tiek informēti par šādu iespēju, un viņiem ir iespēja pieteikties konkrētam darbam pie konkrētas personas. Bieži papildus tiek veiktas individuālas sarunas, lai noskaidrotu personu motivāciju un vēlmi īstenot konkrētas aktivitātes. Taču ir organizācijas, kur šādas pārrunas netiek veiktas, līdz ar to nodrošinot iespēju piedalīties visiem, kuri to vēlas.¹⁰⁹

Līdzgaitniecība kā organizēta prakse ir mazāk izplatīta organizāciju vidū, atpazīstamākā no organizācijām, kas mēģina to nodrošināt, ir biedrība "Izvēlies brīvību". Vienlaikus, balstoties uz veiktajām intervijām ar ieslodzījuma vietu brīvprātīgajiem un balstoties uz NVO fokusgrupas diskusiju, jānorāda, ka pastāv prakse, kad brīvprātīgie kļūst par neformāliem līdzgaitniekiem, neslēdzot līgumus ne ar NVO, ne VPD. Tādā gadījumā tas ir indivīdu pašu iniciatīva un atbildība. Viņi palīdz ieslodzījumā iepazītai personai pēc atbrīvošanas – sagaida to, palīdz ar padomu, palīdz ar dzīvesvietu, satiekas, lai apspriestos vai kopīgi dotos uz kādu aktivitāti. Šāda prakse novērojama gan attiecībā uz VPD uzraudzībā esošām personām (kura ir pētījuma tiešā mērķa grupa), gan attiecībā uz personām, kuras atbrīvojušās termiņā un kurām nav piemērota VPD uzraudzība. Šādi gadījumi tika konstatēti vairākās no veiktajām intervijām ar brīvprātīgajiem, t.sk. tiem, kuri notiesātos iepazīnuši Alfas kursa ietvaros un pēc tam kļuvuši par līdzgaitniekiem. Iemesli, kāpēc netiek slēgti līgumi, piemēram, ar VPD, pamatā ir trīs – notiesātie neatbilst VPD aktivitātes mērķgrupai, pastāv

¹⁰⁸ Informācija apkopota, balstoties uz veiktajām intervijām ar IeVP un ieslodzījuma vietu darbiniekiem.

¹⁰⁹ Informācija apkopota, balstoties uz veikto fokusgrupas diskusiju ar NVO pārstāvjiem un rakstiski iegūto informāciju no NVO.

informācijas trūkums par šādu iespēju un nav vēlēšanās sevi noslogot ar atskaišu aizpildīšanu un līgumu slēgšanu.¹¹⁰

Tāpat, raksturojot brīvprātīgo darbu ar notiesātajām personām un bijušajiem ieslodzītajiem, būtiski pieminēt dažādus rehabilitācijas centrus, kuri strādā ar bijušajiem ieslodzītajiem, piemēram, sociālās rehabilitācijas centrs "Ratnieki", "Bētlemes žēlsirdības māja", evaņģēlisko kristiešu draudzes "Zilais krusts" izveidotais rehabilitācijas centrs Lēdmanē, rehabilitācijas centrs "Lediņi", biedrības "Kalna svētību kopiena" izveidotā Bruknas muiža. Rehabilitācijas centri nodrošina programmas atkarību mazināšanai, cilvēciskus dzīves apstākļus bijušajiem ieslodzītajiem, psiholoģiskus treniņus, darba prasmju apgūšanu un pilnveidi u.c. Rehabilitācija centri tādējādi pilda arī līdzgaitnieka funkciju, jo palīdz bijušajam ieslodzītajam risināt dažādas problēmas sabiedrībā, sniedz padomus un atbalstu.

Apmācības. Pētījumā veiktajās intervijās konstatēts, ka reliģiskās organizācijas mēdz organizēt apmācības saviem kalpotājiem, kuri dodas veikt brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās. Uz šādām mācībām tiek aicināti arī ieslodzījuma vietu kapelāni vai pārstāvji no IeVP. Attiecībā uz organizācijām, kas nav klasificējamās kā reliģiskas organizācijas, prakse attiecībā uz apmācībām ir dažāda, taču lielākoties speciālas apmācības netiek organizētas. Ir organizācijas, kas organizē strukturētas apmācības, piemēram, biedrība "Izvēlies brīvību". Bet arī šī organizācija saskaras ar dalībnieku – apmācību klausītāju mainību. Ir organizācijas, kuras speciālas apmācības neorganizē, taču dažādus aspektus un situācijas izrunā ar brīvprātīgo personīgi. Taču jāņem vērā, ka pilnīgi visi brīvprātīgie, kuri dodas veikt brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietā, ieslodzījuma vietā iziet drošības instruktāžu. Tajā tiek sniegta informācija par drošības prasībām, ko drīkst un ko nedrīkst ienest vai darīt ieslodzījuma vietā.¹¹¹

Attiecībā uz to, vai brīvprātīgo apmācībām vajadzētu būt centralizētām, organizētām no IeVP puses – NVO domas dalās. Taču tiek norādīts, ka apmācību programmu varētu diferencēt atkarībā no mērķgrupas, t.sk. vecuma. Būtiskākais, lai apmācību rezultātā brīvprātīgais būtu sagatavots šādam darbam un zinātu, kā risināt problēmsituācijas.¹¹²

Līgums. Veiktajā NVO pieredzes izpētē secināts, ka līgumi par brīvprātīgā darba, t.sk. līdzgaitniecības, veikšanu NVO vidū ir izņēmums. Tikai viena no aplūkotajām organizācijām, "Izvēlies brīvību", slēdz vienošanos par līdzgaitniecību notiesātajām personām, kuras ir atbrīvotas no ieslodzījuma, un vienošanos par līdzgaitniecības atbalsta saņemšanu. Abas šīs vienošanās galvenokārt satur līdzgaitniecības ietvaros sagaidāmos līdzgaitnieka uzvedības un attiecību veidošanas noteikumus un ierobežojumus. Atšķirībā no VPD un IeVP brīvprātīgo līgumos ietvertajām sarežģītākajām juridiskajām atrunām, "Izvēlies brīvību" gadījumā pozitīvi vērtējama vienošanās vienkāršā forma un valoda. Slēdzot līgumu ir būtiski apzināties, ka brīvprātīgais faktiski bez atlīdzības "ziedo" savu brīvo laiku sabiedrības interesēs, un katra papildus saistību, nosacījumu vai atrunu ieviešana var brīvprātīgo atturēt no aktīvas darbības vai pat iesaistīšanās tajā.¹¹³

Īstenošana un koordinēšana. Brīvprātīgo iekļūšanu ieslodzījuma vietā organizē IeVP, pārbaudot informāciju par personu un izsniedzot vienreizējo vai pastāvīgo caurlaidi (ja persona ieslodzījuma vietu apmeklē vismaz reizi nedēļā). Attiecībā uz pastāvīgo caurlaižu izsniegšanu, veiktajās intervijās konstatēts, ka pastāv problēmas ar šo caurlaižu noformēšanu – nereti tas prasa ilgu laiku, kā rezultātā līdz to izsniegšanai katru reizi brīvprātīgajam ir jānoformē vienreizējā caurlaide. Papildus jāņem vērā, ka sarežģītību rada arī tas, ka katru reizi, arī gadījumos, ja ieslodzījuma vietā ierodas viena un tā pati persona, ir jāsaņem ienesamo

¹¹⁰ Informācija apkopota, balstoties uz veikto fokusgrupas diskusiju ar NVO pārstāvjiem, rakstiski iegūto informāciju no NVO un veiktajām intervijām ar ieslodzījuma vietu brīvprātīgajiem.

¹¹¹ Informācija apkopota, balstoties uz veikto fokusgrupas diskusiju ar NVO pārstāvjiem, rakstiski iegūto informāciju no NVO un veikto interviju ar IeVP darbinieku.

¹¹² Informācija apkopota, balstoties uz veikto fokusgrupas diskusiju ar NVO pārstāvjiem un veiktajām intervijām ar ieslodzījuma vietu brīvprātīgajiem.

¹¹³ Informācija apkopota, balstoties uz rakstiski iegūto informāciju no NVO.

materiālu un instrumentu saraksts.¹¹⁴ To būtu iespējams atvieglot, šo informāciju uzkrājot un apstrādājot elektroniski, vienkāršojot saskaņošanas kārtību un formu. Pašu brīvprātīgo koordinēšanu un instruēšanu organizē konkrētā NVO, parasti to nodrošina kāds no darbiniekiem.

Gadījumā, ja brīvprātīgo darbu vēlas veikt brīvprātīgais bez konkrētas piederības organizācijai, t.i. kļūt par līdzgaitnieku kādam no notiesātajiem, par to neslēdzot līgumu ar VPD vai IeVP, saskarsmes iespējas ar notiesāto, t.sk. laika ziņā un konfidencialitātes ziņā, ir salīdzinoši ierobežotākas nekā gadījumā, ja brīvprātīgo darbu veic organizācija. Atbilstoši Latvijas Sodū izpildes kodeksa 45. pantam, notiesātajiem ir iespējas satikties ar citām personām bez brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnes īslaicīgi — uz laiku no vienas stundas līdz divām stundām, lai veicinātu sociāli lietderīgu saikņu saglabāšanu un atjaunošanu.¹¹⁵ Apmeklētāju pieņemšanas tiek organizētas noteiktos pieņemšanas laikos – vismaz reizi nedēļā, iepriekš piesakoties, kas ir arī saskaņā ar Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumiem dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (24.1. un 24.5. punktu).¹¹⁶ Papildus, Latvijas Sodū izpildes kodeksa 49. pants paredz, ka notiesātajiem atļauts nosūtīt un saņemt vēstules bez skaita ierobežojumiem. Taču, lai novērstu ieslodzījuma vietu vai sabiedrības drošības apdraudējumu, kā arī neatļautu priekšmetu vai vielu nodošanu notiesātajiem, brīvības atņemšanas iestādes amatpersonas pārbauda notiesāto saraksti. Notiesātajiem ir atļautas arī telefonsarunas par saviem vai adresāta līdzekļiem tādā skaitā, kāds noteikts attiecīgā veida brīvības atņemšanas iestādē un atbilst soda izciešanas režīma pakāpei. Taču, lai novērstu ieslodzījuma vietu vai sabiedrības drošības apdraudējumu, notiesātā telefonsarunas notiek brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnē, izņemot telefonsarunas ar advokātu.¹¹⁷ Tādējādi secināms, ka notiesātajam nav iespējas aprunāties ar līdzgaitnieku bez trešo personu iesaistīšanās. Tāpat ir arī apgrūtinātas iespējas līdzgaitniekam iespējamā un vēlamā laikā tikties ar notiesāto.

Brīvprātīgajam darbam nepieciešamos resursus NVO nodrošina pašas, t.sk. dažādus izdevumus. Izdevumiem NVO piesaista līdzekļus, gan vēršoties pašvaldībā, gan Ziedot.lv, gan piesaistot dažādus finanšu instrumentus Latvijas un ārvalstu mērogā. Kā secināts veiktajā brīvprātīgo intervijā, NVO tiecas iestāties lielākās asociācijās vai biedrībās, lai būtu iespējams pretendēt uz finansējumu. Piesaistot finansējumu, ir iespējams segt tiešos izdevumus, reizēm arī cilvēkstundas apmācību laikā. Kopumā līdzekļu problēma ir viena no nozīmīgākajām problēmām brīvprātīgo kustības attīstībā, jo organizācijām pat netiek segti pamatizdevumi (transports, telpas, materiāli, grāmatvedības izdevumi).¹¹⁸

¹¹⁴ Informācija apkopota, balstoties uz veikto fokusgrupas diskusiju ar NVO pārstāvjiem un veiktajām intervijām ar IeVP darbiniekiem.

¹¹⁵ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

¹¹⁶ Eiropas Padome Ministru komiteja. Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem. Pieņemusi Ministru komiteja 2006. gada 11.janvārī 952. ministru vietnieku sanāksmē. Tulkojis Tulkošanas un terminoloģijas centrs, (skatīts 2018.03.20), http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/Recommendation_x2006x2_of_the_Committee_of_Ministers_to_member_states_on_the_European_Prison_Rules.doc.

¹¹⁷ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

¹¹⁸ Informācija apkopota, balstoties uz veikto fokusgrupas diskusiju ar NVO pārstāvjiem un veikto interviju ar ieslodzījuma vietas brīvprātīgo.

7. Atbrīvošana no ieslodzījuma vietas

Šī nodaļa ir strukturēta divās apakšnodaļās. Pirmajā apakšnodaļā ir skaidrota kārtība, kādā persona var tikt nosacīti pirms termiņa atbrīvota no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Savukārt otrajā apakšnodaļā ir raksturotas problēmas, ar kurām sakaras persona, kura ir atbrīvota no ieslodzījuma vietas.

7.1. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana

Apakšnodaļā skaidrota kārtība, kā notiesātais var tikt atbrīvots nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Tāpat sniegta statistika par priekšlaicīgi atbrīvoto personu skaitu, kuras ir nonākušas VPD uzraudzībā, kā arī skaidroti iemesli, kādēļ tiesā tiek noraidīti lūgumi par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu.

Atbilstoši Krimināllikuma 61.pantam, personu, kura notiesāta ar brīvības atņemšanu, izņemot īslaicīgu brīvības atņemšanu, var nosacīti pirms termiņa atbrīvot no pamatsoda izciešanas, ja ir pamats uzskatīt, ka tā pēc atbrīvošanas spēs iekļauties sabiedrībā, neizdarot noziedzīgu nodarījumu. Nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda var noteikt, ja:

- notiesātais ir sasniegjis noteiktu resocializācijas rezultātu;
- notiesātais atbilstoši iespējām ir labprātīgi atlīdzinājis ar noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu;
- notiesātajam pēc atbrīvošanas ir iespējas tiesiskā ceļā iegūt eksistences līdzekļus;
- ir pagājis kriminālsodu izpildi reglamentējošā likumā noteiktais laiks pēc soda piemērošanas par soda izciešanas režīma pārkāpumu un nav spēkā esošu sodu par brīvības atņemšanas soda izpildes laikā izdarītiem administratīvajiem pārkāpumiem;
- notiesātais risina un ir gatavs turpmāk risināt savas psiholoģiskās problēmas, kas izraisīja vai varētu izraisīt noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
- notiesātais piekritis ārstēties no alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu atkarības, ja noziedzīgo nodarījumu izdarījis alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu atkarības dēļ.¹¹⁹

Nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda nepiemēro, ja tas piespriests pilngadīgai personai par sevišķi smagu noziegumu, kas izdarīts pret personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, un ir saistīts ar seksuālu vardarbību.¹²⁰

Pēc krimināllikuma 61. panta, nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda var ierosināt, kad notiesātais faktiski ir izcietis: (1) ne mazāk kā pusi no noteiktā soda par izdarīto mazāk smagu noziegumu, (2) ne mazāk kā divas trešdaļas no noteiktā soda, ja tas piespriests par smagu noziegumu, kā arī, ja notiesātais ir persona, kura agrāk bijusi notiesāta ar brīvības atņemšanu par tīšu noziegumu, un sodāmība par šo noziegumu nav noņemta vai dzēsta, (3) ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no noteiktā soda, ja tas piespriests par sevišķi smagu noziegumu, kā arī ja notiesātais ir persona, kura agrāk bijusi nosacīti pirms termiņa atbrīvota no soda un no jauna izdarījusi tīšu noziegumu neizciestās soda daļas laikā, (4) divdesmit piecus gadus no brīvības atņemšanas soda, ja notiesātais ir persona, kurai piespriests mūža ieslodzījums. Atbilstoši Krimināllikuma 65.pantam nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda var ierosināt attiecībā uz personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, ja tā izcietusi ne mazāk par pusi no piesprietā soda.¹²¹

¹¹⁹ Krimināllikums, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>.

¹²⁰ Krimināllikums, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>.

¹²¹ Krimināllikums, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>.

Lai notiesāto atbrīvotu pirms termiņa, notiesātais normatīvajos aktos noteiktā kārtībā raksta iesniegumu ieslodzījuma vietas priekšniekam. Tālāk ieslodzījuma vietas priekšnieks pārbauda iesniegumu un tā atbilstību. Ja iesniegums ir sastādīts atbilstoši, ieslodzījuma vietas administrācija pieprasa VPD sniegt izvērtēšanas ziņojumu par notiesāto, kurš iesniedzis iesniegumu ar lūgumu par viņa nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas. Pēc izvērtējuma sagatavošanas VPD to nosūta ieslodzījuma vietas administrācijai tālākai iesnieguma un dokumentu iesniegšanai tiesā. Uz tiesu visbiežāk tiek nosūtīti šādi dokumenti: notiesātā lūgums par pirmstermiņa atbrīvošanu, ieslodzījuma vietas pavadteksts, soda izpildes gaitas raksturojums, VPD izvērtējuma ziņojums.

Gadījumos, kad tiesa apstiprina lūgumu par pirmstermiņa atbrīvošanu, notiesātais nonāk VPD uzraudzībā. Gadījumos, kad tiesa lūgumu par pirmstermiņa atbrīvošanu noraida, notiesātajam pēc četriem mēnešiem ir tiesības pie ieslodzījuma vietas priekšnieka vērsties ar atkārtotu iesniegumu un lūgumu par pirmstermiņa atbrīvošanu. Tādējādi viena kalendārā gada ietvaros VPD var tikt sagatavoti pat divi līdz trīs izvērtējumi par notiesāto.

Turpinājumā apkopota statistika par VPD sagatavoto izvērtējuma ziņojumu skaitu 2016.-2017. gadā, kā arī par saņemtajiem tiesas nolēmumiem, ar kuriem personas atbrīvotas nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Statistika viena gada griezumā (2016.-2017. gads) norāda, ka pieprasījumi pēc izvērtēšanas ziņojumiem ir samazinājušies par 17%, savukārt ar tiesas lēmumu pirms termiņa atbrīvoto notiesāto skaits, kuri ir nonākuši VPD uzraudzībā, ir samazinājies par 10% (skatīt 7. tabulu).¹²²

7. tabula

Izvērtēšanas ziņojumu pieprasījumu skaits VPD par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu un notiesātie, kuri atbrīvoti nosacīti pirms termiņa un ir VPD uzraudzībā

| | 2016. gads | 2017. gads |
|--|------------|------------|
| Sagatavotie izvērtēšanas ziņojumi VPD pēc ieslodzījuma vietas administrācijas pieprasījuma par notiesātajiem, kuri bija iesnieguši iesniegumu ar lūgumu par nosacītu pirms termiņa atbrīvošanu no soda izciešanas ¹²³ | 720 | 598 |
| Tiesas nolēmumi, ar kuriem notiesātie atbrīvoti nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas un kuriem piemērota VPD uzraudzība | 321 | 288 |

Avots: Valsts probācijas dienests. (2018.03.12). Izvērtēšanas ziņojuma pieprasījumu skaits pēc brīvības atņemšanas iestādes administrācijas pieprasījuma par notiesātajiem, kuri bija iesnieguši iesniegumu ar lūgumu par nosacītu pirms termiņa atbrīvošanu no soda izciešanas. Tiesas nolēmumu skaits ar kuriem personas atbrīvotas nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Npublicēts materiāls.

Vērtējot, cik no izvērtējumu pieprasījumiem attiecināmi uz notiesātajām personām vecumā 14-29 gadi, secināms, ka no 2017.gadā saņemtajiem 598 izvērtēšanas ziņojuma pieprasījumiem pēc brīvības atņemšanas iestādes administrācijas pieprasījuma par notiesātajiem, kuri bija iesnieguši iesniegumu ar lūgumu par nosacītu pirms termiņa atbrīvošanu no soda izciešanas, 138 izvērtēšanas ziņojuma pieprasījumi

¹²² Valsts probācijas dienests. (2018). Izvērtēšanas ziņojuma pieprasījumu skaits pēc brīvības atņemšanas iestādes administrācijas pieprasījuma par notiesātajiem, kuri bija iesnieguši iesniegumu ar lūgumu par nosacītu pirms termiņa atbrīvošanu no soda izciešanas. Tiesas nolēmumu skaits ar kuriem personas atbrīvotas nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Npublicēts materiāls.

¹²³ Jāņem vērā, ka izvērtēšanas ziņojumu skaits neatspoguļo unikālo ieslodzīto skaitu, jo viena gada laikā ieslodzītais var iesniegt divus lūgumus par pirmstermiņa atbrīvošanu.

(23%) ir saņemti par notiesātām personām vecumā no 14. līdz 29.gadiem. Attiecībā uz saņemtajiem tiesas nolēmumiem, ar kuriem personas atbrīvotas nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas, no kopumā 288 personām, ar kurām uzsākts darbs 2017.gadā, 73 personas (25%) bija vecumā no 14. līdz 29. gadiem.¹²⁴

Iemesli notiesāto lūgumu par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu noraidīšanā ir dažādi:

- Tiesnesim nav pārliecības, ka notiesātais neizdarīs jaunus likumpārkāpumus;
- Ir negatīvs VPD izvērtēšanas ziņojums, kur VPD neatbalsta notiesātā nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu;
- VPD izvērtēšanas ziņojumā ir norādījis lielu skaitu pienākumus, kas notiesātajam būtu jāpilda pirmstermiņa atbrīvošanas gadījumā, t.sk. ir apgrūtinātas notiesātā iespējas piedalīties šajās VPD piedāvātajās programmās;
- Notiesātais līdz tiesas sēdes dienai izdara pārkāpumu;
- Uz tiesas sēdes dienu notiesātajam atlikusi liela neizciestās soda daļa;
- Cietušie baidās, ka, notiesāto atbrīvojot, pret viņiem varētu tikt vērsta kāda negatīva, pretlikumiska rīcība (tiek rakstīta vēstule tiesai ar lūgumu notiesāto pirms termiņa neatbrīvot);
- Prokurora nepieņemšana notiesātā nosacītai pirmstermiņa atbrīvošanai;
- Notiesātajam pēc atbrīvošanas nav dzīvesvietas, nav ģimene, kas varētu palīdzēt.¹²⁵

7.2. Problēmas, ar kurām saskaras no ieslodzījuma atbrīvota notiesāta persona

Šajā apakšnodaļā raksturotas problēmas, ar kurām saskaras notiesātais pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas. Uz problēmām norāda un tās raksturo gan intervētie brīvprātīgie, gan intervētie ieslodzījuma vietu darbinieki, gan NVO pārstāvji, kuri piedalījās fokusgrupas diskusijā.

Balstoties uz veiktajās intervijās ar brīvprātīgajiem un fokusgrupas diskusijā ar NVO iegūtajiem rezultātiem, persona, atbrīvojoties no ieslodzījuma, pamatā saskaras ar šādām problēmām:

- atkarības,
- dzīvesvietas trūkums,
- darba trūkums,
- maksātnespēja,
- nepilnīgas sociālās iemaņas,
- sociālā atbalsta trūkums.

Turpinājumā, balstoties uz pētījumā iegūto informāciju, īsi raksturota katra no problēmu jomām.

Atkarības. Viens no izplatītākajiem riskiem notiesāto vidū ir atkarības. Rādītājs ir augsts – piemēram, pēc Cēsu Audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem sniegtās informācijas, notiesāto vidū 90% ir atkarīgie. Lai cīnītos ar atkarībām, tiek veikts darbs ieslodzījuma vietā. Tāpat speciāli šim mērķim ir izveidots atkarīgo centrs Olainē, uz kuru ārstēties dodas kā vīrieši, tā sievietes. Cīnīties ar atkarībām ir grūti, un, lai arī ieslodzījuma vietā nav pieejams alkohols un narkotiskās vielas, pastāv risks, ka izejot no ieslodzījuma vietas persona atsāk lietot apreibinošas vielas: "*Aizbilstamais gāja uz labo pusi, iestājās pat skolā. Bet tur, ziniet, kopmītnes. Ilgi neizturēja, bija grūti. Tagad viņš ir izslēgts no skolas, no kopmītnes.*" (Brīvprātīgais)

¹²⁴ Valsts probācijas dienests. (2018). Izvērtēšanas ziņojuma pieprasījumu skaits pēc brīvības atņemšanas iestādes administrācijas pieprasījuma par notiesātajiem, kuri bija iesnieguši iesniegumu ar lūgumu par nosacītu pirms termiņa atbrīvošanu no soda izciešanas. Tiesas nolēmumu skaits ar kuriem personas atbrīvotas nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Npublicēts materiāls.

¹²⁵ Apkopojums veikts, balstoties uz pētījumā veiktajām divām intervijām ar tiesnešiem un izskatītajiem trīs tiesas lēmumiem.

Dzīvesvietas trūkums. Būtiskākā problēma pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas notiesātajiem ir dzīvesvietas atrašana. Latvijas Sodū izpildes kodeksa 119. pants paredz, ka "maznodrošinātas personas, kuras atbrīvotas no soda izciešanas, novada vai republikas pilsētas dome nodrošina ar dzīvojamo platību likumā "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā" noteiktajā kārtībā, invalīdus un pensijas vecuma personas pēc viņu lūguma ievieto sociālās aprūpes iestādēs, savukārt nepilngadīgajiem, kuru vecāki miruši vai nav zināmi vai kuru vecākiem atņemta vecāku vara, iepriekšējās dzīvesvietas bāriņtiesa ieceļ aizbildni vai pieņem lēmumu par viņu ievietošanu bērnu bāreņu audzināšanas iestādē vai audžuģimenē".¹²⁶ Ja notiesātajam pēc ieslodzījuma nav dzīvesvietas, tad ieslodzījuma vietas amatpersona nosūta paziņojumu pašvaldībām par tiem notiesātajiem, kuriem ir nepieciešama dzīvojamā platība pēc atbrīvošanas, tāpat arī ieslodzījuma vietas amatpersona noskaidro atbrīvojamo personu sociālo stāvokli un informē pašvaldību sociālos dienestus par nepieciešamo sociālo palīdzību vai sociālajiem pakalpojumiem atbrīvojamajai personai. Par nepilngadīgajiem, kuri tiek atbrīvoti no ieslodzījuma, tiek informēts sociālais dienests un likumiskais pārstāvis.¹²⁷

Pašvaldības pienākums ir bijušajiem notiesātajiem sniegt palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā. Taču faktiski realitātē dzīvojamais fonds netiek nodrošināts. Pašvaldības norāda uz problēmu par dzīvojamā fonda trūkumu, kā rezultātā viņiem nav iespēja notiesātos nodrošināt ar dzīvesvietu: "*Puisis izejot bija tāds, kāds viņš bija saņemts ciet no bērnuma. Jaunajā dzīvesvietā viņam nekā nebija, viņš neko nezina. Puisim paveicās, jo pašvaldībā bija atsaucīgs sociālais dienests, viņam bija sagādātas mēbeles. [...] Svarīgi, ka atbrīvotajam tika piešķirta dzīvesvieta, citādi viņam atliktu tikai patversme. Parasti ir tā, ka iziet ārā, tad var tikai iestāties rindā. Uz platību var pretendēt tikai tad, kad iziet ārā un uzrāda atbrīvošanās izziņu. Tad mēneša, divu, citur – pusgada – laikā izskata jautājumu, pienāk rinda.*" (Brīvprātīgais)

Ņemot vērā, ka pašvaldība nereti nespēj bijušo notiesāto nodrošināt ar dzīvojamo fondu, daļa notiesāto "paliek uz ielas" – nakšņo patversmē, pie draugiem vai citviet: "*Kādas ir īres cenas. Ja tev nav par ko dzīvot, par ko vispār ir runa?*" (Brīvprātīgais) "*Viņiem ir labi uzturēties kopienās vai patversmēs, jo tur viss notiek pakāpeniski. Viņiem nav jācieš no tā, ka nezina, kur iet. Tur vismaz viņam ir pārejas periods. Bet no otras puses, tur viņi dzīvo tādās kūniņās, ka viņiem viss tiek iedots, un pēc tam viņi tāpat nezina kur doties, kad nonāk atklātā dzīvē. Viņi ir pieraduši pie sistēmas cietumā, kad nav jādomā.*" (Fokusgrupas diskusija)

Notiesātais var doties arī uz rehabilitācijas centriem, taču iesaistītās puses tos novērtē atšķirīgi, par dažiem no tiem norādot kritiskas piezīmes: "*Viņus aicina aiziet uz rehabilitācijas centriem, bet tur jau nav labāk kā cietumos.*" (Brīvprātīgais) Turklāt rehabilitācijas centros ir ierobežots vietu skaits.

Finanšu līdzekļu trūkums ikdienas vajadzību apmierināšanai, maksātnespēja. Līdzīgi kā ar dzīvesvietas problēmām, notiesātie, kuri tiek atbrīvoti no ieslodzījuma vietas, saskaras arī ar finanšu līdzekļu trūkumu, lai apmierinātu savas fizioloģiskās vajadzības. Atbilstoši Latvijas Sodū izpildes kodeksa 118. pantam, personām, kuras atbrīvo no brīvības atņemšanas iestādēm, MK noteiktajā apmērā un kārtībā sedz braukšanas maksu līdz dzīvesvietai vai darbavietai un nodrošina ar sezonai atbilstošu apģērbu un apaviem.¹²⁸ Faktiski dzīves uzsākšanai notiesātajiem tiek piešķirti naudas līdzekļi nokļūšanai tikai uz dzīvesvietu, kas tālāko Latvijas apdzīvoto vietu gadījumā veido ap 20 EUR: "*Būtībā iedod tikai ceļa naudu, kādreiz kaut ko maksāja, bet tagad vairs nē. Pašvaldības maksā, kā nu kura, piemēram, Olainē 60 EUR. Bet ko var iesākt ar tādu summu, ja nav ko ēst, ne gulēt? Ja nav atbalsta, tad gribot, negribot ir jāatgriežas atpakaļ, jo pa to vienu mēnesi saprot, ka neko nevar iesākt. Bet kur palikt to mēnesi, vasarā vēl var dārza mājiņā kādā, bet*

¹²⁶ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

¹²⁷ Ministru kabineta rīkojums Nr. 580 2015. gada 24. septembrī "Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņem 2015.-2020. gadam", (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializācijas-pamatnostādņem-2015-2020-gadam>.

¹²⁸ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

ēst jau arī no miskastēm ilgi nevarēs." (Brīvprātīgais) Piesakoties pabalstiem, visbiežāk persona tos saņem pēc mēneša, jo pāiet laiks, kamēr pašvaldībā iesniegums tiek izskatīts un veikta apmaksā.

2006. gada Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumi dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (33.8. punkts) rekomendē, personai, kura atbrīvojas no ieslodzījuma vietas, izsniegt iztikas līdzekļus tuvākajam laikam, valkāšanai piemērotu apģērbu un transporta kompensāciju, lai segtu izdevumus braucienam līdz notiesātā izraudzītajam galamērķim. Latvijā šāda prakse eksistēja un to noteica 1999. gada 12. oktobra MK noteikumi Nr. 351, taču 2008. gadā ar MK noteikumiem Nr. 700 punkts par vienreizēja materiālā pabalsta izsniegšanu tika svītrots, atstājot transporta kompensāciju un apģērba izsniegšanu notiesātajam. Tādējādi veidojas situācija, ka notiesātajam pēc atbrīvošanās nav materiālie līdzekļi, lai apmierinātu pamatvajadzības. Tādējādi arī līdzgaitniekiem, kuri veic brīvprātīgo darbu ar šo mērķgrupu, nākas saskarties ar problēmu, ka aizbilstamais tiek atstāts bez iztikas līdzekļiem.

Ir notiesātie, kuri, esot ieslodzījuma vietā, ir uzkrājuši noteiktu naudas summu – saņemot pabalstu par apgādnieka zaudējumu vai strādājot algotu darbu. Šādos gadījumos iekļauties sabiedrībā pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma vietas personai ir vieglāk. Taču pastāv arī tāda pieredze, ka persona ātri iztērē uzkrājumus, jo šai personai nepiemīt naudas līdzekļu un izdevumu plānošanas iemaņas: *"Kad iznāca no ieslodzījuma, viņam bija uzkrāta laba summa, 2000 euro, jo zonā labā vietā strādāja, bet pēc divām nedēļām viņam bija jau parādi uz 2000 euro. Viņam pat datoru vairs nedeķa uz kredīta, jo viņš bija paspējis jau iztērēt tos divus tūkstošus, kas bija uzkrāti, un sabraukt parādos." (Brīvprātīgais)*

Papildus iepriekš minētajām problēmām ar finanšu līdzekļu trūkumu, papildus jānorāda problēmas, kas ir saistītas ar personas maksātspēju un uzkrātajām parādsaistībām: *"Milzīgas juridiskās problēmas – parādsaistības un tādas lietas, un daļa nemaz nedomā – salauzts gars un tā. [...] Tas maksātspējas jautājums ir ļoti, ļoti, ļoti svarīga lieta, jo ir milzīgi lielas problēmas ar tām kredītsaistībām un parādiem. Un tas arī izraisa to zudušo motivāciju celties, jo reāli tu esi norakstīts. Ne tu vari oficiāli strādāt, neko. Ko tad tu vari darīt?" (Brīvprātīgais)*

Pārrunājot šo maksātspējas problēmu ar sociālā dienesta pārstāvi, konstatēts, ka attiecībā uz maksātspēju, notiesātajiem ir iespēja doties pie tiesu izpildītāja ar iesniegumu un lūgumu pārskatīt šo summu, kas tiek atvilktā no šīs personas ienākumiem. Nokārtojot to, personai pastāv iespēja saņemt ienākumus, kas atbilst minimālās algas apjomam. Šeit sociālais dienests arī saredz līdzgaitnieka iespējas iesaistīties un sniegt šādu informāciju.

Darba trūkums. Latvijas Soduzpildes kodeksa 119. pants paredz, ka "personām, kuras atbrīvotas no brīvības atņemšanas iestādēm, ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā reģistrēties Nodarbinātības valsts aģentūrā bezdarbnieka statusa iegūšanai". Tāpat ir tiesības vērsties pašvaldībā, lai lūgtu trūcīgā statusu. Taču jāņem vērā, ka, uzsākot oficiālu darbu, persona šo pabalstu zaudē, neskatoties uz to, ka saņemtais algas apmērs ir neliels: *"Ir pilns ar cilvēkiem, kuriem ir tas statuss (maznodrošinātā) iedots, bet juridiski tie jautājumi ir tā sataisīti, ka reāli tu ej kaut kur strādāt, tu zaudē uzreiz to statusu, pārtiku, tādas lietas." (Brīvprātīgais)* Tas, pēc brīvprātīgo novērojumiem, papildus vēl parādsaistības, nemotivē notiesātos, kuri ir atbrīvoti no ieslodzījuma vietas, izvēties oficiālu nodarbinātību.

Papildus notiesātajiem ir jāsaprot ar aizspriedumiem, bailēm viņus nodarbināt: *"Daudzi no viņiem grib strādāt. Pirmo mēnesi bija tā, ka viņš zināja, ka ir jāmeklē darbs. Tieši tad mums brauca meistars uz mājām vilkt ūdensvadus un ko tur, mēs novienojāmies, ka viņš palīdzēs meistaram. Tad nopelnīja pirmo datoru un riteni. Viņš bija apmierināts. Tajā pirmajā mēnesī es redzēju, ar kādu attieksmi viņš strādā, ko un kā dara. Viss bija daudz maz normāli un tad es sāku apzvanīt savus draugus. Saskāros ar to, ka neviens negrib ņemt bijušo ieslodzīto. [...] Tagad arī mani draugi, paziņas ir mainījuši attieksmi, zvana, prasa vai ir kāds cilvēks, kam var piedāvāt darbu." (Brīvprātīgais)*

Vidzemes augstskolas veiktajā pētījumā par ieslodzīto iekļaušanos sabiedrībā un darba tirgū Vidzemē, kas gan ir veikts salīdzinoši sen (2005.-2006. gadā), konstatēts, ka tikai 13,4% no bijušajiem ieslodzītajiem, kuri reģistrēti Vidzemes NVA filiālēs, ir kļuvuši par nodarbinātajiem.¹²⁹ Tas ir ļoti zems rādītājs, apzinoties, ka nodarbinātība ir nozīmīgākais notiesāto iztikas avots.

Sociālās iemaņas. Intervētie iestāžu, ieslodzījuma vietu darbinieki, brīvprātīgie un fokusgrupas diskusijas dalībnieki uzsver sociālo prasmju trūkumu, kas pavada notiesātos, izejot no ieslodzījuma vietas: *"Sociālo prasmju nav. Nevar dzīvot cietuma kultūrā un to iemācīties. Mēs arī elementāras lietas mācāmies. Centrā viens no noteikumiem ir, ka treniņtērpu tikai treniņos velk. No sākuma varbūt bija hihi haha, bet samierinājās. [...] Visa tā cietuma sadzīve nāk līdzī, gan valoda, gan izturēšanās."* (Brīvprātīgais)

Tāpat notiesātie saskaras ar augstām ekspektācijām, kuras nākas lauzt, esot brīvībā: *"Problēma ir tā, ka viņi iznāk dzīves sassistī, piecus gadus nosēdējuši, vispār nesaprot, kas notiek pasaulē, cik un kas maksā, viņi nonāk kā citā galaktikā, nesaprot, kas notiek apkārt. Grib visu uzreiz, ir jau plāns galvā, bet nekas no tā jau nesanāk un uzreiz ir vilšanās, jo ir bijušas augstas ekspektācijas, un cietumā neviens nav paskaidrojies, kāda ir mūsdienu dzīve – cik ir alga, cik maksā dzīvoklis, cik viegli ir atrast dzīvokli un darbu. Ja cietumā kāds stāstītu, kāda ir reālā dzīve ārpusē, kā kas notiek, tad tas ieslodzītais iznāktu ar tādu reālāku skatu uz dzīvi. Ekspektācijas ir tik augstas, ka daudzi sāk zagt un atgriežas cietumā, jo nav dabūjuši to, ko bija gaidījuši. Ir jāsāk ar viņiem strādāt jau cietumā, varbūt pat gadu vai divus pirms izlaišanas, jāsāk mācīt sadzīves prasmes."* (Fokusgrupas diskusija)

Pastāv arī problēmas ar informācijas trūkumu, nezināšana, kā veikt maksājumus, kā pieteikties darbā, kur meklēt sociālo palīdzību: *"Sociālās problēmas! Viņi ļoti daudz ko nezina, kas viņiem pienākas, kas viņiem nepienākas. Tur pat nevajag materiālu palīdzību, viņam vienkārši ir jāparāda ceļš, kur griezties ar savu problēmu. Vajag dalīties pieredzē, kā tikt galā ar savām problēmām."* (Fokusgrupas diskusija)

Sociālā atbalsta trūkums. Kopumā trūkst sistēmiska un integrēta atbalsta mehānisma, kas ļauj notiesātajam iekļauties sabiedrībā: *"Mēs aizejam kā brīvprātīgie uz cietumu un viss ir labi, tad mēs kādu laiku pavadām ar klientiem, bet pēc tam pametam kā kaķēnus un sakām, lai iet paši savu ceļu."* (Brīvprātīgais) Īpaši būtiskas ir tieši pirmās dienas, kur liela loma ir līdzgaitniekam, kuri var notiesāto atbalstīt, palīdzēt ar padomu, jo prakse rāda, ka bez līdzgaitnieka notiesātais netiktu galā: *"Pirmās dienas bija grūtas. Kopā tika braukāts pa dažādām iestādēm, reģionā, kur autobusi iet reti. Vajadzēja iziet sociālo dienestu, bija sarežģījumi ar dzīvesvietu. Piemēram, izrādījās, ka dzīvesvietā viņš oficiāli var būt tikai pēc domes sēdes, tad arī sākt slēgt līgumus – elektrībai u.c. Bija jāiet arī uz VID. Probācijas dienestā ieradās, bet izrādījās, ka par ātru. Konkrētajā gadījumā bija labi, ka puisis kā bārenis varēja braukt ar sabiedrisko transportu par velti. [...] Visgrūtākais bijis tas, ka aizbilstamais puisis bijis pilnīgi viens. Pats arī atzinis, ka viens nebūt ticis galā. Jo pirmajās dienās cilvēks tiek sūtīts no iestādes uz iestādi. Pašam līdzgaitniekam arī ir grūti izprast visu."* (Brīvprātīgais)

Būtiski ir strādāt ar personas uzskatiem un domāšanu kopumā: *"Ir jāmēģina iestāstīt, kāpēc godīgi dzīvot ir izdevīgi, lai mainītu domāšanu. Nevis pareizi, bet izdevīgi. Ir arī tādi, ar kuriem esi cietumā strādājis, liekas, ka viņš visu saprot un ir gatavs iet laukā, bet tad, kad iziet, pazūd. Pēc gada satiec viņu citā cietumā. Tā domāšana ir jāmaina. Holandē meklēja cēloni visā sabiedrības uzbūvē, visā ekonomikas uzbūvē, veica milzīgu pētījumu, kurā ieguldīja miljonus, un mainīja daudzas lietas likumdošanā visādās sfērās. Šobrīd Holandē izirē cietumus Norvēģijai, jo viņiem recidīvu līmenis ir strauji samazinājies. Bet tā ir kompleksa pieeja, tur valsts ar privāto sektoru strādā kā zobrati."* (Fokusgrupas diskusija) Bet tikpat svarīgi ir apmierināt personas fizioloģiskās vajadzības – pajumte, ēdiens, higiēna, jo tas ir būtisks priekšnosacījums tālākai indivīda rīcībai: *"Nav jau cilvēkiem, kur nomazgāties. Elementāra lieta. Kaut kur rast tādu iespēju. Es biju uz ielas, nu*

¹²⁹ Vidzemes augstskola. (2005-2006). Kad atveras cietuma vārti: Valmieras cietuma bijušo ieslodzīto iekļaušana sabiedrībā un darba tirgū, (skatīts 2018.03.20), <http://www.sif.gov.lv/images/files/ESF/sken-mater/3-1-5-3-2005/0020-12/0020-12-petijums.pdf>.

tad bija viena vieta, kur bija kaut cik cilvēciņi to izdarīt – tas bija katoļu mājā, kur mūķenes. ... Kaut vai cilvēks ir gatavs par 50 centiem vai 1 EUR, bet vismaz pieklājīgi, normāli, ka var iet.” (Brīvprātīgais)

Nozīmīga loma ir pašvaldību sociālajiem dienestiem, tāpēc ir jāveicina viņu informētība par mērķa grupu, tās vajadzībām, laicīga darba uzsākšana ar potenciālo klientu, jo vairākās intervijās norādīts, ka nereti persona nemaz negriežas sociālajā dienestā: “90%, kuri iznāk no cietuma, pat nenonāk sociālā dienesta redzeslokā. Daudzi pat nezina, kas ir ģimenes ārsts, nezina kā atvērt bankā kontu, ir pilns ar šādām lietām.” (Fokusgrupas diskusija)

Atbalsta trūkums noved pie tā, ka notiesātais izdara atkārtotu noziegumu: “Priekš mums, parastiem cilvēkiem, cietums nozīmē kaut ko briesmīgu, liekas šausmīgi nokļūt cietumā, bet priekš viņiem tā ir parasta lieta, jo visbiežāk kāds no ģimenes jau ir sēdējis cietumā. Liekas, ka iepriekš ir dzīvojis zaļi, tad pieķerts, pasēdējis, tagad var iziet ārā un atkal zagt, jo parasta dzīve ir par grūtu. Ja pieķers, atkal nedaudz pasēdēs. Tas ir apburtais loks, un ļoti grūti dabūt cilvēku no šī loka ārā. Tam visam vajadzētu piesaistīt valsts organizācijas, citādāk sanāk, ka brīvprātīgie te dzenās un sitās bez jēgas, kamēr valsts iestādes, kurās ir darbinieki, kam maksā algu par to, nedara neko.” (Fokusgrupas diskusija)

Turpmākais darbs ar personu, kura ir atbrīvota no ieslodzījuma vietas. Diemžēl nereti ir gadījumi, kad ar brīvības atņemšanu notiesāto noziedzīgās uzvedības cēloņu un citu problēmu novēršanai (resocializācijai) nepieciešams ilgāks laiks nekā ilgst piespriestais brīvības atņemšanas sods, turklāt ļoti būtisks ir laiks, ko persona pavada VPD uzraudzībā pēc soda izciešanas ieslodzījumā, jo šis periods ir vidusceļš starp pilnīgu brīvību un atrašanos cietumā, un tā laikā persona var saņemt nepieciešamo atbalstu no probācijas darbinieka. Šobrīd sodu izpildes sistēmas ietekme uz bijušo notiesāto beidzas brīdī, kad persona atbrīvojas no brīvības atņemšanas iestādes pēc pilna soda termiņa izciešanas vai pēc tam, kad beidzas personas uzraudzība VPD. Pēc tam personas atbalstīšana normatīvajos aktos noteiktajā apjomā noteikta pašvaldībām, izglītības iestādēm, veselības aprūpes institūcijām u.tml., kas katra darbojas savas strikti nodalītās kompetences ietvaros, tomēr neviena no tām nestrādā ar noziedzīgās uzvedības risku novēršanu.¹³⁰

Ja persona neatrodas VPD, nevienai institūcijai arī nav noteikta kompetence sniegt atbalstu notiesātajam, lai novērstu tos noziedzīgās uzvedības riskus, kas nav novērsti soda izciešanas laikā, lai gan resocializācijas mērķa sasniegšanai, t.sk. integrācijai darba tirgū, būtu nepieciešams turpināt notiesātā resocializāciju arī sabiedrībā. Pastāv nepieciešamība pēc jauna veida atbalsta/kontroles pasākumiem notiesātajiem, kas rada nepieciešamību veidot sabiedrības resursos balstītu jaunu resocializācijas posmu pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes, iesaistot tajā visu sabiedrības segmentu rīcībā esošos resursus. Respektīvi, notiesāto resocializācijas sistēmai brīvības atņemšanas iestādē un VPD dienestā ir jāparedz arī turpinājums sabiedrībā, kura laikā tiek nodrošināti specifiski, uz noziedzīgas uzvedības risku samazināšanu vērsti atbalsta/kontroles pasākumi notiesātajiem pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas (gan attiecībā uz personām, kuras izcietušas pilnu soda termiņu, gan personām, kuras ir nosacīti atbrīvotas pirms termiņa un atrodas VPD uzraudzībā).¹³¹

Tāpat veidojama preventīvā uzraudzība resocializācijas posmā, nosakot preventīvu uzraudzību notiesātajiem, kam saglabājas augsts sevišķi smagu noziegumu izdarīšanas risks pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vai pēc uzraudzības pabeigšanas VPD. Preventīvā uzraudzība ļauj samazināt noziedzīgās uzvedības riskus, kas saistās ar iespēju notiesātajiem atgriezties kriminālā vidē, jo VPD īstenotās uzraudzības laikā personai tiks piemēroti attiecīgi uzraudzības pasākumi.¹³²

¹³⁰ Ministru kabineta rīkojums Nr. 580 2015. gada 24. septembrī “Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņem 2015.-2020. gadam”, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializācijas-pamatnostādņem-2015-2020-gadam>.

¹³¹ Ministru kabineta rīkojums Nr. 580 2015. gada 24. septembrī “Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņem 2015.-2020. gadam”, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializācijas-pamatnostādņem-2015-2020-gadam>.

¹³² Ministru kabineta rīkojums Nr. 580 2015. gada 24. septembrī “Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņem 2015.-2020. gadam”, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializācijas-pamatnostādņem-2015-2020-gadam>.

Teorētiskās atziņas. Iepriekš raksturotās problēmas izgaismo nabadzības problēmu, kas pastāv notiesāto vidū pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas. Pētnieki I. Trapenciere u.c. 2000. gadā ir veikuši pētījumu „Nabadzīgo cilvēku viedokļi: nabadzības sociālais vērtējums Latvijā”, kur ir identificētas nabadzību raksturojošas pazīmes indivīdu skatījumā. Par nabadzīgiem uzskatāmi cilvēki, kuri:

- nevar apmierināt dzīvības uzturēšanai nepieciešamās vajadzības,
- nevar atļauties veselīgu uzturu pietiekamā daudzumā,
- nevar samaksāt īri un nokārtot komunālo pakalpojumu maksas,
- saslimšanas gadījumā nevar atļauties iet pie ārsta,
- nevar samaksāt par nepieciešamajām zālēm,
- spiesti valkāt drēbes, kamēr tās sairst,
- nevar atļauties valkāt atbilstošus apavus,
- sastopas ar grūtībām, kad jāsedz bērnu skolas izdevumi vai jāplāno bērnu tālākā izglītība,
- nevar apmierināt savas kultūras un garīgās vajadzības.¹³³

Trapenciere u.c. pētījuma autori iepriekš minētās pazīmes grupē trīs grupās jeb pakāpēs, identificējot, ka nabadzīga persona ir tāda, kurai: (1) nepietiek līdzekļu, lai nodrošinātu iztikas minimumu, (2) kurai ir iespējams nodrošināt vienīgi iztikas minimumu, (3) kura ir atkarīga no citu cilvēku, organizāciju, valdības iestāžu palīdzības.¹³⁴

Vērtējot autoru raksturotās nabadzības pazīmes, secināms, ka liela daļa no notiesātajiem atbilst šīm pazīmēm, jo īpaši pēc ilgstošas brīvības atņemšanas soda izciešanas un ja notiesātajiem nav ciešas saites ar ģimenes locekļiem. Nabadzības un sociālās atstumtības statistika¹³⁵ ir spēcīgs arguments, kas norāda uz cilvēku nespēju gūt pieeju sociālajām tiesībām, t.sk. notiesātie, kuri ir viena no nabadzības visapdraudētākajām grupām. Šajā pētījumā veiktajās intervijās iegūtā informācija liecina, ka ļoti daudzas personas, kuras tiek atbrīvotas no ieslodzījuma, saskaras ar neatmaksāto parādu problēmu. Liela daļa no šīm personām pēc būtības ir maksātnespējīgas, kurām nav ne īpašuma, ne citas mantas, ar ko parādus segt. Parādu esamība un parādu piedzinēju darbība ir viens no lielākajām šķēršļiem, kas traucē personai iesaistīties sociālajā apritē un uzsākt vispārējiem priekšstatiem atbilstošu – “normālu” dzīvi, t.i., atrast darbu un uzturēt sevi no nopelnītajiem līdzekļiem.

Lai arī sociālajām tiesībām ir bijusi ārkārtīgi nozīmīga loma ES attīstībā un ir pielikts daudz pūļu jautājumu par sociālo tiesību pieejamību, saturu un ilgtspējīgu attīstību risināšanā, prakse rāda, ka daudzās valstīs, t.sk. arī Latvijā, ir izveidojusies fragmentēta sabiedrība, kur liela daļa indivīdu ir izslēgti no pilnvērtīgas piedalīšanās sociālajā un ekonomiskajā dzīvē un viņu “izdzīvošana” sabiedrībā balstās uz pabalstiem un sociālajiem pakalpojumiem. Sociālās tiesības savā ziņā ir grūti raksturojamas, jo tās drīzāk pamatojas uz filozofiskiem priekšstatiem par “labu sabiedrību” nekā ir “juridiski formulētas”. Jau ilgstoši ir pieņemts uzskatīt, ka likums nav vienīgais sociālo tiesību avots. Izpratne par sociālajām tiesībām balstītās arī uz vērtībām un no tām izrietošajām atziņām, kas nosaka sabiedrību un tās labklājību. Jāpiekrīt, ka sociālo tiesību tipu un darbības sfēru noteiktā valstī, kā arī to cilvēku loku, kuri var tās baudīt, daudz vairāk ietekmē valsts ekonomiskā un politiskā situācija nekā konstitucionālā un starptautiskā tiesiskā regulēšana. Nepietiekami finanšu resursi ietekmē ne tikai pabalstu un pakalpojumu sniegšanu, bet arī kvalitāti un efektivitāti (gan attiecībā uz pakalpojumu sniedzējiem, gan saņēmējiem).¹³⁶ Šajā saistībā daudz aktīvāka loma būtu

¹³³ Trapenciere I., Rungule R., Pranka M., u.c. (2000). Nabadzīgo cilvēku viedokļi: nabadzības sociālais vērtējums Latvijā. Filosofijas un socioloģijas institūts: Rīga.

¹³⁴ Trapenciere I., Rungule R., Pranka M., u.c. (2000). Nabadzīgo cilvēku viedokļi: nabadzības sociālais vērtējums Latvijā. Filosofijas un socioloģijas institūts: Rīga.

¹³⁵ 2016. gadā Latvijā nabadzības riskam bija pakļauti 425 tūkstoši jeb 22,1 procents iedzīvotāju. Šo iedzīvotāju ekvivalentie ienākumi bija mazāki par 330 eiro mēnesī. Plašāka informācija par rezultātiem ir pieejama CSP datubāzē sadaļā “Monētārās nabadzības un ienākumu nevienlīdzības indikatori”.

¹³⁶ Deilija M., (2002). Sociālo tiesību pieejamība Eiropā. Rīga; Eiropas Padomes informācijas birojs, (skatīts 2018.03.20), <http://kra.lv/library/socialo-tiesibu-pieejamiba-eiropa/>.

sagaidāma no NVO un brīvprātīgo kustībām, t.i., ne tikai nodarbojoties ar kāda pakalpojuma vai atbalsta sniegšanu, bet arī iesaistoties cīņā par sociālo tiesību ievērošanu un nodrošināšanu.

Starp citām problēmām, kas liedz izmantot sociālās tiesības, pētījumos bieži tiek minēta sociālā atbalsta saņemšanas procedūru sarežģītība, kas visbiežāk izpaužas, kā garas un bieži vien sarežģītas pieteikumu veidlapas un nepieciešamība apmeklēt dažādas aģentūras vai iestādes, lai saņemtu pakalpojumu vai palīdzību. Lai arī zināma sarežģītības pakāpe būtu pieļaujama (kaut vai tāpēc, ka jāapmierina sarežģītas vajadzības), tomēr šai sarežģītības pakāpei jābūt saskaņotai ar atbalsta lūdzēja vajadzībām un iespējām. Neapšaubāmi, ka iesniedzot pieteikumus pabalstu un pakalpojumu saņemšanai, jāsaskaras ar birokrātiju gan attiecībā uz noteikumiem, gan procedūrām, turklāt ļoti bieži notiek arī nevajadzīga kavēšanās. Potenciālajiem prasītājiem var būt grūti izprast tiesību aktus, pakalpojumu struktūru un komplicētās pieteikuma iesniegšanas un piešķiršanas procedūras.¹³⁷ Sociālās palīdzības piešķiršanas normas un kārtība dažādās pašvaldībās atšķiras, tā nav vienota, pašvaldībām ir tiesības attīstīt noteiktus pakalpojumus un palīdzību, noteikt dažādus saņemšanas kritērijus, tāpēc arī atšķiras personas iespēja saņemt noteiktu sociālo palīdzību un pakalpojumus starp pašvaldībām. Tādēļ ļoti būtiska ir personiska konsultāciju esamība pašvaldībā, lai notiesātais neapjuktu veicamajās darbībās.

Šāda pakalpojumu un palīdzības dažādība starp pašvaldībām arī rada sarežģījumus vienotas informācijas sagatavošanā un tās nodošanā notiesātajam, lai persona būtu informēta par palīdzību un pakalpojumiem, kas tai pienākas (jo katrā pašvaldībā ir atšķirīga kārtība). Tāpat pastāv atšķirīgi termiņi, kādos pašvaldība izskata lūgumu pēc palīdzības, tādēļ bieži notiesātais ir spiests gaidīt mēnesi vai vairāk līdz palīdzības saņemšanai. Lai paātrinātu šo procesu, šie pieteikumi būtu nokārtojami, vēl personai atrodoties ieslodzījuma vietā.

Notiesātajiem, kuri tiek atbrīvoti no ieslodzījuma, raksturīgais sākotnējais naudas līdzekļu trūkums rada arī riskus viņu sociālo tiesību realizēšanā. Tas var notikt gan nespējot apmaksāt valsts vai pašvaldību pakalpojumus, medicīnas pakalpojumus, gan, piemēram, nespējot nodrošināt juridisko konsultāciju un savu tiesību pārstāvniecību. Papildus tam, notiesāto pieeju sociālajiem pabalstiem vai pakalpojumiem var ietekmēt arī viņu individuālās īpašības, piemēram, pašapziņas trūkums, zemais izglītības līmenis, negatīvā pieredze (informācija) ieslodzījuma vietā, atšķirīgas vērtības un vēlmes.

Savlaicīgai sākotnējā atbalsta saņemšanai un formai, kā tas tiek nodrošināts, ir liela nozīme uz to, kādu "izdzīvošanas stratēģiju" notiesātais izvēlēsies pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma.

¹³⁷ Deilija M., (2002). Sociālo tiesību pieejamība Eiropā. Rīga; Eiropas Padomes informācijas birojs, (skatīts 2018.03.20), <http://kra.lv/library/socialo-tiesibu-pieejamiba-eiropa/>.

8. Starpinstitucionālā sadarbība

Šajā nodaļā ir raksturota sociālā dienesta sadarbība ar ieslodzījuma vietu un VPD saistībā ar notiesātā iekļaušanu sabiedrībā pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma.

Sociālie dienesti ir nozīmīgākais atbalsts notiesātajiem, iznākot brīvībā. Tieši resocializācijas programmu izstrādāšana, ko paredz Latvijas Sodū izpildes kodeksa devītās A nodaļas regulējums un MK noteikumi Nr.191 2013. gada 9. aprīlī „Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība”, vērs uzmanību uz ieslodzījuma vietas sociālā darbinieka kompetences un funkciju detalizētāka regulējuma nepieciešamību, lai vērstu uzmanību uz savlaicīgu problēmu identificēšanu gan, notiesātajam atrodoties ieslodzījuma vietā, gan pēc soda izciešanas, iznākot no ieslodzījuma vietas, lai notiktu attiecīgas informācijas nodošana tās pašvaldības sociālajam dienestam, kurā bijušais notiesātais nonāk. Saistībā ar šo aktualizējas starpinstitucionālas problēmas, jo ieslodzījuma vietas sociālajam darbiniekam un arī brīvprātīgajam (ja tāds konkrētajam notiesātajam ir) ir līgumattiecības ar IeVP. Tiklīdz notiesātais ir atbrīvots no ieslodzījuma vietas, beidzas brīvprātīgā darba līgums un beidzas ieslodzījuma vietas sociālā darbinieka pienākumi, kas izriet no sociālās rehabilitācijas plāna. Bijušais notiesātais netiek informēts par konkrētas pašvaldības sociālā dienesta funkcijām, un, ja pats vai, lūdzot VPD palīdzību, neiesaistās sociālo jautājumu risināšanā, tad rodas sociālas un nereti arī tiesiskas problēmas, jo normatīvie akti neregulē attiecīgo personu rīcību un funkcijas.

Kā norādīts iepriekšējā šī pētījuma nodaļā, galvenās problēmas, kas jārisina bijušajam notiesātajam, ir sociāla rakstura, kas saistītas ar dzīvesvietu, sociālajām iemaņām, nodarbinātību, maksātspēju, pabalstu sistēmu, un ir saistītas ar konkrētu pašvaldību, kurā bijušais notiesātais ir deklarējis savu dzīvesvietu pirms ieslodzījuma, vai kurā viņam ir tiesisks pamats deklarēt savu dzīvesvietu pēc soda izciešanas. Pētījumā veiktajās intervijās tika gūtas atziņas, ka trūkst sadarbības un informācijas apmaiņas starp TM pakļautībā esošajām iestādēm un pašvaldību sociālajiem dienestiem. Daudz tiek norādīts uz problēmu, ka pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma vietas notiesātajiem nav pieejama dzīvesvieta, naudas līdzekļi iztikai, trūkst dažādu prasmju, lai nokārtotu dažādas formalitātes, reizēm nav personu apliecinošu dokumentu. Intervijās gan secināts, ka ieslodzījuma vietas uzsāk sadarbību ar konkrētās notiesātā pašvaldības sociālo dienestu pirms personas atbrīvošanas.

Nav iespējams izpētīt katras pašvaldības sadarbības pieredzi ar ieslodzījuma vietu un VPD, jo tā var būt ļoti atšķirīga, taču izpratnes gūšanai tika veikta viena intervija ar Rīgas pašvaldības sociālā dienesta pārstāvi. Intervijā secināts, ka aptuveni reizi mēnesī tiek organizētas starpinstitucionālās sanāksmes, t.sk. ar VPD. Šādu sadarbību starp pašvaldības sociālo dienestu un VPD ir sekmējušas VPD aktivitātes pašvaldību sociālajos dienestos, stāstot par veikto darbu ar mērķa grupas klientiem, viņiem esot ieslodzījumā un VPD uzraudzībā.

Informācijas apmaiņa starp pašvaldības sociālo dienestu un VPD noris tiešo kontaktu (apspriedes, individuālas tikšanās) ceļā un apmainoties ar informāciju e-pastos, vēstulēs, bet ne ar datu bāzu informāciju, kas ir būtiskākais trūkums pašreizējā situācijā. Izņēmums ir NPAIS (Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēma) datu bāzē atrodama informācija par mērķa grupas klientu vardarbības riskiem. Tā pieejama bāriņtiesās un sociālā dienesta speciālistiem darbam ar ģimenēm un bērniem. Pašvaldības sociālais dienests nereti saskaras arī ar tādu situāciju, ka tie nav informēti par šo mērķa grupu, ja par to informāciju nav sniedzis VPD un notiesātais pats no nenorāda.

Personām, kuras ir atbrīvotas no ieslodzījuma, jābūt deklarētām pašvaldībā, lai saņemtu pilnu sociālā atbalsta komplektu.

Veiktajā intervijā ar sociālā dienesta pārstāvi secināts, ka personas iekļaušanā sabiedrībā un sociālo pakalpojumu, palīdzības saņemšanā būtiska loma varētu būt līdzgaitniekiem. Sociālā dienesta pārstāves uzskatā līdzgaitniecība ir nepieciešams un attīstāms resurss, domājot par notiesātajiem, kuri tiek atbrīvoti no

ieslodzījuma. Brīvprātīgie var būt vērtīgs palīgs pašvaldību sociālajiem darbiniekiem, kuri varētu sniegt informatīvu atbalstu un palīdzēt risināt mērķa grupas problēmas (piemēram, atgādinot, paskaidrojot, pavadot utt.) par:

- sociālā dienesta atbalsta iespējām dzīvesvietas deklarēšanas jautājumos un dzīvesvietas iegūšanas jautājumos;
- dzīvesvietas iegūšanu kopumā;
- dzīvesvietas deklarāciju;
- bezdarbnieka statusa iegūšanu;
- banku kontu izmantošanu, maksātnešpēju, kontaktiem ar tiesu izpildītājiem;
- sociālajiem pakalpojumiem, kurus var saņemt neatkarīgi no deklarētās dzīvesvietas
- dokumentu aktualizāciju;
- darbam nepieciešamo prasmju veicināšanu (piem. atbalsta grupas) jomā.

Pētījumā veiktajās intervijās ar brīvprātīgajiem secināts, ka no līdzgaitnieka tiek sagaidīts padoms, līdzgaitnieks uzdod dažādus jautājumus, tāpēc ir būtiski, lai līdzgaitnieki būtu gatavi sniegt dažādas atbildes uz akūtākajiem jautājumiem pēc atbrīvošanās. Līdzgaitnieku darbam šajā nolūkā varētu izveidot informatīvus materiālus, bukletus, kur ir norādīta nozīmīgākā informācija par to, kur notiesātajam ir jāvēršas pēc palīdzības, kādas iestādes jāapmeklē, kāds atbalsts ir pieejams, kā iegūt bezdarbnieka statusu u.c. jautājumi. Taču ir būtiski, lai neveidotos situācija, kad līdzgaitnieks visu paveic notiesātā vietā, un lai līdzgaitnieks būtu kā uzticības persona, kura tikai palīdzētu ar padomu un atbalstu.

Secinājumi un ieteikumi

Šajā nodevumā ir raksturota Latvijas prakse brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā ar notiesātām personām. Nodevumā ir gūtas atbildes uz šādiem pētnieciskajiem jautājumiem:

- 1) Kā Latvijā noris līdzgaitniecības un brīvprātīgā darba ar notiesātām personām aktivitāšu ieviešana, kādas ir šo aktivitāšu priekšrocības un trūkumi īstenošanas procesā un normatīvajā regulējumā?
- 2) Kā Latvijā noris sadarbība starp valsts iestādēm un NVO brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā ar notiesātām personām, kādi uzlabojumi nepieciešami sadarbības sekmēšanai?
- 3) Kādi ir brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības prakses ar notiesātām personām ieviešanas un īstenošanas šķēršļi, problēmas?
- 4) Kādas darbības nepieciešams veikt, lai pārvarētu identificētos šķēršļus brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā ar notiesātām personām?

Nodaļas turpinājumā integrētā formā apkopotas atbildes uz pētnieciskajiem jautājumiem, īsi raksturojot esošo situāciju, skaidrojot konstatētos šķēršļus un sniedzot priekšlikumus šķēršļu pārvarēšanai. Informācija strukturēta trīs tematiskās grupās. Pirmajā grupā skaidrota līdzgaitniecības un brīvprātīgā darba ar ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem aktivitāšu ieviešana, šo aktivitāšu priekšrocības un trūkumi. Otrajā grupā skaidrota sadarbība starp valsts iestādēm un NVO brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā ar notiesātām personām, kādi uzlabojumi nepieciešami sadarbības sekmēšanai. Trešajā grupā raksturoti šķēršļi, ar kuriem saskaras ieslodzītie un bijušie ieslodzītie un kuri var ietekmēt sekmīgu brīvprātīgā darba programmu, jo īpaši līdzgaitniecības īstenošanu.

Brīvprātīgais darbs ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem:

- Kā secināts pētījumā veiktajās intervijās ar VPD un IeVP darbiniekiem, valstisks, centralizēts darbs ar brīvprātīgā darba veicējiem, t.sk. līdzgaitniekiem, IeVP un VPD ir salīdzinoši jauna prakse. VPD līdzgaitniecības organizēšanu ir aizsākusi 2015. gadā, savukārt IeVP ģimenes dienu organizēšanu ir aizsākusi 2017. gadā, kas ir pirmā centralizēti plānotā aktivitāte ieslodzījuma vietās. Līdz tam brīvprātīgā darba aktivitātes katrā ieslodzījuma vietā tika plānotas atsevišķi pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas.

Līdzgaitniecības organizācija ir pilnveidošanas un mērķgrupas paplašināšanas stadijā, šī prakse pamatā balstīta uz iepriekšējo sadarbības pieredzi ar koordinatoriem un līdzgaitniekiem, jo vairāki līdzgaitnieki apmācības ir izgājuši iepriekšējā projektā, savukārt līdzgaitnieka pienākumus pilda jau šajā Projektā. Vienlaikus jānorāda, ka pastāvīgi tiek meklēti arī jauni līdzgaitnieki dalībai Projektā. Savukārt ģimenes dienas ir jauna un nebijusi prakse IeVP, kura nav balstīta uz iepriekšēju sadarbības pieredzi, bet gan uz jauniem kontaktiem un jaunu organizāciju uzrunāšanu. Abu aktivitāšu gadījumā tiek norādīts, ka efektīvāks brīvprātīgā darba veicēju uzrunāšanas veids ir personiska, tieša komunikācija.

- Pētījumā konstatēts, ka, lai nodrošinātu notiesāto veiksmīgāku resocializāciju un iekļaušanos sabiedrībā pēc soda izciešanas, nepieciešams aktivizēt brīvprātīgo darbu un piesaistīt vairāk brīvprātīgā darba veicējus, jo īpaši līdzgaitniekus, kuri pavadītu un atbalstītu notiesāto personu pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas. Nepieciešams apzināt un izmantot jaunus brīvprātīgo piesaistīšanas veidus un uzrunāšanas kanālus, piemēram, tiešā veidā uzrunāt profesionālās organizācijas un apvienības un veidojot ciešāku sadarbību ar tām, t.sk. regulāru informācijas apmaiņu, piedaloties dažādos NVO pasākumos, dodoties uz pašvaldībām, izmantojot publicitātes iespējas radio un televīzijā (ziņās, dažādos raidījumos).

Pētnieku vērtējumā reliģisku organizāciju un uz kristīgo ticību balstīto brīvprātīgo kapacitāte šobrīd jau tiek izmantota pilnīgi, uz ko norāda īstenoto aktivitāšu skaits ieslodzījuma vietās. Tāpēc, lai palielinātu brīvprātīgā darba veicēju skaitu, ir jāuzrunā citas grupas, piemēram, studenti (īpaši tādās jomās, kuras varētu sniegt palīdzību notiesātajiem – psiholoģijas, pedagoģijas, sociālā darba, tiesību zinātņu, medicīnas studenti). Tāpat uzrunājamas pensijā esošās personas. Īpaši būtiski ir piesaistīt brīvprātīgos vidējā vecuma grupā, jo pašreiz NVO pieredze rāda, ka brīvprātīgajā darbā iesaistās vai nu jaunieši, vai pensijas vecumā esošās personas. Vidējās vecuma grupas brīvprātīgos būtu iespējams piesaistīt, uzrunājot zemessargus, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta darbiniekus, sportistus u.c. Jāņem vērā, ka lielākā daļa notiesāto ir vīrieši, tādēļ ir nepieciešams uzrunāt tādus brīvprātīgos, kuri varētu kļūt par paraugu, ar kuriem notiesātajiem vieglāk identificēt savu uzvedību. Arī komunikācija, piemēram, ar sabiedrībā zināmām personām var veicināt notiesāto pašapziņas celšanos.

- Brīvprātīgā darba veicēju piesaistīšana ir saistīta un lielā mērā atkarīga no sabiedrības viedokļa un attieksmes pret brīvprātīgo darbu un notiesātajām personām. Tāpēc ir būtiski monitorēt sabiedrības viedokli šajos jautājumos, kā arī rīkot aktīvas informācijas kampaņas, skaidrot par darbu ar šo mērķa grupu, kādēļ tas ir vajadzīgs un kādi būs sabiedrības ieguvumi no šāda darba. Pretējā gadījumā var nākties saskarties ar noraidošu un aizspriedumu pilnu sabiedrības attieksmi, jo sabiedrību biedē tas, ko tā nezina vai zina nepilnīgi.
- Pēc pētījumā veiktās ieslodzījuma vietu aptaujas datiem, ieslodzījuma vietās visbiežāk aktivitātes organizē reliģiskas organizācijas. Šīs aktivitātes primāri ir vērstas uz ticīgajiem notiesātajiem, tajās tiek apspriesti ar ticību saistīti jautājumi. Salīdzinoši mazākas iespējas iesaistīties dažādās aktivitātēs ir notiesātajiem, kuri nav ticīgi. Tādējādi tiek veicināta situācija, ka notiesātais apmeklē reliģiska rakstura pasākumus, lai viņam būtu iespēja laiku pavadīt citādi, nevis kamerā. Lai risinātu šo jautājumu, līdzīga veida aktivitātes, izmantojot brīvprātīgā darba veicējus, jānodrošina arī notiesātajiem, kuri nav ticīgi, piemēram, ne-reliģisku filmu skatīšanās un apspriešana, laicīgās mūzikas koncerti, dažādu daiļliteratūras grāmatu apspriešana, līdzīga veida pasākums kā Alfa kurss, apspriežot cita satura jautājumus. Pastāv iespēja izmantot to pašu aktivitātes koncepciju, pielāgojot tikai saturu. Šo aktivitāšu plānošanā un īstenošanā iespējams piesaistīt brīvprātīgā darba veicējus.
- Pētījumā konstatēts, ka brīvprātīgā darba attīstības kontekstā Latvijas Sodū izpildes kodeksa 61.1 panta regulējumu rekomendējams papildināt, norādot, ka notiesāto resocializācijā tiek iesaistīti brīvprātīgā darba veicēji, kuri attiecīgo statusu – brīvprātīgais vai līdzgaitnieks – iegūst saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību.
- Attīstot līdzgaitniecības darbu, lai nodrošinātu šo aktivitāšu un pāru ilgtspēju, ir būtiska līdzgaitnieka agrīna iesaistīšana un praktiskas pieredzes nodrošināšana jau ieslodzījuma vietā. Uz to norāda gan veiktās brīvprātīgo intervijas, gan līdzgaitnieku aptaujas rezultāti. To nepieciešams veikt ar mērķi, lai līdzgaitnieks būtu informēts par reālajiem ieslodzījuma vides apstākļiem, notiesāto specifiku un aizbilstamā vajadzībām. Tādējādi tiktu panākta situācija, kad līdzgaitnieka darbība nebūtu balstīta tikai uz labiem nodomiem (ilūziju), bet reālu gatavību darboties šajā vidē un praktisku brīvprātīgā darba pieredzi ieslodzījuma vietā. Arī aptaujātie līdzgaitnieki norāda uz nepieciešamību pirms līdzgaitniecības uzsākšanas apmeklēt ieslodzījuma vietas un gūt izpratni par subkultūru, kurā dzīvojis aizbilstamais.

Kā konstatēts intervijās, esošā līdzgaitniecības prakse darbā ar VPD uzraudzībā esošām notiesātām personām neparedz līdzgaitnieka iesaisti brīvprātīgā darba aktivitātēs ieslodzījuma vietās. Līdzgaitnieks iepazīst aizbilstamo aptuveni vienu mēnesi pirms iespējamā laika, kad notiesātā persona varētu tik nosacīti pirms termiņa atbrīvota. Pētnieku skatījumā, šis laiks ir par īsu, lai iepazītu

aizbilstamo un iepazītu ieslodzījuma vidi, un saprastu, vai līdzgaitnieks ir gatavs līdzgaitniecības veikšanai. Šādu problēmu par līdzgaitnieku nesagatavotību un nepieciešamību iespējami agrāk iepazīt ieslodzījuma vidi arī atspoguļo veiktās intervijas ar brīvprātīgajiem. Pētījumā analizētie gadījumi veicina domāt, ka ilgtspējīgāki pāri ir tie, kur līdzgaitnieks ir darbojies kā brīvprātīgais ieslodzījuma vietā ilgāku laika periodu. Pretējā gadījumā pastāv risks, ka pāri var nenodibināt saikni un ātri 'izjukt'.

Līdzgaitniekus rekomendējams iesaistīt darbā ar aizbilstamo, viņam vēl esot ieslodzījuma vietā – palīdzot viņu sagatavot atbrīvošanas procesam. Rekomendējams līdzgaitniekus iesaistīt sociālā atbalsta nodrošināšanas aktivitātēs (dzīvesvietas iegūšana/deklarācija, maksātnespējas kārtošana, pabalstu saņemšana u.c. jautājumu risināšanā), izglītojot viņus par jautājumiem, kuri būs noderīgi bijušajam notiesātajam, iznākot no ieslodzījuma vietas. Lai arī formāli līdzgaitniekam nav pienākums pārzināt dažādas sociālā atbalsta saņemšanas iespējas u.c. līdzīgus jautājumus, interviju rezultāti ar brīvprātīgajiem, kuri veic arī līdzgaitniecību, norāda, ka šādas zināšanas līdzgaitniekam ir būtiskas, jo līdzgaitnieks vada aizbilstamā rīcību un viņam ir jābūt gatavam sniegt ieteikumus aizbilstamajam, tāpēc viņa rīcībā esošās zināšanas ir būtiskas, t.sk. lai iemantotu autoritāti aizbilstamā acīs. Arī līdzgaitnieku aptaujas rezultāti pamato to, ka līdzgaitniekiem ir svarīgas zināšanas par pieejamo sociālo palīdzību.

Līdzgaitnieku zināšanas iespējams vairot, piesaistot sociālā dienesta u.c. dienestu pārstāvjus apmācībās, kā arī sagatavojot praktisku rokasgrāmatu, bukletu, kur ir apkopotas atbildes uz būtiskākajiem jautājumiem, personai iznākot no ieslodzījuma vietas (šādu bukletu varētu piešķirt kā līdzgaitniekiem, tā ieslodzītajiem). Intervijās identificēts, ka līdzgaitniekus varētu papildus izglītēt par šādiem jautājumiem:

- sociālā dienesta atbalsta iespējām dzīvesvietas deklarēšanas jautājumos un dzīvesvietas iegūšanas jautājumos;
 - dzīvesvietas deklarāciju;
 - bezdarbnieka statusa iegūšanu;
 - banku kontu izmantošanu, maksātnespēju, kontaktiem ar tiesu izpildītājiem;
 - sociālajiem pakalpojumiem, kurus var saņemt neatkarīgi no deklarētās dzīvesvietas
 - dokumentu aktualizāciju;
 - darbam nepieciešamo prasmju veicināšanu (piem. atbalsta grupas).
- Kā norāda brīvprātīgo interviju un brīvprātīgo, līdzgaitnieku aptaujas rezultāti, brīvprātīgos, t.sk. līdzgaitniekus, apmācībās nepieciešams nodrošināt ar praktiskām zināšanām un prasmēm, kā reaģēt dažādās problēmu situācijās darbā ar notiesātajām personām gan ieslodzījuma vietā, gan ārpus tās (kā reaģēt uz konfliktiem, sarežģījumiem, manipulācijām). Šādu nepieciešamību pamato aptaujas rezultāti, kas iegūti, aptaujājot brīvprātīgos ieslodzījuma vietās un līdzgaitniekus. Esošās apmācības nepieciešams papildināt ar vēl vairāk praktiskām situācijām, t.sk. dažādas sarežģītības situācijām, lai brīvprātīgā darba veicēji būtu sagatavoti arī sarežģītākām problēmsituācijām ne tikai teorētiski, bet arī praktiski. Aptaujātie brīvprātīgie, kas veic darbu ieslodzījuma vietā, un kuri veic līdzgaitniecību, norāda uz nepieciešamību apmācības papildināt ar brīvprātīgo psiholoģisko sagatavošanu un saskarsmi darbā ar ieslodzīto, skaidrojot, kā norisināsies brīvprātīgais darbs, skaidrojot kārtību ieslodzījuma vietās (t.sk. ko drīkst un ko nedrīkst darīt), iepazīstinot ar ieslodzījuma vietu un cietuma subkultūras specifiku, psiholoģiskās manipulācijas iespējamību, ieslodzīto ievainoto psihi, kā ieslodzītie domā un uztver dažādas lietas, izrunājot uzvedības kodeksu, kā arī reaģēšanas veidus dažādās situācijās. Papildus tiek sniegti ieteikumi uz apmācībām uzaicināt bijušos ieslodzītos, Sv. Lūkasa biedrību vai kādu citu NVO ar pieredzi darbā ar klientiem. Tāpat tiek ieteikts organizēt

pieredzes apmaiņu starp līdzgaitniekiem, lai mazinātu problēmu, kad trūkst ideju, kā pavadīt brīvo laiku ar aizbilstamo, dalīties ar labajām praksēm.

- Līdzgaitniecības aktivitātē ieteicams vienkāršot atskaišu iesniegšanas kārtību, t.sk. izdevumu pamatojošos dokumentus. Šī problēma norādīta jau 2016. gadā SIA „AC Konsultācijas” veiktajā pētījumā par programmas likumpārskāpumus izdarījušiem jauniešiem ieviešanu. Papildus šī pētījuma veiktajā aptaujā līdzgaitnieki arī iesaka brīvas formas dienasgrāmatas aizpildīšanas iespēju, kas viņiem ļautu izteikties izsmelošāk uz mazinātu formālo pieeju šim procesam. Attiecībā uz līgumu divi aptaujātie līdzgaitnieki ir norādījuši, ka viņiem nepatika līguma slēgšanas process, t.i., ka līgums ir jāparaksta uzreiz pie pirmās tikšanās reizes ar aizbilstamo, taču to ieteicams būtu darīt jau pēc individuālas tikšanās reizes.
- Veiktajās intervijās tiek uzsvērta nepieciešamība brīvprātīgā darba veicējiem, t.sk. līdzgaitniekiem nodrošināt emocionālu un psiholoģisku atbalstu brīvprātīgā darba veikšanas procesā. Tika uzsvērta nepieciešamība pēc tādām atbildīgajām personām un koordinatoriem VPD un IeVP, kuri pārzina situāciju darbā ar notiesātajiem, spēj sniegt ieteikumus dažādu situāciju risinājumiem. Ļoti ieteicams, lai koordinators būtu persona, kurai pašai ir bijusi pieredze līdzgaitniecībā un brīvprātīgajā darbā ar notiesātajām personām, lai šī persona varētu sniegt praksē balstītus ieteikumus. Tādējādi, brīvprātīgā darba veicēju apmācība, konsultēšana, atbalsta sniegšana būtu jāorganizē centralizēti, lai uz problēmu jautājumiem atbildētu viena pieredzējusi persona. Iespējams, šī uzdevuma izpildei nepieciešams piesaistīt kādu no brīvprātīgajiem, t.sk. līdzgaitniekiem, kurš varētu palīdzēt risināt citu brīvprātīgo problēmas.

Valsts iestāžu un NVO sadarbība brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā:

- Veiktajās intervijās ar IeVP un ieslodzījuma vietu darbiniekiem secināts, ka daļu brīvprātīgo aktivitāšu ieslodzījuma vietas personāls iniciē pēc savas iniciatīvas, šādā gadījumā ieslodzījuma vietas resocializācijas nodaļas darbinieki uzrunā konkrētus brīvprātīgos, kuri varētu īstenot konkrētu aktivitāti (piemēram, fotogrāfus, sportistus) vai noteiktas NVO. Visbiežāk tie ir brīvprātīgie, ar kuriem ir bijusi iepriekšēja sadarbības pieredze. Tādējādi ieslodzījuma vieta uzņemas brīvprātīgo koordinēšanu – atlasī. Savukārt daļu aktivitāšu iniciē konkrētas NVO, šādā gadījumā NVO uz ieslodzījuma vietu nāk ar savu aktivitātes piedāvājumu un ir atbildīga par konkrētu brīvprātīgo uzrunāšanu un sagatavošanu brīvprātīgajam darbam. Abos iepriekš minētajos gadījumos ieslodzījuma vietas uzdevums abos gadījumos ir sagatavot vai pieprasīt sarakstu no NVO ar personām, kuras plāno ierasties ieslodzījuma vietā, t.sk. norādot kādus materiālus un instrumentus brīvprātīgie plāno ienest ieslodzījuma vietā, lai sagatavotu iesniegumu IeVP caurlaižu noformēšanai. Ieslodzījuma vietas uzdevums ir nodrošināt nepieciešamās telpas un inventāru aktivitātēm (ja tas ir ieslodzījuma vietas iespējās), nodrošināt drošības pārbaudes, nodrošināt personālu, kurš pavada brīvprātīgos un ir klāt īstenotajās aktivitātēs. Ieslodzījuma vieta visiem brīvprātīgajiem organizē drošības instruktāžu, lai brīvprātīgie būtu informēti par drošības prasībām ieslodzījuma vietās, kā arī būtu informēti par to, ko ir aizliegts ienest ieslodzījuma vietā vai nodot ieslodzītajiem. Nekādas citas papildus apmācības ieslodzījuma vietas neorganizē.
- Balstoties uz pētījumā apkopoto informāciju, pētnieki secina, ka sadarbība starp IeVP un NVO brīvprātīgajā darbā ar ieslodzītajiem ir vāja, izņemot Projekta ietvaros īstenotās ģimenes dienas. NVO tiešā veidā sadarbojas ar ieslodzījuma vietām, kuras apstiprina vai atsaka NVO iecerētās brīvprātīgo aktivitātes. Reizēm iesaistītās puses tiekas sanāsmju vai informatīvu pasākumu ietvaros, lai pārrunātu brīvprātīgā darba aktivitātes, to attīstīšanas iespējas, taču sadarbība nenoris ikdienas līmenī. Līdzgaitniecības aktivitātē VPD sadarbība ar NVO tiešā veidā nenoris, jo VPD sadarbojas un

slēdz līgumus ar individuālu personu līdzgaitnieku. Tas, vai līdzgaitnieks pārstāv kādu organizāciju, neietekmē līdzgaitniecības procesu.

- Darbs ar brīvprātīgā darba veicēju ieslodzījuma vietā ir dinamisks un saistīts ar lielu skaitu atsevišķu pasākumu organizēšanu, kas prasa elastīgu pieeju šo pasākumu nodrošināšanā. NVO priekšrocība ir tā, ka tās ir operatīvākas un elastīgākas savā rīcībā, t.sk. apmācību organizēšanā, nekā valsts iestādes, kurām ir sava birokrātiskā kārtība, tādēļ rekomendējams brīvprātīgā darba organizēšanu ieslodzījuma vietās nodot NVO pārziņā. Savukārt valsts iestādēm ir būtiski saglabāt vadošo lomu plānošanā un īstenoto aktivitāšu kvalitātes kontrolē. Vienlaikus lai sekmētu sadarbību starp valsts iestādēm un NVO brīvprātīgajā darbā un līdzgaitniecībā ar notiesātām personām, nepieciešams konkretizēt brīvprātīgo un brīvprātīgo organizāciju lomu, funkcijas un atbildības ieslodzīto un bijušo ieslodzīto resocializācijas procesā.
- Lai nodrošinātu sekmīgāku brīvprātīgā darba koordināciju arī no ieslodzījuma vietu puses, svarīgi ieslodzījuma vietu darbiniekiem, kuru darba pienākumi iekļauj kontaktus ar brīvprātīgajiem vai atsevišķām NVO, noteikt brīvprātīgā darba koordināciju kā amata pienākumu vai pat veidot atsevišķas brīvprātīgā darba koordinatoru štata vietas. Šīm personām nepieciešams paredzēt apmācības (ieteicams tās īstenot sadarbībā ar VPD), kā arī paredzēt un veicināt ciešu ieslodzījuma vietu brīvprātīgā darba koordinatoru sadarbību ar VPD koordinatoriem.
- Brīvprātīgajā darbā būtiska loma ir NVO, kuras iesaista brīvprātīgos, lai veiktu brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās un līdzgaitniecību VPD klientiem. Jāņem vērā, ka brīvprātīgo kustība ir saistīta ar izdevumiem. Tāpēc, lai piesaistītu līdzekļus (ziedojumus), brīvprātīgajiem ir nepieciešams organizēties apvienībās, kas savukārt organizācijai rada vēl lielākus izdevumus (jāuztur grāmatvedība, telpas). Pētījumā konstatēts, ka organizācijas ir nepārtrauktos līdzekļu meklējumos, un tas nav raksturīgs tikai šajā jomā (darbs ar notiesātām personām) strādājošām organizācijām. Tādējādi secināms, ka brīvprātīgo darbība šobrīd ir atkarīga no pieejamajiem resursiem, tas arī ir viens no skaidrojumiem, kādēļ atsevišķas personas darbojas vairākās organizācijās. Brīvprātīgo darbība varētu kļūt efektīvāka, ja tiktu veidots atbalsts līdzekļu piesaistei – gan informatīvi, gan ievirzot organizācijas notiesāto resocializācijai nepieciešamu programmu un aktivitāšu izveidē. Atbalstu nepieciešams sniegt, informējot gan par ārvalstu projektiem, gan NVO tīkliem un ziedotājiem. Šādu atbalsta funkciju būtu jāuzņemas ieinteresētajai vai darbību koordinējošai organizācijai.

Ieslodzītie un bijušie ieslodzītie:

- Intervijās ar brīvprātīgā darba veicējiem konstatēta problēma par notiesāto nesagatavotību iziešanai no ieslodzījuma vietas un dzīvei sabiedrībā. 2006. gada Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumi dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem rekomendē, ka ir nepieciešamas programmas, kas vērstas uz notiesāto praktisko sagatavošanu atbrīvošanai (sniedzot ne tikai individuālas konsultācijas, bet attīstot speciālas apmācību programmas). Šobrīd pastāv atsevišķi elementi, kuriem būtu jāveido notiesāto resocializācijas pamats, tomēr neveidojas priekšstats, ka gan šie, gan arī pārējie elementi, kā nodarbinātība, interešu nodarbības vai citas brīvprātīgā darba veicēju aktivitātes, būtu mērķtiecīgi virzītas uz vienotu mērķi. Šī pētījuma ietvaros nav iespējams konstatēt, kurš no elementiem nedarbojas, bet intervijas ar iesaistītām personām norāda, ka notiesātie no ieslodzījuma vietas iznāk nesagatavoti praktisku jautājumu risināšanā. Nepieciešams resocializācijas sistēmu attīstīt tā, lai visas resocializācijas programmas, nodarbinātība, izglītības programmas un brīvprātīgais darbs būtu vērsts uz notiesātā sagatavošanu nokļūšanai sabiedrībai.
- Atbilstoši 2006. gada Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumiem dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (102.2. punkts) brīvības atņemšanas dēļ ieslodzījums jau ir sods, tāpēc

notiesātajiem piemērotais režīms nedrīkstētu pavairot ciešanas, kas jau tāpat raksturīgas ieslodzītajiem. Kā konstatēts veiktajā pētījumā par situāciju Latvijā, soda izciešanu notiesātie uzsāk soda izciešanas režīma zemākajā pakāpē un šajā pakāpē viņiem ir jāizcieš ne mazāk kā ¼ no piespriedē soda.¹³⁸ Tādējādi šobrīd izveidotā soda izciešanas režīmu sistēma nav veidota tā, lai maksimāli sekmētu notiesāto resocializāciju un iekļaušanos sabiedrībā pēc soda izciešanas. Pozitīvi vērtējams, ka nākotnē ir paredzētas izmaiņas kriminālsodu izpildes jomā, tostarp paredzot izmaiņas soda izciešanas režīmu noteikšanā atbilstoši notiesātā uzrādītajiem resocializācijas rezultātiem, un šajā sakarā būtu ieteicams kā pozitīvu resocializācijas aspektu norādīt notiesātā sadarbību ar brīvprātīgā darba veicēju.

- Atbilstoši 2006. gada Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumiem dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem, vēlams apmācības, kas saistītas ar profesionālās izglītības iegūšanu, organizēt tā, lai notiesātajam būtu iespēja iesaistīties apmācības arī ārpus ieslodzījuma vietas, jo īpaši profesionālās izglītības jomā – darba vidē balstītās apmācības.
- Balstoties uz 2006. gada Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumiem dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumos izmantotajiem jēdzieniem, pēc pētījuma veicēju uzskatiem nepieciešams nodalīt jēdzienus garīgā aprūpe un reliģiskā aprūpe. Šobrīd tiek lietots jēdziens garīgā aprūpe, kas faktiski ietver sevī tikai reliģisko aprūpi. Lai skaidri nošķirtu reliģisko aprūpi no garīgās aprūpes un garīgās veselības, kas savukārt paredz arī psiholoģiskas palīdzības un psiholoģiskās aprūpes sniegšanu, rekomendējams nodalīt šo divu jēdzienu – garīgā aprūpe un reliģiskā aprūpe – lietojumu, un dot skaidrojumu šiem jēdzieniem Kodeksa 46.¹ pantā
- 2006. gada Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumi dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (33.8. punkts) rekomendē personai, kura atbrīvojas no ieslodzījuma vietas, izsniegt iztikas līdzekļus tuvākajam laikam, valkāšanai piemērotu apģērbu un transporta kompensāciju, lai segtu izdevumus braucienam līdz ieslodzītā izraudzītajam galamērķim. Latvijā šāda prakse eksistēja un to noteica 1999. gada 12. oktobra MK noteikumi Nr. 351, taču 2008. gadā ar MK noteikumiem Nr. 700 punkts par vienreizēja materiālā pabalsta izsniegšanu tika svītrots, atstājot transporta kompensāciju un apģērba izsniegšanu ieslodzītajam. Tādējādi veidojas situācija, ka notiesātajam pēc atbrīvošanās nav materiālie līdzekļi, lai apmierinātu primārās vajadzības. Tādējādi arī brīvprātīgā darba veicējam nākas saskarties ar problēmu, ka aizbilstamais ir bez līdzekļiem.

Nav pieļaujams ignorēt situāciju, kad bijušajam notiesātajam nav iztikas līdzekļu līdz pirmo sociālo pabalstu saņemšanai, kas parasti aizņem 1-2 mēnešus. Risinājums jāmeklē starpinstitucionālā sadarbībā. Lai izvairītos no skaidras naudas piešķiršanas notiesātajam, materiālo pabalstu var izsniegt kuponu formā, kas paredzēti konkrētam mērķim (pārtikas, transporta biļetes iegādei, friziera apmeklējumam u.c.).

Saistībā ar šo jautājumu nepieciešams izvērtēt tādas sistēmas iespējamību, kur šie materiālie līdzekļi netiktu piešķirti pabalsta formā, bet tiktu veidoti kā notiesātā iespēja tos nopelnīt un uzkrāt. Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumi dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (105.4. punkts) paredz, ka ieslodzītie, kuri darba laikā piedalās apmācībās vai kādās citās programmās, kas paredzētas to soda izpildes pasākumu plānā, saņem tādu pašu atalgojumu kā tad, ja viņi mācībās pavadīto laiku būtu veltījuši strādājot. Šāda prakse eksistē citās ES valstīs, piemēram, Zviedrijā. Šāda sistēma, kad notiesātais saņem atalgojumu par iesaisti dažādās programmās, risinātu maksātspējas jautājumu pēc atbrīvošanas, kad notiesātajam nav līdzekļu ikdienas vajadzību

¹³⁸ Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>.

apmierināšanai. Šādā gadījumā notiesātajam būtu stimuls iesaistīties aktivitātēs, lai nopelnītu šos līdzekļus.

- Daļa no notiesātajiem, kuri tiek atbrīvoti no ieslodzījuma, faktiski ir maksātnespējīgi. Parāda esamība ietekmē bijušo ieslodzīto "izdzīvošanas stratēģijas" izvēli, piemēram, nesekmē notiesātos uzsākt legālu nodarbinātību, iesaistīšanos sabiedriskās aktivitātēs u.c. Valsts interesēs ir spēt nodrošināt tādus apstākļus, kas veicinātu šādu personu pēc iespējas ātrāku iekļaušanos sabiedrībā.

Izmantotie avoti

Analīzē izmantotie dokumenti (normatīvie akti, pētījumi, pārskati u.c.)

1. Brīvprātīgā darba likums, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/ta/id/275061-brivpratiga-darba-likums>
2. Charities AID Fundationa. (2017). *CAF World Giving Index 2017*, (skatīts 2018.03.20), https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/cafworldgivingindex2017_2167a_web_210917.pdf?sfvrsn=ed1dac40_10
3. Eiropas Jaunatnes portāls. (2013). *Brīvprātīgo darbs Eiropā*, (skatīts 2018.03.20), http://europa.eu/youth/eu/article/46/1018_lv
4. Eiropas Padome Ministru komiteja. *Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem*. Pieņēmusi Ministru komiteja 2006. gada 11.janvārī 952. ministru vietnieku sanāksmē. Tulkojis Tulkošanas un terminoloģijas centrs, (skatīts 2018.03.20), http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/Recommendation_x2006x2_of_the_Committee_of_Ministers_to_member_states_on_the_European_Prison_Rules.doc
5. Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2017). *Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2016. gada publiskais pārskats*, (skatīts 2018.03.20), <http://www.ievp.gov.lv/index.php/33-jaunumi/aktualitates/50-ievp-steno-es-fonda-projektu-ieslodzjuma-vietu-prvaldes-kvalittes-vadb-sistmas-izveidoana-un-ievieana-atbilstoi-starptautisk-standarta-iso-90012000-prasbm>
6. Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). *Atlases kritēriji ģimenes dienu pasākumiem*. Npublicēts materiāls.
7. Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). *Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2017. gada publiskais pārskats: sadaļa par garīgo aprūpi*. Npublicēts materiāls.
8. Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). Informācija par ieslodzīto skaitu 01.01.2017 un 01.01.2018. ieslodzījuma vietās. Npublicēts materiāls.
9. Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2018). *Līgums par brīvprātīgo darbu*. Npublicēts materiāls.
10. Ieslodzījuma vietu pārvaldes likums, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=68492>
11. Kantar TNS. (2017). Pētījuma pasūtītājs Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments, (skatīts 2018.03.20), www.iksd.riga.lv/upload_file/IKSD_pievienotie/0_2017/12_2017/Sabiedribas_integracija_Riga_2017.pdf
12. Krimināllikums, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>
13. Latvijas Pilsoniskā alianse. (2016). *Pārskats par NVO sektoru Latvijā: 2015*, (skatīts 2018.03.20), http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf
14. Latvijas Sodū izpildes kodekss, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>
15. Likumprojekta „Brīvprātīgā darba veikšanas likums” anotācija.
16. Mediācijas likums, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=266615>
17. Ministru kabineta noteikumi Nr.191 2013. gada 9. aprīlī „Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība”, (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/doc.php?id=256000>

18. Ministru kabineta rīkojums Nr. 580 2015. gada 24. septembrī "Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņēm 2015.-2020. gadam", (skatīts 2018.03.20), <https://likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializacijas-pamatnostadnem-2015-2020-gadam>
19. National Crime Prevention Council Canada. (1996). *Safety and Savings: Crime Prevention Through Social Development*, (skatīts 2018.03.20), <http://publications.gc.ca/collections/Collection/H72-21-147-1996E.pdf>
20. SIA "AC Konsultācijas". (2016). Pētījums par programmas likumpārkāpumus izdarījušiem jauniešiem ieviešanu, ieteikumi programmas pilnveidošanai. Pasūtītājs: Valsts probācijas dienests
21. Trapenciēre I., Rungule R., Pranka M., u.c. (2000). *Nabadzīgo cilvēku viedokļi: nabadzības sociālais vērtējums Latvijā*. Filosofijas un socioloģijas institūts: Rīga
22. United Nations Office on Drugs and Crime. (2012). *Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders: Criminal Justice Handbook Series*. United Nations: New York
23. Valsts izglītības attīstības aģentūra. (2013). *Profesionālās pilnveides programmu apguves organizēšana ieslodzījuma vietās (identifikācijas Nr. VIAA 2013/16 ESF)*, (skatīts 2018.03.20), http://www.viaa.gov.lv/lat/viaa/valsts_ierpirkumi/valsts_ierpirkumu_dok/?tl_id=19104&tls_id=19778
24. Valsts probācijas dienests. (2018). *Izvērtēšanas ziņojuma pieprasījumu skaits pēc brīvības atņemšanas iestādes administrācijas pieprasījuma par notiesātajiem, kuri bija iesnieguši iesniegumu ar lūgumu par nosacītu pirms termiņa atbrīvošanu no soda izciešanas. Tiesas nolēmumu skaits ar kuriem personas atbrīvotas nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas*. Npublicēts materiāls.
25. Valsts probācijas dienests. (2018). *Statistika par līdzgaitnieku skaitu Valsts probācijas dienestā*. Npublicēts materiāls.
26. Valsts probācijas dienests. (2017). Piesakies brīvprātīgajam darbam Atbildīguma un atbalsta apļos Rīgā! (skatīts 2018.03.20), <http://www.probacija.lv/zina-apli-072017>
27. Valsts probācijas dienests. *Līgums par brīvprātīgo darbu (līdzgaitniecība)*.
28. Vidzemes augstskola. (2005-2006). *Kad atveras cietuma vārti: Valmieras cietuma bijušo ieslodzīto iekļaušana sabiedrībā un darba tirgū*, (skatīts 2018.03.20), <http://www.sif.gov.lv/images/files/ESF/sken-mater/3-1-5-3-2005/0020-12/0020-12-petijums.pdf>

Izmantotā teorētiskā literatūra:

29. Beckett K., Western B. (2001). Governing Social Marginality: Welfare, Incarceration, and the Transformation of State Policy. *Punishment & Society*, Vol.3, Issue 1, pp. 43-59, (skatīts 2018.03.20), <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=187216>
30. Deilija M., (2002). *Sociālo tiesību pieejamība Eiropā*. Rīga; Eiropas Padomes informācijas birojs, (skatīts 2018.03.20), <http://kra.lv/library/socialo-tiesibu-pieejamiba-eiropa/>
31. Garland D. (2005). Beyond the Culture of Control'. In Matt Matravers (ed.), *Managing Modernity: Politics and the Culture of Control*. London: Routledge.
32. Knepper P. (2007). *Criminology and Social Policy*. SAGE Publications
33. Koils E. (2004). *Ieteikumi cietuma reformai*. Starptautiskais cietumu izpētes centrs: Londona

34. Mayers D.M. (2002). *Social Psychology 7th Seventh Edition*.
35. Studer S., von Schnurbein G. (2013). Organizational Factors Affecting Volunteers: A Literature Review on Volunteer Coordination. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 24, No. 2, pp.403-440, (skatīts 2018.03.20), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-012-9268-y>
36. Vermeer P., Scheepers P. (2012). Religious Socialization and Non-Religious Volunteering: A Dutch Panel Study. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 23, No. 4, pp. 940-958, (skatīts 2018.03.20), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-011-9244-y>

Pielikumi

1. pielikums: Daļēji strukturēto interviju ar VPD, IeVP darbiniekiem vadlīnijas

1. Iepazīšanās, intervijas mērķis. Amats, darba stāžs.

2. **Pieredze.** Lūdzu, pastāstiet, kāda ir Jūsu saistība ar brīvprātīgo/līdzgaitnieku aktivitāti IeVP, VPD programmās (projektos)

Kā radās šāda projekta iecere? Kā vērtējat projekta attīstību? Kādi ir nākotnes mērķi attiecībā uz projektu un šīm aktivitātēm? Kādus rezultātus plānots sasniegt (kvantitatīvie / kvalitatīvie sasniedzamie rezultāti)? Tālākie plāni pēc projekta noslēguma?

Raksturojiet, lūdzu, savu pieredzi, sadarbojoties ar brīvprātīgajiem /līdzgaitniekiem darbā ar notiesātajām personām! (kad, cik klientu, laika posms, vērtējums)

Jautājumi par projektu kopumā – pastāstiet par projekta aktivitātēm, mērķiem! Kam paredzēts finansējums un ar kādiem nosacījumiem?

3. Organizācija.

Kā tiek uzrunāti potenciālie brīvprātīgie / līdzgaitnieki (veidi, kā uzrunā)?

Kādi ir brīvprātīgo/līdzgaitnieku atlases kritēriji? (NVO, bijušie darbinieki, studenti, citi 'aktīvist')? Kurš var kļūt par brīvprātīgo / līdzgaitnieku?

Kādiem brīvprātīgo / līdzgaitnieku atlases kritērijiem vajadzētu būt? Ko sagaidāt no brīvprātīgā /līdzgaitnieka, viņa loma? Kādi faktori jāņem vērā, atlasot brīvprātīgos/līdzgaitniekus? Kādas bijušas kļūdas / ko gribētu mainīt?

Kā brīvprātīgie/līdzgaitnieki apguva nepieciešamās prasmes un zināšanas? Kādas apmācības notika? Kā vērtējat apmācību organizāciju, saturu, kvalitāti? Vai saskārāties ar kādām problēmām, šķēršļiem?

Kā Jūs vērtējat brīvprātīgo/līdzgaitnieku sagatavotību?

Kā Jūs koordinējat brīvprātīgā darba / līdzgaitnieku aktivitātes? Kā veidojas sadarbība starp brīvprātīgo koordinatoru un lietas vadītāju / ieslodzījuma pārvaldes darbiniekiem? Vai esat saskārušies ar kādām problēmām, šķēršļiem?

Kā brīvprātīgajiem/līdzgaitniekiem tiek nodrošināti resursi aktivitātēm (kino/ transporta biļetes, materiāli nodarbībām u.c.)?

Kādi metodiskie materiāli tiek izmantoti brīvprātīgā darba / līdzgaitnieku aktivitātēs? (kāda ir to pieejamība, kvalitāte, lietojamība).

Vai ir brīvprātīgo / līdzgaitnieku atskaites formas par brīvprātīgo darbu (kādi tām ir nosacījumi)? Kā tiek dokumentēts brīvprātīgais darbs / līdzgaitniecība? Kādu redzat ideālu – kādai vajadzētu būt dokumentācijai, atskaitēm?

Kas notiek attiecībā uz brīvprātīgo darbu pēc tam, kad personu atbrīvo (dzīve pēc ieslodzījuma) / kad tā nav uzraudzība? Vai vēlētos, lai brīvprātīgais turpina darbu ar šo personu?

4. Informācija.

Kā tiek apkopota informācija par brīvprātīgajiem? Kā to izmanto?

Kāda informācija par notiesātajām personām pieejama brīvprātīgajiem? (vērtējums - pietiekama/nepietiekama, risinājumi?)

Kā notiek informācijas apmaiņa starp brīvprātīgajiem/ līdzgaitniekiem un IeVP/VPD darbiniekiem (centrālais aparāts (koordinators)/lietu vadītāji/ koordinatori)?

Jūsu priekšlikumi sadarbības modeļa veidošanai?

Kādi ir priekšlikumi / idejas no ārvalstu praksēm, ko uzskatāt, ka nepieciešams aizgūt?

Kādas prakses brīvprātīgajā darbā trūkst? Kādi uzlabojumi iespējami šī brīža ietvarā?

5. NVO.

Ar kurām NVO sadarbojaties brīvprātīgo/līdzgaitnieku atlasē? Kā veidojas sadarbība ar NVO? (Kurām? Ko atbalsta? Problēmas? Ieteikumi?)

Kādi ir līgumi, pienākumi un atbildības sadalīšana? Vai un kādas izmaiņas tajos nepieciešamas?

Kāds atbalsts brīvprātīgajiem/ līdzgaitniekam nepieciešams ārpus VPD/ IeVP (ārpus darba laika, riska situācijas)? Kā tas tiek nodrošināts? Kā Jūs ieteiktu uzlabot sadarbību?

6. Rezultāti.

Kā Jūs vērtējat brīvprātīgo iesaisti notiesāto personu integrācijā sabiedrībā? Kādi rezultāti Jums zināmi?

Kā ir strādāt esošā normatīvā regulējuma ietvaros – vai ir kas tāds, kas traucē / kur ir kāds robs / nepieciešams citāds, papildus vai stingrāks regulējums? Kur redzat vajadzību pēc regulējuma?

Kā Jūs iztēlojaties ideālo situāciju, piesaistot brīvprātīgos/ līdzgaitniekus notiesāto personu integrācijā sabiedrībā un darba tirgū? Kas jāmaina? Kāpēc?

Vai redzat, ka nodarbinātība ir viens no veidiem, kā strādāt ar ieslodzīto? Kādas ir organizatoriskās un likumdošanas problēmas attiecībā uz šādu nodarbinātību? Vai var nodefinēt nozares, kurās gribētu redzēt nodarbinātību?

Kādas ir Jūsu vīzijas par citām aktivitātēm attiecībā uz brīvprātīgo darbu / līdzgaitniecību nākotnē – projekta ietvaros, pēc projekta (ko vēlētos ieviest u.tml.)?

7. Citi.

Lūdzu, pastāstiet, kā noris sadarbība ieslodzītajam ar sociālo darbinieku ieslodzījuma vietā? Kā tiek gādāts par to, kas notiks pēc atbrīvošanas (vai būs, kur dzīvot, būs sociālās prasmes u.c.)?

Vai ieslodzītais cietumā ir 'satrenēts' sociālajām prasmēm? Vai zina, kur vērsties pēc sociālās palīdzības?

2. pielikums: Fokusgrupas diskusijas ar NVO vadlīnijas

FGD ievads – iepazīšanās, pieredze darbā ar brīvprātīgajiem / līdzgaitniekiem.

Iepazīšanās ar pētījumu (VPD īstenotā līdzgaitnieku aktivitāte, IeVP īstenotais brīvprātīgais darbs).

Lūdzu, pastāstiet par Jūsu NVO pieredzi brīvprātīgajā darbā / līdzgaitniecībā ar notiesātām personām (specifiska mērķa grupa? atbalsta veids?)

Kādās brīvprātīgā darba programmās esat piedalījušies? Kādas programmas esat īstenojuši?
Vai ir bijusi negatīva pieredze?

Pastāstiet, lūdzu, par Jūsu sadarbības pieredzi ar VPD, IeVP šo aktivitāšu īstenošanā!

Vai esat piedalījušies VPD, IeVP brīvprātīgo / līdzgaitnieku iesaistes programmās? (Kurās? Kad?)

Vai vēlaties arī turpmāk sadarboties? Ja nē, tad kāpēc? Vai ir bijusi negatīva pieredze?

Lūdzu, pastāstiet par gūto pieredzi, piedaloties darbā ar notiesātām personām, iesaistot brīvprātīgos un līdzgaitniekus!

Kā Jūs piesaistāt un uzrunājat brīvprātīgos? Vai esat saskārušies ar kādiem šķēršļiem?

Kādi Jūsu organizācijā ir brīvprātīgo atlases kritēriji?

Kāda ir Jūsu vīzija – kas ir brīvprātīgais un kāda ir viņa loma, kādam jābūt brīvprātīgajam?

Kā apmācāt brīvprātīgos (vai darāt to paši)?

Vai un kādas apmācības ir bijušas IeVP, VPD? Kā vērtējat tās? Vai nepieciešams ko uzlabot?

Kādas apmācības vajadzētu – brīvprātīgajiem / koordinatoriem?

Kā koordinējat brīvprātīgos?

Kā vērtējat apmācību, koordinēšanas pieredzi? Jūs būtu gatavs/-a to darīt vēlreiz? Kāpēc?

Kā Jūs vērtējat brīvprātīgā darba organizatorisko ietvaru? (koordinācija, sadarbība, informācija, metodiskais atbalsts)

Kā ir strādāt esošā normatīvā regulējuma ietvaros? Kas ir labi / kas traucē?

Kur redzat nepieciešamību pēc regulējuma?

Vai turpināt brīvprātīgo darbu / līdzgaitniecību arī pēc cietuma / uzraudzības beigām? Kāpēc?

Vai uzskatāt par vajadzīgu brīvprātīgajā darbā nošķirt soda izciešanas procesu un dzīvi pēc tam?

Kā Jūs vēlētos sadarboties ar VPD, IeVP turpmāk? (Ko mainītu? Darītu savādāk?)

Kāds būtu ideālais modelis Jūsu NVO un VPD, IeVP sadarbības modelis, iesaistot brīvprātīgos notiesāto personu integrācijā sabiedrībā un darba tirgū?

Vai varat minēt kādus veiksmes stāstus? Ko no tā varētu izmantot plašāk?

3. pielikums: Brīvprātīgā darba ieslodzījuma vietās veicēji

Brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietā veic **šādas reliģiskās organizācijas**: Adventistu baznīca / Septītās dienas Adventistu Baznīca, Baptistu baznīca, Jehovas liecinieki, Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca, Mesiāniskā draudze, Pareizticīgo baznīca, Pestīšanas armija, Prieka Vēsts, Romas katoļu baznīca, Vasarsvētku baznīca / Evaņģēliski Kristīgo Vasarsvētku draudze.

Brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietās veic šādas NVO, kas nav uzskatāmas par reliģiskām organizācijām:

- **Biedrība – “Resocializācijas un Integrācijas Asociācija”** – dibināta 2014. gadā. Virsmērķis ir no noziegumiem brīvas pilsoniskās sabiedrības veidošana un atjaunojošā taisnīguma ieviešana Latvijā, veicinot sabiedrības dialogu un atgriezenisko saiti ar likumpārkāpējiem vai likumam nepaklausīgiem, vai bijušiem notiesātajiem. Tiešie mērķi ir (1) sociālajā partnerībā ar valsti un pašvaldībām veicināt stabilu, augstas kvalitātes sociālās rehabilitācijas un resocializācijas pasākumus ieslodzītajiem un personām pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas to integrācijai sabiedrībā un darba tirgū, dodot ieguldījumu nabadzības un noziedzības mazināšanā Latvijā; (2) veicināt sociālās resocializācijas pēctecību pēc ieslodzījuma vietu pamešanas; (3) veicināt mērķa grupas un sabiedrības atgriezenisko saiti.¹³⁹
- **Biedrība “Anonīmo alkoholiķu sadraudzība” (AAS)** – dibināta 2000. gadā. Darbības mērķi ir (1) alkoholisma kā slimības izskaidrošana sabiedrībai, kā arī skaidra, bez alkohola, dzīves veida principu izskaidrošana; (2) psiholoģiskās palīdzības sniegšana cilvēkiem, kuri slimo ar alkoholismu, ir ārstējušies stacionāros vai citur, viņu atveseļošanās un skaidra (bez alkohola) dzīves veida uzturēšanas veicināšana; (3) sadarbība ar narkoloģiskajām slimnīcām, dispanseriem, kabinetiem un līdzīgām iestādēm, kā arī masu medijiem, metodiskās literatūras un periodisko izdevumu izdošana un izplatīšana, veicinot AAS dalībnieku psihiskās un fiziskās veselības nostiprināšanu.¹⁴⁰
- **Biedrība “Izvēlies brīvību”** – dibināta 2016. gadā. Darbības mērķis ir sekmēt Latvijas ieslodzījuma vietās bijušo ieslodzīto personu atgriešanos sabiedrībā, citu sabiedrībā neintegretu grupu un atsevišķu personu socializāciju. Biedrība attīsta līdzgaitniecību.¹⁴¹
- **Biedrība “Latvijas Sarkanais Krusts”** – dibināta 1918. gadā. Darbības mērķis: profesionālas, kvalitatīvas, savlaicīgas, vajadzībām atbilstošas palīdzības sniegšana cilvēkiem, kuri nonākuši krīzes situācijā, neatkarīgi no viņu tautības, rases, reliģiskās piederības, stāvokļa sabiedrībā vai politiskajiem uzskatiem.¹⁴²
- **Biedrība “Latvijas Anonīmie Narkomāni”** – dibināta 2011. gadā. Darbības mērķis ir nest vēsti par atveseļošanas tiem, kuri cieš no atkarības.¹⁴³
- **Biedrība “Pro Bono & Mentors”** – dibināta 2009. gadā. Darbības mērķi: (1) praktiski veicināt ar prepenitenciāro, penitenciāro un postpenitenciāro aprūpi¹⁴⁴ saistīto procesu norisi, organizēšanu, vadīšanu, vides un resursu monitoringu, pētniecību, analīzi, speciālo un nepieciešamo izglītību, kā arī ar veselības, sporta un kultūras attīstību saistīto projektu īstenošanu vismazāk aizsargātām

¹³⁹ Lursoft. Resocializācijas un Integrācijas Asociācija, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/resocializācijas-un-integrācijas-asociācija/40008219760>

¹⁴⁰ Lursoft. Anonīmo Alkoholiķu sadraudzība, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/anonimo-alkoholiķu-sadraudzība/40008004960>

¹⁴¹ Lursoft. Izvēlies brīvību, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/izvelies-brivibu/40008248562>

¹⁴² Latvijas Sarkanais Krusts, (skatīts 2018.03.20), <http://www.redcross.lv/lv/par-mums/>

¹⁴³ Lursoft. Latvijas Anonīmie Narkomāni, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/latvijas-anonimie-narkomani/50008182421>

¹⁴⁴ Pasākumu kopums personu iekļaušanai sabiedrībā pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes

iedzīvotāju grupām; (2) veicināt pilsoniskās sabiedrības veidošanos, stiprināt atbalstu sociālajam taisnīgumam, demokrātijai, ilgtspējīgai valsts attīstībai, darboties sabiedrības labā un risināt jautājumus, kas saistīti ar atsevišķu iedzīvotāju grupu un visas sabiedrības labklājības izaugsmi; (3) uzlabot jauniešu dzīves kvalitāti, veicinot viņu izglītību, radošās iniciatīvas, darba tikumu, patriotismu, līdzdalību sabiedriskajā dzīvē; (4) sniegt ieguldījumu kvalitatīvā kultūras un inovatīvā izglītības (mūžizglītības) attīstībā; veicināt kvalitāti un jauninājumus visa veida pieaugušo formālā un neformālā izglītībā; (5) stiprināt sasaisti starp pieaugušo izglītību un "dzīvē esošo realitāti", veicināt indivīda integrāciju sabiedrībā un veiksmīgu psihosociālo un ekonomisko funkcionēšanu; (6) stimulēt Biedrības biedru profesionālo izaugsmi un pārstāvēt savu biedru intereses Latvijā un ārvalstīs; nodrošināt un sekmēt esošo un topošo partneru, līdzstrādnieku un speciālistu sadarbību, kā arī veicināt izglītību un profesionālās informācijas apmaiņu.¹⁴⁵

- **Biedrība "RETO CERĪBA"** – dibināta 2010. gadā. Darbības mērķi ir (1) bezalkatīgas un nekomerciālas palīdzības sniegšana cilvēkiem, kuri ir nonākuši narkotisko, psihotropo vielu un alkohola atkarībā, kā arī cita veida atkarībā, kas nodara ļaunumu cilvēka fiziskai un garīgai veselībai; (2) bezalkatīgas un nekomerciālas palīdzības sniegšana ģimenēm, kā arī radniekiem, kuru ģimenes loceklis/li, radnieks/ki ir nonācis/kuši augstāk minētās atkarībās, tas ir, konsultāciju sniegšana, veidojot darba grupas un organizējot seminārus; (3) nodrošināt cilvēkiem, kuri piedalās biedrības programmās, lietderīgu un patīkamu laika pavadīšanu; (4) aktīva, veselīga un kristīga dzīvesveida popularizēšana; (5) neformālās izglītības un brīvprātīgā darba attīstības veicināšana; personas (indivīda) garīgo un kultūras vērtību attīstības veicināšana, pamatojoties uz kristīgās morāles principiem; (6) atbilstoši Biedrības rehabilitācijas programmai, tās dalībniekus iesaistīt dažādās praktiskās, saimnieciskās un apmācošās aktivitātēs; (7) atvērt jaunas filiāles Latvijas teritorijā un ārvalstīs; saņemt ziedojumus un ziedot; Uzaicināt Biedrības programmas dalībniekus, pasniedzējus, personālu no ārvalstīm, nokārtojot ielūgumus/izsaukumus vīzu un/vai pastāvīgo uzturēšanās atļauju saņemšanai.¹⁴⁶
- **Sociālās rehabilitācijas centrs "Ratnieki"** biedrības "Integrācija sabiedrībai" izveidots rehabilitācijas centrs – dibināts 1998. gadā. Mērķis – atbalsts un palīdzības organizēšana no sabiedrības atstumtiem cilvēkiem, kuri ir atbrīvoti no ieslodzījuma, ir alkohola vai narkotiku atkarības varā.¹⁴⁷
- **Biedrība – Resocializācijas centrs "Lediņi"** – dibināta 2013. gadā. Papildus centra mērķiem, kas saistīti ar atbalstu truškopības attīstībai, tās mērķi ir arī nodarboties ar labdarību un palīdzēt cilvēkiem no nelabvēlīgas sociālās vides integrēties sabiedrībā, atgūt pašcieņu un atgriezties darba tirgū.¹⁴⁸
- **Sociālās rehabilitācijas centrs "Bētleme žēlsirdības māja"** – nodibinājuma "Nova Vita" izveidots rehabilitācijas centrs. Nodibinājums dibināts 2009. gadā. Tā mērķis ir veicināt bezpajumtnieku un atkarīgo rehabilitāciju, sociālo integrāciju un dzīves kvalitātes pieaugumu, veicināt iespējas bezpajumtnieku un atkarīgo fiziskās, intelektuālās, psihiskās un sociālās funkcionēšanas uzlabošanai, stimulēt viņus saņemt palīdzību un pakalpojumus, kas palīdzētu mainīt dzīvi, sasniedzot cilvēka cieņai atbilstošu dzīves veidu un apstākļus. Sociālās rehabilitācijas programma tiek īstenota kopš 2011. gada rehabilitācijas centrā "Bētleme žēlsirdības māja" Rīgā un Pēternieku pagastā.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Lursoft. Pro Bono & Mentors, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/pro-bono/40008138690>

¹⁴⁶ Lursoft. RETO CERĪBA, Biedrība, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/reto-ceriba/50008168771>

¹⁴⁷ SRC Ratnieki. Par mums, (skatīts 2018.03.20), <http://www.srcratnieki.lv/par-mums/>

¹⁴⁸ Lursoft. Resocializācijas centrs "Lediņi", (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/trusu-akceleratu-audzetaju-asociacija/40008211057>

¹⁴⁹ Nodibinājums Nova Vita. Par nodibinājumu, (skatīts 2018.03.20), <http://www.novavita.lv/par-nodibinajumu/>

- **Attīstības fonds "Celies"** – dibināts 2015. gadā. Darbības mērķis ir palīdzēt cilvēkiem no nelabvēlīgas sociālās vides integrēties sabiedrībā, atgūt pašcieņu un atgriezties darba tirgū.¹⁵⁰
- **Biedrība "Spēka pasaule" – Valmieras sporta klubs** – dibināts 2005. gadā. Darbības mērķi ir (1) biedrības biedru, Latvijas Republikas un ārvalstu iedzīvotāju, īpaši jauniešu, izglītošana un zināšanu paaugstināšana sporta jomā, brīvā laika lietderīgas izmantošanas sekmēšana, viņu veselības nostiprināšana un fiziskās sagatavotības pilnveidošana, fiziski aktīva, veselīga dzīves veida popularizēšana, kā arī nacionālās pašapziņas vairošana un cittautu jauniešu integrācijas Latvijas sabiedrībā sekmēšana; (2) spēka sporta veidu attīstības veicināšana un atbalstīšana.¹⁵¹
- **Biedrība "EPPEA"** – dibināta 2013. gadā. Darbības mērķi ir (1) veicināt izglītību ieslodzījuma vietās, saskaņā ar Eiropas Padomes Ministru Komitejas 1989. gada 13. oktobra rekomendāciju Nr. R (89) 12E "Izglītība cietumā"; (2) atbalstīt un veicināt profesionālo izaugsmi personām, kuras iesaistītas notiesāto izglītības programmās, izmantojot Eiropas sadarbību; (3) strādāt ar atbilstošām profesionālām organizācijām; (4) atbalstīt pētījumus izglītības jomā ieslodzījuma vietā un sabiedrībā; (5) uzraudzīt un atbalstīt izglītību ieslodzījuma vietā; (6) izstrādāt sociālas uzvedības korekcijas programmas.¹⁵²
- **Biedrība "Ezer"** – dibināta 2006. gadā. Darbības mērķi ir (1) sniegt psiholoģisko un sociālo rehabilitācijas palīdzību nelaimē noķļuvušiem cilvēkiem: pensionāriem, maznodrošinātām ģimenēm, daudz bērnu ģimenēm, nepilnām ģimenēm, invalīdiem, ģimenēm, kurās ir narkomāni un alkoholiķi, nelabvēlīgām ģimenēm; (2) gādāt par morālā, tiesiskā, fiziska, garīgā un materiālā stāvokļa uzlabošanu, orientāciju uz vispārcilvēciskām vērtībām; (3) radīt vidi un priekšnoteikumus bērnu un jauniešu personības potenciāla atklāšanai un vispusīgai attīstībai; (4) veicināt pilnvērtīgu personības attīstību, palīdzot integrēties mūsdienu mainīgā sabiedrībā; (5) audzināt atbildības sajūtu par savas valsts likteni, pilsoņa pienākuma apziņu; (6) radīt priekšnoteikumus morālā un tikumiskā stāvokļa atveseļošanai un sociālo problēmu risināšanai, attīstot jaunajā paaudzē apzinātu orientāciju uz augstu tikumības standartu ievērošanu, kas balstīti uz kristietības vērtībām; (7) iespēju robežās atbalstīt materiāli maznodrošinātos; (8) veicināt lietderīgu un produktīvu brīvā laika pavadīšanu maznodrošinātajiem, organizējot pārgājienu, atveseļošanās, sportiskās, izglītojošās un atpūtas nometnes, izglītojošus atpūtas un sporta pasākumus un labdarības akcijas; (9) rīkot kursus biedru sagatavošanai, biedrības mērķu sasniegšanai.¹⁵³
- **Biedrība "Gobeyond"** – dibināta 2012. gadā. Tās darbības mērķi ir (1) uzlabot līderisma prasmes jauniešos; (2) uzlabot neformālās izglītības kvalitāti; (3) paaugstināt jauniešu konkurētspēju darba tirgū; (4) veicināt jauniešu iekļaušanos uzņēmējdarbības vidē.¹⁵⁴
- **Biedrība – Futbola skola "Metta"** – dibināta 2006. gadā. Papildus futbola un citu fizisko aktivitāšu veicināšanai mērķi ir (1) demokrātijas principu un vispārcilvēcisko vērtību ievērošana sportā un citās dzīves sfērās, kluba biedru brīvas, radošas darbības un profesionālās izaugsmes veicināšana sporta jomā; (2) organizatoriska, metodoloģiska un praktiska sadarbība ar Latvijas un ārvalstu klubiem, organizācijām, institūcijām, uzņēmumiem, privātpersonām, pašvaldībām u.c.¹⁵⁵
- **Biedrība – Starptautiskā sieviešu asociācija "Patiesa sievietē"** – dibināta 2011. gadā. Darbības mērķi ir (1) izglītēt sievietes attiecību un bērnu audzināšanas jautājumos; (2) veicināt sievietes garīgo un personisko izaugsmi, izmantojot apmācības seminārus un lekcijas; (3) sniegt palīdzību krīzes situācijās un veicināt sievietes garīgo atjaunošanos; (4) attīstīt sievietes potenciālu un pozitīvu pašapziņu; (5) sniegt garīgo un psiholoģisko palīdzību un atbalstu sievietēm; (6) sniegt

¹⁵⁰ Lursoft. Celies, Attīstības fonds, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/celies/40008238742>

¹⁵¹ Lursoft. Spēka pasaule, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/speka-pasaule/40008062117>

¹⁵² Lursoft. EPPEA, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/eppea/40008203346>

¹⁵³ Lursoft. Ezer, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/ezer/40008105806>

¹⁵⁴ Lursoft. Go Beyond, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/go-beyond/40008198242>

¹⁵⁵ Lursoft. METTA, FUTBOLA SKOLA, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/metta/40008102848>

sociālo palīdzību sievietēm; (7) paaugstināt sievietes pašcieņu pilnveidojot ārējo izskatu; (8) popularizēt veselīgu dzīves veidu un morāli tikumiskās vērtības sieviešu vidū; (9) stiprināt kristīgās un morālās vērtības sabiedrībā; (10) rīkot kopīgus izbraukuma seminārus, psiholoģiskas un garīgas konsultācijas, atbalsta grupas; (11) humanitārā palīdzība (ēdiens un apģērbs); (12) rīkot pasākumus dažādu sabiedrības sociālo slāņu pārstāvjiem; (13) sieviešu apmeklēšana ieslodzījuma vietās; (14) organizēt un rīkot starptautiskas konferences.¹⁵⁶

- **Svētā Lūkas atbalsta biedrība** – dibināta 2015. gadā. Darbības mērķi ir (1) veicināt sabiedrības sociālo slāņu savstarpēju integrāciju; (2) īpaši rūpēties par sociāli atstumto grupu iekļaušanu sabiedrībā; (3) atbalstīt ieslodzītos, bijušos ieslodzītos un viņu ģimenes.¹⁵⁷
- **Biedrība "Iļģuciema sievietes"** – dibināta 2003. gadā. Darbības mērķis ir (1) veikt rehabilitācijas un resocializācijas darbu ar sievietēm Iļģuciema cietumā; (2) veikt resocializācijas darbu ar sievietēm pēc atbrīvošanās.¹⁵⁸
- **Biedrība "Prison Fellowship Latvia"** – dibināta 1995. gadā, tā ir 1976. gadā dibinātās organizācijas "Prison Fellowship International" (PFI) biedre. Tās misija ir vērsta uz globāla mēroga sociālās kustības – atjaunojošā taisnīguma principu ieviešanu kriminālās justīcijas sistēmā un tā iestājas par konservatīvo un neefektīvo paradigmu maiņu kriminālsodu izpildē, justīcijā un sabiedrībā kopumā, kā arī nevalstiskā sektora spēku apvienošanu dalībai ar šo uzdevumu saistītu lēmumu pieņemšanā.¹⁵⁹ Biedrība nodarbojas ar sociāli karitatīvo darbu ar notiesātajiem Latvijas ieslodzījumu vietās, kā arī no brīvības atņemšanas iestādēm atbrīvotajām personām un to ģimenēm.¹⁶⁰
- **Iestāde Kristīgo darījumcilvēku un profesionāļu starptautiskās apvienības "Gideoni" Latvijas nodaļa** – dibināta 1991. gadā. Darbība balstās tikai uz Svētā Dieva Vārda - Bībeles vai tās daļas izvietojumu viesnīcās, slimnīcās un dāvināšanu, saskaņojot ar iestāžu administrāciju, izglītības, militārajās iestādēs un ieslodzījumu vietās, citās nolikumā minētās vietās, kā arī dāvināšanu personīgai lietošanai bez maksas.¹⁶¹
- **Rīgas Latviešu biedrības (RLB) folkloras komisija** – biedrība dibināta 1868. gadā, likvidēta 1940. gadā un atkal atjaunota 1989. gadā. Komisijas darbības virzieni ir (1) pētnieciskie projekti, publikācijas, dalība konferencēs, semināri; (2) interešu izglītība, stāstnieku konkursi, sarīkojumi tradicionālās kultūras apguvei; (3) starptautiskie projekti; (4) sadarbība ar RLB struktūrām un institūcijām ārpus RLB; (5) starpnozaru projekti.¹⁶²
- **Biedrība "Atklāj-Sevi.lv"** – dibināta 2002. gadā. Darbības mērķis ir caur pieredzē balstītām nodarbībām attīstīt cilvēka fizisko un garīgo veselību, vienlaicīgi veicinot sabiedrībā cieņu un sapratni pret līdzcilvēkiem.¹⁶³
- **"Latvijas perinatālās attīstības biedrība"** – dibināta 2003. gadā. Darbības mērķi ir (1) apvienot perinatālās attīstības jomas speciālistus; (2) uzlabot demogrāfisko situāciju Latvijā, apkopojot un izplatot zinātnisku informāciju perinatālās attīstības jautājumos un integrējot sabiedrībā perinatālās

¹⁵⁶ Lursoft. Patiesa sieviete, Starptautiskā sieviešu asociācija, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/patiesa-sieviete/40008171515>

¹⁵⁷ Lursoft. Svētā Lūkas atbalsta biedrība, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/sveta-lukas-atbalsta-biedriba/40008243033>

¹⁵⁸ Lursoft. Iļģuciema sievietes, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/ilguciema-sievietes/40008071105>

¹⁵⁹ Resocializācijas un integrācijas Asociācija. Biedrība "Prison Fellowship Latvia", (skatīts 2018.03.20), <http://ria.mozello.lv/sadarbibas-par/biedriba-prison-fellowship/>

¹⁶⁰ Lursoft. Prison Fellowship Latvia, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/prison-fellowship-latvia/40008107031>

¹⁶¹ Lursoft. KRISTĪGO DARĪJUMCILVĒKU UN PROFESIONĀĻU STARPTAUTISKĀS APVIENĪBAS "GIDEONI" LATVIJAS NODAĻA, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/kristigo-darijumcilveku-un-profesionalu-starptautiskas-apvienibas-gideoni-latvijas-nodala/99500004293>

¹⁶² Rīgas Latviešu biedrība. Rīgas Latviešu biedrības Folkloras komisija, (skatīts 2018.03.20), <http://www.rlb.lv/index.php?p=9086&lang=1509&pp=12866>

¹⁶³ Lursoft. Atklāj-Sevi.lv, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/u-su-san-da-sporta-klubs/50008061081>

psiholoģijas atziņas; (3) veicināt sabiedrības psihisko un fizisko veselību, sniedzot profesionālu palīdzību bērna radīšanas jautājumos.¹⁶⁴

- **Tukuma labdarības biedrība "Gaišie darbi"** – dibināta 2015. gadā. Darbības mērķi ir (1) veicināt labdarības idejas izpildījumu; (2) palīdzēt trūcīgām, maznodrošinātām personām un ģimenēm ar bērniem, piesaistot ziedotājus; (3) palīdzības sniegšana krīzes situācijās gan materiāli, gan morāli; (4) sociālās atstumtības un sociālā riska mazināšana, labklājības veicināšana ģimenēm, bērniem un vientuļiem cilvēkiem visā Latvijā.¹⁶⁵
- **Ielu kultūras un sporta kustība "Ghetto Games"** – dibināta 2000. gadā. Darbības mērķi ir pielāgoti galvenajam uzdevumam – sakārtot vidi ap sevi un iesaistīt cilvēkus nodarboties ar fiziskām aktivitātēm, jo panākumu atslēga ir smags darbs un mērķtiecība. Šī kustība palīdz attīsties gan garīgi, gan arī fiziski.¹⁶⁶
- **Latvijas invalīdu biedrība "Možums"** – dibināta 2005. gadā. Darbības mērķi ir (1) informēt un izglītēt cilvēkus ar invaliditāti un viņu tuviniekus; (2) organizēt brīvā laika aktivitātes; (3) piesaistīt brīvprātīgos; (4) aktīvi sadarboties ar dažādām institūcijām un organizācijām.¹⁶⁷
- **Nodibinājums "Sokrata Tautskola"** – dibināts 2007. gadā. Darbības mērķi ir (1) izveidot un attīstīt Sokrata tautskolu, kuras pamatuzdevums ir izglītēt Latvijas un ārvalstu iedzīvotājus, veicinot personības un sabiedrības garīguma izaugsmi, izzinot sevi, apzinoties savas vajadzības, vēlmes, bailes un stresu, to rašanās cēloņus un prasmi tos atbrīvot; (2) iemācīt piedot, mīlēt no sirds, sevi līdzsvarot; (3) izprast savu slimību un problēmas; (4) piesaistīt finansējumu Nodibinājuma un tā filiāļu izveidošanai un attīstībai; (5) piesaistīt finansējumu Nodibinājuma statūtos noteikto mērķu un uzdevumu īstenošanai; (6) veicināt Latvijas un ārvalstu iedzīvotāju apmācību un garīgo attīstību; (7) izstrādāt pētniecības programmas, kas pamato cilvēka pašattīstības (garīgās un fiziskās attīstības) saistību ar dzīves kvalitāti; (8) veikt citas aktivitātes, kas veicinātu cilvēku garīgo un fizisko attīstību.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Lursoft. Latvijas Perinatālās attīstības biedrība, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/latvijas-perinatalas-attistibas-biedriba/40008074648>

¹⁶⁵ Lursoft. Gaišie darbi, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/gaisie-darbi/40008243828>

¹⁶⁶ Ghetto gaumes, (skatīts 2018.03.20), <https://www.ghetto.lv/akademija/>

¹⁶⁷ Lursoft. Možums, Invalīdu biedrība, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/mozums/40008091169>

¹⁶⁸ Lursoft. SOKRATA TAUTSKOLA, Nodibinājums, (skatīts 2018.03.20), <https://company.lursoft.lv/sokrata-tautskola/40008121228>

4. pielikums: Brīvprātīgā darba aktivitātes ieslodzījuma vietā

Visās Latvijas ieslodzījuma vietās 2017. gadā tika veiktas brīvprātīgā darba aktivitātes un visās ieslodzījuma vietās to ir darījušas NVO un sabiedriskās organizācijas, baznīcas/religiskās draudzes, kā arī citi brīvprātīgie. Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem, Liepājas cietumā, Rīgas Centrālcietumā, Brasas cietumā un Ilģuciema cietumā brīvprātīgo darbu veikušas arī fiziskas personas – brīvprātīgie pēc pašu iniciatīvas un brīvprātīgie, kuri ir bijuši ieslodzītie. Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem brīvprātīgo darbu veikušas arī izglītības iestādes/mācību centri. Turpmāk tekstā sniegta informācija par 2017. gadu.

Par brīvprātīgo darbu visās ieslodzījuma vietās nav pieejami precīzi dati, bet no pieejamās informācijas var secināt, ka visvairāk aktivitāšu 2017. gadā norisinājušās **Jelgavas cietumā** – 1334 aktivitātes gada laikā, ko ieslodzītie apmeklējuši 6241 reizes (šeit un turpmāk attiecībā uz apmeklējumiem jāņem vērā, ka šis nav unikālo apmeklētāju skaits, jo katrs ieslodzītais vienu aktivitāti var apmeklēt vairākas reizes un viens ieslodzītais var apmeklēt vairākas aktivitātes). Pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas notikušas 1269 aktivitātes, pārējās 65 notikušas pēc organizāciju vai biedrību iniciatīvas.

Lielākoties (1268) bijušas reliģiskas aktivitātes, kas rīkotas pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas, ko ieslodzītie apmeklējuši kopumā 6097 reizes. Visapmeklētākā aktivitāte bijusi biedrības "Ezer" rīkotā resocializācijas programma "Tavs ceļš uz brīvību", kas notikusi visa gada garumā un kas apmeklēta 1990 reizes. Romas Katoļu baznīcas, Latvijas Pareizticīgās Baznīcas, Latvijas evaņģēliski luteriskās baznīcas, Septītās dienas Adventistu baznīcas un vasarsvētku draudžu aktivitātes notikušas visa gada garumā, kopā pulcējot 3940 ieslodzītos.

Gada garumā biedrības "Ezer" brīvprātīgie organizējuši koncertus, ko apmeklējuši 167 ieslodzītie. Pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas īstenota aktivitāte ar biedrības "Latvijas Sarkanais Krusts" Dobeles komitejas brīvprātīgajiem "Jaunā gada tradīciju sagaidīšanas pasākums notiesātajiem", ko 30.12.2017. apmeklējuši apmēram 25 ieslodzītie. Pēc pašas organizācijas iniciatīvas Jelgavas cietumu apmeklējusi biedrība "Latvijas Anonīmo Alkoholīku sadraudzība", kas 2017. gadā organizējuši un novadījuši 18 sapulces apmēram 43 notiesātajiem. Tāpat Jelgavas cietumā sapulces organizējusi un vadījuši arī biedrība "Latvijas Anonīmie narkomāni", kopā 2017. gadā 45 sapulces, kurās iesaistījās apmēram 52 notiesātie. Tika īstenotas arī divas sporta aktivitātes – biedrība "Pro Bono&Mentors" rīkoja volejbola turnīrus aprīlī un maijā, kur kopā piedalījās 24 notiesātie.

Daudz aktivitāšu 2017. gadā bijis arī **Rīgas Centrālcietumā**, kur norisinājušās 545 aktivitātes, kuras apmeklējuši 1478 ieslodzītie. Pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas notikušas 438 aktivitātes, pēc organizāciju iniciatīvas – 94 aktivitātes, bet 13 aktivitātes notikušas pēc brīvprātīgo iniciatīvas.

Četras reizes Rīgas Centrālcietumā ir bijušas ģimenes dienas, kuras katru reizi apmeklējuši 15 ieslodzītie un kas ir īstenotas pēc IeVP iniciatīvas. Visapmeklētākās ir bijušas 240 nodarbības ar Rīgas Centrālcietuma kapelāna programmu "Sestdienas tikšanās", kur iesaistīti 290 ieslodzītie. Rīgas Centrālcietumā biedrība "Pro Bono&Mentors" ir īstenojusi sporta pasākumus – 2017. gadā divas reizes, ar 20 ieslodzīto piedalīšanos. Vēl sporta pasākumus organizējusi arī ielu kultūras un sporta kustība "Ghetto games" – vienu reizi trīs mēnešos, piesaistot 18 ieslodzītos. Pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas ir notikušas arī vairākas lekcijas – viena Tukuma labdarības biedrības "Gaišie darbi" lekcija par dzīvi pēc ieslodzījuma, atbalsta resursiem, līdzgaitniecības principiem, atkarību alternatīvām, kurā piedalījās 15 ieslodzītie, sociālā rehabilitācijas centra "Ratnieki" deviņas lekcijas, kurās piedalījās 24 ieslodzītie, viena nodibinājuma "Sokrāta tautskola" lekcija par cilvēku zināšanām un to praktisku pielietojumu, lai veidotu veselīgas, harmoniskas savstarpējās attiecības, garīguma izaugsmi, neatkarīgi no indivīdu sociālās pozīcijas, piederības dažādām grupām, ideoloģijas noteikto indivīda uzskatu, vērtību un normu sistēmas, kurā piedalījās 35 ieslodzītie.

Pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas Rīgas Centrālcietumā Latvijas Islāma biedrība "Islāma sekotāju kopēja lūgšana un sadraudzība", Latvijas Pareizticīgā Baznīca, Latvijas evaņģēliski luteriskā baznīca un

Latvijas Baptistu draudžu savienība rīkojušas garīgās nodarbības un dievkalpojumus, ko apmeklējuši 212 ieslodzītie. Aktivākā bijusi Latvijas Baptistu draudžu savienība. 2017. gadā Rīgas Centrālcietumā ir bijuši trīs koncerti – Staņislava Koršaka koncerts ieslodzītajiem, ko rīkoja Latvijas savienība "Černobiļa" un Latvijas invalīdu biedrība "Možums", kuru apmeklēja 24 ieslodzītie, Vecgada koncerts, ko rīkoja Antra Ozola un Māris Trankalis, un kuru apmeklēja 49 ieslodzītie, ielu dziedoņa – baritona, bijušā operdziedātāja Ulda Leiškalna koncerts, ko klausījās 41 ieslodzītais. Brīvprātīgais Gintaras Taraskevickius organizējis tikšanos ar Lietuvas TV3 žurnālistu, tikšanos apmeklējuši divi ieslodzītie.

Gintaras Taraskevickius kā fiziska persona pēc paša iniciatīvas 2017. gadā rīkojis trīs lekcijas "Kad atveras cietuma vārti", kuras apmeklējuši 17 – 20 ieslodzītie. Tāpat Gintaras trīs reizes organizējis arī sadraudzības futbola spēli, ko apmeklējuši 18, 17 un 20 ieslodzītie. Vēl Gintaras kopā ar Ritu Černovu organizējuši Ziemassvētku svinēšanu, ko apmeklējuši 14 ieslodzītie, un sadraudzības sporta spēli, ko arī apmeklējuši 14 ieslodzītie. Psiholoģe Oksana Seveljeva kā fiziska brīvprātīgā persona ir rīkojusi piecas tikšanās ar sevi kā psiholoģijas vieslektori, ko kopā apmeklējuši vismaz 92 ieslodzītie (skaitlis neprecīzs, nav zināms arī vienas lekcijas apmeklētāju skaits). Pēc savas iniciatīvas pieci brīvprātīgie no Somijas Vasarsvētku draudzēm 2017. gadā rīkoja divus Vasarsvētku draudzes garīgās mūzikas koncertus, kur iesaistījās 33 ieslodzītie. Divi brīvprātīgie no reliģiskās organizācijas "Jehovas liecinieki" veica desmit pastorālās pārrunas ar vienu ieslodzīto.

Rīgas Centrālcietumā, pēc savas iniciatīvas darbojās biedrība "Ezer" ar programmu "Ceļš uz brīvību", kurā pieaicināti seši brīvprātīgie no Vasarsvētku draudzēm, tostarp viens bijušais ieslodzītais, un 2017. gadā aizvadīta 61 nodarbība, kopā pulcējot 110 apmeklētājus. 21 dievkalpojumu 64 ieslodzītajiem īstenojuši arī seši brīvprātīgie no Romas Katoļu baznīcas. Diemžēl nav informācijas, vai un cik bieži Rīgas Centrālcietumā notiek biedrības "Latvijas Anonīmo Alkoholiķu sadraudzība" un biedrības "Latvijas Anonīmie narkomāni" sapulces, jo par šīm organizācijām aizpildītajā anketā informācijas nebija.

Arī **Brasas cietumu** apmeklē NVO, sabiedriskās organizācijas un baznīcas/draudzes. 2017. gadā nav noticis neviens pasākums pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas. Pēc pašu iniciatīvas brīvprātīgie īstenojuši 295 brīvprātīgā darba aktivitātes, iesaistot 5423 ieslodzītos (vienas un tās pašas notiesātās personas iesaistītas vairākkārt).

Septītās dienas Adventistu baznīca, Latvijas Baptistu draudžu savienība, Vasarsvētku draudze, Pestīšanas armija, Romas Katoļu baznīca un Latvijas Pareizticīgo Baznīca rīkojušas 160 reliģiskās aktivitātes (dievkalpojumi un garīgie koncerti), kurus kopā apmeklējuši 2961 ieslodzītie. Visaktivākā bijusi Septītās dienas Adventistu baznīca.

Biedrība "Latvijas Anonīmo Alkoholiķu sadraudzība" 2017. gadā Brasas cietumā organizējuši 33 sanāksmes, vidēji katrā sanāksmē pulcējot 20 – 22 ieslodzītos (kopējais apmeklējumu skaits 712). Biedrība "Latvijas Anonīmie narkomāni" īstenojusi 20 atklātas un slēgtas sanāksmes ar kopējo apmeklējumu skaitu 674.

Brasas cietumu apmeklējušas arī tādas biedrības kā "Reto cerība" ar 16 sanāksmēm darbam ar atkarībām un 252 apmeklējumiem, biedrība "Integrācija sabiedrībai" sociālais rehabilitācijas centrs "Ratnieki" vadīja 22 sanāksmes kā vienu no atkarību mazināšanas pasākumiem ieslodzījuma vietā. Attīstības fons "Celies" īstenoja divus pasākumus – izglītības programmas, kurās pasniedza datorzinības, lietišķo etiķeti, uzņēmējdarbību un nodarbības par sociālo vidi 2017. gada aprīlī 10 brīvprātīgie kā fiziskas personas īstenoja aktivitāti – mūzikas koncertu – Ilya Piničs ar grupas biedriem, ko apmeklēja 22 ieslodzītie.

Liepājas cietumā 2017. gadā pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas notikušas 65 aktivitātes, iesaistot 488 ieslodzītos, savukārt pēc organizāciju un brīvprātīgo iniciatīvas notikušas 88 aktivitātes, iesaistot 257 ieslodzītos.

Brīvprātīgā S. Veinberga no biedrības "Izvēlies brīvību" četras reizes īstenojusi līdzgaitniecības nodrošināšanu – individuālo darbu ar diviem ieslodzītajiem. Liepājas pilsētas domes Sociālā dienesta Atkarību profilakses centra vadītāja Madara Lapsa maijā vadījusi semināru par atkarībām, ko apmeklējuši 18 ieslodzītie.

Romas Katoļu baznīcas draudžu kristīgās māsas un priesteris, Latvijas Pareizticīgās Baznīcas priesteris, Latvijas evaņģēliski luteriskās baznīcas draudzes mācītājs, Septītās dienas Adventistu baznīcas pārstāvji un Vasarsvētku draudzes 2017. gadā vadījušas dažādas aktivitātes (dievkalpojumus, mises, pastorālās sarunas un kristības), kurus apmeklējuši 469 ieslodzītie.

Pēc savas iniciatīvas biedrība "Gideoni" maijā veica Bībeles izdali ieslodzītajiem, pulcējot 170 ieslodzītos. Divi brīvprātīgie kā fiziskas personas – kristiete no Izraēlas Zalmanovich Dora un kristietis no Polijas Slawomir Wojciech Tramp – katrs vienu reizi īstenoja savu aktivitāti Liepājas cietumā, kopumā pulcējot attiecīgi piecus un 13 ieslodzītos.¹⁶⁹ Biedrība "Latvijas Anonīmo Alkoholīku sadraudzība" visa gada garumā reizi nedēļā īstenoja sapulces, iesaistot 24 ieslodzītos. Svētā Gara Evaņģēliskās kristiešu draudze un Evaņģēlisko kristiešu draudze "Zilais Krusts" visa gada garumā vienu reizi nedēļā vadīja atbalsta grupas nodarbības atkarīgajiem, ko apmeklēja 43 ieslodzītie.

Daugavgrīvas cietumā pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas, pieaicinot brīvprātīgos, īstenoja aktivitāti Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas kapelas altāra iesvētīšana, pieaicinot dažādu baznīcu un draudžu pārstāvjus. Aktivitāte norisinājās septembrī, tajā iesaistījās 28 ieslodzītie. Pēc organizāciju iniciatīvas notika 60 aktivitātes, iesaistot 1029 ieslodzītos.

Pēc savas iniciatīvas biedrība "EPPIA" maijā organizēja fiziskās aktivitātes "Sporta diena" Grīvas nodaļas 4. korpusa notiesātajiem, kur piedalījās 10 ieslodzītie. Biedrība "Latvijas Anonīmo Alkoholīku sadraudzība" 2017. gadā rīkoja piecas sanāksmes par atkarības problēmām, kur iesaistījās 24 ieslodzītie, savukārt biedrība "Latvijas Anonīmie narkomāni" rīkoja divas sanāksmes par atkarībām, kur iesaistījās 21 ieslodzītais. "Bebrenes katoļu draudze" īstenoja brīvprātīgā darba programmu "Alfa kurss" – gada laikā notika 21 nodarbība, iesaistot 299 ieslodzītos. Pēc savas iniciatīvas Daugavgrīvas cietumā brīvprātīgo darbu veica arī dažādu reliģisko organizāciju pārstāvji. Kristiešu draudze "Prieka Vēsts", Pestīšanas armija, Jehovas liecinieki, Vasarsvētku draudze, Mesiāniskā draudze un Latvijas Baptistu draudžu savienība 2017. gadā īstenoja 79 pasākumus – koncertus, dievkalpojumus, individuālās pārrunas, Lieldienu un Ziemassvētku pasākumus, ko kopā apmeklēja 586 ieslodzītie. Aktīvākā bija Pestīšanas armija.

Pēc pieejamās informācija, Daugavgrīvas cietumā neviens brīvprātīgais kā fiziska persona 2017. gadā aktivitātes nav īstenojis.

Valmieras cietumā pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas notikušas 42 aktivitātes, bet pēc organizāciju iniciatīvas – 11 aktivitātes.

Īpaši aktīvas 2017. gadā pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas ir bijušas Latvijas Baptistu draudžu savienība draudzes. 67 Latvijas Baptistu draudžu savienības pārstāvji gada garumā organizēja 10 dievkalpojumus un garīgos koncertus, ko apmeklēja 357 ieslodzītie. No maija līdz decembrim četras reizes mēnesī Latvijas Baptistu draudžu savienības locekļi veica pastorālās pārrunas, kopā pulcējot ap 200 ieslodzīto. Limbažu evaņģēliski luteriskā baznīcas mācītājs Romans Kurpnieks, Valmieras svētā sirdsskaidrā Radoņežas igumena Sergija baznīcas pārzinis pareizticīgais priesteris Vladimirs Fedotovs visu gadu reizi mēnesī veica dievkalpojumus un pastorālās pārrunas, ko apmeklēja 108 ieslodzītie. Septītās dienas Adventistu baznīcas palīgmācītājs Normunds Ģipslis, Vecauces evaņģēliski luteriskās baznīcas mācītājs Jānis Ginters piecos

¹⁶⁹ Biedrība "Izvēlies brīvību" pēc savas iniciatīvas veica vienu informatīvo semināru, kurā informēja darbiniekus par iespēju klientiem sadarboties ar biedrības pārstāvjiem līdzgaitniecības nodrošināšanā. * Atbildīgie no Liepājas pašvaldības aģentūras "Nodarbinātības projekti" projekta "Proti un dari" (finansēts no ESF) sniedz katram iesaistītajam jauniešiem atbilstošu atbalstu resocializācijai sabiedrībā. Aktivitāte notika 3 reizes, iesaistot 8 ieslodzītos.

dievkalpojumos un garīgajos koncertos, pārrunās pulcēja 66 ieslodzītos. Reliģiska satura pasākumu jūlijā vadīja trīs spēkavīri no ASV un tulks, apmeklēja 33 ieslodzīto. Decembrī viens ieslodzītais veica pastorālas pārrunas ar NBS Štāba bataljona kapelānu Zigmāru Atvaru.

Pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas Valmieras cietumā biedrība "Spēka pasaule" – Valmieras sporta klubs īstenoja spēka vīru turnīru "Valmiermuižas stiprinieks 2017", ko apmeklēja 35 ieslodzītie.

Pēc savas iniciatīvas Valmieras cietumā 2017. gadā ieradās tikai Biedrība "Latvijas Anonīmie narkomāni", kopā organizējot 11 sapulces ar 76 apmeklētājiem katrā sapulcē no 3 līdz 14 ieslodzītajiem.

Olaines cietumā / Olaines cietuma slimnīcā pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas tika veiktas 27 aktivitātes, iesaistot 215 ieslodzītos, pēc organizāciju iniciatīvas – 26 aktivitātes.

Nav pieejama precīza informācija par aktivitāšu skaitu un biežumu, bet pēc pieejamās informācijas visvairāk ieslodzītos (150) piesaistīja brīvprātīgo draudžu kapelānu vizītes un dievkalpojumi. 30 ieslodzītos jūnijā pulcējusi arī brīvprātīgā ieslodzījuma vietas kalpotāja Daina Strelēvica. Oktobrī ieslodzījuma vietā notika tikšanās ar "Radio Marija" pārstāvjiem, tikšanos apmeklēja pieci ieslodzītie.

Jūlijā notika tikšanās ar rehabilitācijas centra pārstāvi, piedaloties 15 ieslodzītajiem. Regulāri īstenoti arī radošās mākslas un rokdarbu pulciņi, iesaistoties apmēram 10 – 15 ieslodzītajiem.

Pēc savas iniciatīvas ieslodzījuma vietā reizi mēnesī tikšanos organizē biedrība "Latvijas Anonīmo Alkoholiķu sadraudzība", pulcējot septiņus ieslodzītos. Biedrība "Izvēlies brīvību" martā īstenoja līdzgaitniecības aktivitāti, to apmeklēja 15 ieslodzīto. Tāpat pēc savas iniciatīvas reliģiskās programmas (dievkalpojumu, koncertu) ieslodzījuma vietā organizē reliģiskās organizācijas. Aktivitātes notiek regulāri, tās apmeklē 15 – 30 ieslodzītie. Romas Katoļu baznīcas un Latvijas Pareizticīgās Baznīcas draudzes augustā rīkoja svētceļojumus, tos apmeklēja trīs ieslodzītie.

Kopā pēc savas iniciatīvas brīvprātīgās organizācijas 2017. gadā īstenojušas 26 aktivitātes, iesaistot 282 ieslodzītos.

Olaines cietuma atkarīgo centrā pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas īstenotas astoņas aktivitātes, iesaistot 62 ieslodzītos, pēc organizācijas iniciatīvas – viena aktivitāte.

Piecas reizes informatīvo pasākumu rīkojis rehabilitācijas centrs "Lediņi", iesaistot 31 ieslodzīto. Līdzīgu pasākumu īstenojis arī rehabilitācijas centrs "Ratnieki", iesaistot sešus ieslodzītos, un rehabilitācijas centrs "Bētleme žēlsirdības māja", iesaistot vienu ieslodzīto. Septembrī 24 ieslodzītie iesaistījušies koncertā un liecību vakarā, ko rīkojuši kristieši no organizācijas "Jaunatne ar Misiju". Pēc savas iniciatīvas Olaines atkarīgo centrā četrus mēnešus aktivitātes rīkojuši biedrības "Go Beyond" pārstāvji, īstenojot sabiedrības integrācijas programmu un iesaistot 35 ieslodzītos.

Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas tika īstenotas 33 aktivitātes, iesaistot 378 ieslodzītos, pēc organizāciju un brīvprātīgo iniciatīvas tika rīkotas 23 aktivitātes.

Gandrīz katru mēnesi biedrības "Latvijas Anonīmie narkomāni" pārstāvji īstenoja lekcijas, sarunas par narkotiku kaitīgumu, katru reizi iesaistot sešus līdz 17 ieslodzītos. Aktīva bijusi arī biedrība "Pro Bono&Mentors", kas četras reizes Cēsu Audzināšanas iestādē organizējusi florbola spēles un vienu reizi – futbolu. Kopējais apmeklētāju skaits sporta aktivitātēm bija 71.

Janvārī un decembrī draudzes pārstāvis (nav identificējama konkrēta draudze) rīkojis koncertus – tikšanos kapelā, kur piedalījušies 7 un 11 ieslodzītie. Janvārī, jūlijā, oktobrī bijušas arī tikšanās ar pareizticīgo mācītāju, iesaistījušies attiecīgi trīs, viens un seši ieslodzītie. Somijas evaņģēliski luteriskās baznīcas garīdznieki janvārī rīkojuši koncertu – dievkalpojumu, kurā piedalījušies četri ieslodzītie, un somu luterāņu ansamblis decembrī rīkojis koncertu kapelā, kur piedalījās 13 ieslodzītie. Februārī un jūlijā ieslodzījuma vietā

bijis evaņģēliski luteriskās baznīcas mācītājs, ar to tikušies deviņi un 13 ieslodzītie. Martā bijuši divi koncerti kapelā, vienreiz to vadīja baptistu mācītājs – piedalījās septiņi ieslodzītie, un otrreiz katoļu kristīgais ansamblis, kur piedalījās 17 ieslodzītie. Decembrī bija koncerts, tikšanās ar kristīgajiem mūziķiem – hip hop māksliniekiem, ko apmeklēja 22 ieslodzītie. Tāpat decembrī koncertu rīkojusi arī Evaņģēlisko kristiešu draudze "Zilais Krusts", kur iesaistīti 20 ieslodzītie.

Basketbolists Kristaps Dārgais oktobrī īstenoja aktivitātes, stāstus un paraugdemonstrējumus, kuros iesaistījās 29 ieslodzītie. Līdzīgu aktivitāti divas reizes īstenoja arī futbolists Kaspars Gorkšs, katru reizi iesaistot 22 ieslodzītos. 11 ieslodzītos novembrī piesaistīja līdzgaitnieks, kalnu slēpošanas instruktors, kurš īstenoja informatīvi izglītojošu nodarbību par supošanu un snobordu. 14 ieslodzītos janvārī pulcējusi tikšanās ar fotogrāfu.

Pēc savas iniciatīvas VPD īstenojis trīs pasākumus – lekciju-tikšanos par līdzgaitniecību, kur februārī iesaistījās 25 ieslodzītie. Jūnijā un decembrī VPD organizēja pasākumus "Cilvēks cilvēkam", kuru ietvaros norisinājās lekcijas, stāsti, tikšanās ar iedvesmojošu cilvēku, katrā pasākumā iesaistot 31 ieslodzīto. Futbola skola "Metta" jūnijā un jūlijā organizēja futbola spēles, treniņus kopā ar audzināšanas iestādes audzēkņiem, iesaistot 26 un 12 ieslodzītos.

Brīvprātīgie kā fiziskas personas 2017. gadā īstenojuši 18 aktivitātes, iesaistot 259 ieslodzītos. Septiņas reizes norisinājās ģitārspēles nodarbība, kopā iesaistot 48 ieslodzītos. Jūnijā ar trīs brīvprātīgajiem notika iepazīšanās, saliedējošas aktivitātes, spēles, kur piedalījās 18 ieslodzītie.

Ar vienu brīvprātīgo norisinājās lekcija, ko apmeklēja pieci ieslodzītie. Ar diviem brīvprātīgajiem norisinājās iedvesmojošas lekcijas, kurās cilvēki dalījās ar saviem dzīvesstāstiem - tās jūnijā apmeklēja 24 ieslodzītie. Viens brīvprātīgais jūlijā īstenoja programmu "Kā no pilnīgas nulles un bezcerības uzbūvēt veiksmīgu biznesu – dzīvesstāsts", tajā iesaistījās 33 ieslodzītie.

Tāpat jūnijā notika arī koučinga nodarbība individuālajai pašizaugsmei, ko apmeklēja 16 jaunieši. Vasarā notika vairākas meistarklases – programma "Es varu, es daru" - stāsts par dzīvesveida izvēli, ko īstenoja divi brīvprātīgie un apmeklēja 15 ieslodzītie.

Vēl notika meistarklase par koka karošu izgatavošanu, to apmeklēja 17 ieslodzītie. Norisinājās arī meistarklase – koku mucu darināšanas paraugdemonstrējumi, kurā piedalījās 25 ieslodzītie.

Trīs reizes norisinājās tikšanās ar fitnesa treneri, kopīga aktivitāšu veikšana, iesaistoties 17, 20 un 11 ieslodzītajiem katrā nodarbībā.

Par Jēkabpils cietumu publiski pieejama diezgan maz informācija, tādēļ dati ir nepilnīgi. Gan pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas, gan pēc organizāciju iniciatīvas 2017.gadā notika gan biedrības "Latvijas Anonīmo Alkoholiķu sadraudzība" sapulces, ko apmeklēja 24 ieslodzītie, gan biedrības "Latvijas Anonīmie narkomāni" sapulces, ko apmeklēja 11 ieslodzītie. Vēl pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas norisinājās šādas aktivitātes: Latvijas Pareizticīgās Baznīcas Jēkabpils Svētā Gara klosteris katru nedēļu organizēja katehēzes un katru mēnesi dievkalpojumus. Krustpils Baptistu draudze, Jēkabpils Septītās dienas Adventistu baznīca, Vasarsvētku draudze "Atklāsme" un Romas Katoļu baznīca regulāri ieslodzījuma vietā organizēja svētbrīžus (no vienas reizes nedēļā, līdz vienai reizei mēnesī). Latvijas evaņģēliski luteriskā baznīca janvārī un decembrī īstenoja svētku dievkalpojumus. Biedrība "Pro Bono&Mentors" trīs reizes gadā organizēja izglītojošas tematiskās lekcijas.

Pēc savas iniciatīvas viesi no ārzemju organizācijām (Krievija, Somija, Vācija) sešas reizes gadā īstenoja šādas aktivitātes: muzikālu sniegumu, kristīgās vēsts sludinājumu, uzrunas, pārrunas, aizlūgumus ar audziņošu raksturu.

Ilgūciema cietumā pēc ieslodzījuma vietas iniciatīvas notika 26 aktivitātes.

Janvāra sākumā notika pareizticīgo Ziemassvētku koncerts, pieaicinot brīvprātīgos no Latvijas Pareizticīgās Baznīcas draudzes, tajā iesaistījās vairāk nekā 50 ieslodzītās. Novembrī Svētā Lūkas atbalsta biedrības valdes priekšsēdētājs Mārtiņš Krūklis un valdes loceklis Egilas Rupeksis vadīja nodarbību "Dzīves skolas pamati" – informācija par apmācībām un darba iespējām dažādu nozaru profesijās pēc atbrīvošanās Svētā Lūkas atbalsta biedrības topošajos sociālajos uzņēmumos. Pasākumā piedalījās 15 ieslodzītās. Tāpat "Dzīves skolas pamati" ietvaros gada pēdējos mēnešos juriste Ilze Vilka vadīja lekcijas "Tiesības un pienākumi", "Valsts apmaksātā juridiskā palīdzība" un "Dzīvojamās telpas" - tajās piedalījās 10 – 20 ieslodzītās katrā nodarbībā. Septembrī pianists J. Miltiņš, dziedātāja I. Morgunova rīkoja koncertu "Vasarai aizejot", ko apmeklēja 50 cilvēku, un novembrī dziesminieki I. Pauļuka un Ē. Rozemkovskis sniedza Latvijas neatkarības pasludināšanas 99 gadadienai veltītu koncertu, ko apmeklēja 50 cilvēku.

Tika īstenotas arī jogas nodarbības – piecas nedēļas reizi nedēļā, katru reizi iesaistot 18 ieslodzītās. Ļoti aktīvi Ilģuciema cietumā darbojās starptautiskā sieviešu asociācija "Patiesa sieviete" – tā rīkoja 14 lekcijas un radošās darbnīcas, katrā aktivitātē iesaistot 16 – 50 ieslodzītās.

Pēc savas iniciatīvas visaktīvākā bijusi biedrība "Ilģuciema sievietes", kas organizēja 12 pasākumus, to starpā koncertus, terapijas nodarbības, psiholoģiskas palīdzības programmas, foto sesijas. Katru aktivitāti apmeklēja 12 – 70 ieslodzītās.

Ieslodzījuma vietā pēc biedrību iniciatīvas rīkotas arī biedrības "Latvijas Anonīmo Alkoholīku sadraudzība" un biedrības "Latvijas Anonīmie narkomāni" sapulces, kā arī individuālās nodarbības pēc "12 soļu programmas", ko īstenoja biedrību pārstāvji, kopā iesaistot ap 50 ieslodzītās. Norisinājās arī Alfa kursa nodarbības, ko organizēja biedrība "Prison Fellowship" un kas notika divas reizes gadā, pulcējot 26 ieslodzītās.

Martā norisinājās Advokatūras dienas - konsultāciju cikls krimināltiesību jomā, maksātnespējas, nodokļu tiesības, civiltiesības, to apmeklēja 20 cilvēki.

Marta beigās notika arī Improvizētās teātra spēles, muzicēšanas spēles, kopīgas dziesmas ar Rīgas Metropolijas Romas katoļu kūrju Integrācijas projektā "Mīlestības graudi" jauniešiem.

Fiziskas personas kā brīvprātīgie sadarbībā ar cietuma kapelāni R. Losāni (sadarbība balstīta uz brīvprātības principiem) rīkoja Kristīgās izglītības un audzināšanas programmas "Mirjama" nodarbības un studiju nodarbības – tēlotājmākslas studija, teātra studija, literatūras studija, kurās iesaistījās 16 cilvēki. Tāpat arī sadarbībā ar cietuma kapelāni tika īstenoti pasākumu cikli "Adventa viesis" ar pieaicinātiem dalībniekiem katru decembra svētdienu (kopā četri pasākumi), katrā pasākumā iesaistot ap 30 ieslodzītās.

| | Jelgavas cietums | Rīgas Centrālcietums | Brasas cietums | Liepājas cietums | Daugavgrīvas cietums | Valmieras cietums | Olaines cietums | Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem | Jēkabpils cietums | Iļģuciema cietums | Aktivitāšu skaits kopā |
|--|---------------------|-------------------------|-------------------|---------------------|-------------------------|----------------------|--------------------|---|----------------------|----------------------|-----------------------------------|
| Biedrība "Pro Bono&Mentors" | 2 | 2 | | | | | | 5 | 3 | | 12 |
| Tukuma labdarības biedrība "Gaišie darbi" | | 1 | | | | | | | | | 1 |
| RC "Ratnieki" | | 9 | 22 | | | | 1 | | | | 32 |
| RC "Lediņi" | | | | | | | 5 | | | | 5 |
| RC "Bētlemes žēlsirdības māja" | | | | | | | 1 | | | | 1 |
| Latvijas savienība "Černobiļa" | | 1 | | | | | | | | | 1 |
| Biedrība "Ghetto games" | | 4 | | | | | | | | | 4 |
| Nodibinājums "Sokrāta tautskola" | | 1 | | | | | | | | | 1 |
| Attīstības fonds "Celies" | | | 2 | | | | | | | | 2 |
| Biedrība "Izvēlies brīvību" | | | | 5 | | | 1 | | | | 6 |
| Biedrība "Jaunatne ar misiju" | | | | | | | 1 | | | | 1 |
| Biedrība "Go beyond" | | | | | | | 1 | | | | 1 |
| Biedrība "Gideoni" | | | | 1 | | | | | | | 1 |
| Biedrība "EPPIA" | | | | | 2 | | | | | | 2 |
| Futbola skola "Metta" | | | | | | | | 2 | | | 2 |
| Starptautiskā sieviešu asociācija "Patiesa sieviete" | | | | | | | | | | 13 | 13 |
| Biedrība "Iļģuciema sievietes" | | | | | | | | | | 11 | 11 |
| Svētā Lūkas atbalsta biedrība | | | | | | | | | | 2 | 2 |
| Biedrība "Prison Fellowship" | | | | | | | | | | 1 | 1 |

| | Jelgavas cietums | Rīgas Centrālcietums | Brasas cietums | Liepājas cietums | Daugavgrīvas cietums | Valmieras cietums | Olaines cietums | Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem | Jēkabpils cietums | Iļģuciema cietums | Aktivitāšu skaits kopā |
|-----------------------------------|---------------------|-------------------------|-------------------|---------------------|-------------------------|----------------------|--------------------|---|----------------------|----------------------|-----------------------------------|
| Aktivitāšu skaits kopā | 71 | 285 | 253 | 116 | 59 | 81 | 24 | 25 | 209 | 106 | 1229 |

Avots: Avots: Ieslodzījuma vietu aptaujas dati (2018.02.27.)

5. pielikums: Normatīvais regulējums brīvprātīgajam darbam ar ieslodzīto un bijušo ieslodzīto

9. tabula

Latvijas Sodus izpildes kodekss un Apcietinājumā turēšanas kārtības likums

| Likums Regulētā joma | Latvijas Sodus izpildes kodekss | Apcietinājumā turēšanas kārtības likums |
|--|--|--|
| <p>Sabiedrības līdzdalība</p> | <p>10.pants. Sabiedrības piedalīšanās notiesāto resocializācijā</p> <p>Sabiedrība piedalās notiesāto resocializācijā atbilstoši šajā kodeksā un citos normatīvajos aktos noteiktajam veidam un apjomam.</p> | <p>n/a</p> |
| <p>Satikšanās ar radniekiem un citām personām</p> | <p>45.pants. Ar brīvības atņemšanu notiesāto satikšanās ar radniekiem un citām personām</p> <p>Ar brīvības atņemšanu notiesātajiem, izņemot notiesātos, kas iesaistīti atkarību mazināšanas programmā, un ar īslaicīgu brīvības atņemšanu notiesātos, šajā kodeksā noteiktajā kārtībā un apjomā ir iespējas satikties ar radniekiem un citām personām <u>bez brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnes</u>: īslaicīgi — uz laiku no vienas stundas līdz divām stundām, lai veicinātu sociāli lietderīgu saikņu saglabāšanu un atjaunošanu; ilglaicīgi — uz laiku no sešām līdz četrdesmit astoņām stundām, lai veicinātu radniecisko un ģimenes sakaru saglabāšanu.</p> <p>Ar īslaicīgu brīvības atņemšanu notiesātajiem šajā kodeksā noteiktajā kārtībā un apjomā ir iespējas satikties ar radniekiem un citām personām bez brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnes īslaicīgi — uz laiku no vienas līdz divām stundām, lai veicinātu sociāli lietderīgu saikņu saglabāšanu un atjaunošanu.</p> <p>Ilglaicīgo satikšanos laikā notiesātajam atļauts uzturēties kopā ar radniekiem — vecākiem, bērniem, adoptētājiem, brāļiem un māsām, vectēvu, vecmāti, mazbērniem vai laulāto. Ar brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka lēmumu var tikt atļautas ilglaicīgās satikšanās arī ar citu personu, ja līdz soda izciešanas sākumam notiesātajam ar šo personu ir bijusi kopēja saimniecība vai kopīgs bērns.</p> <p>Pēc notiesātā, kas sodu izcieš slēgtajā cietumā, rakstveida iesnieguma un ar cietuma priekšnieka atļauju īslaicīgās, kā arī ilgstošās satikšanās var aizstāt ar telefonsarunām par</p> | <p>13.pants. Apcietinātā tiesības</p> <p>(1) Apcietinātajam ir tiesības:</p> <p>6) uz vismaz stundu ilgu satikšanos ar radniekiem, laulāto vai citām personām ne retāk kā reizi mēnesī ģimenes un radniecisko attiecību saglabāšanai un sociāli lietderīgu kontaktu saglabāšanai un veicināšanai;</p> <p>7) tikt ar aizstāvi, bet ārvalstniekiem — arī ar savas valsts diplomātiskās vai konsulārās pārstāvniecības pārstāvi vienatnē bez ierobežojuma, ievērojot izmeklēšanas cietuma dienas kārtību.</p> <p>(3) Lemjot par šā panta pirmās daļas 6.punktā noteiktās tikšanās ilgumu un biežumu, izmeklēšanas cietuma administrācija izvērtē nepieciešamību nodrošināt vienādas tikšanās iespējas visiem apcietinātajiem.</p> <p>(4) Latvijas Cietumu slimnīcā ievietotajam apcietinātajam atbilstoši ārsta norādījumiem tikšanās vietā nodrošina iespēju sazināties ar radniekiem, laulāto vai citām personām ar videozvanu. Šādu videozvanu skaitu un ilgumu nosaka atbilstoši šajā likumā noteiktajam tikšanos skaitam un ilgumam.</p> <p>(5) Papildus šajā pantā minētajām tiesībām apcietinātajam ārvalstniekam un apcietinātajam, kuram pastāvīgā dzīvesvieta nav Latvija, ir tiesības sazināties ar radniekiem, laulāto vai citām personām ar videozvanu divas reizes mēnesī uz laiku līdz 15 minūtēm izmeklēšanas cietuma pārstāvja klātbūtnē.</p> |

| Likums Regulētā joma | Latvijas Sodu izpildes kodekss | Apcietinājumā turēšanas kārtības likums |
|--|--|---|
| | <p>notiesātā vai to personu līdzekļiem, ar kurām sarunas notiek.</p> <p>Latvijas Cietumu slimnīcā ievietotajam notiesātajam atbilstoši ārsta norādījumiem īslaicīgās satikšanās vietā nodrošina iespēju sazināties ar radniekiem vai citām personām ar videozvanu. Šādu videozvanu skaitu un ilgumu nosaka atbilstoši šajā kodeksā noteiktajam īslaicīgo satikšanos skaitam un ilgumam attiecīgajā soda izciešanas režīma pakāpē, kurā notiesātais izcieš sodu.</p> | |
| | <p>48.¹ pants. Iespēja uzkrāt līdzekļus atbrīvošanas fondā</p> <p><u>Notiesātais</u> ar rakstveida iesniegumu, kas adresēts brīvības atņemšanas iestādes priekšniekam, var lūgt, lai viņam izveido atbrīvošanas fondu.</p> | <p>13.pants. Apcietinātā tiesības</p> <p>(1) <u>Apcietinātajam</u> ir tiesības:</p> <p>2) saņemt naudas pārvedumus.</p> |
| <p>Korespodence un telefonsarunas</p> | <p>49.pants. Ar brīvības atņemšanu notiesāto personu sarakste, telegrammas un telefonsarunas</p> <p>Notiesātajiem atļauts nosūtīt un saņemt vēstules un telegrammas bez skaita ierobežojumiem.</p> <p>Lai novērstu ieslodzījuma vietu vai sabiedrības drošības apdraudējumu, kā arī neatļautu priekšmetu vai vielu nodošanu notiesātajiem, brīvības atņemšanas iestādes amatpersonas pārbauda notiesāto saraksti.</p> <p>Notiesātajiem ir atļautas telefonsarunas par saviem vai adresāta līdzekļiem tādā skaitā, kāds noteikts attiecīgā veida brīvības atņemšanas iestādē un atbilst soda izciešanas režīma pakāpei.</p> <p>Lai novērstu ieslodzījuma vietu vai sabiedrības drošības apdraudējumu, notiesātā telefonsarunas notiek brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnē, izņemot telefonsarunas ar advokātu.</p> <p>Notiesātie, kas iesaistīti atkarību mazināšanas programmā, var veikt telefonsarunas par saviem vai adresāta līdzekļiem katru dienu brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka noteiktajā dienas kārtībā paredzētajā laikā. Vienas telefonsarunas ilgums nedrīkst pārsniegt 20 minūtes, un tā notiek vizuālas kontroles apstākļos.</p> | <p>13.pants. Apcietinātā tiesības</p> <p>(1) Apcietinātajam ir tiesības:</p> <p>1) informēt vecākus, bērnus, brāļus, māsas, vecvecākus, mazbērnus (turpmāk — radnieki), laulāto vai citu personu par savu atrašanās vietu. Attiecīgie izdevumi tiek segti no izmeklēšanas cietuma līdzekļiem;</p> <p>5) sazināties ar personām ārpus izmeklēšanas cietuma sarakstoties, kā arī ne retāk kā reizi nedēļā izmantojot izmeklēšanas cietuma tālruni (taksofonu). Atļautais sarunas ilgums ir ne mazāks kā piecas minūtes. Izdevumus par saraksti sedz apcietinātais, bet par telefonsarunām — apcietinātais vai persona, ar kuru viņš sarunājas.</p> |
| <p>Tiesības īslaicīgi atstāt brīvības</p> | <p>49.² pants. Notiesātā tiesības īslaicīgi atstāt brīvības atņemšanas iestādē</p> | |

| Likums Regulētā joma | Latvijas Sodudzīvības kodekss | Apcietinājumā turēšanas kārtības likums |
|-------------------------------------|--|--|
| atņemšanas iestādi | <u>Notiesātais</u> , kas sodu izcieš daļēji slēgtā cietuma soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē, atklātajā cietumā vai audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem, ar rakstveida iesniegumu brīvības atņemšanas iestādes priekšniekam var lūgt atļauju īslaicīgi atstāt brīvības atņemšanas iestādes teritoriju līdz piecām diennaktīm sakarā ar tuva radnieka nāvi vai smagu slimību, kas apdraud slimā dzīvību. | |
| Iesniegumi | 50.pants. Ar brīvības atņemšanu notiesāto iesniegumi <u>Notiesātajiem</u> ir tiesības rakstīt iesniegumus valsts iestādēm, sabiedriskajām organizācijām un amatpersonām. | 15.pants. Apcietināto iesniegumi (1) <u>Apcietinātajam</u> ir tiesības rakstīt iesniegumus valsts un pašvaldības institūcijām. |
| Nodarbinātība | 56.³ pants. Pamats ar brīvības atņemšanu notiesātā nodarbināšanai par samaksu Ja komersants, kas noslēdzis sadarbības līgumu ar brīvības atņemšanas iestādi par <u>notiesāto</u> nodarbinātības organizēšanu, vēlas nodarbināt notiesāto, kas sodu izcieš slēgtajā vai daļēji slēgtajā cietumā, komersants un notiesātais pirms darba uzsākšanas noslēdz vienošanos par darba veikšanu (turpmāk — vienošanās). Ja notiesāto, kas sodu izcieš atklātajā cietumā, komersants vēlas nodarbināt ārpus cietuma teritorijas esošā uzņēmumā, komersants un notiesātais pirms darba uzsākšanas noslēdz darba līgumu. Ja notiesāto ir iespējams nodarbināt brīvības atņemšanas iestādes saimnieciskajā apkalpē, tad pirms darba uzsākšanas ar notiesāto, kas sodu izcieš slēgtajā vai daļēji slēgtajā cietumā, tiek noslēgta vienošanās, bet ar notiesāto, kas sodu izcieš atklātajā cietumā, — darba līgums. | 26.pants. Apcietināto nodarbinātība (1) Izmeklēšanas cietuma administrācija sociālās rehabilitācijas ietvaros nodarbina <u>apcietināto</u> , ja viņš iesniedzis izmeklēšanas cietuma priekšniekam adresētu iesniegumu un izmeklēšanas cietumā ir šāda iespēja. (3) Apcietināto nodarbina kamerā vai speciāli ierīkotā telpā izmeklēšanas cietumā. (4) Apcietināto nodarbina tādos darbos, kur iespējams noteikt akordalgu. (5) Apcietināto nodarbina, noslēdzot uzņēmuma līgumu uz noteiktu laiku. Šāda līguma noslēgšana iespējama tikai ar izmeklēšanas cietuma priekšnieka un procesa virzītāja atļauju. (5 ¹) Par izmeklēšanas cietuma priekšnieka lēmumu neatļaut apcietinātajam noslēgt uzņēmuma līgumu var iesniegt sūdzību Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšniekam. Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka lēmums nav pārsūdzams. (6) Uzņēmuma līguma saturu un noslēgšanas kārtību, ja tiek nodarbināts apcietinātais, nosaka Ministru kabinets. (7) Apcietinātajam noteiktā samaksa nedrīkst būt mazāka kā samaksa par līdzvērtīgu darbu ārpus izmeklēšanas cietuma. |
| Nodarbinātība bez atlīdzības | 56.¹⁰ pants. Ar brīvības atņemšanu notiesāto nodarbināšana bez atlīdzības Ar brīvības atņemšanu <u>notiesātos</u> nodarbina bez atlīdzības vienīgi brīvības atņemšanas iestāžu un apkārtējās teritorijas uzturēšanas, uzkopšanas un labiekārtošanas darbos, kā arī | 26.pants. Apcietināto nodarbinātība (2) Apcietināto bez atlīdzības var iesaistīt vienīgi izmeklēšanas cietuma un apkārtējās teritorijas sakopšanā un labiekārtošanā, kā arī apcietināto kultūras un sadzīves apstākļu uzlabošanā. Šīs nodarbes saskaņā ar dienas |

| Likums Regulētā joma | Latvijas Sodudzīvības kodekss | Apcietinājumā turēšanas kārtības likums |
|---|--|---|
| | <p>notiesāto kultūras un sadzīves apstākļu uzlabošanas darbos.</p> | <p>režīmu drīkst ilgt divas stundas dienā. Pēc apcietinātā vēlēšanās minētajos darbos viņu var nodarbināt ilgāk.</p> |
| <p>Resocializācija kā sociālās uzvedības korekcija un sociālā rehabilitācija</p> | <p>61.¹ pants. Ar brīvības atņemšanu notiesāto resocializācija</p> <p>Ar brīvības atņemšanu <u>notiesāto resocializācijas</u> process ir sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas pasākumu kopums, kura mērķis ir veicināt notiesātā tiesisku uzvedību un veidot viņam sociāli pozitīvu vērtību izpratni.</p> <p>Ar brīvības atņemšanu <u>notiesāto sociālās uzvedības korekcija</u> ir līdzekļu kopums, kas brīvības atņemšanas soda izpildes ietvaros tiek īstenots, lai veicinātu notiesātā tiesisku uzvedību un novērstu prettiesiskas uzvedības iemeslus.</p> <p>Ar brīvības atņemšanu <u>notiesāto sociālā rehabilitācija</u> ir līdzekļu kopums, kas brīvības atņemšanas soda izpildes ietvaros tiek īstenots, lai notiesātais saglabātu vai apgūtu sociālās iemaņas, profesionālās vai vispārīgās zināšanas un prasmes.</p> <p>Notiesāto resocializācijas īstenošanu nosaka 09.04.2013. MK noteikumi Nr.191 „Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība”</p> | <p>n/a</p> |
| <p>Sociālā rehabilitācija</p> | <p>61.³ pants. Notiesāto sociālās rehabilitācijas līdzekļi</p> <p><u>Notiesāto</u> sociālās rehabilitācijas līdzekļi ir:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) izglītošana — notiesātā iesaistīšana vispārējās, profesionālās un interešu izglītības programmās; 2) šajā kodeksā noteiktā notiesāto iesaistīšana sabiedriski lietderīgā nodarbināšanā (notiesāto darbs brīvības atņemšanas iestāžu saimnieciskajā apkalpē, komersanta izveidotajās darba vietās brīvības atņemšanas iestādē vai ārpus tās atkarībā no notiesātajam noteiktā soda izciešanas režīma, likumā noteiktā nodarbināšana bez atlīdzības); 3) notiesātā sociālo problēmu risināšana, ņemot vērā ieslodzījuma radītās sekas (notiesātā sociālo prasmju uzlabošana, atjaunošana un apguves nodrošināšana, informācijas sniegšana par sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas iespējām pēc | <p>23.pants. Apcietināto sociālās rehabilitācijas galvenie līdzekļi</p> <p><u>Apcietināto</u> sociālās rehabilitācijas galvenie līdzekļi ir sociāli lietderīgas nodarbes — vispārējās, profesionālās un interešu izglītības apguve, izglītojoši pasākumi un nodarbinātība, kā arī psiholoģiskā aprūpe.</p> <p>24.pants. Apcietināto izglītība</p> <p>Izmeklēšanas cietuma administrācija pēc iespējas nodrošina, lai <u>apcietinātie</u> apgūst vispārējo, profesionālo un interešu izglītību.</p> <p>25.pants. Izglītojošu pasākumu organizēšana</p> <p>(1) Reģistrētajām biedrībām un nodibinājumiem, kā arī reliģiskajām organizācijām pēc saskaņošanas ar IeVP ir atļauts izmeklēšanas cietumos īstenot izglītojošus pasākumus <u>apcietināto</u> sociālās rehabilitācijas ietvaros.</p> |

| Likums Regulētā joma | Latvijas Sodudzīšanas kodekss | Apcietinājumā turēšanas kārtības likums |
|---|--|--|
| | <p>atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes, personu apliecinošu dokumentu kārtošana);</p> <p>4) psiholoģiskā aprūpe — notiesātā psiholoģiskā izpēte, psiholoģiskā konsultēšana, kā arī psiholoģiskās palīdzības sniegšana krīzes situācijā brīvības atņemšanas vietā;</p> <p>5) brīvā laika pasākumu organizēšana — notiesātā iesaistīšana kultūras, informatīvos, mākslas, pašdarbības un sporta pasākumos;</p> <p>6) atkarību mazināšanas programma — notiesātā iesaistīšana mērķtiecīgu un strukturētu pasākumu kopumā sociālo prasmju attīstībai, uzvedības modeļa pilnveidei un sociāli atbalstāmas vērtību sistēmas veidošanai.</p> | <p>(2) Kārtību, kādā apcietinātajam atļauts piedalīties izglītojošos pasākumos, nosaka Ministru kabinets.</p> <p>27.2 pants. Apcietināto psiholoģiskā aprūpe</p> <p>Ja <u>apcietinātajam</u> nepieciešama psiholoģiskā aprūpe, to nodrošina, veicot psiholoģisko izpēti, konsultējot vai sniedzot cita veida psiholoģisko palīdzību. Ja ir bijis apcietinātā pašnāvības mēģinājums, psiholoģisko palīdzību nodrošina nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darb dienā pēc informācijas vai izmeklēšanas cietuma priekšnieka uzdevuma saņemšanas. Šādā gadījumā psihologs veic psiholoģisko izpēti.</p> |
| <p>Sociālās uzvedības korekcija</p> | <p>61.4 pants. Notiesāto sociālās uzvedības korekcijas līdzeklis</p> <p><u>Notiesāto</u> sociālās uzvedības korekcijas līdzeklis ir sociālās uzvedības korekcijas programma.</p> | <p>27.1 pants. Izglītojošo un reliģisko pasākumu apmeklēšana</p> <p>Apcietinātajam ir tiesības apmeklēt izglītojošos un reliģiskos pasākumus vai individuāli tikties ar garīdznieku.</p> |
| <p>Garīgā aprūpe visiem subjektiem</p> | <p>46.1 pants. Garīgā aprūpe brīvības atņemšanas iestādēs</p> <p>Brīvības atņemšanas iestādēs pastāv kapelāna dienests.</p> <p>Kapelāna dienests ir IeVP pakļautībā.</p> <p>Likumīgi reģistrētajām reliģiskajām, žēlsirdības un labdarības biedrībām ir atļauts brīvības atņemšanas iestādēs veikt tikumiskās audzināšanas pasākumus.</p> | <p>27.pants. Apcietināto garīgā aprūpe</p> <p>(1) Apcietinātā garīgo aprūpi veic IeVP kapelāna dienests.</p> <p>(2) IeVP kapelāna dienests organizē un koordinē reliģisko organizāciju reliģiskās darbības izmeklēšanas cietumā.</p> <p>(3) Apcietinātajam ir tiesības lūgt kapelānu, lai viņš pieaicina apcietinātā ticības garīdznieku.</p> <p>(4) Kārtību, kādā apcietinātajam atļauts tikties ar garīdznieku un piedalīties reliģisko organizāciju reliģiskajās darbībās, nosaka izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumi.</p> |
| <p>Materiālā palīdzība</p> | <p>118.pants. Materiālā palīdzība personām, kuras atbrīvotas no brīvības atņemšanas iestādēm</p> <p><u>Personām</u>, kuras atbrīvo no brīvības atņemšanas iestādēm, Ministru kabineta noteiktajā apmērā un kārtībā sedz <i>braukšanas maksu</i> līdz dzīvesvietai vai darbavietai un nodrošina ar sezonai atbilstošu apģērbu un apaviem.</p> | <p>40.pants Apcietinātā atbrīvošanas kārtība.</p> <p>Apcietinātajam, kuru atbrīvo no izmeklēšanas cietuma, apmaksā minimālos sabiedriskā transporta izdevumus biļetes iegādei līdz dzīvesvietai Latvijas teritorijā, bet, ja personas dzīvesvieta ir ārpus Latvijas, — minimālos sabiedriskā transporta izdevumus biļetes iegādei līdz valsts robežas šķērsošanas vietai vai līdz tuvākajai dzelzceļa stacijai valstī, ar kuru Latvijai ir sauszemes robeža. Apcietinātajam, kuru atbrīvo no izmeklēšanas</p> |

| Likums Regulētā joma | Latvijas Soduzpildes kodekss | Apcietinājumā turēšanas kārtības likums |
|-----------------------------------|---|--|
| | | cietuma, ja nepieciešams, nodrošina sezonai atbilstošu apģērbu. |
| Darbs un dzīvojamā platība | <p>119.pants. No brīvības atņemšanas iestādēm atbrīvoto personu iekārtošana darbā, nodrošināšana ar dzīvojamo platību</p> <p><u>Personām</u>, kuras atbrīvotas no brīvības atņemšanas iestādēm, ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā reģistrēties Nodarbinātības valsts aģentūrā bezdarbnieka statusa iegūšanai. Maznodrošinātas personas, kuras atbrīvotas no soda izciešanas, novada vai republikas pilsētas dome nodrošina ar dzīvojamo platību likumā "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā" noteiktajā kārtībā.</p> <p>Invalīdus un pensijas vecuma personas pēc viņu lūguma ievieto sociālās aprūpes iestādēs.</p> <p>Nepilngadīgajiem, kuru vecāki miruši vai nav zināmi, vai kuru vecākiem atņemta vecāku vara, iepriekšējās dzīvesvietas bāriņtiesa ieceļ aizbildni vai pieņem lēmumu par viņu ievietošanu bērnu bāreņu audzināšanas iestādē vai audžuģimenē.</p> | <p>41.pants. Informācija par nepilngadīgā apcietinātā atbrīvošanu no izmeklēšanas cietuma</p> <p>Par tāda nepilngadīgā <u>apcietinātā</u> atbrīvošanu no izmeklēšanas cietuma, kuram nav vecāku vai aizbildņu, informē attiecīgo bāriņtiesu, lai tā šo nepilngadīgo iekārtotu dzīvesvietā un risinātu viņa sociālā nodrošinājuma problēmas.</p> |

Avots: Latvijas Soduzpildes kodekss un Apcietinājumā turēšanas kārtības likums

Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādnes 2015.-2020. gadam

| | |
|---|---|
| <p>MK rīkojums Nr. 580 2015. gada 24. septembrī "Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņēm 2015.-2020. gadam"</p> | <p>Latvijā noteiktā notiesāto resocializācijas sistēmā ir resocializācijas līdzekļi, lai strādātu ar šādiem riskiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dažādu vielu atkarības – ļoti minimālā apjomā, tikai balstoties uz brīvprātīgo darbu; • krimināla personība, kas atbalsta noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu – pieejamie resocializācijas instrumenti neaptver visus šī riska izpausmes aspektus; • impulsivitāte, vāja paškontrolē – pieejamie resocializācijas instrumenti neaptver visus šī riska izpausmes aspektus; • darba neesamība, nestabila nodarbinātība – šeit iedarbība notiek tikai sniedzot iespēju iegūt vispārējo izglītību un profesionālo izglītību vai dokumentu par valsts valodas apguvi; • iemaņu trūkums pozitīvai brīvā laika pavadīšanai – pieejamie resocializācijas instrumenti neaptver visus šī riska izpausmes aspektus. |
| <p>Dzīvesvieta un sociālā palīdzība</p> | <p>Ja notiesātajam pēc ieslodzījuma nav dzīvesvietas, tad ieslodzījuma vietas amatpersona nosūta paziņojumu pašvaldībām par tiem notiesātajiem, kuriem ir nepieciešama dzīvojamā platība pēc atbrīvošanas, tāpat arī ieslodzījuma vietas amatpersona noskaidro atbrīvojamo personu sociālo stāvokli un informē pašvaldību sociālos dienestus par nepieciešamo sociālo palīdzību vai sociālo pakalpojumu atbrīvojamai personai.</p> <p>Par nepilngadīgajiem, kas tiek atbrīvoti no ieslodzījuma, tiek informēts sociālais dienests un likumiskais pārstāvis. Pašvaldība bijušajiem notiesātajiem sniedz palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā, sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā, t.sk. sniedz materiālo palīdzību – pabalstus utt.). Tāpat pašvaldība var piešķirt pabalstu veselības aprūpei, ja tas ir noteikts pašvaldības saistošajos noteikumos.</p> |
| <p>Veselības stāvoklis</p> | <p>Attiecībā uz ieslodzītajiem, kam ir nopietnas infekcijas slimības (piemēram, HIV/AIDS, hepatīts C vai tuberkuloze) vai atkarība, ieslodzījuma vietas amatpersonas pirms atbrīvošanas sniedz ieslodzītajam informācija par to, kur saņemt specifisko veselības aprūpi sabiedrībā. Arī laikā, kad bijušais ieslodzītais atrodas VPD uzraudzībā, VPD amatpersonas pievērš uzmanību personas veselības stāvoklim, ja tam ir negatīva ietekme uz resocializācijas procesu. Informāciju par to, ka probācijas klients slimo ar kādu no slimībām VPD amatpersonas iegūst no paša probācijas klienta pirmajā tikšanās reizē, uzsākot personas uzraudzību. Taču ne vienmēr probācijas klients vēlas sniegt informāciju par savu veselības stāvokli un informāciju nesniedz vai noklusē. Dažkārt (ļoti retos gadījumos) informācija par bijušā ieslodzītā slimību VPD iegūst no tiesu nolēmumiem, proti, ja tiesa to ir iekļāvusi nolēmumu motīvu daļā, izvērtējot tiesājamā personību. Tāpat arī, ja VPD darbiniekam ir aizdomas, ka probācijas klients slimo ar kādu slimību, viņam ir tiesības pieprasīt informāciju par probācijas klienta veselības stāvokli atbilstoši Pacientu tiesību likuma 10.panta piektās daļas 6.punktam.</p> |
| <p>Ieslodzījuma vietā uzsāktās resocializācijas pēctecība</p> | <p>Diemžēl nereti ir gadījumi, kad ar brīvības atņemšanu notiesāto noziedzīgās uzvedības cēloņu un citu problēmu novēršanai (resocializācijai) nepieciešams ilgāks laiks nekā ilgst piespriestais brīvības atņemšanas sods, turklāt ļoti būtisks ir laiks, ko persona pavada VPD uzraudzībā pēc soda izciešanas brīvības atņemšanas iestādē, jo šis periods kalpo kā vidusceļš starp pilnīgu brīvību un atrašanos cietumā, un tā laikā persona var saņemt nepieciešamo atbalstu no probācijas darbinieka. Šobrīd sodu izpildes sistēmas ietekme uz bijušo notiesāto beidzas brīdī, kad persona atbrīvojas no brīvības atņemšanas iestādes pēc pilna soda termiņa izciešanas vai pēc tam, kad beidzas personas uzraudzība VPD.</p> <p>Pēc tam personas atbalstīšana normatīvajos aktos noteiktajā apjomā noteikta pašvaldībām, izglītības iestādēm, veselības aprūpes institūcijām u.tml., kas katra darbojas savas strikti nodalītās kompetences ietvaros, tomēr neviena no tām nestrādā ar noziedzīgās uzvedības risku novēršanu.</p> |
| <p>Atbalsta sniegšana</p> | <p>Nevienai institūcijai nav noteikta kompetence sniegt atbalstu bijušajam ieslodzītajam, lai novērstu tos noziedzīgās uzvedības riskus, kas nav novērsti soda izciešanas laikā, lai gan</p> |

| | |
|--|--|
| | resocializācijas mērķa sasniegšanai, t.sk. integrācijai darba tirgū, būtu nepieciešams turpināt bijušā ieslodzītā resocializāciju arī sabiedrībā. |
| Resocializācijas turpinājums sabiedrībā | Šāda nepieciešamība pēc jauna veida atbalsta/kontroles pasākumiem bijušajiem ieslodzītajiem, rada nepieciešamību veidot sabiedrības resursos balstītu jaunu resocializācijas posmu pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes, iesaistot tajā visu sabiedrības segmentu rīcībā esošos resursus. Respektīvi, notiesāto resocializācijas sistēmai brīvības atņemšanas iestādē un VPD ir jāparedz arī turpinājums sabiedrībā, kura laikā tiek nodrošināti specifiski, uz noziedzīgas uzvedības risku samazināšanu vērsti atbalsta/kontroles pasākumi bijušajam ieslodzītajam pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas (gan attiecībā uz personām, kas izcietušas pilnu soda termiņu, gan personām, kas nosacīti atbrīvotas pirms termiņa un atrodas VPD uzraudzībā). |
| Preventīvā uzraudzība | Veidojama resocializācijas posmā nosakot preventīvu uzraudzību bijušajiem ieslodzītajiem, kam saglabājas augsts sevišķi smagu noziegumu izdarīšanas risks pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes vai pēc uzraudzības pabeigšanas VPD. Preventīvā uzraudzība ļauj samazināt noziedzīgās uzvedības risku, kas saistās ar iespēju bijušajam ieslodzītajam atgriezties kriminālā vidē, jo VPD īstenotās uzraudzības laikā personai tiks piemēroti attiecīgi uzraudzības pasākumi. |

Avots: MK rīkojums Nr. 580 2015. gada 24. septembrī "Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņēm 2015.-2020. gadam"

Valsts probācijas dienesta likums

| Valsts probācijas dienesta likums | Panta saturs |
|---|---|
| 11.panta (3) daļa | VPD nosūta <u>uzraudzībā esošu probācijas klientu</u> pie <u>sociālo pakalpojumu sniedzēja</u> sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanai, ja tas nepieciešams probācijas klienta integrācijai sabiedrībā un viņa uzraudzības kvalitatīvai nodrošināšanai. |
| 21.¹ pants. Starpinstitūciju sadarbības organizēšana | Lai mazinātu atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, VPD var organizēt starpinstitūciju sadarbības sanāksmes, nodrošinot to metodisko vadību. |
| 23. pants. Brīvprātīgā darba veicēja atlases kritēriji un starpnieka sertificēšana | <p>(1) Brīvprātīgā darba veicēju var iesaistīt uzdevumu izpildē, lai nodrošinātu VPD funkciju īstenošanu, kā arī izpēti un analītiskajā darbā.</p> <p>(2) Par brīvprātīgā darba veicēju var būt persona, kura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ir izteikusi vēlēšanos būt par brīvprātīgā darba veicēju; 2) ir sasniegusi 18 gadu vecumu un kurai nav nodibināta aizgādība; 3) prot valsts valodu; 4) ir saņēmusi VPD vadītāja pilnvarotas personas rakstveida atzinumu, ka spēj veikt līgumā par brīvprātīgo darbu paredzamos uzdevumus; 5) ir noslēgusi ar VPD līgumu par brīvprātīgo darbu. <p>(3) MK nosaka kārtību, kādā brīvprātīgā darba veicējs saņem izdevumu kompensāciju par līgumā noteikto uzdevumu izpildi, un izdevumu kompensācijas apmēru.</p> <p>(4) Brīvprātīgā darba veicējs drīkst būt starpnieks izlīguma procesā, ja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) viņam ir pietiekamas zināšanas un prasmes izlīguma procesa organizēšanā un vadīšanā; 2) viņš nav sodīts par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir reabilitēts vai sodāmība viņam ir noņemta (dzēsta); 3) viņš ir saņēmis VPD izsniegtu sertifikātu. <p>(5) Brīvprātīgā darba veicējs, kas brīvprātīgo darbu veic iestādēs, kurās uzturas nepilngadīgas personas, vai pasākumos, kuros piedalās nepilngadīgas personas, atbilst normatīvo aktu prasībām bērnu tiesību aizsardzības jomā.</p> <p>(6) MK nosaka kārtību, kādā VPD apmāca un sertificē brīvprātīgā darba veicējus izlīguma procesa organizēšanai un vadīšanai, kā arī anulē sertifikātu.</p> <p>(7) Starpnieka sertifikātu var anulēt, ja starpnieks sertifikāta darbības laikā ir pārkāpis izlīguma organizēšanas un vadīšanas noteikumus vai VPD vadītāja apstiprinātos starpnieka ētikas principus vai sniedzis par sevi nepatiesas ziņas.</p> <p>(8) Ja starpnieka sertificēšanas komisijas lēmums par sertifikāta anulēšanu tiek apstrīdēts vai pārsūdzēts, apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur tā darbību.</p> |
| 23.¹ pants. Brīvprātīgā darba veicēja tiesības un pienākumi | <p>(1) Brīvprātīgā darba veicējam ir šādas <u>tiesības</u>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) saņemt līgumā par brīvprātīgo darbu noteikto uzdevumu izpildei nepieciešamo informāciju un atbalstu no VPD amatpersonām; 2) iesniegt priekšlikumus šā likuma 6.pantā minēto VPD funkciju īstenošanas uzlabošanai. |

| | |
|--|--|
| | <p>(2) Brīvprātīgā darba veicējam ir šādi <u>pienākumi</u>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) iepazīties ar VPD iekšējiem normatīvajiem aktiem un rīkojumiem, kas attiecas uz tā darbības jomu, ievērot šos normatīvos aktus un rīkojumus, kā arī ētikas principus; 2) organizējot un vadot izlīguma procesu, sazināties ar cietušo un personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, izmantojot VPD amatpersonas sniegtos datus; 3) godprātīgi, ievērojot paredzētos termiņus, pildīt noslēgto līgumu par brīvprātīgo darbu; 4) piedalīties VPD organizētajās apmācībās vai citās kvalifikācijas celšanas apmācībās saistībā ar savu darbības jomu. |
| <p>3.pants. Probācijas principi</p> | <p>VPD darbu organizē, pamatojoties uz šādiem probācijas principiem:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) sadarbības princips — probācijas darba pamatā ir institūciju sadarbības organizēšana un veicināšana nolūkā optimāli un atbilstoši vienotai politikai iesaistīt un izmantot valsts, pašvaldību un sabiedrisko organizāciju resursus probācijas īstenošanā; 2) optimizācijas princips — probācijas darbu organizē tā, lai racionāli izmantotu probācijas funkcijas, deleģējot tās attiecīgajām pašvaldībām un sabiedriskajām organizācijām un paturot tiesības noteikt šo funkciju izpildes kritērijus un kontrolēt šo funkciju izpildi; 3) sociālās integrācijas princips — veicot probācijas klienta uzraudzību un viņa sociālās uzvedības korekciju, nodrošina šā klienta integrāciju sabiedrībā. |

Avots: Valsts probācijas dienesta likums

6. pielikums: Brīvprātīgo ieslodzījuma vietās aptaujas rezultātu pārskats

1. Kad Jūs uzsācāt brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietā? Norādiet gadu un mēnesi!

| Mēnesis, gads | Respondentu skaits |
|---------------|--------------------|
| 04.2018 | 1 |
| 11.2017 | 1 |
| 10.2017 | 1 |
| 09.2017 | 5 |
| 08.2017 | 1 |
| 06.2017 | 3 |
| 05.2017 | 1 |
| 04.2017 | 1 |
| 02.2017 | 1 |
| 01.2017 | 1 |
| 11.2016 | 1 |
| 09.2016 | 2 |
| 11.2015 | 1 |
| 09.2015 | 1 |
| 07.2015 | 1 |
| 12.2014 | 1 |
| 10.2014 | 1 |
| 09.2014 | 1 |
| 01.2014 | 1 |
| 11.2013 | 1 |
| 01.2013 | 1 |
| 12.2012 | 1 |
| 09.2011 | 1 |
| 10.2010 | 1 |
| 03.2009 | 2 |
| 01.2005 | 1 |
| 01.2004 | 1 |
| Kopā | 35 |

2. Kurā (-ās) ieslodzījuma vietā (-ās) Jūs esat brīvprātīgais? (iespējamās vairākas atbildes)

| Ieslodzījuma vietas (-u) nosaukums: | Respondentu skaits |
|--|--------------------|
| Rīgas Centrālcietums | 18 |
| Brasas cietums | 8 |
| Jelgavas cietums | 7 |
| Iļģuciema cietums | 7 |
| Olaines cietuma atkarīgo centrs | 4 |
| Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem | 2 |
| Daugavgrīvas cietums | 1 |
| Liepājas cietums | 1 |
| Valmieras cietums | 1 |
| Ģimeņu dienu pasākumos visās ieslodzījuma vietās | 1 |
| Visos Latvijas cietumos pēc iespējām | 1 |
| Nav atbildes | 1 |
| Kopā | 52 |

3. Kā Jūs uzzinājāt par iespēju kļūt par brīvprātīgo? (iespējamās vairākas atbildes)

| | Respondentu skaits |
|---|--------------------|
| No IeVP mājas lapas | 0 |
| Masu saziņas līdzekļos | 1 |
| Sociālajos portālos | 1 |
| No pazinām, radiem | 6 |
| NVO (biedrība, organizācija u.c.) | 16 |
| Mani personīgi uzrunāja ieslodzījuma vietas (cietuma) pārstāvis | 13 |
| Cits (norādiet) | 4 |
| Kopā | 41 |

Atbilde „cits”:

- Paša iniciatīva;
- Uzrunāja IeVP pārstāvis (x2);
- Vecās Sv. Ģertrūdes rīkotais Alfas kurss

4. Ko Jūs personīgi sākotnēji sagaidījāt no iesaistīšanās brīvprātīgajā darbā? (iespējamās vairākas atbildes)

| | Respondentu skaits |
|---|--------------------|
| Vēlējos iegūt jaunus draugus, paziņas | 1 |
| Vēlējos pilnveidoties | 6 |
| Vēlējos saturīgi un interesanti pavadīt brīvo laiku | 1 |
| Vēlējos palīdzēt kādam ar padomu un savas dzīves pieredzi | 17 |
| Par to nedomāju, nebija ne jausmas, ar ko tas beigsies | 5 |
| Profesionālā interese | 5 |
| Cits (norādiet) | 15 |
| Kopā | 50 |

Atbilde „cits”:

- Iespēju mainīt cilvēku sirdis uz labo pusi;
- Patīk, ir pieredze un redzu vajadzību diskutēt par Bībeli mazajās grupās. Sagaidīju, ka man un dalībniekiem tas būs noderīgi.
- Vēlējos liecināt par Jēzus vadību savā dzīvē.
- Pasludināt Dieva doto vēsti, ka Jēzū Kristū katram cilvēkam ir dota iespēja saņemt grēku piedošanu un ļaut Dievam darīt visu jaunu.
- Iespēja sludināt evaņģēliju un stāstīt par Dievu.
- Tas ir mans kristieša aicinājums, neko īpašu nesagaidu.
- Nest Evaņģēlija vēsti un paust Dieva mīlestību!
- Evaņģelizācija.
- Pieņemu kā vienu no kalpošanas veidiem.
- Kalpošana.
- Vērst ieslodzīto domas uz Dieva žēlsirdību.
- Atvieglot kādam laiku cietuma un palīdzēt iepazīties ar Dievu.
- Vēlme palīdzēt saliedēt sabiedrību – ieslodzīto ar ģimeni. Veidot labāku sabiedrību.
- iepazīt vidi.
- Piedzīvot kaut ko jaunu, nebijušu. Darīt kaut ko pirmo reizi.

5. Cik vidēji stundas mēnesī Jūs varat veltīt un gribētu veltīt brīvprātīgajam darbam ieslodzījuma vietā?

| Stundu skaits, ko var veltīt | Respondentu skaits |
|-------------------------------------|---------------------------|
| 0 | 1 |
| 2 | 3 |
| 3 | 2 |
| 4 | 4 |
| 5 | 4 |
| 6 | 2 |
| 8 | 4 |
| 10 | 5 |
| 12 | 3 |
| 14 | 1 |
| 15 | 1 |
| 20 | 1 |
| 25 | 1 |
| 32 | 1 |
| 56 | 1 |
| Nav atbildes | 1 |
| Kopā | 35 |

| Stundu skaits, ko gribētu veltīt | Respondentu skaits |
|---|---------------------------|
| 0 | 2 |
| 2 | 1 |
| 3 | 1 |
| 4 | 3 |
| 5 | 2 |
| 6 | 1 |
| 8 | 4 |
| 10 | 7 |
| 12 | 2 |
| 15 | 1 |
| 20 | 2 |
| 24 | 2 |
| 28 | 1 |
| 30 | 2 |
| 40 | 1 |
| 64 | 1 |
| 84 | 1 |
| Nav atbildes | 1 |
| Kopā | 35 |

6. Vai pārstāvat kādu organizāciju, biedrību, apvienību?

| | Respondentu skaits |
|--|---------------------------|
| Jā, pārstāvu NVO, biedrību (lūdzu, norādiet kādu) | 11 |
| Jā, pārstāvu reliģisku organizāciju (lūdzu, norādiet kādu) | 19 |
| Nē | 5 |
| Kopā | 35 |

Pārstāvētās biedrības:

- *Biedrība "Ezer" (x3)*
- *Attīstības fonds "Celies"*
- *Atklāj-Sevi.lv*
- *Biedrība GoBeyond*
- *Biedrība "ZINIS"*
- *Dr. Klauns (x4)*

Pārstāvētās reliģiskās organizācijas:

- *Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca (x4)*
- *Sv. Jāņa baznīca*
- *Sākotnēji caur Rīgas ev.lut. Vecās Ģertrūdes draudzi*
- *Vecās Sv. Ģertrūdes draudze*
- *Pareizticīgā baznīca*
- *Apvienotu kristīgo draudžu Bībeles studiju grupa*
- *Romas Katoļu baznīca (x5)*
- *Latvijas Romas Katoliskās Baznīcas Cietuma kapelānu dienests*
- *Romas katoļu Kristus Karaļa draudzi*
- *Rīgas katoļu Sv. Alberta draudzi*
- *Betānijas dominikāņu masas*

7. Cik ilgi esat šīs NVO dalībnieks? Lūdzu, norādiet skaitu mēnešos!

| Mēnešu skaits | Respondentu skaits |
|----------------------|---------------------------|
| 0 | 3 |
| 6 | 1 |
| 9 | 2 |
| 10 | 1 |
| 19 | 1 |
| 27 | 1 |
| 30 | 1 |
| 36 | 2 |
| 48 | 1 |
| 60 | 1 |
| 84 | 1 |
| 107 | 1 |
| 108 | 2 |
| 120 | 2 |
| 138 | 1 |
| 162 | 1 |
| 180 | 1 |
| 183 | 1 |
| 216 | 2 |
| 300 | 1 |
| 360 | 1 |
| Kopā | 28 |

8. Kā Jūs vērtējat pieteikšanās procesu, brīvprātīgā darba līgumu, atskaišu sniegšanas procesu u.c. pieredzi tālāk minētajās jomās? Lūdzu, novērtējiet 1-5 ballu sistēmā (kur, 1-ļoti slikti un 5-ļoti labi). Ja Jums nav bijusi konkrētā pieredze, lūdzu, atzīmējiet!

| | 1(ļoti slikti) | 2 | 3 | 4 | 5(ļoti labi) | Nav bijusi šāda pieredze | Kopā |
|---|----------------|------------|-------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------|
| Pieteikšanās procedūru | 0 0% | 0 0% | 2 5.72% | 7 20% | 13 37.14% | 13 37.14% | 35 |
| Brīvprātīgā darba līgumu (saturu) | 1 2.86% | 0 0% | 4 11.43% | 6 17.14% | 6 17.14% | 18 51.43% | 35 |
| Līguma slēgšanas procesu | 2 5.71% | 1 2.86% | 1 2.86% | 7 20% | 6 17.14% | 18 51.43% | 35 |
| Atskaišu sniegšanas procesu | 0 0% | 0 0% | 2 5.71% | 4 11.43% | 4 11.43% | 25 71.43% | 35 |
| Apmācības brīvprātīgā darba veikšanai | 0 0% | 3 8.57% | 6 17.15% | 10 28.57% | 6 17.14% | 10 28.57% | 35 |
| Sadarbību ar ieslodzījuma vietu (cietumu) | 1 2.86% | 0 0% | 5 14.28% | 14 40% | 11 31.43% | 4 11.43% | 35 |
| Sadarbību ar Ieslodzījuma vietu pārvaldi | 1 2.86% | 0 0% | 4 11.43% | 7 20% | 10 28.57% | 13 37.14% | 35 |
| Kopā | 5 | 4 | 24 | 55 | 56 | 101 | |

9. Ja iepriekš minētajā jautājumā kādā no atbildēm atzīmējat 1,2 vai 3, lūdzu, paskaidrojiet, kas būtu uzlabojams attiecībā uz konkrēto aktivitāti!

- *Apmācības brīvprātīgā darba veikšanai darbam ieslodzījuma vietās notiek reti, parasti tās ir rekolekcijas. Pārsvarā brīvprātīgajam darbam apmācības esmu beiguši "Caritas Latvija" organizētos seminārus.*
- *Ceļa izmaksas, lai tiek samazinātas.*
- *Cietumi ir dažādi, ar atšķirīgu attieksmi. Brīžiem tā ir ļoti noraidoša. Mainīsies attieksme, uzlabosies abu pušu izpratne par notiekošo, t.i. brīvprātīgie vairāk sapratīs cietuma kartību, bet darbinieki - resocializācijas nozīmi un nepieciešamību, viss būs labi.*
- *Lielāku atbalstu un pretimnākšanu no ieslodzījumu vietu pārvaldes.*
- *Līgumam jābūt vienkāršākam. Līguma slēgšanas procesam jābūt ātrākam. Cietuma darbiniekiem jābūt laipnākiem. Sadarbībai ar IeVP jābūt pretimnākošākam.*
- *Maz bija skaidrs, ka norisināsies brīvprātīgais darbs. Daudz balstījās uz mūsu iniciatīvu - un mēs maz zinājām ko darīt.*
- *Nav bijusi iespēja piedalīties apmācībās.*
- *Nepilnīgi sadarbības līgumi un diezgan bremsēta sadarbība ieslodzījumu vietai ar brīvprātīgo.*
- *Sadarbība Iļģuciema cietuma ir ļoti laba (5), bet Brasas cietuma starp slikti un ļoti slikti (1-2), rodas sajūta, ka tur nav intereses un vēlmes ieslodzītos resocializēt. Pēdējos mēnešos, kopš tur ir jauna kapelāne, ir būtisks uzlabojums, bet var saprast, ka arī viņa saduras ar vadības neieinteresētību. Iepriekš bija gadījumi, piemēram, kad uz tikšanos vai svēto Misi tika atvesti tikai 3 vai 5 ieslodzītie, - iekšēja kartība esot tāda, ka tikai no vienas kameras vai no viena stāva vienlaicīgi varot vest.*
- *Vairāk atskaišu.*
- *Vairāk jāapmāca brīvprātīgie.*
- *Vēlams apmācības semināri, psiholoģiskai sagatavotībai darbam ar ieslodzītajiem.*

10. Kādi ir Jūsu priekšlikumi apmācību organizācijas un satura pilnveidei (ja tādas ir bijušas)? Kādas apmācības vajadzētu brīvprātīgā darba veikšanā ieslodzījuma vietās (ja apmācībās neesat piedalījies)?

- *Integrācija sabiedrībā pēc ieslodzījuma termiņa beigām.*
- *Vairāk par cietuma kārtību un sistēmu.*
- *Nejūtu vajadzību pēc kādā apmācībām.*
- *Bija labi gan formālās prasības (ko nevar ienest u.tml.), gan no pieredzes (piem., kā gērbties). Varbūt var mazliet lielāku uzsvāru uz psiholoģiju - kā ieslodzītie domā, kā uztver lietas.*
- *Mūsu gadījumā, būtu vēlams lielāka piekļuve individuālām pārrunām ar ieslodzītājiem.*
- *Pārrunas ar apsardzes dienestu, ko drīkst/ko nedrīkst darīt, utt.*
- *Esošās prakses analīze.*
- *Kopumā pietiekošas.*
- *Piedalījos drošības instruktāžā.*
- *Vajag skaidrot brīvprātīgajiem par personisko atturību.*
- *Vajadzētu iepazīstināt ar ieslodzījuma vietu un cietuma subkultūras specifiku, psiholoģiskās manipulācijas iespējamību, ieslodzīto ievainoto psihi.*
- *Apmācība, kas saistīta vairāk ar iemaņām personiskā saskarsmē un garīgā līdzgaitniecībā.*
- *Apmācību regularitāte un motivācijas atjaunošana.*
- *Apmācībās neesmu piedalījies.*
- *Apmācības noteikti ir vēlamas, it sevišķi praktiskie semināri komunikācijā.*
- *Es nepārzinu labi ieslodzīto vidi, tās grūtības, ar kurām varētu saskarties brīvprātīgā darbā. Tāpēc mani interesētu jebkuras apmācības, kas varētu noderēt gan man, gan, kalpojot caur mani, arī citiem.*
- *Informācija par darbības veidiem citos cietumos, valstīs.*
- *Noteikti vajag vairāk informāciju par kādiem specifiskiem gadījumiem un stingri izrunāt uzvedības kodeksu, kā arī reaģēšanas veidus dažādās situācijās.*
- *Apmācības par cilvēka psiholoģijas jautājumiem.*
- *Vajadzētu iemācīt kur un kā var noskaidrot kādas lietas drīkst paņemt uz nodarbībām. Kā var atjaunot caurlaidi.*
- *Apmācībām jābūt nopietnākām, plašākām.*
- *Būtu nepieciešama sagatavošana un apraksts par sistēmu.*
- *Saturs ir labs, diemžēl, ne vienmēr ir laiks, lai piedalītos.*
- *Jūtos apmierināta, esmu guvusi informāciju, kura man palīdz saprast vidi un sevi šajā vidē.*
- **21.-22.04. programma priekš iesācējiem ir laba. Ja tiek rīkots tai pašai auditorijai, tad var "iet dziļumā" ar psiholoģijas manipulācijas tēmu.*
- *Varētu uzaicināt bijušo klientu, kas dalītos ar savu skatu punktu, ieteikumiem.*
- *Uzaicināt Lūkasa biedrību vai kādu citu NVO ar pieredzi darbā ar klientiem.*
- *Uzrīkot semināru kādā no ieslodzījuma vietām.*
- *Uzaicināt bijušo klientu, kas dalītos ar pieredzi, ieteikumiem brīvprātīgajiem (ko noteikti var darīt, ko noteikti nevajadzētu darīt).*
- *Brīvprātīgo "Kompetenču karte" - gados vecākiem brīvprātīgajiem ir konkrētas zināšanas un pieredze ko var kombinēt un pielietot ne tikai Ģimenes dienu ietvaros*
- *Par TA/izlīguma tēmu - droši vien jāpildinā stāstīt (detalizēti) tiem, kam par to ir interese un kas jūtas tam gatavi.*
- *Gaisā virmo sociālās uzņēmējdarbības (UD) tēma - tam ir potenciāls, taču jāmeklē tie interesenti (brīvprātīgie), kam ir atbilstošas UD kompetences un kas ir gatavi procesu koordinēt.*
- *Brīvprātīgo nemateriālais ieguvums - iepazīt to, kas nav pieejams apkārtējai sabiedrībai.*
- *Gribētu uzzināt, ko darīt, ja ieslodzītie sāk stāstīt par sevi personīgas lietas, kuras neesmu gatava uz klausīt.*
- *Pirmkārt, jau apmācības vajag. Zinu daudzus brīvprātīgos, kuri veic savu darbu bez nekādām, pat elementārām apmācībām. Kas attiecas uz saturu, dažādām brīvprātīgo aktivitātēm ir atšķirīga specifika un vajadzīgas dažādas apmācības, bet pārvaldei noteikti jāpadomā par kārtīgu instruktāžu attiecībā par cietumiem un tur esošo kārtību.*

11. Cik bieži, veicot brīvprātīgo darbu, esat saskāries ar šādām situācijām:

| | Nekad | Dažreiz | Bieži | Neesmu saskāries | Kopā |
|--|--------------|--------------|-------------|------------------|------------|
| Ieslodzītais ir mēģinājis ar mani manipulēt | 9 25.71% | 16 45.72% | 1 2.86% | 9 25.71% | 35 |
| Ieslodzītais ir aizskāris mani vai licis nekomfortabli justies | 16 45.71% | 7 20% | 0 0% | 12 34.29% | 35 |
| Ir grūtības apmeklējuma laiku saskaņot ar darbu | 9 25.72% | 17 48.57% | 6 17.14% | 3 8.57% | 35 |
| Ir grūtības apmeklējuma laiku apvienot ar manām brīvā laika aktivitātēm | 14 40% | 14 40% | 5 14.29% | 2 5.71% | 35 |
| Ir grūtības apmeklējuma laiku apvienot ar ģimenes dzīvi un pienākumiem | 12 34.29% | 16 45.71% | 4 11.43% | 3 8.57% | 35 |
| Draugiem, paziņām ir neizpratne un aizspriedumi pret to, ko daru | 11 31.43% | 14 40% | 4 11.43% | 6 17.14% | 35 |
| Ģimenei ir neizpratne un aizspriedumi pret to, ko daru | 14 40% | 10 28.57% | 1 2.86% | 10 28.57% | 35 |
| Ieslodzījuma vietas (cietuma) uzraugiem ir neizpratne un aizspriedumi pret to, ko daru | 10 28.57% | 11 31.43% | 3 8.57% | 11 31.43% | 35 |
| Atbalsts no ieslodzījuma vietas (cietuma) resocializācijas darbiniekiem nav jūtams | 17 48.57% | 4 11.43% | 2 5.71% | 12 34.29% | 35 |
| Kopā | 112 | 109 | 26 | 68 | 315 |

12. Vai šobrīd esat gatavs turpināt brīvprātīgo darbu ieslodzījuma vietā? Kāpēc?

- *Jā! Man liekas svarīgi ar šiem cilvēkiem runāties, dalīties dzīves pieredzē. Ir ļoti svarīgi stāstīt, rādīt, ka ir iespējams dzīvot citādāk.*
- *Jā, jo redzu, ka mans darbs nes augļus.*
- *Jā, lai palīdzētu glābt dvēseles un palīdzētu padarīt labākus cilvēkus un dzīvi.*
- *Jā, protams. Jo redzu, ka Dievs darbojas, kad mēs tur esam.*
- *Jā. Palīdzēt ieslodzītajiem iepazīt garīgo dzīvi un sākt mainīt uz labo pusi savu attieksmi pret sevi un apkārtējiem.*
- *Jā, jo redzu, ka vīri mainās, un, ka viss darbs nav gluži par velti.*
- *Jā, jo tam ir resursi.*
- *Jā, jo vadu katahēzes.*
- *Tā kā strādāju skolā un redzu, ka visas problēmas sākas ar to, ka bērniem nemāca dzīves pamatpatiesību - to, ka esam Dieva radīti un bez Viņa agrāk vai vēlāk ejam bojā un, redzot, kā Evāņģēlija Vēsts maina noziedznieka sirdi - to, kas atzīstas, ka Dieva priekšā ir grēkojis un uzticas Jēzus Kristus nopelnam, to ir jādara, kamēr vēl šāda iespēja ir. Jēzus IR dzīvs un reāli maina cilvēkus! Ja Viņš maina, tad viss top jauns!*
- *Jā, esmu. Jo tas palīdz ieslodzītajiem mainīt attieksmi un uzskatus par dzīvi, atmet kaitīgos ieradumus, un uzzināt, ka viņiem ir iespēja dzīvot brīnišķīgu dzīvi pēc izešanas brīvībā kopā ar Kristu.*
- *Nē, personīgu iemeslu dēļ.*
- *Jā, esmu gatavs. Tāpēc, ka redzu pozitīvus rezultātus darbā.*
- *Jā, tāpēc, ka Dievs daudz stiprāk darbojās mana dzīvē.*
- *Esmu gatavs, jo tas ir mans kristieša aicinājums.*
- *Jā. Katrs no šiem jauniešiem ir ļoti vērtīgs cilvēks un tāpat, kā jebkuram cilvēkam, ir jādod iespēja, jābūt mīlētam un pieņemtam.*
- *Jā, jo tikai darbībā ir spēks! Iesākto darbu nedrīkst atstāt pusratā!*
- *Esmu gatava turpināt darbu. Kāpēc- kaut vienu dvēselīti glābt, tas jau ir daudz.*

- *Jā, uzskatu, ka katram jāliek lietā tās dāvanas, ko esam saņēmuši, jūtu tādu aicinājumu atbalstīt sarežģītā dzīves situācijā nonākušos.*
- *Jā, bet es sev jautājumu - kāpēc - cenšos neuzdot, jo es nezinu. Taču katru reizi pēc komunikācijas ar ieslodzīto(-tām), manī raisās dažādas pārdomas, kas palīdz man atklāt patiesību pašai par sevi, proti, saskatīt savas nepilnības, trūkumus utt.*
- *nē, pārdomāju darbošanās veidu*
- *Jā, jo mani interesē šī pieredze un iespēja palīdzēt cilvēkiem paskatīties uz lietām no cita skatu punkta.*
- *Jā, esmu. Tas dod gandarījumu, jo nāk no sirds.*
- *Jā. Cilvēkam vajag cilvēku blakus, lai būtu spēks mainīt vai vismaz iegūt labu pieredzi, kura dotu drosmi ticēt savam pozitīvajam spēkam.*
- *Jā. Man patīk, atbalstu visas brīvprātīgā darba aktivitātes.*
- *Jā, lai palīdzētu sabiedrībai. Lai pilnveidotu sevi un savas prasmes.*
- *Esmu gatavs. Uzskatu, ka garīgā aprūpe ir svarīga ieslodzītā labošanās dzīvē un veiksmīgai atgriešanai sabiedrībā.*
- *Jā. Profesionālās un personīgās izaugsmes vārdā.*
- *Jā, esmu, nav radušies iemesli, lai pārtrauktu sadarbību.*
- *Iespēju (laika resursu) robežās - jā (savu kompetenču ietvaros)*
- *Esmu, jo man patīk to darīt. Bet vasara pilna ar dažādiem darbiem nedēļas nogalēs, tādēļ reti sanāk.*
- *Noteikti. Jo ir daudz labu atsauksmju gan no pašu ieslodzīto puses, gan viņu radniekiem un tuvākajiem.*
- *Jā. Pie vainas ir statistika par ieslodzīto skaitu. Viņu ir daudz un maniem dēliem būs jādzīvo ar viņiem vienā sabiedrībā. Man ir svarīgi kādi viņi atgriežas, lai dzīvotu mūsu vidū - brīvībā.*

13. Vai ir kādas brīvprātīgā darba aktivitātes, ko Jūs vēl vēlētos darīt / ko Jūs varētu piedāvāt? Ja jā, norādiet kādas!

- *Tas, ko jau daru! Bet, ja varu vēl būt kā noderīgs, tad, labprāt, iesaistītos šajā aktivitātē*
- *Šobrīd īsti neesmu domājis par papildus iespējām, bet varētu lasīt lekcijas.*
- *Pagaidām ir labi ar to pašu - Bībeles studiju grupas.*
- *Pagaidām priekšlikumu nav.*
- *Neesmu par to domājis*
- *Individuālas sarunas*
- *Jā, darboties ar cilvēkiem pirms atbrīvošanas. Varu piedāvāt līdzgaitniecību bijušajam notiesātajam.*
- *Vislabākais tomēr ir Evanģēlijs, Dieva Vārda lasīšana. Tā kā draudzē esmu slavēšanas grupas sastāvā, tad atsaucamies uz cietuma kapelānu aicinājumiem. Nupat bijām arī Olaines cietumā.*
- *Viss, kas saistīts ar kalpošanu cilvēkiem, kuri saskārušies ar noziedzības raisīto ļaunumu*
- *Turpināt kalpot.*
- *Noorganizēt basketbola spēli ieslodzījuma vietā!*
- *Bībeles apmācības. Garīgas sarunas. Lūgšanas*
- *Pagaidām jāspēj izdarīt tas, kas jau uzsākts.*
- *Tā kā es vados no pārlicības, ka dzīvē nekas nav nejaušība, tad arī savā komunikācijā vados no tā, kā Dievs mani vadīs, ar ko es šodien runāšu, kādas būs situācijas, kādi iespējamie risinājumi. Man ir tuvas pārrunas par garīgām lietām, klausīties un uz klausīt otru, ļaujot būt otram tādām, kāds viņš ir, neko neuzspiežot.*
- *nezinu*
- *Varu arī strādāt gan ar nelielām grupām, gan individuāli ar klientiem par iekšējās pasaules sakārtošanu, daudzu dzīves situāciju izprašanu un attieksmes veidošanu.*
- *Turpināt apmeklēt cietumu, veicot individuālas pārrunas ar ieslodzītajiem.*
- *Vēstulju draugs*
- *Mūzikas priekšnesumi*
- *Turpināt ar Alfas kursa apmeklēšanu ieslodzījuma vietās.*
- *Darbnīcu veidošana cietumnieku bērniem, kā arī cietumniekiem.*
- *Jau piedāvāju (praktizēju) - radošās meistarklases mazbudžeta uzņēmējdarbības uzsākšanai*

- *Labprāt turpinātu kā Dr. Klauns.*
- *Kaut kad ziemā, labprāt, pasniegtu radošās rakstniecības nodarbības, bet, visticamākais, sieviešu ieslodzījuma vietā.*
- *Tikai kā Dr. Klauns*
- *Aktivitātes mani pašas atrod ☺*

14. Jūsu vecums:

| Gadi | Respondentu skaits |
|-------------|--------------------|
| 22 | 1 |
| 24 | 1 |
| 27 | 1 |
| 28 | 2 |
| 29 | 1 |
| 30 | 1 |
| 32 | 2 |
| 34 | 1 |
| 36 | 1 |
| 37 | 1 |
| 39 | 1 |
| 40 | 1 |
| 41 | 1 |
| 44 | 2 |
| 45 | 4 |
| 46 | 1 |
| 47 | 2 |
| 48 | 1 |
| 49 | 2 |
| 50 | 4 |
| 52 | 1 |
| 53 | 1 |
| 54 | 1 |
| 57 | 1 |
| Kopā | 35 |

15. Jūsu dzimums:

| | Respondentu skaits |
|--------------|--------------------|
| Vīrietis | 17 |
| Sieviete | 17 |
| Nav atbildes | 1 |
| Kopā | 35 |

16. Reģions, kurā dzīvojat:

| | Respondentu skaits |
|-------------|--------------------|
| Rīga | 20 |
| Pierīga | 4 |
| Kurzeme | 3 |
| Vidzeme | 3 |
| Latgale | 1 |
| Zemgale | 4 |
| Kopā | 35 |

7. pielikums: Līdzgaitnieku aptaujas rezultātu pārskats

1. Kad Jūs uzsākat darbu kā līdzgaitnieks? Norādiet gadu un mēnesi!

| Mēnesis, gads | Respondentu skaits |
|---------------|--------------------|
| 01.2018 | 1 |
| 11.2017 | 1 |
| 06.2017 | 1 |
| 03.2017 | 1 |
| 10.2016 | 3 |
| 09.2016 | 1 |
| 08.2016 | 1 |
| 06.2016 | 1 |
| 01.2016 | 1 |
| 10.2015 | 1 |
| Kopā | 12 |

2. Kā Jūs uzzinājāt par iespēju kļūt par līdzgaitnieku? (iespējamās vairākas atbildes)

| | Respondentu skaits |
|---|--------------------|
| No Valsts probācijas dienesta mājas lapas | 3 |
| Masu saziņas līdzekļos | 1 |
| Sociālajos portālos | 1 |
| No paziņām, radiem | 3 |
| NVO (biedrība, organizācija u.c.) | 1 |
| Mani personīgi uzrunāja Valsts probācijas dienesta darbinieki | 4 |
| Cits (norādiet) | 1 |
| Kopā | 14 |

Atbilde cits:

- Veidojot NVO

3. Ko Jūs personīgi sākotnēji sagaidijāt no iesaistīšanās līdzgaitniecībā? (iespējamās vairākas atbildes)

| | Respondentu skaits |
|---|--------------------|
| Vēlējos iegūt jaunus draugus, paziņas | 0 |
| Vēlējos pilnveidoties | 5 |
| Vēlējos saturīgi un interesanti pavadīt brīvo laiku | 0 |
| Vēlējos palīdzēt kādam ar padomu un savas dzīves pieredzi | 10 |
| Par to nedomāju, nebija ne jausmas, ar ko tas beigsies | 0 |
| Profesionālā interese | 3 |
| Kopā | 18 |

4. Vai līdzgaitniecību Jūs esat uzsācis .. :

| | Respondentu skaits |
|--|--------------------|
| Aizbilstamajam atrodies vēl ieslodzījuma vietā | 1 |
| Aizbilstamajam atrodies sabiedrībā | 10 |
| Neesmu uzsācis, gaidu savu pāri | 1 |

| | Respondentu skaits |
|---|---------------------------|
| Neesmu uzsācis, Dienests piedāvāja, bet man nebija laika (atteicos) | 0 |
| Kopā | 12 |

5. Cik vidēji stundas mēnesī Jūs varat veltīt un gribētu veltīt līdzgaitniecībai?

| Stundu skaits, ko var veltīt | Respondentu skaits |
|-------------------------------------|---------------------------|
| 3 | 1 |
| 5 | 1 |
| 6 | 1 |
| 8 | 6 |
| 10 | 1 |
| 15 | 1 |
| 21 | 1 |
| Kopā | 12 |

| Stundu skaits, ko gribētu veltīt | Respondentu skaits |
|---|---------------------------|
| 4 | 1 |
| 6 | 1 |
| 8 | 4 |
| 10 | 1 |
| 12 | 2 |
| 15 | 1 |
| 16 | 1 |
| 21 | 1 |
| Kopā | 12 |

6. Vai pārstāvat kādu NVO (organizāciju, biedrību, apvienību)?

| | Respondentu skaits |
|------------------------------|---------------------------|
| Jā (lūdzu, norādiet ar kādu) | 4 |
| Nē | 8 |
| Kopā | 12 |

Pārstāvētās organizācijas:

- *Izvēlies brīvību*
- *Jauniešu biedrība "Dagne"*
- *Dagdas novada JIC*

7. Cik ilgi esat šīs organizācijas biedrs? Lūdzu, norādiet skaitu mēnešos!

| Ilgums mēnešos | Respondentu skaits |
|-----------------------|---------------------------|
| 24 | 1 |
| 156 | 1 |
| 200 | 1 |
| 240 | 1 |
| Kopā | 4 |

8. Kā Jūs vērtējat līdzgaitniecības līgumu, pieteikšanās un līguma slēgšanas, atskaišu sniegšanas procesu? Lūdzu, novērtējiet 1-5 ballu sistēmā (kur, 1-ļoti slikti un 5-ļoti labi)

| | 1 (ļoti slikti) | 2 | 3 | 4 | 5 (ļoti labi) | Nav bijusi šāda pieredze | Kopā |
|---|-----------------|----------|-------------|-------------|---------------|--------------------------|-----------|
| Pieteikšanās procedūru | 0 0% | 0 0% | 0 0% | 2 16.67% | 10 83.33% | 0 0% | 12 |
| Līdzgaitniecības līgumu (saturu) | 0 0% | 0 0% | 0 0% | 4 33.33% | 8 66.67% | 0 0% | 12 |
| Līguma slēgšanas procesu | 0 0% | 0 0% | 2 16.67% | 3 25% | 7 58.33% | 0 0% | 12 |
| Atskaišu sniegšanas procesu | 0 0% | 0 0% | 1 8.33% | 5 41.67% | 6 50% | 0 0% | 12 |
| Apmācības | 0 0% | 0 0% | 1 8.33% | 1 8.33% | 10 83.34% | 0 0% | 12 |
| Sadarbību ar Valsts probācijas dienestu | 0 0% | 0 0% | 0 0% | 1 8.33% | 11 91.67% | 0 0% | 12 |
| Kopā | 0 | 0 | 4 | 16 | 52 | 0 | 72 |

9. Ja iepriekš minētajā jautājumā kādā no atbildēm atzīmējāt 1,2 vai 3, lūdzu, paskaidrojiet, kas būtu uzlabojams attiecībā uz konkrēto aktivitāti!

- *Dienasgrāmatu aizpildīt brīvā formā būtu izsmeljošāk, formulējumi ir formāli*
- *Līguma slēgšanas procesā man prasījās, lai mēs jau vienotos par pirmo tikšanos. Tas nenotika, tādēļ arī pēc tam ar savu aizbilstamo (aizņemtības, motivācijas zaudēšanas dēļ?!) neesam vairs tikušies..*
- *Man ne visai patika līguma slēgšanas procedūra kopā ar manu "aizbilstamo" līdzgaitniecības procesā. Tātad pati forma, vienā kabinetā pie pirmās iepazīšanās. Es domāju, ka līgumu varētu noslēgt pēc tikšanās individuāli, jo esot līdzgaitnieki jau ir motivēti veikt šo brīvprātīgo darbu līdz ar to bažām par līguma nenoslēgšanu nevajadzētu būt.*
- *Finansiāli.*
- *Ja es jautāju, tad atbildes vienmēr saņemu. Daudzas lietas var izdarīt elektroniski, piemēram, nosūtīt dienasgrāmatu.*

10. Cik ilgs laiks no pieteikšanās pagāja, līdz noslēdzāt Līgumu par līdzgaitniecības veikšanu?

| Skaitis mēnešos | Respondentu skaits |
|-----------------|--------------------|
| 0 | 1 |
| 1 | 4 |
| 2 | 1 |
| 3 | 1 |
| 5 | 3 |
| 7 | 1 |
| 8 | 1 |
| Kopā | 12 |

11. Kādi ir Jūsu priekšlikumi apmācību organizācijas un satura pilnveidei? Kādas apmācības līdzgaitniecībā Jūs gribētu, kas Jums tajās pietrūka, kādas apmācības vajadzētu?

- *Apmācībām jābūt pietuvinātām reālai dzīvei. Vairāk laika veltot līdzgaitnieka personīgo iemaņu apgūšanai, subkultūras, kurā dzīvojis aizbilstamais, izpratni. Sociālās palīdzības zināšanas. Zināšanas par elektronisko uzraudzību.*
- *Lai būtu vairāk informācijas par meitenēm. Apmācības laikā vairāk bija runa par zēniem.*

- *Vērtīgi bija ieslodzījumu vietu apmeklējumi. Varbūt vēl varētu organizēt pieredzes apmaiņu starp līdzgaitniekiem, jo pietrūkst idejas, kā pavadīt brīvo laiku.*
- *Saturiski vērtīgas apmācības, nekā nepietrūka.*
- *Apmācībās vairāk uzmanības būtu jāpievērš psiholoģiskiem jautājumiem, kā risināt situācijas, kad aizbilstamais manipulē un tamlīdzīgi*
- *Man ļoti patika apmācības, uzzināju un noskaidroju visus jautājumus, kas mani interesēja vai bija neskaidri. Pie tam, līdzgaitniekiem jau arī visu laiku notiek kādas interesantas apmācības vai nodarbes.*
- *Pieredzes stāsti, izzinoši gājieni uz ieslodzījuma vietām.*
- *Komunikācijas / sadarbības prasmju uzlabošana*
- *Apmācība bija kvalitatīva*
- *Tādas, ko vajadzētu pielietot darba procesā.*
- *Dalīšanās ar labo praksi un to, kas izdodas.*

12. Cik bieži līdzgaitniecībā Jūs saskaraties ar šādām situācijām?

| | Nekad | Dažreiz | Bieži | Kopā |
|---|--------------|----------------|--------------|-------------|
| Aizbilstamais izvairās no tikšanās | 6 | 2 | 4 | 12 |
| | 50% | 16.67% | 33.33% | |
| Nevaram saskaņot tikšanās laiku | 6 | 3 | 3 | 12 |
| | 50% | 25% | 25% | |
| Mums ir sarunāta tikšanās, bet aizbilstamais neatnāk | 11 | 1 | 0 | 12 |
| | 91.67% | 8.33% | 0% | |
| Aizbilstamais uz tikšanos ir ieradies vielu apreibināts | 12 | 0 | 0 | 12 |
| | 100% | 0% | 0% | |
| Aizbilstamais ir mēģinājis ar mani manipulēt | 10 | 1 | 1 | 12 |
| | 83.34% | 8.33% | 8.33% | |
| Aizbilstamais ir aizskāris mani vai licis nekomfortabli justies | 12 | 0 | 0 | 12 |
| | 100% | 0% | 0% | |
| Esmu sajutis apdraudējumu | 12 | 0 | 0 | 12 |
| | 100% | 0% | 0% | |
| Ir nācies atcelt tikšanos naudas trūkuma dēļ | 10 | 2 | 0 | 12 |
| | 83.33% | 16.67% | 0% | |
| Ir nācies atcelt tikšanos, jo aizbilstamajam nav bijis pieejams transports, lai atbrauktu | 10 | 2 | 0 | 12 |
| | 83.33% | 16.67% | 0% | |
| Ir grūtības izplānot kopīgi pavadāmās aktivitātes ar aizbilstamo | 6 | 5 | 1 | 12 |
| | 50% | 41.67% | 8.33% | |
| Ir grūtības tikšanās laiku saskaņot ar darbu | 7 | 2 | 3 | 12 |
| | 58.33% | 16.67% | 25% | |
| Ir grūtības tikšanās laiku apvienot ar manām brīvā laika aktivitātēm | 4 | 6 | 2 | 12 |
| | 33.33% | 50% | 16.67% | |
| Ir grūtības tikšanās laiku apvienot ar ģimenes dzīvi un pienākumiem | 5 | 5 | 2 | 12 |
| | 41.67% | 41.67% | 16.66% | |
| Draugiem, paziņām ir neizpratne un aizspriedumi pret to, ko daru | 9 | 3 | 0 | 12 |
| | 75% | 25% | 0% | |
| Ģimenei ir neizpratne un aizspriedumi pret to, ko daru | 9 | 3 | 0 | 12 |
| | 75% | 25% | 0% | |
| Kopā | 129 | 35 | 16 | 180 |

13. Vai šobrīd esat gatavs turpināt līdzgaitniecības aktivitāti? Kāpēc?

- *Jā, jo tas nepieciešams aizbilstamajam.*
- *Jā, gan man gan aizbilstamajam ir ko mācīties vienam no otra.*
- *Jā, man tas šķiet vērtīgi pašai, ka varu kādam palīdzēt un uzzināt ko jaunu.*
- *Jā, esmu, tomēr mani māc bažas un vainas izjūta, ka varbūt es esmu pārāk aizņemta un nevaru atvēlēt aizbilstajam pietiekami daudz laiku, jo mēs tā arī nekad nesatikāties. Vēl neesmu arī droša vai viņam tas bija būtiski un vai viņš vispār saprata, kāda tam var būt jēga.*
- *Jā, jo motivācija nav zudusi, joprojām ir arī profesionāla interese.*
- *Jā, esmu. Aizņemtības dēļ neesmu pilnvērtīgi realizējusi savu nodomu - kādam/ai palīdzēt iekļauties vai pat atgriezties sabiedriskās dzīves norises procesos.*
- *Jā, jo uzskatu, ka tā ir laba iespēja palīdzēt cilvēkam adoptēties.*
- *Nē.*
- *Jā, vēlos iesaistīt saturīgā brīvā laika pavadīšanas aktivitātēs arvien vairāk jauniešu, t.sk. Probācijas dienesta uzskaitē nonākušos.*
- *Jā, jo man tas interesē.*
- *Pagaidām nē, ģimenes dēļ.*
- *Noteikti jā, jo tas ir interesanti, derīgi, tas arī sniedz iespēju iegūt daudz pozitīvas emocijas.*

14. Vai ir kādas brīvprātīgā darba aktivitātes, ko Jūs vēl vēlētos darīt / ko Jūs varētu piedāvāt?

Ja jā, norādiet kādas!

- *Ir aktivitātes, šobrīd ir apmācības.*
- *Piedalīties teritoriju sakopšanā. Palīdzēt zemnieku saimniecībām u.c.*
- *Es esmu profesionāla neformālās izglītības apmācītāja jaunatnes jomā (vadu apmācības jauniešiem un jaunatnes darbiniekiem gan vietējā, gan starptautiskā līmenī). Ja kādreiz vajag, es varu novadīt dažādas nodarbības vai lekcijas vai grupas uzticēšanās aktivitātes, u.tml.*
- *Pagaidām nav variantu, bet labprāt iesaistītos.*
- *Šobrīd nevaru pateikt.*
- *Integrēt apmācību sistēmā.*
- *Novadīt kādu semināru vai radošu aktivitāti citiem.*

15. Jūsu vecums:

| Gadi | Respondentu skaits |
|-------------|--------------------|
| 24 | 1 |
| 30 | 1 |
| 32 | 1 |
| 33 | 1 |
| 35 | 1 |
| 37 | 2 |
| 46 | 1 |
| 47 | 1 |
| 49 | 1 |
| 51 | 1 |
| 66 | 1 |
| Kopā | 12 |

16. Jūsu dzimums:

| | Respondentu skaits |
|-------------|--------------------|
| Vīrietis | 1 |
| Sieviete | 11 |
| Kopā | 12 |

17. Reģions, kurā dzīvojat:

| | Respondentu skaits |
|-------------|---------------------------|
| Rīga | 3 |
| Pierīga | 3 |
| Kurzeme | 2 |
| Vidzeme | 1 |
| Latgale | 3 |
| Zemgale | 0 |
| Kopā | 12 |